R. VERGNES

CHEMAREA NECUNOSCUTULUI

Robert Vergnes

Chemarea necunoscutului

Traducere de: Angela Cismaş
Editura Meridiane, 1977
Coperta de: Walter Adrlan-Hünel

Robert Vergnes - *L'or dans la peau*
Éditions Robert Laffont, 1974

Dedic această carte memoriei prietenului meu **Fernand Fournier-Aubry**[1] care m-a îndemnat s-o scriu.

N-ai murit, Don Fernando, aşa cum ai fi vrut: într-un hamac, legănat de vînt, ascultînd sunetele de violoncel ale junglei, înconjurat do prietenii tăi indieni.

Ai murit curajos pe un pat de spital, aproape în braţele prietenului nostru Roger Collot, la care stăteai de cîteva zile.

Ei bine, Fernando, poţi să fii sigur: voi veni la mormîntul tău şi-ţi voi aduce puţin pămînt indian şi flori din pădurea virgină pe care o iubeai atît de mult.

Precum mi-ai dedicat şi tu
frumoasa-ţi carte:

A bueno aventurero y amigo
Roberto Vergnes

1
AVENTURĂ DIN FRAGEDA VÎRSTĂ[2]

Cu aventura te naşti în sînge.

Să porneşti în aventură, spre aventură, înseamnă să-ţi pui toate visele copilăriei într-o valiză, şi încă ceva pe deasupra, acel ceva ce nu-l va pune niciodată turistul: emoţia sfîşietoare pe care ţi-o dă mersul spre necunoscut, tot mai departe, în nădejdea de-a porni să descoperi ceva… Ce anume? Nu se ştie. Poate că nimic. Dar ce contează? Nu ştiu dacă mulţi oameni sînt ca mine, dar simplul fapt că mă plimb singur pe o coastă stîncoasă sau pe o plajă pustie mă tulbura nespus de mult. Merg în căutarea acelui ,,ceva" care există sau care nu există. Poate că voi descoperi o epavă, o comoară adusă de valuri: o bucată de lemn spălată de ape, o scoică, sînt de-ajuns pentru a mă face fericit. Cînd îmi întorc privirea spre tinereţe, descopăr în racursiu, la scara vîrstei, ceea ce avea să fie întreaga mea viaţă de adult. Visam tărîmuri virgine, indieni sălbatici, comori ascunse, oceane misterioase sau tragice, civilizaţii îndepărtate… Dorinţa avea să-mi fie îndeplinită.

Cînd eram de zece ani, îmi petreceam vacanţele la Viterbe, un sat încîntător şi micuţ din departamentul Tarn, unda părinţii mei aveau o casă pe malul rîului Agout.

Aici a început aventura.

În piaţa din faţa bisericii se afla crucea cea mare de pe monumentul eroilor, pe care mă căţăram, ca apoi să mă las s-alunec în jos pe bara ce-o ţinea adînc ţintuită de pămînt. Şi, în ciuda părintelui, preotul cel cumsecade al satului care mă trăgea de urechi cînd mă prindea, începeam ascensiunea din nou, apoi coborîrea, de cum acesta întorcea spatele, îmbrăcat în sutana lui destul de lustruită.

Mai trebuie amintite şi cele dintîi începuturi de speolog, într-un desiş de merişor şi de mărăcinişuri care prelungea pe un soi de tăpşan poiata de păsări a casei parohiale. Nimeni nu putea pătrunde

în lăstărişul acela. Găinile, bibilicile, raţele o ştiau prea bine, pînă şi porcul, care într-o seară a şters-o din cocină. Cît despre mine, pe cînd ai mei mă credeau culcat după masa de prînz, mă tîram prin tunelele obişnuite ale păsărilor, pînă la un luminiş îngust, ascuns privirilor de rugii de măceş şi de verdeaţă. Învinsesem pădurea virgină. Şi-acolo, dînd pe gît un ou proaspăt şi cald încă, eram la adăpost de indieni, dar mai cu seamă de mama, caro mă căuta să mă trimită la brutar, după roşiile duse acolo la copt.

Grădina noastră dădea drept spre rîu şi era puţin în pantă. O barcă ce nu se vedea din casă stătea prinsă la mal. Aş fi putut s-o iau cu uşurinţă, dar era prea simplu. Preferam să sar zidul scund, aproape în ruine, ce ne despărţea de grădina vecinului, să calc pe cîteva răsaduri de lăptuci şi să ajung la drumul care ducea la moară. Rîul Agout era pe atunci o minunăţie, cu apele-i bogate în peşte, limpezi şi vălurite. La cîţiva metri de moară şi de căruţele ticsite de saci cu grîu sau cu făină — biată moară care acum fabrică electricitate — se deschidea un vad intre două sălcii. Aici femeile din sat, stînd în genunchi de-a dreptul în apă, spălau rufele şi le băteau cu maiurile, pe nişte căpriori de lemn. După ce-şi terminau treaba, trăgeau căpriorii la mal sau îi lăsau chiar în apă. După-amiază, cînd soarele ardea zdravăn, locul ora pustiu. Muşte mari, negre, bondari şi libelule zburau razant deasupra apei, ele singure însufleţind vara. Ce pleaşcă! Pînă şi morarul sforăia pe o grămadă de saci.

De bine de rău, cu capete de sfoară găsite pe jos, legam doi cîte doi cîţiva căpriori cu picioarele în sus. Şi hai la drum pe pluta aceea improvizată! Naufragiul se producea negreşit după cîţiva metri, iar eu ajungeam la mal teafăr şi nevătămat. Dar pluta, dislocată, sărea peste zăgaz şi căpriorii eşuau undeva mai jos de moară. Lăsîndu-le pe spălătorese să-şi verse necazul, o ştergeam să explorez scobiturile, la drept vorbind foarte modeste, săpate de curent în partea stîncoasă a malului.

Totdeauna m-am simţit atras de adînciturі şi de subterane. Aşa se face că, ne cînd aveam vreo doisprezece ani, în timpul vacanţei, în

lipsă de altceva, mă duceam să văd ce se întîmplă în canalele de scurgere din Lavaur. Vă închipuiţi ce scărmăneală mă aştepta acasă la bunicii din partea mamei, la vederea hainelor mele murdare, fără să mai pun Ia socoteală mirosul ce-l răspîndeau. Casa, un triunghi mare, mărginit de două străzi şi de „promenadă", era e fostă staţie de poştă. Urmele roţilor au rămas întipărite pe cărămizile de sub bolta de la intrare şi, în grajdurile dezafectate mai atîrnă şi-acum lădoaiele de lemn în care dormeau rîndaşii. Aveau să ne slujească mai tîrziu, în timpul războiului, la creşterea viermilor de mătase. Zidurile erau foarte groase şi, de fiecare parte a coridorului, se aflau camerele de locuit, în cea mai mare parte foste pivniţe sau hambare. Puţin cîte puţin, toate suferiseră transformări oarecum la întîmplare: în fundul bucătăriei se afla un puţ, uşi de pivniţă ţintuite se aflau pe sub paturi sau dulapuri şi, aproape peste tot, răsuflători la nivelul pămîntului.

Deschizăturile astea mă intrigau. Trebuia să existe un subsol. Am purces să-i caut calea de acces. Şi am sfîrşit prin a o găsi cînd, cu ajutorul unei şurubelniţe şi-al unei dălţi, am ridicat duşumelele din ceea ce bunicul numea cu ifos camera de baie şi care nu era decît o chichineaţă întunecoasă unde trona un cofer cu apă şi un lighean de porţelan ciobit. Mi-am confecţionat o torţă răsucind un ziar şi am zărit un adevărat labirint de ziduri scunde şi de tunele înguste. M-am lăsat să alunec înăuntru. Nu era prea înalt. Abia puteam să stau drept. Mi-am început explorarea în patru labe. Primele descoperiri au fost nişte bile pierdute pe cînd ne jucam sub boltă. Tot era ceva. Am ajuns într-o sală destul de înaltă, care trebuia să se afle sub bucătărie, judecind după zgomotul înăbuşit de crătiţi ce-ajungea pînă la mine.

Mi-am mai confecţionat o torţă. La lumina-i firavă, am scotocit prin colţuri şi am făcut cea dintîi şi adevărată descoperire: un fel de lădiţă din lemn care, după ce-am şters-o de praf şi de pînzele de păianjen, s-a dovedit a fi un tabernacol. L-am privit cu o emoţie do nespus. Ce căuta în pivniţei aceea, putrezit şi cu auriul de pe

el şters? Cine-l adusese şi-l lăsase acolo? Cîteva zile mai tîrziu, cînd le-am vorbit şi părinţilor despre el, am aflat că tradiţia orală a familiei spunea că, în timpul Revoluţiei, preoţii ar fi venit aici să oficieze liturghia. Nici o altă precizare în plus. Tabernacolul găsit de mine era o dovadă a acestor spuse.

Dar atunci, pe loc, nebun de fericire, uitasem de lume şi de timp, încît torţa mi s-a stins. Un ţipăt puternic, urmat de un zgomot înfundat m-au trezit din visare. Mătuşă-mea, care venise să împrospăteze apa din cofer în „camera de baie“, căzuse prin spărtură. Ea s-a ales cu o coastă ruptă iar eu cu-o săpuneală pe cinste. Cît despre tabernacol, din cîte-mi amintesc, nici un preot n-a vrut să-l ia. Ne-a urmat ori de cîte ori ne-am mutat dintr-o casă în alta, iar mama, cred, l-a ars în cele din urmă, ca să nu cadă în mîinile prea puţin catolice ale vreunui negustor de vechituri.

Cînd aveam vreo paisprezece-cincisprezece ani, mi-a venit pofta să călătoresc dincolo de Toulouse şi de Albi, oraşe care fixau limitele escapadelor noastre cu bicicleta, învăţam pe atunci la colegiul din Gaillac. Era pe timpul „războiului ciudat“[3] Şi, cum lesne e de ghicit, nimic nu era mai uşor decît să chiuleşti. Şi-o făceam din plin.

Îmi petreceam duminicile în oraşul natal, Graulhet, la bunicii din partea tatii. Vreo alţi cincisprezece băieţi din Graulhet învăţau şi ei tot la Gaillac. Cam douăzeci de kilometri despărţeau cele două oraşe. Către ora şapte dimineaţa, în fiecare luni, ne aşteptam unii pe alţii la ieşirea din Graulhet şi-o porneam pe bicicleta spre colegiu, fie vreme bună, fie ploaie, fie că se crăpase de ziuă fie că nu.

Cînd izbuteam să pun deoparte cîţiva bani (vînzînd cîteva timbre din colecţia moştenită de la tata), îmi lăsam tovarăşii să pedaleze singuri spre şcoală iar eu, purtat de vechea mea bicicletă, mă îndreptam spre Gaillac, e unde luam autobuzul spre Toulouse. Era un *gazogen*[4] care mergea anevoie, avînd cauciucurile vulcanízate

de nenumărate ori şi care cu greu ajungea pînă la gara Matabiau. De aici, luam trenul spre Béziers sau spre Sète.

Aşa am descoperit marea. Era chiar aşa cum o visasem, marea lui *Valéry*[5] (am aflat-o cu mult mai tîrziu), *veşnic alta*[6]. Lungit pe nisip, nu mă mai săturam închipuindu-mi ce se afla dincolo de linia aceea nedesluşită unde cerul se îngemănează cu apa. Algeria şi Marocul, desigur, dar mai cu seama Africa neagră, cu tigrii şi elefanţii el şi, mai departe încă, America şi indienii. Nu mă gîndeam chiar de pe-atunci la Amazonia, ci, mai pe-aproape de lecturile mele copil, la Far-West-ul cu pieile roşii împodobiţi cu pene şi la cow-boys-ii văzuţi la cinema.

Dormeam pe plajă sau în sala de aşteptare a unei gări, apoi mă duceam la colegiu, purtînd în buzunar o scrisoare de la mama, o scrisoare de scuze, desigur scrisă de unul dintre colegi sau chiar de mine.

Cea mai lungă dispariţie a mea a durat trei zile. Nu m-am întors la colegiu decît joi dimineaţa. Lunea, ca de obicei, m-am dus la gara Matabiau la ora nouă şi jumătate. Dar, de data asta, voiam să cunosc Pirineii. Am luat trenul de Lourdes, iar bicicleta mi-am dat-o la bagaje. Fratele meu Georges, în uniforma verde purtată pe-atunci de Tineretul de pe Şantiere, tăia copaci la Saint-Pé-de-Bigorre. Cît de uimit a fost văzîndu-mă în vizită!

I-am povestit de escapadele mele la Sète şi la Béziers. La drept vorbind, era cît se poate de bucuros să mă vadă, îi abăteam gîndul de la şefii de echipă, şefii de grupă, de la securile şi sterii de lemne, de la noroiul din Bigorre.

— Bine! Ai să mănînci şi-ai să dormi aici, mă descurc eu, Mamei n-o să-i spun nimic. Dar, mîine dimineaţă, cu primul tren, pleci la Gaillac. Ţine cu ce să-ţi plăteşti biletul.

I-am făgăduit să mă întorc urgent la colegiu şi să stau liniştit pînă la vacanţa.

A doua zi era timp frumos. Rîul Gave susura străbătînd satul. O săgeată indicatoare arăta încotro se află Lourdes, la zece kilometri, spre dreapta. În faţă, pe un panou, se putea citi ;

LA ŞASE KILOMETRI
GROTELE BETHARRAM

De la sine, bicicleta mea a apucat-o sprinten spre stînga şi m-a dus la Lestelle.

Ce surpriză şi ce revelaţie! N-aş fi crezut niciodată că pot exista cavităţi atît de uriaşe, atît de somptuoase. Era cu totul altceva decît canalele de scurgere şi subteranele de refugiu dm departamentul Tarn De două ori am vizitat, tremurînd de bucurie, grota aceea mare şi frumoasă. Din ziua aceea am ştiut că voi fi speolog.

De cum m-am întors la cuibul părintesc, am devorat toate cărţile în care ora vorba de caverne, mai cu seamă pe cele ale lui Norbert Casteret, omul acela din Pirinei ce-avea să-mi devină prieten, şi mi-am făcut începutul în speologie în mai multe minigrote din departamentul nostru.

Alt an şcolar, altă vacanţă, alte lecturi. Biblioteca fratelui meu dispunea din belşug de toate acele reviste şi plachete de poezie care, cu preţul unor dificultăţi de necrezut astăzi, erau editate la Rodez şi în Provenţa. Stăteau alături de opere ale căror titluri numai şi erau de-ajuns ea să mă fascineze: *Montmartre à vingt ans (Montmartre la douăzeci de ani)* de Francis Carco, *Bouquet de bohème (Buchet de boemă)* de Dorgelès, *L'Air de la Butte (Atmosfera de pe Butte Montmartre)* de André Salmon… Derain, Matisse, Utrillo. Picasso, Vameşul Rousseau, Modigliani, Vlaminck: de data asta descopeream pictura şi Arta cea Vie.

Trebuia să mă duc la Paris, să respir şi eu atmosfera de pe Butte Montmartre, cea de la Bateau-Lavoir[7]. Trebuia cu orice chip. Montmartre la şaisprezece ani… în iulie 1943! O singură soluţie:

fuga. Totdeauna obţinusem la colegiu premiul întîi la desen. Am să izbutesc şi eu să trăiesc de azi pe mîine pictînd.

I-am împărtăşit planurile mele lui Gaston Puel, prietenul meu. El care, cu mulţi ani mai tîrziu, avea să capete Premiul Max Jacob pentru poezie, a fost sensibil la evocarea lui Villon şi a lui Verlaine, a *Grăsanei Margot (La Grosse Margot)* şi-a *Zînei celei verzi (La Fée verte)*. A hotărît să mă urmeze. Dar vai! în ultima clipă. „Toton" Puel s-a dezumflat.

Am şterpelit colecţia de timbre a fratelui meu mai mare, pe care am vîndut-o fără remuşcări. Partea materială fiind astfel asigurată, i-am cerut unuia dintre foştii mei colegi, care lucra acum la Paris la P.T.T., să-mi facă rost de-o cameră într-un hotel ieftin.

Am sărutat-o pe mama, zicîndu-i că mă duc să stau două săptămîni la bunicul şi bunica de la Graulhet şi am încălecat pe bicicleta „France-Sport" de curse a fratelui meu mai mare, îndreptîndu-mă spre Toulouse. Mi-am luat bilet de Paris şi mi-am dat bicicleta la bagaje. În zori, trenul s-a oprit la Montluçon, la linia de demarcaţie dintre cele două zone **[8]**.

Montluçon putea, să însemne capătul călătoriei mele: n-aveam nici unul din actele necesare pentru a trece în zona ocupată. În timp ce poliţiştii francezi şi germani s-au urcat în tren ca să verifice actele do identitate şi alte documente, eu am coborît pur şi simplu pe peron. M-am plimbat liniştit de-a lungul vagoanelor, pînă în clipa cînd poliţiştii au coborît şi, cînd trenul s-a pus în mişcare, am sărit pe scară, apoi m-am dus în locul meu, fără ca cineva să mă bage cîtuşi de puţin în seamă.

Am descins la hotelul găsit de amicul meu şi-a fost o lună de vacanţă într-un Paris care m-a încîntat, în ciuda ocupaţiei. Cît era ziua de lungă, colindam străzile pe bicicletă. Cînd n-am mai avut bani, am vîndut bicicleta şi-am luat metroul. Coboram la întîmplare şi, pe jos, vizitam cartierul cu de-amănuntul.

Într-o bună dimineaţă, un inspector de poliţie mă aştepta la recepţie. M-a urcat în tren. Un poliţist în civil m-a însoţit pînă la

Toulouse. Eram cât se poate de mândru de escapada mea. Văzusem Montmartre şi Bateau-Lavoir! Mi-am făgăduit să mă întorc.

Cu brasarda F.F.I.[9] petrecută pe mîneca de la cămaşa, am „eliberat" Lavaur în 1944 şi, cîteva zile mai tîrziu, Toulouse. Am fost cazaţi în cazarma Pérignon. Ca semn distinctiv, ni s-a dat bereta trupelor aeropurtate. Trupe aeropurtate fără avion: instrucţia cu arma ne păştea. Neavînd nici o altă perspectivă, şi cum gluma asta durase patru luni întregi, cei mai mulţi dintre noi am hotărât să ne lăsăm de militărie şi, fără vreo altă formalitate, ne-am întors la viaţa civilă.

Anul şcolar începuse cam de mult. Am hotărât să-mi părăsesc studiile ca să mă fac pictor. Mama a cedat în cele din urmă :

— Oricum, am să-ţi pun meditator la matematică şi-o să dai un examen de topometrie ; nu ştii niciodată ce se poate întîmpla.

De acord!

Am început prin a-mi cumpăra ustensilele unui artist adevărat: şevalet, pînză, tuburi, pensule, cuţite. M-am instalat pe terasa care, la înălţimea acoperişului, prelungea faţada casei înspre „promenadă" şi spital. Era umbrită de o tufă de glicină centenară, cu ciorchini de un violet-arzător. Oare asta m-a îmboldit să întrebuinţez „culoarea pură"? Am făcut portretul, în galben ca lămîia, al bunicului şi o catedrală verde-smarald (sau poate „Veronse", nu mai ştiu).

Vocaţia mi se afirma, spre marea uimire a părinţilor.

După nesfîrşite parlamentări, promisiuni, ameninţări că fug, mi-au îngăduit să „urc la Paris". Trebuia să-mi încerc şi eu norocul!

Se spune că nu se poate trăi din pictură. Eu am putut trăi, destul de bine, vreme de doi ani. Aşa cum există cîntăreţi de stradă, eu eram pictor de stradă. Nu puteam suferi să lucrez într-un atelier. Porneam „în căutarea motivului". Pictam bîlciurile de pe boulevard des Batignolles şi din Place Pigalle. Cel mai adesea vindeam tabloul înainte de a-l termină. În mare parte, clientela mea era

alcătuită din cocotele care băteau trotuarul străduţelor ce dădeau în bulevard şi în piaţa.

— Dacă mă pui şi pe mine acolo, ţi-l cumpăr!

După ce făcea un tur, fata se recunoştea între doi căluşei. Nu vindeam scump: nu mă socoteam un geniu.

Am expus pentru prima oară la Salonul Independenţilor din 1947. Printre sutele de expozanţi, eram fără îndoială cel mai tînăr. Am fost citat în *Arts* de Pierre Descargues şi în *L'Echo d'Oran* de Jean-Louis Audin. Sub titlul „Utrillo al Sudului", Jean Rousselot (preşedintele Societăţii oamenilor de litere) mi-a consacrat un articol mare în *Gavroche :*

„Cucerirea Parisului:, Vergnes, albigenz pur sînge — şi prin urmare un pic «eretic» — a săvîrşit-o într-un timp record, pictînd pînze în aer liber, vîndute numaidecît negustorilor de cărbuni şi portarilor de pe strada Cardinet."

Am făcut portretul lui Rousselet. E reprodus în volumul din colecţia *Poètes d'Aujourd'hui,* ce-i este consacrat.

Se întîmpla însă ca uneori să fiu lefter. Aşa eram în ziua cînd un negustor de tablouri cu care făcusem cunoştinţă şi care se instalase în Tîrgul de Vechituri de la Saint-Ouen mi-a propus :

— Şi dacă mi-ai face pînze de Utrillo? N-o să le semnezi, dacă asta-ţi displace.

Pentru că el nu-se sfia să adauge cu pensula în josul pînzelor: „Maurice Utrillo V“. Mi le plătea cu cîteva mii de franci vechi duzina. Le vindea cu douăzeci de mii bucata.

Avea o tehnică bine pusă Ia punct. Printre cîteva ciurucuri, punea un Utrillo de-al meu sau un Boudin, furnizat de-un confrate. Amatorul, care tocmai „descoperise" (după cum credea) chilipirul vieţii lui, nu ataca niciodată direct.

— Cît e asta? întreba arătînd un spanac oarecare.

— Treizeci şi cinci de mii.

— Şi ăsta?

— Treizeci şi două.

— Dar ăstălalt?

„Ăstălalt“ era falsul Ulrillo sau falsul Boudin.

— Douăzeci de mii.

Nouă din zece cazuri, clientul pleca cu pînza sub braţ.

Duminicile, ca să mă refac, mă duceam să mă caţăr pe stînci la Larchant, la Dame Jeanne, în apropiere de Fontainebleau. Dar îmi lipseau adevărata speologie, aerul adevărat de ţară, braconajul. Ca şi ţinutul d’Oc.

Doi ani de Paris, doi ani de boemă. Se cuvenea să schimb placa.

Mi-am adunat catrafusele şi-am pornit. Astfel a luat sfîrşit pentru mine aventura picturii. Unii spun că regretă. —

2
SPEOLOG DIN ÎNTÎMPLARE, PUN SAVANŢII ÎN FAŢA UNEI ENIGME

Graulhet, micuţa aşezare urbană din departamentul Tarn, se mîndreşte a fi unul din centrele mondiale ale pielăriei. Şi e adevărat. În cele aproape o sută de tăbăcării pe care le are, sînt prelucrate zilnic mii de piei de oaie. Frumuşică turmă! În 1947, Graulhet nu avea nici opt mii de locuitori, dar dispunea încă de pe atunci de-o echipă de rugbi excelentă. Toată lumea lucra mai mult sau mai puţin în tăbăcarie, toată lumea practica mai mult sau mai puţin rugbiul, toata lumea se cunoştea.

Întors în oraşul de baştină, aveam să trăiesc şi eu, inevitabil, de pe urma industriei pielăriei. Bunicul, care, e de la sine înţeles, fusese ca şi tata reprezentant comercial în pielărie, mi-a pus un garaj la dispoziţie, mi-a cumpărat un finisor şi-un cuţit de cizmărie. Puteam demara.

Am ales fabricarea ştraifurilor pentru încălţăminte. Tabăcarii îmi furnizau pielea, fără să-mi pomenească vreodată de scadenţa. Îi plăteam cînd mă plăteau clienţii. Curînd, am putut să plătesc peşin. Treaba mergea. M-am extins, ajungînd să folosesc un număr de douăzeci de muncitori: kilometri de „bordură“ ieşeau zilnic din atelier.

Numai că totul era lipsit de neprevăzut, aşa că i-am cedat fratelui meu mica mea industrie.

Între timp, am ajuns cineast-conferenţiar. În toată perioada asta petrecută la Graulhet, duminicile eram cineast-amator, arheolog, aviator (am obţinut şi brevetele unu şi doi). Urmasem şi două stagii de iniţiere în preistorie, la Eyzies, în Dordogne, şi înfiinţasem clubul de speologic din Graulhet. Împreună cu echipa mea restrînsă, mă duceam să explorez sistematic peşterile din La Montagne Noire, spre sud, dar mai cu seamă pe cele aflate în nordul departamentului, la hotarele dintre Quercy şi Rouergue, în platourile acelea

calcaroase din Tarn, care domină cheile Aveyronului (deoarece cheile Tarnului se află în departamentul Aveyron!). Mulţumită vînzării legitimaţiilor de „membri binefăcători" ca şi datorită subvenţiilor municipalităţii, fără să mai vorbesc de contribuţia mea personală, dispuneam de tot echipamentul necesar.

În august 1952, însoţit de doi prieteni şi de fratele meu mai mic, exploram în apropiere de Penne du Tarn o grotă cu galerii în patru etaje, ce comunicau între ele prin avenuri şi se deschideau la nivele diferite pe terase ce domină Aveyronul. La cîţiva metri de la intrarea celui de-ai treilea etaj, mi-au atras atenţia nişte urme adînc săpate în pereţi. Le-am cercetat mai atent şi-am recunoscut: un minunat cal, un bizon, un cap şi spatele unui animal neidentificat, un urs al cavernelor şi un iepure.

Nu-mi venea să-mi cred ochilor! Şi ăsta nu era decît începutul… Deasupra bizonului, am zărit o Veneră desăvârşit de frumoasă, într-o poză languroasă, cu braţul drept îndoit sub cap, cu picioarele depărtate şi sexul puternic marcat. Artistul folosise asperităţile rocii şi ne lăsase un adevărat basorelief. Pe peretele dimpotrivă, o altă Venera, cu trupul încordat!

Nu exista nici o îndoială pentru mine: urmele acestea în stîncă datau din magdalenian. Şi, ce-i mai curios, o că grota dă în apropierea unui cătun părăsit pe nume „La Magdeleine".

Cu prilejul vizitei pe care a făcut-o în grotă, abatele Breuil, marele specialist în preistorie, a declarat că e vorba de cele mai remarcabile sculpturi feminine văzute de el şi că alcătuiesc o adevărată revelaţie, de vreme ce, înainte de secolul al XVI-lea, nu se cunosc în Franţa sculpturi făcute după asemenea canoane. Le-a botezat: cele două „Doamne Récamier ale preistoriei". Era de-a dreptul fantastic! Prima mea mare descoperire punea savanţii în faţa unei enigme. Un periodic din capitală a trimis un reporter anume ca să ne ia interviuri. Cît de mîndri eram!

Îl cunoscusem pe Norbert Casteret cu ocazia unei conferinţe ţinute la Graulhet. Păstrasem legătura cu el şi făcusem împreună cîteva

plimbări în Pirineii de pe valea rîului Ariège, deseori întovărăşiţi de Joseph Delteil, tîmplar de felul lui, împreuna cu care Casteret descoperise rîul subteran de la Labouiche, chiar lîngă Foix.

În ziua aceea, Joseph Delteil ne luase să vizitam grota Sabart, pe care o explorase primul. În toate ziarele nu se vorbea decît de expediţia sfîrşită tragic, în acea lună de august 1952, în grota de la Pierre-Saint-Martin. Marcel Loubens, speolog, prieten al lui Casteret, se prăbuşise de la o înălţime de o sută de metri, aflîndu-şi moartea.

Bineînţeles că despre asta aduceam vorba de cîte ori făceam vreun popas. Îl mai aud şi acum pe Norbert Casteret :

— Am încercat tot ce-a fost omeneşte posibil ca să fie salvat. Dar nici sîngele rece al lui Lévi, nici ştiinţa doctorului Mairey — el s-a agăţat de cablul care cedase — nici eroismul cercetaşilor din Lyon ca şi al tuturor camarazilor răniţului nu l-au putut readuce la viaţă. A fost îngropat sub o grămadă de pietre. La flacăra unei lămpi cu acetilenă, n-au putut decît să-i scrie acest epitaf pe mormînt: „Aici Marcel Loubens şi-a trăit ultimele zile ale curajoasei sale vieţi".

În ciuda acelei tragedii, visam la rîndu-mi să cobor, ca şi Loubens, în fundul grotei Pierre-Saint-Martin.

Ce poveste fabuloasă, descoperirea acestei grote: totul începuse cu zborul unei ciori! Lépineux prospecta muntele, împreună cu o echipă condusă de un fizician belgian, Max Cosyns. Cosyns îşi vîrîse în cap să afle de unde vin apele care vuiesc în adîncul cheilor Holçarté şi Kakouetta şi care alimentează, de fapt, torentul Oloron. Trebuiau aşadar explorate toate avenurile care se cască în zona aceea. În august 1951, a venit rîndul celui de la Pierre-Saint-Martin, aflat la hotarele Ţării Bascilor şi ale Spaniei, într-o regiune calcaroasă şi sălbatecă, dominată de piscul Anie. Păstorii din Aramits îşi duc turmele pe-aceste locuri, dar îţi vine să te întrebi ce-or fi găsind de păscut.

Aşadar, Georges Lépineux se odihnea la marginea uncí doline, un fel de puţ larg de vreo zece metri, care ştirbea buza unei văgăuni

abrupte. Deodată, zăreşte zburînd o cioară. Ştia că totdeauna dedesubtul locului unde îşi fac cuibul aceste păsări se află un gol. În mod cert, un hău trebuia să se caşte la poalele stîncii. Lépineux începu să-l caute şi-l găsi. Îi lărgi buza şi începu să arunce înăuntru cu pietre. După zgomotul căderii îşi dădu scama că e adînc ; dar încă nu bănuia că, sub picioarele sale, se deschidea cea mai adîncă peşteră din lume. Lépineux, cel dintîi, poposi la trei sute patruzeci şi şase de metri sub pămînt, urmat de Jacques Ertaud, cineastul ultimei expediţii din avenul Padirac şi al scufundărilor comandantului Cousteau…

Dar, pentru moment, nu ajunsesem decît la grota Sabart, şi Casteret, obsedat încă de dispariţia prietenului său Loubens, spunea:

— Era în 12 august. Două zile mai tîrziu, bietul Marcel, însoţit do Haroun Tazieff, vulcanologul, a ajuns într-o sală la minus 505 metri, străbătută de un rîu.

— Aţi colorat apa[10]? am întrebat cu interes.

— Trebuia s-o facem anul asta. Numai că acum…

Ne-am reluat lupta cu obstacolele ; dar gîndul ne era tot la grota Pierre-Saint-Martin. La oprirea următoare, Casteret a continuat :

— Vom încerca să aducem corpul sus, anul viitor. Aşa că expediţia se va mări. Delteil şi cu mine vom lua şi noi parte.

M-am auzit întrebînd :

— Aş putea merge şi eu?

Casteret mi-a răspuns că el n-avea nici o putere să hotărască, dar că poate Tazieff… Mi-a dat adresa vulcanologului şi a adăugat :

— O să-ţi dea la rîndul lui adresa lui Robert Lévi, care a fost numit de curînd şef al expediţiei următoare.

I-am scris numaidecât lui Tazieff, organizîndu-i o conferinţă la Graulhet, însoţita de proiecţia filmului făcut în adîncul peşterii.

Sala era ticsită. Tazieff ne-a răscolit, de-a dreptul. Am putut vedea pe ecran ultimele clipe ale vieţii pline de curaj a lui Loubens: lumina unei lămpi de cască ce dispărea cînd şi cînd, deoarece cablul

nu era antigiratoriu ; apoi, deodată, un lung traseu luminos, în clipa cînd cablul a cedat…

Tazieff i-a scris lui Lévi pledîndu-mi cauza. Mă aflam şi sub aripa ocrotitoare a lui Casteret. Candidatura mi-a fost acceptată.

La începutul lui august 1953, m-am alăturat restului echipei la Licq-Athérey. Tazieff lipsea. O erupţie vulcanică îl solicitase undeva în Africa. Se luase hotărîrea ca anul acela să nu cobor. Rolul meu consta în a-l asista pe Jackie Ertaud. El avea să filmeze în grotă, eu deasupra.

Sub conducerea lui Norbert Casteret, şase oameni au coborît. Cu preţul unor dificultăţi nemaiauzite, au înaintat din sală în sală şi, după ce-au întreprins cu bine scoborîrea unei pante abrupte pe distanţă de-o sută de metri sub apa îngheţată a unei cascade, au atins cota de minus 728 metri. Recordul mondial era bătut, şi încă de departe. Dar ar fi fost prematură încercarea de-a urca la suprafaţă corpul lui Marcel Loubens. Pentru asta era nevoie de-o nouă expediţie. —

3
îMPREUNĂ CU NORBERT CASTERET, ÎN GROTA CEA MAI ADÎNCĂ DIN LUME

Am mai spus-o, dar trebuie să precizez din nou: membrii grupului Pierre-Saint-Martin sînt amatori care, părăsindu-şi pentru o lună obligaţiile îndeletnicirilor lor, îşi iau ca orice om concediul anual, vacanţa cea mare. În restul anului, Mairey e doctor la Lure ; José Bidegain e fabricant de încălţăminte la Pau, astăzi animatorul patronatului francez modern; Robert Lévi, consilier în reţeaua comercială; Queffélec, inginer de aparatură de ridicat etc. Numai Casteret e speolog de meserie, singurul din echipă.

Fiecare dintre noi contribuie băneşte la asigurarea hranei proprii şi la o parte din cheltuielile comune. Nu sîntem nici împuterniciţi, nici subvenţionaţi de stat. Totuşi, costul unei expediţii de anvergură destinată aducerii la suprafaţă a corpului lui Loubens din adîncurile prăpastiei de la Pierre-Saint-Martin se ridică la mai multe milioane. Încercăm să Ic strîngem prin turnee de conferinţe, publicarea de articole şi fotografii în presă, cu sprijinul nesigur al firmelor comerciale. Ceea ce înseamnă că trebuie să contăm mai cu seamă pe noi înşine, şi se cuvine să ne scoatem adînc pălăria în faţa celor care, aşa cum a fost cazul cu trupele de paraşutare, ne-au oferit spontan ajutorul.

De cum a luat sfîrşit expediţia din 1953, Robert Lévi a făcut planul celei din 1954. În principiu, aceasta trebuia să se desfăşoare pe dublu plan: în iunie, aveam să încercăm aducerea la suprafaţă a corpului lui Marcel Loubens, în august, aveam să continuăm explorarea prăpastiei. Cum condiţiile atmosferice au fost potrivnice acestui proiect, totul s-a amînat pentru august.

Materialul era depozitat la Pau, acasă la Bidegam, şi cei din echipă se îndeletniceau cu ambalarea lui minuţioasă cînd am sosit şi eu, într-o luni, pe 2 august. Eram aşteptaţi la baza militară, pentru a fixa ora paraşutării. Căpitanul care trebuia să conducă manevra a pus

prinsoare cu Lévi ca acesta să ofere o masă stropită cu şampanie dacă el, căpitanul, din trei gloanţe trase cu o puşcă de război, avea să străpungă o monedă de cinci franci, aşezată la cincizeci de metri. De cum a tras a doua oară, pariul a fost cîştigat… Semn, de bun augur pentru acţiunea de paraşutare.

Din cauza rivalităţii ce exista între satul basc Licq-Athérey şi cel bearnez — Arette — ca să nu jignim pe nici unii, echipa, împărţită în două grupe de egală importanţă, a pornit în ziua următoare, pe 3 august, de la Licq şi de la Arette.

Aflîndu-mă în tovărăşia lui Norbert Casteret şi a abatelui Attout (sosit din îndepărtata lui Belgie cu autostopul), am început lunga ascensiune spre grota de la Pierre-Saint-Martin. Catîri încărcaţi cu materiale ne urmau. După două ore şi jumătate de mers prin pădure, am zărit prima stînă. Ciobanii ne-au întîmpinat cu braţele deschise şi ne-au îmbiat să cinstim cîte o litră de rubiniu, cît se poate de binevenit. Prin părţile acelea, vinul se găseşte mai lesne decît apa potabilă!

Înviorați, ajungem cu bine la locul întîlnirii, o piatră mare, uscată. Grupul nostru soseşte cel dintîi. Mîncăm pe cinste şi ne întindem să ne odihnim pe pietre, aşteptîndu-ne tovarăşii. Queffélec se zăreşte curînd, urmat de cercetaşii lui lyonezi. Ceilalţi îi urmează.

Ne petrecem după-amiaza instalînd corturile, şi noaptea s-a lăsat de mult, cînd, la lumina lumînărilor, luăm cina. Cum sînt singurul cineast din expediţie, încerc să iau imagini la lumina lămpilor de magneziu.

Miercuri 4 august, Bidegain, Lévi şi numeroşi gazetari ni se alătură şi ei: paraşutarea va începe curînd. Trei soldaţi balizează terenul şi primul aparat de zbor, un Junkers, se iveşte pe cer, preludiu al unui somptuos *rodeo* aerian, ce-avea să ţină aproape trei ore. Mai bine de cincizeci de paraşute, roz, verzi, galbene, roşii, albe, îşi desfăşurau amplele lor corole mişcătoare pe azurul imaculat al cerului. Şi toate se vor aşeza cu exactitate în spaţiul limitat, cuprins între localitatea Soum-de-Lèche, frontiera spaniolă

şi prăpastia Arphidia. Vor depune fără stricăciuni aproape cinci tone de materiale diferite: elemente de troliu, cabluri, scînduri, conteinere etc., fără să mai vorbim de cele patru balerci de vin şi de mai multe duzini de ouă.

Cu ajutorul spontan al gazetarilor, al curioşilor şi al copiilor dintr-o colonie veniţi să asiste la acest festival al paraşutelor, nu ne-a trebuit, mai mult de-o zi pentru a transporta toiul pînă la prăpastie. Pierre Louis şi Pierre Queffélec instalează troliul, jandarmii reglează emiţătoarele care ne vor ajuta să ţinem legătura cu cei din vale ; Pierre I îi vorbeşte lui Pierre IL O ceată groasă învăluie muntele în pîclă. Impasibili, doi carabinieri spanioli supraveghează operaţiunile.

Izolaţi practic de lume, trăim acolo în vîrf do munte vreme de aproape trei săptămâni şi prin propriile noastre mijloace. Ne organizam şi instalam tabăra. Ridicăm un cort mai mare, milităresc, de formă conică, ce va sluji de popotă.

Toţi cei care, ca Lévi, se pricep cît de cît la arta numită tîmplărie, taie cu fierăstrăul cît e ziulica de mare căpriori, scînduri şi mînuiesc ciocanul — în dauna degetelor — ca să fabrice capodopere: mese şi bănci. Vai! meşterul adevărat al acestei meserii, Delteil, tot nu se află printre noi, ţintuit cum e în scumpul lui orăşel Foix, de o comandă foarte urgentă: o scară pe care s-o instaleze într-o locuinţă. Dacă nu începe lucrul repede, clientul se va adresa altuia… Puţin ii pasă lui Delteil de asta: face primele cinci trepte apoi vine la noi.

La marginea prăpastiei, preparativele au început de asemenea. Louis şi Queffélec au şi terminat cu montarea troliului. Inginerul electrician Rossini se ocupă de instalaţia electrogenă. De acum înainte, lumina va ţîşni sub cortul cel mare ca şi în căsoaia cu pereţi din piatră, a ciobanilor, devenită acum locul de refugiu al chiulangiilor… Căci, ca peste tot, unii dintre ostaşi sau din tabăra se fofilează ca să scape de corvezi.

Sîntem în 6 august şi lotul e gata pregătit.

Deşi sosirea lor a fost anunţată de jandarmi în timpul emisiunii de dimineaţă, Mauer, doctorul Mairey şi Labeyrie, inginerul specialist în energie atomică, n-au venit încă. Lépineux se pregăteşte să coboare. În timp ce-şi pune combinezonul, casca şi face, împreună cu Rossini, exerciţii la laringofon, Bidegain, cel mai gras din echipă, îşi pune şi el harnaşamentul. Va încerca în ce măsură chingile de paraşutist rezistă la frecarea de pereţii dolinei. Încercări concludente.

George Lépineux dispare curînd în abis. Obiectivul lui e să degajeze platforma aflată la minus 80 de metri. Anevoioasă treabă! Pe spaţiul acesta restrîns s-au îngrămădit în timpul iernii o cantitate necrezut de mare de pietroaie şi pietricele, desprinse de pe pereţi şi din bolţi. Timp de patru ore, Lépineux se va înverşuna să arunce tone de rocă în gol. Una din ele cîntărea cam şase sute de kilograme. Aplecaţi peste marginea prăpastiei, auzeam zgomotele de cataclism ale pietrelor care cădeau, săreau, sau se izbeau de pereţi.

Apoi ne-am gîndit cum să-i punem la adăpost de căderea grohotişului pe cei din echipa de descindere, care aveau să treacă dincolo de 80 de metri. Lépineux a aşezat, deasupra hăului ce se deschidea, o scîndură care s-a dovedit deosebit de eficace, deoarece oprea pietrele care, inevitabil, se desprindeau de pe pereţi în timpul manevrelor de coborîre.

Cînd, istovit de atîtea eforturi prelungite, Lépineux a urcat la suprafaţă, începuse să se lase seara. Înfometaţi de aerul de munte, scăpaţi de încordarea ce ne dădea emoţii pentru soarta camaradului nostru, ne-am grăbit spre cortul conic, unde ne aşteptau, pline ochi, cutiile de conserve ce ne slujeau drept farfurii. În timpul mesei s-a hotărît ca primul să coboare în fundul grotei Casteret, a doua zi dimineaţă. Îi datoram cu prisosinţă această cinste, aceasta cinste plină de primejdii.

Tot atunci îşi făcură apariţia şi Mairey, Delteil, Mauer şi Labeyrie, întîmpinaţi de-o rafală de glume şi înjurături.

Sîmbătă 7 august, ora şapte şi jumătate. Mare agitaţie înainte de coborîre. Profitînd de vremea frumoasă, abatele Attout slujeşte liturghia în ţarcul cel mic de lingă casa ciobanilor. După terminarea ceremoniei, Casteret se pregăteşte. Îşi umple cei doi saci cu lucrurile lui personale şi cu materialul pe care i-l dă Lévi: un cort, un reşou, diverse alimente. Coboară în dolină şi, în timp ce-şi pune combinezonul. Labeyrie verifică amănunţit instalaţiile troliului, urmărit de privirile furioase şi de reproşurile lui Queffélec :

— Dacă ai fi fost aici să ne-ajuţi cînd l-am pus, acum nu ne-ai mai împuia urechile…

Impasibil, Labeyrie continuă să inspecteze. Are pe cap vechea lui pălărie de fetru ponosită, care-i slujeşte totodată drept acoperământ, filtru do cafea şi filtru de benzină.

— Merge!

Ceea ce nu-l împiedică pe Labeyrie să pună la intrarea în prăpastie pancarta cu *Poruncile pentru cel care coboară,* pe care tocmai le-a terminat de scris :

„Nu uita de cele două lanterne ;
Nu uita să pui baterii în ele ;
Nu uita de cele şase baterii nou-nouţe din buzunare ;
Nu uita să iei trei becuri de schimb, un scul de frînghie nouă, bucle cu arc.
Nu uita să priveşti mereu ataşele.
Nu uita să-ţi iei hrana şi apă ;
Nu uita hîrtia igienică şi sacul de dormit ;
Nu uita să-ţi laşi testamentul sus“.

În afară de testament, poate (nu l-am întrebat niciodată), Casteret n-a uitat nimic sus.

La cota critică de minus 80 de metri, a verificat soliditatea scîndurii puse de Lépineux, apoi a comandat :

— Coborîţi!

A mai trebuit pe urmă să cureţe platforma situată la minus 213 metri şi să arunce în treacăt în adîncul prăpastiei toate blocurile de stîncă ce păreau gata să se desprindă de pe pereţi. Cinci ore nesfîrşite…

Pornind după el, Robert Lévi, în schimb, nu numai că a lăsat în lanterne baterii vechi, dar a mai şi uitat să-şi pună baterii noi în buzunare. A trebuit aşadar să fie tras la suprafaţă de la cota minus 50. Cu toate acestea, chiar în seara aceea, a atins fundul prăpastiei, coborînd cu el şi instalaţia telefonica, ce ne slujea în acelaşi timp şi drept cablu de rapel.

Duminica ne-a adus o trupa compactă de curioşi, printre care şi fratele meu mai mic, Claude.

De cum a isprăvit de mîncat, Delteil — care trebuia să coboare pînă la fund conteinerul prevăzut pentru aducerea la suprafaţă a corpului lui Marcel Loubens — s-a dus să facă încercări pe flancul dolinei. A încercat diferite poziţii şi a hotărît să lege conteinerul sub el. Timp de patru ore, l-am auzit căznindu-se, suflînd şi blestemînd în amplificatorul laringofonului.

Soarele ne-a trezit în dimineaţa de luni. Era o vreme minunată, La marginea dolinei, Louis Ballandreaux, şeful cercetaşilor lyonezi, înfulecă un sandviş uriaş. E rîndul lui. Curînd va fi urmat de Mairey, apoi de Mauer.

Cablul telefonic funcţionează, aşa încît putem comunica cu oamenii ajunşi jos. Lévi mă cheamă :

— O să cobori de cum sosesc eu sus.

Şi-a făcut apariţia a doua zi, în timp ce ploua cu găleata.

— Mai aşteaptă puţin, ai răbdare! îmi spuseră Lépineux şi Bidegain.

Ne-am aşezat la masă. În timp ce ronţăiam o bucată de brînză, simţeam, aţintită asupra-mi, privirea zeflemitoare a lui Lévi care, deodată, îmi spune :

— Cum, băiete, încă nu eşti gata ?… Peste cinci minute cobori.

Cinci minute! Mă năpustesc în cort şi-mi burduşesc sacii: sac de dormit, saltea pneumatică, haine groase ele. Lévi îmi aduce încă un rucsac şi o groază de mîncare: cutii de un litru cu suc de fructe (douăzeci!), conserve, cîteva kilograme de pîine şi multe altele. Cum să mă încarc cu toate astea? Mai am pe deasupra şi aparatul de filmat, trei sute de metri de peliculă, ca şi torţele de magneziu. Dar pentru un speolog nimic nu e imposibil.

Nici n-a trecut un sfert de oră şi cobor cu frînghia cei zece metri care mă depun pe fundul dolinei. Acolo, la largul meu, îmi îmbrac combinezonul etanş şi ceremonialul obişnuit începe: încercări la laringofon (rozetele sînt fixate pe mărul lui Adam, ceea ce dă posibilitatea să fii auzit fără ajutorul unui microfon), încercarea receptoarelor, aflate sub casca albă de pilot de avion cu reacţie, Bidegain şi Lépineux mă ajută să-mi închei chingile de paraşutist şi-mi dau bucla metalică ce mă va ţine de cablu.

Sînt gata. Dar iată că Labeyrie îmi agaţă de bucla metalică şi cablul telefonic, adus sus de Lévi pentru nu ştiu ce verificare. Asta mai lipsea! Nu măsoară mai puţin de 360 de metri… Folosindu-mă de-o scăriţă, pătrund în orificiul îngust al prăpastiei. Mă opresc la o adîncime de patru metri, pe o porţiune consolidată. Cineva îmi trimite cei doi saci. Cu ajutorul unor bucle metalice, îi fixez de chingile mele, cîte unul de fiecare parte. Gata! Nu încă: un nou supliment la program, mi se mai trimite şi un bidon de 25 litri de termiscină, destinată aparatelor do încălzit din adînc… Cablul telefonic ce-mi trece printre picioare mă trage în jos. Lévi îmi va urmări la microfon descinderea.

— Din clipa asta, numai tu comanzi, îmi spune. Daţi-i drumul!

În aceeaşi clipă, mă simt alunecînd spre întuneric. Picioarele îmi stau de-a curmezişul pereţilor, pe cît îmi dau seama foarte colţuroşi.

— Merge? mă întreabă Lévi.

— Merge!

— Nu sta multă vreme fără să-mi vorbeşti.

Lumina zilei se micşorează, apoi dispare,

— La naiba, tot calabalîcul ăsta mă striveşte!

Îndepărtez „la maximum" mîinile şi picioarele. Bidonul de termiscină se izbeşte de ieşindurile ascuţite. O noapte deplină mă învăluie. Strig :

— Stop!

— Ce s-a întîmplat?

— Afurisitul tău de cablu s-a agăţat la vreo zece metri deasupra mea.

— Trage de el!

— Crezi c-am aşteptat să-mi spui tu? Nu se desprinde!

— Te urc.

Iată-mă în punctul unde cablul s-a agăţat. Cu neputinţă să-l desprind.

— Scoboară-mă cu trei metri!… Stop!

Trag zdravăn. Blestematul tot rezistă. Mai trag o dată şi iată că mi se prăvale deasupra, înfăşurîndu-mi-se de gît.

— Coboară!

Peretele se face neted.

— Ascultă cu atenţie, îmi recomandă Lévi la microfon. Coboară de-a lungul platformei, cu spatele spre gol. Cînd o să atingi scîndura, trece întîi sacii şi tu rămîi pe stînga.

— Înţeles… Un minut! Mi s-a înfăşurat cablul de gît şi mă strînge al naibii.

Cu o mînă slăbesc cablul, cu cealaltă încerc să-I trec pe după saci şi piciorul meu. Un minut care va ţine o jumătate de oră,

— Coboară!

Un metru, doi metri, trei, patru, cinci metri…

— Stop!… Alo, Lévi, trec sacii de partea cealaltă a scîndurii.

— Perfect, tu rămîi neapărat pe stînga.

Un metru… doi metru..

— Au! La naiba! Opreşte!

Cablul m-a balansat puternic spre dreapta. Nimic de făcut ca să-i opun rezistenţă.

— O clipa. Unde te afli exact?

— Cu doi metri mai jos de scîndura. Chiar deasupra mea, un bloc mare, stîncos iese din perete. Cablul trece peste el.

— Bine, aşteaptă… Îl întreb pe Lépineux.

Lépineux trebuie să fi găsit soluţia, căci coborîrea continuă. Cînd şi cînd, nişte şuierături indică prăbuşirea unor pietricele.

— Pe aici, e mai neted.

— Păi vezi… O să dai de-o altă platformă, la minus 156.

Platformă… Ce cuvînt pompos pentru o atît de neînsemnată ieşitură de rocă. Abia dacă-mi pot pune pe ea amîndouă picioarele deodată.

Înaintez cu o viteză de şase metri pe minut, fluierînd *al foun de la prado.* Iată platforma aflată la minus 175. Fără să mă opresc, trec de cea de la 195. Cablul rîcîie peretele şi zgomotul frecării e sinistru. Încă şi mai cumplit e bubuitul ce vine de sus, care creşte şi creşte în intensitate, anunţîndu-mi apropierea unui bolovan. Dau drumul la toate şi-mi apăr faţa cu amîndouă mîinile. Bolovanul mă atinge în treacăt. M-au trecut căldurile.

— Atenţie, mă avertizează Lévi. Ajungi la adîncimea de minus 213 metri.

— Am ajuns… Stop! să răsuflu puţin.

— De acord. Acum fii foarte atent. Să faci în aşa fel încît să-ţi treci cablul prin „U“-ul aflat la dreapta blocului de calcită, cînd te afli cu spatele spre golul prăpastiei. E foarte important. Ai înţeles?

Un metru, doi metri, trei metri…

— În regulă, Lévi… m-am angajat aşa cum trebuie. Aveai dreptate, peretele e tare sfărîmicios alături.

În punctul ăsta, cu un an în urmă, Bidegain se înţepenise rău de tot. Deodată mă simt uşurat.

— Stop! La naiba! Un sac a luat-o la vale!

Îl aud izbindu-se de pereţi. Şi totuşi nu simţisem nici o atingere.

— Nu-i nimic, băiete. Te simţi bine?

Examinez bucla metalică ce mă leagă de viaţă. Ţine.

— Ştii, Lévi, sînt sigur că-i vorba de sacul unde se afla aparatul de filmat. Întreabă-i pe cei de jos dacă nu s-a întîmplat ceva…

— Totul e-n regulă, poţi continua.

— Oh, asta-i bună, începe să plouă! Şi încă ce tare!

— Te afli sub cascadă.

Apa e rece ca gheaţa şi mă pătrunde pînă la oase. Lévi mă încurajează :

— Dacă strigi, o să te audă.

Vrea să spună „tovarăşii aflaţi jos“.

— Ei, uu! Ei, uu!

— Ei, uu! răspund şi ei ca un ecou.

Îi aud din ce în ce mai desluşit pe cei de jos.

Şi Lévi îmi dă speranţe :

— Curînd ajungi la ei, Robert! Încă vreo optzeci de metri. Vezi luminile de la corturi?

— Nu încă… Ba da, acuma da… Am să pătrund curînd în sală.

Într-adevăr, fascicolul de lumină al lămpii de pe casca mea nu mai luminează nimic, în nici o parte. Sînt înconjurat de gol din toate părţile.

— Zăresc crucea!

Patruzeci de metri, treizeci de metri, douăzeci de metri, zece metri… Evit un bloc uriaş, pe dreapta. Aflat pe o pantă cu o înclinare de cel puţin şaizeci de grade, Casteret mă pilotează spre tabără, printre îngrozitoare îngrămădiri de pietre.

— Treci puţin mai spre stînga, îmi recomandă el, altfel ne murdăreşti apa potabilă.

Într-adevăr, cascada se pierde acum în grămada de pietroaie uriaşe. Sub una din pietre, apa e strînsă pentru băut.

— Stop! am ajuns.

Ei, da! *Am ajuns! Am ajuns!* Delteil şi Casteret mă ajută să mă desham.

De cum mă eliberez, dau pe gît o ceşcuţă de ness, pregătită de Delteil.

— Ne-ai tras o spaimă pe cinste, îmi mărturiseşte Casteret. Am crezut că te prăbuşeşti. Cînd sacul s-a prăvălit, pe pietre, a făcut un zgomot ca de trăsnet! Un tunet s-auzea înaintea lui şi ne-am aruncat la pămînt după o stîncă. O masă rotundă ne-a atins. Dar am răsuflat uşuraţi: ştiam că nu e un om.

Mi-am scos combinezonul etanş. Eram nerăbdător să ştiu de soarta materialului. Camera mai ales… în ce stare aveam s-o aflu? Casteret îmi arătă punctul aproximativ al accidentului:

— Cam pe-aici…

Cam pe-aici… nu însemna mare lucru! Lanterna pe care-o ţineam în mîna lumina la o sută de metri şi totuşi nu izbutea să atingă fundul sălii. Am început să caut în haosul acela monstruos. Am trecut prin faţa mormîntului lui Loubens dar nu m-am oprit..

Am ajuns la tabără fără să fi găsit ceva. Corturile erau înălţate lîngă o stîncă gigantică: patruzeci şi cinci de metri lungime pe douăzeci lăţime… Nimic! Aveam o mutra jalnică. Era ca şi cum aş fi căutat acul în carul cu fîn. Sacul meu nu era nici el cît un bob de mazăre, dar conul de rocă sfărîmată atingea cam vreo sută şi douăzeci de metri înălţime. Începusem să disperez de-a binelea, am dat peste sacul de dormit în apropierea corturilor, apoi de salteaua pneumatică sub cascadă şi, în sfârşit, camera de luat vederi. Minune! În ciuda celor o sută patruzeci de metri străbătuţi în cădere şi a izbiturii lesne de închipuit ce-a urmat, mecanismul funcţiona. De bine de rău, am astupat spărturile cutiei cu plasture şi izolirband. Două treimi de peliculă erau inutilizabile. Cutii şi bobine se izbiseră de pietre. Cam două sute de metri pierduţi… Trebuia să filmez cu economie.

Către ora opt seara, un zvon de glasuri înăbuşite a ajuns pînă la noi din vârful golomozului. Doctorul Mairey, Ballandroaux şi Mauer, plecaţi în dimineaţa aceleiaşi zile să pregătească explorarea dinspre amonte, se întorceau în tabără.

— *Hello* Robert! Ai coborît cu bine?

Le-am povestit de ghinionul cu sacul, în timp ce ne Înfruptam cu nişte ochiuri, cu sardele şi pateu.

— Nu fi supărat, îmi spuse Mairey, îţi ridicăm noi moralul. Şi-mi întinde o sticlă cu rom alb de Martinica. Dau pe gît o duşcă bună, pe care o scuip numaidecît, cu gura în flăcări. Era alcool de 95°. Primisem botezul prăpastiei.

E timpul să ne culcăm. Mairey, Mauer şi Ballandreaux ocupa cortul cel mare. Casteret şi Delteil pe cel mic. În fiecare arde un reşou cu termiscină. Casteret mă invită să mă instalez în cort cu el. Dar e foarte puţin loc şi nici unul din noi n-ar putea închide un ochi. Prefer sa-mi instalez sacul de dormit afară.

Mă trezesc după cîteva ceasuri, din cauza umezelii, cu impresia că am dormit afară, la munte, într-o noapte foarte întunecoasă. Zgomotul pietrelor şi al picăturilor de apă care cădeau din bolţi răsuna prelung în cavernă. Hainele şi încălţările erau parcă impregnate de o rouă persistentă.

După ce-am îmbucat ceva şi-am băut o ceaşcă de cafea fierbinte, m-am înviorat, apoi am luat cîteva imagini: conteinerul unde se odihnea de două zile corpul lui Marcel Loubens, mormîntul gol, cu targa şi chingile tăiate; fotografia părinţilor şi a fiului speologului, care se învecina cu mănuşile de cauciuc întrebuinţate pentru deshumare; casca lui albă, aşezată pe o piatră…

Hotărîsem să explorăm zona din aval. Pornim aşadar toţi patru: Mairey, Mauer, Ballandreaux şi cu mine. Aruncăm o scară într-o gaură foarte strîmtă şi coborîm într-un puţ cu pereţii din pietre îngrămădite şi vîrîte unele într-altele. Tone de blocuri stau astfel într-un echilibru miraculos. Ajungem în creştetul unei grămezi de sfărîmătură, în partea cea mai de sus a unei săli. Mauer mi-o prezintă :

— Sala Elisabeth-Casteret!

Ne va trebui o oră întreagă s-o străbatem şi încă o oră ca să escaladăm pinteni de piatră care uneori se transformă în bariere abrupte, înainte de-a găsi intrarea în sala următoare. Pe creasta

unuia din pereţii aceştia, aprind o torţă de magneziu. Întrezărim, în partea de jos; o boltă de dimensiuni prodigioase: lungă de două sute de metri, aproape la fel de lată, cu plafoane înalte de o sută de metri. Încă n-am ajuns în sala Loubens, şi ne aflăm la o adîncime de minus 500 de metri.

Prin haosul de pietre, rîul şerpuieşte şi bubuie înăbuşit Cu preţul unui ultim urcuş, ajungem la un orificiu. Brusc, lămpile noastre nu mai prind în raza lor de lumină decît golul. De data asta am ajuns: de cum trecem pragul, ne aflăm pe latura unei grămezi de sfărîmătură, la patruzeci de metri de plafon. Răsuflăm puţin şi aprind o torţă. Un spectacol grandios ni se înfăţişează ochilor înminunaţi. Gigantică, sala Loubens este întretăiată de nemaipomenite bariere stîncoase, pe care va trebui să le escaladăm după sisteme alpine. Dar oare poate fi vorba de o sală? Ne aflăm cu adevărat într-o imensă porţiune de noapte, în centrul pămîntului.

Pornim, alunecînd pe solul de argilă şi curînd ne izbim de una din bariere, de cea mai mare dintre ele. Taie sala în doua. Are pereţii abrupţi, înalţi de treizeci de metri. Îi escaladăm. Ajunşi în vîrf, aprindem o a treia torţă. Stalactite coboară din bolţi. Atîrnînd din înalt, ciuperci de piatră ating, la rîndu-le, proporţii de necrezut.

Călare pe creastă, trecem încet barajul. Ne duce la un soi de terasă. Şi, de pe baza aceasta, ne strecurăm printre blocuri pînă la un tunel botezat „metroul". Lărgimea lui variază între douăzeci şi patruzeci de metri, iar înălţimea între zece şi cincisprezece.

— Punctul terminus! hotărăşte Mairey, aşezîndu-se pe un bloc de argilă.

— Ajunge pentru astăzi, confirmă şi Ballandreaux.

— Aţi înnebunit? le spun. Doar nu vreţi să mă mulţumesc cu atît!

— Cine ţi-a spus asta? Noi ştim ce urmează şi, dealtfel, merită să fie văzut. Tu n-ai decît să te duci! Te aşteptăm aici, dar nu întîrzia.

Răsuflu. Şi mă cufund în tenebrele „metroului". Bubuitul impresionant al rîului subteran se amplifică. Deşi e încă foarte departe. Ocolesc blocuri stîncoase, apoi altele şi mereu altele.

Ajung la rîu pe o plajă de prundiş. Curge pe jumătate pe sub pereţi, pe jumătate prin tunelul propriu-zis. E lat de vreo zece metri iar apa nespus de rece. I-am urmărit cursul în amonte, sărindu-l uneori cînd o stîncă stătea în surplombă.

O stavilă m-a oprit, o stavilă la fel de înaltă cît un bloc cu şase etaje şi sub care torentul piere, bubuind.

Timpul trecuse foarte repede. Nu puteam merge mai departe. Fără tragere de inimă, m-am întors la tovarăşii mei. Atinsesem însă în escapada mea adîncimea de minus 600 de metri.

Nu fără dificultate, sala Loubens a fost străbătută în sens invers. Lucrurile au luat o întorsătură urîtă cînd, aflaţi în sala Casteret, a trebuit să ne găsim scările. Un haos cu desăvîrşire dantesc, alcătuit din blocuri uriaşe asemănătoare unor case cu două etaje, a făcut să ne pierdem mai bine de-o oră pînă să descoperim ieşirea. Şi totuşi Mairey explorase sala aceasta de vreo şase-şapte ori; iar Ballandreaux se lăuda — şi-l cred — că nu se rătăcise niciodată în nici o peşteră: şi scocilita fosforescentă căptuşea prăpastia… În ciuda tuturor acestora, fiecare dintre noi căuta, escaladînd sfărîmăturile de rocă şi scoborîndu-le zadarnic, scăldaţi în sudoare.

Acest simplu fapt poate da o idee despre lumea aceea necuprinsă şi fantastică a grotei de la Pierre-Saint-Martin, pe care nici o descriere n-o va reda vreodată în adevărata ei amploare şi maiestate. Casteret însuşi, deşi a văzut atîtea în viaţa lui, nu-şi poate reţine un strigăt de încîntare ori de cîte ori coboară în aceste locuri.

Pe Casteret l-am găsit în tabără, la întoarcere, adică destul de târziu. Pregătise masa, pe care am onorat-o cu poftă.

A doua zi dimineaţa soneria telefonului ne-a smuls din sacii de dormit. Ce ţi-e şi cu pisălogii ăştia de la suprafaţă! Parcă nu ne puteau lăsa să ne facem somnul. Ridicăm totuşi receptorul.

— Aici Lévi. Vi-l trimit pe abate.

— Grozavă idee! Spune-i s-aducă ţigări ; nu mai avem deloc.

Două ore mai tîrziu, îl întâmpinăm pe abatele Attout care, ud leoarcă dar radiind de bucurie, a oficiat liturghia la minus 365 de

metri, adică la cea mai mare adîncime din lume (vechiul record aparţinuse grotei de la Henne-Morte la minus 250 de metri).

Întoarcerea mea la suprafaţă a avut loc practic fără incidente, dacă trecem cu vederea că am urcat şi am coborît de trei ori între cota minus 175 şi platforma minus 213. Cablul telefonic care, hotărît lucru, nu mă înghiţea, s-a agăţat de trei ori şi-a trebuit să mă joc de-a ascensorul ca să-l degajez.

Trecînd de cota minus 80 de metri, am văzut că bîrna şi alte diferite materiale care aveau să ajute la urcarea corpului lui Marcel Loubens fuseseră puse la loc.

Deznodămîntul expediţiei se apropia de sfîrşit.

Mi-a trebuit o oră şi jumătate ca să ajung la lumina soarelui. Ud, extenuat, dar nespus de fericit, am părăsit grota unde stătusem cincizeci şi şase de ore, printre cele mai frumoase din viaţa mea, grotă ce va rămîne încă multă vreme cea mai greu accesibilă, cea mai maiestuoasă şi mai spaţioasă din lume.

Sîmbătă, în cursul dimineţii, Lépineax a fost trimis la punctul faimos de minus 213 metri. Din adînc, Mauer i s-a alăturat şi amîndoi au instalat o a doua bîrnă (am aflat că prima fusese aşezată de cercetaşii lyonezi). Spre amiază, tras încet de troliu, conteinerul şi-a început tragicul urcuş. După cum fusese prevăzut, platforma de la minus 213 metri a fost trecută destul de uşor, mulţumită bîrnei care, sub presiunea troliului, s-a ridicat, apoi s-a lăsat la loc, depunîndu-şi greutatea pe ieşindul de stîncă.

Ascensiunea decurgea normal, dar atenţia celor responsabili cu această operaţie nu slăbea nici o clipă. Oricînd se putea întîmpla ceva… Şi s-a ivit pe neaşteptate. Troliul s-a imobilizat, după ce s-a zguduit cu violenţă. Conteinerul se blocase la cota minus 156. Nu exista altă soluţie decît să fie expediat un om la adîncimea aceea, cu ajutorul unui autoelevator, aparat autonom de coborîre şi urcare, conceput de inginerul Corentin Queffélec. José Bidegain, care îl mai utilizase, s-a oferit să încerce imposibilul.

După o oră de tracţiune epuizantă pe lanţul de descindere, Bidegain a ajuns la obuzul ce conţinea rămăşiţele pământeşti ale lui Marcel Loubens. Şi-acolo, singur în tenebre, faţă în faţă cu moartea, Bidegain, cu un efort supraomenesc, a reuşit să degajeze conteinerul. Dar calvarul nu era decît la început.

Noi cei de sus, în ciuda frigului, a ploii şi a nopţii, stăteam aplecaţi deasupra prăpastiei urmărind secundă de secundă drama ce se desfăşura în adînc. Printr-un aparat de emisie-recepţie, din sfert în sfert de oră, Labeyrie îi informa pe cei doi oameni rămaşi în grotă :

— Alo, grota? Emisia de la douăsprezece şi un sfert noaptea: José continuă…

Într-adevăr, José Bidegain continua. Era aproape trei şi jumătate dimineaţa cînd a descins pe platforma de la minus 80 de metri, pentru a se odihni cîteva ore. De la platforma minus 213, unde stătea tot agăţat de un piton, Mauer a fost scos la suprafaţă, sleit de puteri. Apoi a fost rîndul lui Lépineux.

Iar Bidegain şi-a început din nou foarte încetu-i urcuş. I-au trebuit şapte ore pentru a face conteinerul să urce cei optzeci de metri ce-l separau de suprafaţă. Timp de şapte ore, a rămas suspendat de cablul care uneori se înfăşură de cel al obuzului, riscînd să se taie… Şapte ore sub ploaia de pietre… şapte ore tragice în care timp a luptat, singur, din toate puterile lui fizice şi morale, ca să redea părinţilor trupul neînsufleţit al unui om pe care nu-l cunoscuse. Numai el şi-ar putea zugrăvi suferinţa şi spaima, martiriul.

— Repede, repede! Quef, urcă-mă! Conteinerul mă loveşte… Mă înăbuş… nu mai pot…

— E-n regulă, José!… Soseşti… doar cîţiva metri mai ai…

Doar cîţiva metri… doar cîţiva metri… apoi iar alţi cîţiva metri… în amplificatorul laringofonului îl auzeam gemînd, cîntînd, înăbuşindu-se, gîfîind. Auzeam scrîşnetul lanţurilor pe care le trăgea. Mai auzeam şi izbiturile conteinerului ce se lovea de pereţi şi care putea în orice clipă să strivească omul.

Cînd a fost scos din prăpastie, José a leşinat. N-am să-i uit niciodată expresia feţei, obosită, torturată, şi împăcată în acelaşi timp, neînchipuit de patetică. Bidegain dusese o bătălie de douăzeci şi nouă de ore. Aşa cum avea să se scrie mai apoi, „înnobilase meseria de speolog".

Conteinerul, binecuvîntat de abatele Attout, a fost scoborît în vale, pe o sanie, de către ciobanii din Licq.

În ciuda accidentului suferit de aparat, filmul turnat de mine sub pămînt era relativ reuşit, şi chiar, completat cu unele racorduri, prezentabil. Montajul a fost terminat în octombrie şi dispuneam de o oră de proiecţie. Dar era prea tîrziu pentru a organiza un turneu de conferinţe cu sprijinul unui organism specializat. Am organizat aşadar totul prin propriile mele mijloace şi am început cu oraşele din departamentul Tarn, unde am obţinut un adevărat succes. Făceam sală plină şi puneam sîrguincios banii deoparte.

Spre sfîrşitul lunii iunie, Casteret şi Delteil m-au invitat să particip la o expediţie franco-engleză al cărei scop era să descopere izvorul rîului subteran Labouiche. Aflat nu departe do Foix, rîul o navigabil. În fiecare an, mii de turişti îi urmează cursul în bărci, dar se opresc dinaintea unei cascade. Dincolo de acest punct, devine o chestiune do speologie. Rîul şerpuieşte printr-o reţea de galerii, înainte de-a se pierde, doi kilometri mai departe, sub o boltă stîncoasă: sifonul terminal.

Dispuneam de plonjori experimentaţi printre cercetaşii lyonezi, dar sifonul s-a dovedit de netrecut.

Ne-am îndreptat atunci atenţia asupra unei grote vecine, avenul Terrefort. Am dat de rîul Labouiche la trei kilometri în amonte. Şi acolo un sifon ne-a întrerupt trecerea dar, de data asta, întreaga echipă l-a trecut. Am filmat trecerea prietenilor mei pe sub bolta scufundată în apă.

Astfel, un nou film a venit să completeze programul turneului meu din 1955—1956, organizat oficial de astă dată. Dispuneam acum

de un mic capital, ce trebuia să ajungă, făcînd economie la toate, pentru realizarea unui nou film-conferinţă.

Încotro să-mi îndrept paşii? Într-o zi, am avut o străfulgerare. Din adîncul memoriei, indienii viselor mele de copil mi-au dat răspunsul: spre America. O adevărată febră m-a cuprins: de ce să nu fac în acelaşi timp şi speologie? M-am documentat scotocind prin biblioteci.

Am dat peste relatarea unui operator francez din secolul al XIX-lea, Désiré Charnay, care străbătuse Yucatánul şi America Centrală. Charnay descoperise ruine ale civilizaţiei maia pe rio Usumacinta, în Guatemala, la graniţa cu Mexicul. Nu departe de ruine, în zona aceea calcaroasă numită Petén, autorul semnala existenţa unor grote. Inutil să caut mai departe: nici un film despre Guatemala nu fusese încă prezentat în Franţa şi existau caverne, unde, după spusele documentaţiei, nici un speolog nu se aventurase încă. Aşadar spre Guatemala aveam să pornesc!

Am mai cumpărat un aparat de filmat, trei kilometri de peliculă, aparate de fotografiat şi mi-am completat echipamentul de speolog.

Cînd, la începutul acelui septembrie 195G, m-am îmbarcat la Le Havre pe *Wyoming,* cargou al Companiei Generale Transatlantice, nu-mi mai rămîneau în buzunar (după ce, prudent, îmi plătisem biletul dus şi întors) decît două sute nouăzeci şi şase de dolari. Puţin îmi păsa: mă duceam în America, mă duceam, în sfîrşit, să văd indienii din visele copilăriei mele. —

4
ÎN SFÎRŞIT, INDIENII DIN VISELE COPILĂRIEI MELE

Trei săptămîni mai tîrziu, cargoul se afla în faţa capului Cristóbal, la intrarea în canalul de Panama. S-a oprit la o milă de coastă. Şi a început atunci o aşteptare ce mi s-a părut fără de sfîrşit, Mă aflam la cîteva noduri de pămîntul făgăduinţei şi trebuia să aştept pînă ce un pilot avea să catadicsească a se ocupa de noi.

Am fost primul care a sărit pe chei. Inspecţia vamală a avut loc sub un hangar. Un inspector cu faţa congestionată îmi cercetă valizele şi lipi deasupra o fişă care le dădea mîntuirea. Un negru, care pîndea clipa asta, se repezi la bagaje şi mi le stivui pe un căruţ.

Ajunsesem în apropierea postului de gardă, cînd inspectorul se răzgîndi, îmi făcu semn să urc în maşina lui şi-i porunci hamalului să se întoarcă la chei. Totul fără cea mai mică explicaţie.

Dacă funcţionarul de la *French Line* n-ar fi intervenit la timpul potrivit să mă liniştească, nu ştiu ce s-ar fi ales de nasul şi de fundul inspectorului, în clipa cînd am aflat că materialul meu era „dubios şi de neînţeles“ ; ca să pună vîrf la toate, hamalul negru îmi ceru trei dolari pentru acest du-te-vino zadarnic. Ei da! Vameşul *made in U.S.A.,* după adîncă cugetare, nu izbutea să înţeleagă de ce cu singurul scop (mărturisit!) de a explora grotele Americii Centrale făcusem nouă mii şase sute de kilometri, de la Graulhet-Tarn pînă la Cristóbal-Panama. Cît despre materialul meu „dubios“, în afară de rufărie, era alcătuit din două aparate de filmat, două aparate fotografice şi trei kilometri de film color de 16 mm., la care se mai adăugau: şaptezeci de metri de scară folosită de speologi, o suta cincizeci de metri de frînghie folosită de alpinişti, o barcă pneumatică, o cască, un scafandru autonom, lanterne electrice, pitoane, cabluri, torţe de magneziu şi, în sfîrşit, pînze şi tuburi pentru pictura în ulei. Pe deasupra, e drept, şi un pistol 22 *long rifle.* Tot ce trebuie, nu-i aşa? ca să arunc în aer preţiosul canal!

După ce m-am mai liniştit, m-am simţit copleşit, abătut. De un an de zile visam la clipa cînd aveam să pun piciorul pe pămîntul Americii. Şi iată ce primire mi se făcea: eram pur şi simplu respins. Şi cei trei dolari daţi de pomană hamalului!… 296 dolari minus 3 dolari = 293 dolari… averea şi începuse să mi se topească — şi pentru nimic!

M-am urcat iar la bord urmărit de privirile batjocoritoare ale pasagerilor. Două ore mai tîrziu, escortat de inspectorul vămii, funcţionarul de la *French Line* îşi făcu din nou apariţia. Zîmbea: izbutise să-l facă să priceapă pe american motivele „profunde” ale călătoriei mele. Eram admis.

Altă debarcare. Alt hamal. Dar, cum căpătasem experienţă, m-am înhămat eu însumi la un căruţ şi mi-am transportat bagajele pînă la postul vămii. Am avut în sfîrşit certitudinea că mă aflu la tropice: cămaşa mi se lipea de piele.

Trenul Cristóbal-Panama City s-a pus în mişcare cu o smucitură, într-un zgomot infernal de şuierături şi de clopote trase de mecanic. Vagoanele de clasa a doua fuseseră literalmente luate cu asalt. Banchetele rabatabile de trestie de la „a-ntîia“ erau ocupate de funcţionari americani care se lăfăiau, cu picioarele puse pe banchetele din faţă. Ca şi ei, m-am instalat şi eu confortabil. Nici un negru în vagonul ăsta pe jumătate gol! Înaintînd pe o fîşie de teren artificial, trenul străbătea un lac mare. Copaci uscaţi, sinistri, îşi întindeau crengile goale din apa de un albastru spălăcit. Din timp în timp, călătorii se îndreptau spre unul din capetele vagonului, se întorceau, îşi întindeau picioarele, aţipeau cîteva minute, apoi se îndreptau spre capătul opus closetelor. L-am urmat pe unul dintre ei. Un automat scotea pentru gîtlejurile însetate paharele de carton, în care apa curgea foarte răcoroasă, aproape rece, dintr-un rezervor complicat, cînd apăsai cu piciorul pe un buton.

Clopotul locomotivei anunţa opriri poticnite în nişte gări miniaturale şi cochete, ascunse într-un desiş de palmieri şi

cocotieri. În fine, într-o frenezie de şuierături şi do larmă, ajunseserăm la Panama.

S-a lăsat noaptea. Un şir lung de taxiuri staţionează în faţa gării,

— Un taxi, sir?

— No *hablo english!*

Principiu esenţial: nu care cumva să vorbeşti englezeşte. Nici un strop! Căci *hablar english = gringo,* iar *gringo* (străin) = *înmulţirea preţului cu doi.*

— Hotelul Colón!

Fordul demareaza suplu, înghite o pantă scurtă, dă într-o piaţă. Neoane multicolore mă orbesc. Din toate magazinele, din toate barurile, răzbat melodii: *cha-cha-cha*-urile se încrucişează cu valsurile vieneze, energicele *pasos-dobles* înăbuşă un solo de jaz executat la trompetă ; radiourile urlă date la tare şi pornesc la asalt împotriva tonomatelor, care ţiuie frenetic pentru a lupta, la rîndu-le, împotriva discurilor pe care vocile răcnesc din rărunchi. *Avenida Central*... Pe trotuare, mulţimea colcăie, se striveşte, se laminează. Pete deschise de îmbrăcăminte. Pete întunecate de mîini şi feţe. În partea cea mai de sus a *Avenidei,* ciorchini de negri prăbuşiţi cu ochii închişi, cu gura deschisă, pe băncile de piatră care înconjoară un chioşc.

— Hotel Colón, sir… Un dolar.

Aflu de la casier, la care m-am dus să-mi schimb dolarii, că *balboa,* moneda ţării, nu-i decît o monedă fantomă.*Balboa* nu există decît pe hîrtie şi în visele panamezilor. Singura monedă palpabilă e dolarul S.U.A. Dar, în timp ce plăteşti în dolari, ai dreptul la o chitanţă în care suma e convertită în *balboas.*

Pic de somn. De cum se luminează de ziuă, sînt trezit de ritmul unei fanfare, cu mare larmă de alămuri: *guardia nacional,* ca în fiecare dimineaţă, înalţă drapelul tricolor panamez în piaţa Santa Ana.

Hotărăsc să mă duc la ambasadă. Oraşul Panama îşi dezmorţeşte membrele, îşi drege glasul, scuipă, prepară pe îndelete marea fermentaţie ce va dura pînă la ora sacră a siestei.

Am fost primit foarte cordial de către domnul Deleuze, directorul Alianţei franceze, care m-a poftit din capul locului să iau prînzul la el acasă.

— Mai înainte, am să-ţi arăt oraşul.

Destul de ponositǎ, maşina *CD* a domnului Deleuze era un adevărat magazin pe roate cu articole de pescuit. Pe scaunele din spate, se îngrămădeau undiţe, mulinete, bobine cu fir de nailon, mincioage. Mă vîr între ele cum pot şi iată-ne plecaţi.

Ce mulţime! Ce vacarm!

De n-ar fi culoarea tuciurie a docherilor, a camionagiilor, a pescarilor, a negustorilor ambulanţi de zarzavaturi, te-ai putea crede la Marsilia, într-un cartier foarte populat. Portul şi piaţa alcătuiesc un singur tot, amestecîndu-se intim. Un poliţist gelatinos şi şiroind de sudoare, cu revolverul şi vîna de bou atîrnîndu-i la şold, încearcă zadarnic să canalizeze circulaţia. Blocajul e pe cît se pare fără ieşire. Cu un dispreţ nepăsător, şirurile de pietoni se înghesuie printre maşini, ochiuri mişcătoare ale unei plase în care ne împotmolim. Nu fără greutate, înaintăm spre cartierul negrilor. Străzile mişună şi forfotesc. Balcoanele (aşa-numite „franţuzeşti") ale caselor de lemn rezistă inexplicabil sub greutatea unei mulţimi colcăitoare ce leneveşte.

Maşina dă în nas, frînînd brusc. Pui de negri pe jumătate goi sînt răspîndiţi pe şosea, dau de-a rostogolul cilindrii metalici în care se strînge gunoiul: *base-ball!* Oprire obligatorie. Cu mîna dreaptă vîrîtă într-o uriaşă mănuşă de piele, unul dintre jucători, înfipt în faţa roţilor noastre, aşteaptă mingea pe care, dintr-o izbitură de paletă, i-o va expedia un adversar. O întîmplare providenţial de fericită face s-o rateze! Profităm de ocazie şi ne strecurăm.

Dacă ar fi prins-o, nu ne-am fi clintit un sfert de oră.

— Nimic în lume nu i-ar fi convins să ne lase să trecem, spune Deleuze.

Reşedinţele albilor se răresc, ivindu-se în locul lor case de lemn cu acoperişul din tablă ondulată, asaltate de verdeaţă La malul oceanului, ghidul meu îmi arată nişte verigi de fier sudate în peretele digului.

— În timpul refluxului, pe vremuri, erau legaţi de ele condamnaţii. Crabii îi devorau de vii. —

5
LA INDIENII ŞOCOS

Îi explicasem, desigur, domnului Deleuze, scopul călătoriei mele. Nu întîrzie să-mi telefoneze la hotel :

— Tot mai vrei să te duci în provincia Darién, la indienii şocos? Atunci ţi-am aranjat totul. Un grup de ingineri pleacă într-acolo să stabilească traseul viitoarei artere de circulaţie panamericane. Directorul comisiei din regiunea Darién, căruia i-am telefonat, acceptă să te ia. Vei fi invitatul lor.

M-a prezentat inginerului mexican, domnul Ramiro Valero, cel care avea să preia conducerea expediţiei. Am simţit numaidecît simpatie unul faţă de celălalt.

A doua zi dimineaţa la şapte fix, Valero a venit să mă ia de la hotel. Foarte brun, grăsuţ, volubil, vorbind o franceză acceptabilă, Ramiro Valero te făcea numaidecît să te gîndeşti la patronii de restaurante italieni din filmele turnate la Hollywood. Aşa puţin cît a ţinut drumul de la hotelul Colón la aerodromul Paitilla, n-a scăpat prilejul să-mi mărturisească admiraţia lui pentru Franţa, dragostea pentru ţara aceasta pe care voia s-o cunoască.

Pe aerodromul Paitilla, ni se consemnează greutatea, precum şi aceea a bagajelor, şi ne căţărăm într-un *piper-cub* roşu, cu patru locuri. Inginerul Valero se aşază lîngă pilot. Aparatul ia numaidecît altitudine, şi iată cele două oceane, cu istmul întinzîndu-sc între ele. Valero discută cu pilotul iar acesta gesticulează în timp ce vorbeşte, uitînd de manşă. Nu sînt prea liniştit. Mi-amintesc de lecţiile de pilotaj pe care le-am luat la aeroclubul din Graulhet ca şi noţiunea de bază: „Bila la *mijloc!“* Supraveghez tabloul de bord cu coada ochiului. Viraj scurt: bila nu s-a clintit. În regulă! Tipul ştie meserie.

Urmăm coasta Pacificului. Mici insule îşi înalţă creştetul ici şi colo din apă, apoi se cufundă iar, înghiţite de albastrul mării, care curînd va face loc pămîntului, de culoare foarte verde: jungla.

Avionul începe un viraj. Lunecăm razant pe deasupra copacilor uriaşi. O smucitură, apoi o alta, şi lunecăm pe o pistă din pămînt bătătorit, pînă la o cabană din care se iveşte o întreagă liotă neagră, ce aleargă spre noi. Am ajuns la El Real, provincia Darién, în Republica Panama, ultimul sat înainte de *la selva,* pădurea virgină. Valero împarte în mod echitabil bagajele între negri, care începuseră să se ghiontească pentru cîţiva bănuţi. E foarte cald. Drumul pe care o luăm e însă cît se poate de noroios: anotimpul ploios încă nu s-a sfîrşit.

— Satul asta e în întregime locuit de negri, îmi spune Valero, cu excepţia negustorilor care sînt toţi chinezi.

Strada, mărginită de magazine de coloniale şi de *cantinas*[11], se arcuieşte şi urmează cotitura rîului Tuira, cu ape gălbui, murdare. Străbatem piaţa bisericii şi iată punctul de comandament al Comisiei din Darién: un cub de lemn cocoţat pe piloţi. Din balcon pătrunzi în camere mobilate (dacă pot fi numite aşa), prima cu un pat de campanie, a doua cu o planşetă de desen şi deasupra, pe perete, o hartă a regiunii Darién, iar în a treia încăpere fiind postată o staţie de emisie-recepţie.

— Vei putea locui aici cînd te vei întoarce din pădure… Ah! iată-l pe Nandu!

Un negru înalt, purtînd blugi, înaintează zîmbitor. Nandu, pe numele lui adevărat Fernando Othón, este fratele deputatului acelei provincii. E proprietarul unei pirogi cu motor, şi Valero a încheiat un contract cu el: la orice oră din zi şi din noapte, Nandu şi piroga lui sînt la dispoziţia inginerului.

— Pornim chiar acum spre şantier. Spune oamenilor să ducă bagajele în piroga ; venim şi noi numaidecît.

Cobor treptele de lemn alunecos şi mă instalez în piroga frumoasă, lungă de doisprezece metri, unde un scaun îmi este rezervat, ca şi lui Valero. Nandu trage cu putere de funia care slujeşte de demaror ; un negru împinge pirogile de-alături, care se îndepărtează, desenînd pe apă un evantai, şi ne îndepărtam încetişor de mal.

— O să mergem în sus pe *rio* Tuira, aflat în stăpînirea indienilor şocos, apoi ne vom întoarce la El Real, de unde vom porni spre Pucro, un sat de indieni kunas. Acolo am să te las.

În locul acesta, *rio* Tuira atinge o lăţime de două sute de metri. Motorul pare a face sforţări. De fapt, nu urcăm pe rîu, ci coborîm ; dar, în clipa asta, sensul curentului e inversat din cauza mareei, ce se simte pînă aici.

Rio Tuira, mărginit de bananieri, e încă, şi mai larg. În mijlocul lui, bucăţile de lemn smulse de ape dansează o sarabandă dezlănţuită. Mai bine să le evităm. Navigăm pe lingă mal. Rădăcinile uriaşe ale paletuvierilor pătrund în apă. Ghemuit la prova, un negru scrutează fundul apei şi, la un semn al mîinii sale, Nandu evită un trunchi scufundat sau un banc de nisip. Păsări mari, *cocineras,* fug cînd ne apropiem, se aşază la o sută de metri mai departe, îşi reiau zborul. Stoluri de păsărele galbene şi negre se răspândesc pe sub uriaşii junglei, arborii *los cuipos* şi *los bongas. El cuipo,* de culoare roz-violacee, cu trunchiul foarte drept, atinge optzeci de metri. Colo sus, în înalt, zăreşti o umbrelă de ramuri. *El bonga,* de aceeaşi mărime, aparţine aceleiaşi specii, dar îşi desface ramurile mai jos. Şi iată *los plátanos.* Fructele lor sînt nişte banane uriaşe, care se gătesc. Curînd întîlnim indigeni. De cum întîlneşti bananieri, e semn că malul e locuit. Într-adevăr, un acoperiş din frunze de palmier îşi face apariţia, *o* colibă pe piloţi, cu pereţii din bambus.

Malurile se apropie. Curentul ne încetineşte înaintarea. Trunchiuri de copac se năpustesc asupră-ne. Nandu, ca un jucător de rugbi, îi fentează. Valero strigă un ordin şi piroga eşuează pe o plajă. O escadrilă de păsări albe îşi ia zborul ; par nişte porumbei mai mari.

Zărim o cărare la marginea junglei. Apucăm pe-acolo, în vreme ce barcagiii aprind un foc de lemne. Pătrundem într-un fel de luminiş. Pe trunchiul unui *cuipo* e ţintuit un capac de butoi din fier. Gîturi de sticle íes din humus. Ici şi colo, oale de pămînt, flori roşii. Agăţat de o creangă, zărim emailul albastru al unei cafetiere care veghează

un mormînt. Ne aflăm într-un cimitir indian. Extravagante obiecte de civilizaţie arată locul mormintelor. Pentru a-şi cinsti morţii, indienii au luat de la negri aceste deşeuri, schimbîndu-le pe banane, sau le-au luat de prin gunoaiele zvîrlite la marginea satelor. Un copăcel decapitat e împodobit cu o ladă pe care se mai zăreşte încă proveniența: *Johnny Walker — Red label — Whisky…*

Piroga cu motor a despicat kilometri de curent. O ambarcaţiune uşoară alunecă în întîmpinarea noastră.

— Priveşte! lată-i pe indienii dumitale.

Primii indieni pe care-i văd… În faţă, la prova luntrii, un bărbat cu trup de bronz mînuieşte prăjina; o femeie, aşezată în spate, cîrmeşte cu o pagaie[12]. Vîntul vîră între coapsele musculoase ale indianului singurul său veşmînt, acel *huayaco* roşu, o bucată de pînză prinsă de şolduri cu o liană foarte subţire. Părul lui foarte negru e tăiat „à la Ioana d'Arc“. O simplă fîşie de pînză înfăşoară mijlocul femeii. Are părul lucios şi negru. Culoarea corpului ei mi se pare mai închisă decît a bărbatului. Un şirag de mărgele roşii şi galbene îi împodobeşte pieptul bogat.

— *Adiós,* strigă Valero fluturîndu-şi pălăria cu mîna.

— *Adiós! Adiós!* răspunde indianul.

Şi Valero îmi spune că majoritatea indienilor şocos, care trăiesc în apropiere de satele negrilor, înţeleg cîteva cuvinte spaniole. Dar asta nu înseamnă că acceptă civilizaţia, în afară de cîteva produse indispensabile, cum sînt chibriturile. La asta se mai adaugă recipientele şi ţesăturile viu colorate — şi cam atîta. Dau în schimb fructe de *plátanos* şi banane. Deseori, cer dolari. Nu bancnote, nu. Ci monede argintate, ce vor sluji drept podoabe femeilor lor. Numai tinerii coboară pînă la Yavisa sau El Real, pentru a face acest troc.

Un copil se bălăceşte în apă, lîngă mal, unde sînt legate trei pirogi.

— Acostează aici! porunceşte Valero.

Nandu începe numaidecît manevra. Puştiul o ia la goană spre o colibă. E o colibă fără pereţi. Piloţii susţin o podea, la doi metri de pămînt. Între podea şi acoperiş, o simpla balustradă, ca să nu cazi.

— Mă duc să văd dacă putem dormi aici. Noaptea o s& se lase numaidecît.

— Satul e mai departe? În spate? În junglă?

— Nu există sat. Indienii trăiesc împrăştiaţi de-a lungul apei. La o mie sau două mii de metri, dai de-o colibă sau două, rareori mai multe.

Porci negri umblă prin noroaiele de sub piloţi.

— Nu ne vor.

— De unde ştii?

— Au închis uşa, sau cel puţin ceea ce le slujeşte drept uşă, mai curînd scara. Vezi trunchiul acela de copac, cu un capăt pus pe jos, iar cu celălalt sprijinit de podea? E neted, nu-i aşa? L-au întors. Treptele sînt săpate în partea cealaltă. E felul lor de a-ţi închide uşa în nas.

Valero strigă :

— *Buenas tardes, hombres*[13] *!*

Un mormăit îi răspunde.

— *Cigarillos ?*[14]

Se iveşte un puşti, apoi o femeie şi încă una. Valero le aruncă ţigări: alte femei, alţi puşti. În sfîrşit, un bărbat, care se aşază pe podea, cu picioarele spînzurîndu-i în jos. Valero continuă să împartă daruri. Un bătrîn şi un adolescent se apropie de balustradă. Îmi arunc şi eu pachetul de *gauloises.* Valero şi ultimul venit intră în vorbă: acesta poarta un *huayaco* şi cămaşă albastră, larg descheiată pe pieptul arămiu. Un copil de vreo trei-patru ani răsuceşte trunchiul de copac, scară şi uşă în acelaşi timp, apoi coboară trăgînd dintr-o *gauloise.*

— Cu neputinţă să înnoptăm aici, îmi traduce Valero. Dar, ceva mai departe, o să dăm peste o coliba nelocuita. Puştiul ne arată drumul pînă acolo.

Soarele piere în spatele vîrfurilor de bananieri. Coliba unde o să ne petrecem noaptea e aşezată într-un luminiş, familia care locuieşte aici de obicei a plecat în ajun pe *rio* Chico. Se va întoarce mîine, sau

peste opt zile, sau peste o lună, după bunul ei plac. Fericite locuri, fericiţi oameni. Nici un fel de mobilier. Cîteva *chiles* (panere din trestie împletită) agăţate de pereţii de bambus. Într-un colţ:: o vatră din pietre mari, două ceaune, o tigaie de fier şi surcele.

Luntraşii noştri pregătesc orezul, pun apă la fiert. Indianul cel micuţ stă chircit pe podea şi se uită cum ne desfacem sacii.

Orezul a şi fost pus în farfurii de plastic şi dat fiecăruia — cînd întreaga familie — care la început ne-a părut destul de sperioasă — soseşte şi se instalează să ne vadă cum mîncăm. Împărţim musafirilor biscuiţi şi jambon. Femeile o ţin tot într-o chicoteală.

Mă ridic şi-mi pregătesc materialul de fotografiat. Cea dintîi scăpărare a blitz-ului provoacă o panica generală. Aprind becul. Un puşti îl apucă şi-şi frige degetele. Asistenţa hohoteşte din toată inima.

Acum indienii sînt înaintaţi şi se amuză sincer de ţipetele scurte ale femeilor ce marchează fiecare izbucnire a blitz-ului. Două dintre femei mi se pare că au partea de jos a feţei zugrăvită în negru şi sînt pictate cu cercuri jur-împrejurul picioarelor şi al braţelor. Dar nu pot vedea bine: e foarte întuneric.

Valero şi-a desfăcut patul pliant. Eu îmi umflu salteaua pneumatică sub privirile foarte curioase ale indienilor. Unul dintre ei îi încearcă elasticitatea. Îi îmbiem pentru ultima oară cu ţigări, apoi rostesc :

— *Buenas noches, amigos*![15]

Şi noii noştri prieteni se afundă în noapte, unul după altul… pardon, în şir indian.

Aş dormi cu dragă inimă, dar cum să-l refuz pe Valero care mă pofteşte să jucăm cărţi? E un joc mexican foarte complicat, care deţine în acelaşi timp elemente din rami şi din bridge. Va sfîrşi, totuşi, prin a observa că dorm de-a-n-picioarelea.

Ce oră să fi fost? O senzaţie de înăbuşire, de strivire m-a trezit. Ceva moale, lunecos, mi se aşezase pe faţă. Am dat cu mîna peste o masă vîscoasă, care a făcut plici! cînd am trîntit-o de perete.

Înfiorat de spaimă, mi-am aprins lampa de buzunar: un broscoi monstruos se tîra pe podea! Un altul se îndrepta spre salteaua mea pneumatică. M-am ridicat dintr-un salt. Printre trunchiurile rare de bambus, o armată întreagă de asemenea vietăţi năvălise în colibă. M-am încălţat la repezeală. Am pus mîna pe un băţ şi-am încercat să-i înlătur. Era îngrozitor. Cînd izbuteam să-l azvîrl pe unul, astupam locul gol dintre trunchiurile de bambus cu un sac dar, în timpul ăsta, alţi broscoi se strecurau înăuntru, pînă şi prin cele mai neînsemnate despărţituri. Eram lac de sudoare. Am izbutit în sfîrşit să fac curăţenie. Simţeam nevoia să iau aer. Fulgere luminau noaptea. În timpul bătăliei ce-o dusesem, începuse să plouă. Nici măcar nu băgasem de seamă, împrejurul meu, jungla orăcăia. Cu lanterna în mînă, m-am hotărît să dau ocol colibei. Piciorul mi-a alunecat pe un soi de balegă vie. Călcam pe broscoi! Era plin de ei, mari cît farfuriile, lunecoşi, umflaţi de puroi, dezgustători. Cu greu am putut adormi iar. Sforăiturile lui Valero semănau cu cele ale broscoilor.

Şoseaua panamericană, *la Carretera interamericana,* avea să lege Canada de Argentina. În mare, şaptesprezece mii de kilometri. Porţiunea Cartago-David, din Costa Rica, e şi acum în construcţie. Dar tronsonul cel mai dificil, din toate punctele de vedere, e cel din direcţia Columbiei, în regiunea Darién. Valero are misiunea să „dejungleze“ o parte. Treabă deloc uşoară. Se izbeşte veşnic de un zid alcătuit din copaci, plante şi liane.

Şase negri atacă jungla făţiş, cu maceta[16]. Dexteritatea cu care mînuiesc acest instrument te pune pe gînduri. Stînd desculţi în noroaiele mlaştinilor (cufundaţi uneori pînă la jumătatea pulpei), izbesc din încheietura mîinii: o lovitură la rădăcină, una la dreapta, alta la stînga, în sfîrşit una deasupra capului. Liane, arbuşti, bananieri sălbatici, tufişuri — se prăbuşesc fără cruţare… Dar înaintarea e foarte înceată: vor trebui zeci de ani pînă ce „drumul verde“ să poată trasa o firavă brazdă de asfalt de-a lungul Darién-ului.

Strigătele înnebunite ale păsărilor, foşnetul frunzelor şi-al ierburilor, fuga unui porc sălbatic, chemările maimuţelor ne spun că jungla e locuită de o faună invizibilă şi numeroasă. Uneori, cînd bolta se înalţă şi se luminează, zăreşti albastrul foarte intens al cerului. În general însă, tunelul acesta de verdeaţă e întunecat, de nepătruns pentru razele soarelui. Iar căldura rămîne mereu înăbuşitoare, febrilă.

La un ordin al supraveghetorului, alţi şase negri îi înlocuiesc pe primii. Oţelul lamelor aruncă deasupra noroiului un strat de frunze şi de ramuri. Deodată, strigăte. Negrii dau îndărăt, învălmăşindu-se, apoi rămîn nemişcaţi, cu maceta ridicată, gata s-o ia la fugă sau să lovească.

— *Que es ?*

— *Berrugosa, señor!*[17]

Berrugosa… un şarpe mare, a cărui lungime atinge cu uşurinţă patru-cinci metri. Muşcătura lui e ucigătoare. Muncitorii au rămas pe poziţie de aparare. Supraveghetorul cercetează locurile şi ordonă reluarea lucrului. Negrii şovăie.

— Sînt mulţi şerpi pe-aici?

— Da. Din care douăzeci şi două de specii otrăvitoare.

Cîteva zile mai tîrziu, Nandu mă duce îndărăt la El Real. Unde întîlnesc un olandez deşirat, la fel de tuciuriu ca un indian, John Drès. Sosit de vreo şase-şapte luni, se ocupa cu defrişatul unui capăt de junglă, în apropiere de *rio* Pirre, cu intenţia să cultive fasole, cartofi şi alte legume, ceea ce nu încercase niciodată nimeni în această parte a Darién-ului.

Era o căldură apăsătoare. Stăteam pe o bancă din piaţa bisericii, după ce sculasem doi oameni care dormeau şi care s-au dus să se întindă ceva mai încolo.

— Cum te-ai rătăcit în colţul ăsta de lume, John?

— E o poveste lungă… Eram mecanic-şef pe un cargou. Într-o zi facem escală în S.U.A. şi mă îndrăgostesc de-o americancă. Se mai întîmplă şi de-astea. Şi uite aşa, nu m-am mai întors la bord. Nu

aveam permis de şedere, dar puţin îmi păsa: m-am dus să trăiesc cu ea în Arizona. Pun pe picioare o afacere care mergea foarte bine: o carieră cu piatră de construcţii. Trag trei ani şi am două camioane şi cincisprezece muncitori. Plăteam taxele cu regularitate apoi, într-o bună zi, sînt denunţat, nu ştiu de cine. Mă condamnă la o amendă mare, mă obligă să vînd totul pe nimica toată, şi guvernul Statelor Unite mă expediază în Mexic, cu interdicţia să calc pe pămînt american, sub pedeapsa cu închisoarea.

Ţi-ai găsit! Două săptămîni mai tîrziu, am trecut fraudulos frontiera în Texas. Pun pe picioare o altă carieră. A ţinut şi asta cîţiva ani. Aveam acum douăsprezece camioane, zeci de muncitori şi, în bancă, mai multe zeci de mii de dolari. Şi poc! s-a dezumflat şi asta!

John nu pare foarte mişcat la amintirea sorţii lui schimbătoare. Începe chiar să rîdă :

— Într-o seară mă întorceam acasă într-un camion. Un tip ramas în pană pe autostradă îmi face senin să opresc. Mă opresc, el mă întreabă dacă sînt de prin părţile locului. Zic că da. Atunci îi dă drumul: „Sînt de la poliţie. Nu cumva ştii unde stă un anume John Drès? Anchetez cazul lui. Pe cît se pare, nu deţine permis de şedere în ţară, prin urmare nici permis de muncă. Pricepi? Îl întreb cu ce se ocupă acel vestit John Drès şi-mi răspunde: „Exploatează o carieră de piatră pentru construcţii". Mă prefac că mă gîndesc şi-i zic: „Trec pe lîngă şantier ; urcă,, o să te las acolo“. Dintr-o dată sticletele îmi oferă o ţigară şi eu îl întreb: „Şi ce i se poate întîmplă lui John Drès ăsta? —- Eh, zice tipul, cîţiva ani de puşcărie, asta-i sigur!" Pricepi?

Pe-scurt, îl debarc dinaintea carierei *mele* şi, de cum coboară, ambreiez şi o şterg cu camion cu tot în Mexic, din fericire foarte aproape. Am vîndut rapid camionul şi-am sondat terenul mai peste tot, în căutarea unui colţ liniştit şi a unei ocupaţii: Argentina, Brazilia, Columbia… Şi uite! Se împlineşte un an de cînd sînt în Panama, şi mă simt bine aici.

— Şi intenţionezi să rămîi la El Real?

— Deocamdată, da. Aici, pămîntul e al tuturor şi nimănui nu-i trebuie. E prea greu, vezi tu, să-l lucrezi! Dar eu cred că pămîntul ăsta e bogat şi că merită osteneala să-l cultivi. Vedem noi. Vino mîine la mine pe plantaţie. Cu ajutorul unui negru, îmi ridic o casă.

Becurile micuţe din piaţă se stinseră. Instalaţia electrogenă încetase să funcţioneze. Era aşadar ora zece scara.

— Noapte bună, John!

— Pe mîine!

Tot el m-a trezit a doua zi dimineaţă.

— O să mîncăm la plantaţie. Nu te supăra, am banane destule! Sînt foarte hrănitoare, crede-mă, am experienţă. De şase luni n-am un dolar în buzunar.

— Şi cum te descurci?

— în ochii negrilor, trec oarecum drept un vrăjitor. Ştiu să fac o mulţime de lucruri. Îi îngrijesc. Mă poftesc să mănînc la ei. Cît despre tutun şi alte fleacuri, negustorii chinezi îmi dau pe credit: să ai drept client un alb, chiar dacă nu plăteşte, prinde bine la publicitate.

— Atunci, hai să mai cumpărăm un supliment pentru prînz!

Alegem nişte conserve şi biscuiţi.

— Trece astea în contul meu.

Negustorul se întrece în temenele.

Soarele arde îngrozitor. Părăsim satul, luînd-o pe un drum mărginit de păşuni. Vacile lîncezesc pe verdeaţă.

— lată şi *rio* Pirre. Pămîntul meu o de partea cealaltă. Va trebui să trecem apa. Urmează-mă, se poate trece pe jos.

Cu hainele pe creştet, intram în apa gălbuie. Cînd sosim la „plantaţie", un luminiş întins, unde n-au rămas în picioare decît copaci mari, m-am şi uscat şi mă îmbrac repede, căci nişte ţînţari minusculi nu ne dau pace. John nu-şi pune decît cămaşa. Într-o clipă, picioarele-i vor fi roşii de înţepături. Dar el nici nu le simte! E în culmea bucuriei să-mi arate domeniul: un hectar pe care l-a

defrişat cu mîinile lui. În mijloc, patru piloţi susţin un acoperiş din frunze de palmier, la umbra căruia un negru se preface că meştereşte ceva. Un sfert din pămînt a fost arat.

— Aici, am semănat fasole. Pentru locul ăsta încerc să-mi procur cartofi, varză şi ceapă… Dacă totul merge aşa cum sper, o să am o recoltă pe cinste. Ceea ce-mi va îngădui să-mi cumpăr o puşcă şi să mă însor cu o indiană.

Încurajat de perspectiva asta, John mînuieşte maceta înverşunîndu-se împotriva lianelor din preajmă.

— Ţii neapărat să-ţi iei o indiană?

— Şi încă cum! Indienii sînt simpatici, curaţi, inteligenţi şi îndatoritori. Am locuit la ei cîteva luni în şir, pe *rio* Sambu, pe *rio* Punusa, pe *rio* Yapé. Căutam un oraş pierdut. .Legenda îl situa la frontiera columbiană. Pe cît se pare, trebuie să existe un drum folosit pe vremuri de incaşi…

La întoarcere, cineva ne strigă dinspre *cantina El Sol.* E Nandu şi ne poftește să cinstim un pahar.

— Vezi, spune John. Toţi negrii de pe-aici sînt la fel. Se simt fericiţi să fie văzuţi în tovărăşia albilor, asta-i mîndria lor.

O mîndrie, o plăcere care-i costă scump, căci halba de bere costă patruzeci de centi şi cei mai mulţi dintre ei cîştigă un dolar pe zi… cînd lucrează. Nandu, însă, e destul de înstărit. E o excepţie.

Stăm pînă la miezul nopţii la bar cu Nandu, care străluceşte de bucurie, şi vorbim despre şerpii *berrugosa,* despre fasole şi pirogi. Negustorul ne-a dat şi el un rînd: un *octavo de ron*[18].

Proaspăt şi bine dispus, a doua zi încep să filmez viaţa localnicilor. Pe uliţa mare, două femei pisează porumb cu spor. Instalez trepiedul camerei, îmi pun ochiul în vizor. Simt că cineva mă bate pe umăr. E un *guardia nacional* care mă interpelează.

— *Está prohibido!*

Înţeleg că „e interzis". Dar ce anume? Să filmezi? Mă informez :

— *Pellicula?* [19]

— *No pellicula! Esto…*

Şi cu degetul, *el guardia nacional* îmi arată *maioul* cu care sînt îmbrăcat! Ei, da! În satul ăsta de negri, pierdut în întinsul Darién-ului, în satul ăsta care n-are altă legătură cu restul ţării decît un avion Piper cu trei locuri (şi care, de două ori pe săptămînă, îşi face o scurtă apariţie) şi un vapor ce transportă banane şi care din trei în trei zile vine să le încarce, în satul ăsta unde cei patru sau cinci sute de cetăţeni şi cetăţene — inclusiv ţîncii — umblă îmbrăcaţi în zdrenţe şi desculţi, în satul ăsta mizerabil unde crăpi de foame şi de căldură, e riguros interzis să umbli în maiou!

John soseşte tocmai la timp şi *el guardia* îl roagă să-mi explice că „la El Real trebuie să ai o ţinută decentă".

— În regula, şefule!

Mă înclin ceremonios şi-mi pun cămaşa. Care flutură deasupra pantalonilor, nu-i încheiată la nici un nasture, stă căscată la piept, mînecile sînt suflecate pînă la umeri, dar acum sînt îmbrăcat „decent"! —

6
PRIETENUL MEU, INDIANUL GUAINORA

După ce am explorat oarecum Guatemala, m-am întors în Panama şi-am pornit în căutarea lui John olandezul. Mi-a fost arătat într-o *cantina.* Era aproape beat şi mi-a sărit de gît.

— Ce fericit sînt că te văd, Robert! Începusem să disperez. Ei, ne ducem la indienii şocos?

— Cînd vrei.

Am rămas la El Real exact atît cît să cumpărăm cu ultimii mei dolari (John era la fel de lefter) o pirogă lunga de şase metri, o pagaie veche, două *palenques* (prăjini de patru pînă la cinci metri lungime), nişte conserve, biscuiţi şi ţigări. Pe deasupra, mai luasem cu mine mărgele şi cîrlige de undiţă din Franţa.

Cît despre John, tot pe credit, îşi procură de la un negustor chinez piepteni de diferite culori, oglinzi micuţe, rotunde, şi încă o cutie mare de biscuiţi. Fără să uit camerele de luat vederi, bateriile portative, ustensilele de pescuit şi pistolul 22 *long rifle* care, nădăjduiam, avea să ne procure carne proaspătă, ne-am îmbarcat într-o bună dimineaţă, sub privirile batjocoritoare ale negrilor din sat.

Ce-i drept, aceştia ştiau că sîntem nişte luntraşi novici. Dinspre partea mea, era pentru prima oară că ţineam o prăjină de cîrmit în mînă. Nici John n-avea mai multă experienţă. Dar curînd, fiecare la cîte unul din capetele pirogii, aveam să vîslim în cadenţă, să trecem peste pragurile cele mai primejdioase, fără prea mare dificultate.

Pentru moment, fluviul se întinde pe o lăţime de optzeci de metri. Rădăcinile uriaşe ale paletuvierilor se tîrăsc prin apa gălbuie. Navigam prudent, pe lîngă mal. E foarte cald.

În ziua a treia, părăsim *rio* Tuira şi începem să navigam pe *rio* Capeti. O colibă cu mai multe încăperi se iveşte dintre bananieri. Tot negri, dar ultimii. Intrăm pe domeniul ce aparţine în exclusivitate indienilor şocos. Cursul rîului Capeti se îngustează şi

devine sinuos. Jungla se strînge în jurul nostru. Ceasuri în şir ne chinuim cu vîslitul, fără să întîlnim nici urmă de locuinţă, nici urmă de pirogă. Nu înaintăm prea repede: curentul e mai puternic, praguri mai dese. Cînd ne învăluie noaptea, nici o colibă nu se zăreşte. Acostăm pe o plajă cu nisip foarte fin şi dormim pe patul acesta călduţ şi natural.

Asta a ţinut cîteva zile în şir. În zori, ne luam prăjinile şi, de două-trei ori pe zi, ne încrucişam cu cîte o pirogă indiană care cobora spre Yapé.

De cum depăşeşti confluenţii Clarita şi Tacarcuna, rîul se îngustează şi curentul devine violent. Ca să trecem peste unele praguri trebuia să descărcăm piroga şi să ne vîrîm în apă ca s-o împingem. Unul din exerciţiile acestea s-a soldat cu un naufragiu în care am pierdut un teleobiectiv şi jambonul. Culmea nenorocirii, una din camerele de luat vederi a devenit inutilizabilă.

Un nou prag ne-a dat încă şi mai mult de furcă. Chiar şi goală, piroga nu voia să înainteze. A trebuit s-o punem pe umeri şi să înaintăm pas cu pas, de-a lungul malului abrupt. Alunecam pe prundiş şi mi-am pierdut echilibrul. Piroga s-a rostogolit în apă şi-a fost luată ca un pai. Izbindu-se de stînci, zdrelindu-ne, luaţi de curent, am pornit după ea. Două sute de metri mai jos am găsit-o, proptită într-un ciot de copac. Era intactă. Adevărată minune.

Pragurile erau de netrecut. Ne-am tăiat o potecă prin junglă, pînă ce, în amonte, *el rio* s-a mai liniştit. Eram în cea de-a şasea zi de călătorie. Prăjinile ne atîrnau greu în mîini.

— De data asta o să ne oprim la primii indieni care vor voi să ne primească, hotărî John.

Un decor de bananieri, două colibe şi pirogi care se clatină pe *rio,* legate de *palenques.* lată-i pe indienii noştri. Acostăm. Numaidecît, copii goi vin să ne întîmpine în fuga mare, apoi ne escortează, îmbrîncindu-se, pînă la luminişul unde se înalţă colibele. Un bărbat purtînd un *huayaco* roşu ne cercetează. E mic de statură, dar musculos. Aşezat pe un trunchi de *cuipo,* îşi ciopleşte o suliţă cu

maceta. John i se adresează în spaniolă. El răspunde în aceeaşi limbă. Ne zîmbeşte. Îl cheamă Guainora. Sîntem bineveniţi.

Scot pachetul de ţigări ; cu cîte o *gauloise* aprinsă pe buze, copiii — şi cei de patru ani, şi cei de zece — ne ajută să descărcăm piroga şi să transportăm conţinutul pînă la colibă, unde o primă masă va pecetlui prietenia dintre noi.

Indienii ne oferă mîncarea lor, *boïo,* amestec de mălai fiert cu banane, şi arată că le sînt pe plac sardelele şi biscuiţii noştri. Guainora locuieşte în această colibă împreună cu tînăra lui soţie şi cei trei copii. Tatăl şi mama sa ocupă o altă colibă, cea mai mare, înconjuraţi de vreo şase puşti între unul şi paisprezece ani. Am aflat mai tîrziu că tatăl lui Guainora avusese trei soţii şi mai mult de cincisprezece copii. Nu se află o regulă bine statornicită pentru căsătorie. Unii şocos îşi păstrează soţia tot timpul vieţii ; alţii le schimbă de trei ori pe an.

Am împărţit mărgele şi piepteni viu coloraţi femeilor, oglinjoare copiilor. Cît despre cutiile noastre de conserve goale, au fost recuperate şi-au devenit brăţări, cu care indienele se împodobesc, fălindu-se.

Indienii şocos, bărbaţi şi femei, sînt într-adevăr foarte cocheţi. Făuresc coliere, pandantive, inele, cercei. Îşi zugrăvesc corpul cu o vopsea neagră-albăstrie, extrasă din fructul numit *jagua.* În unele ocazii — căsătorii, sărbători de familie, căutarea unui soţ sau a unei soţii etc. — îşi pictează direct pe piele un veşmînt somptuos, al cărui mozaic, desenat cu o mînă sigură, prezintă o reală valoare artistică. Pe frunte şi pe faţă se mai adaugă unele motive decorative de un roşu-aprins, obţinut printr-un amestec din sucul de *rucuyer* şi praf de cărbune.

În timp ce bărbaţii se duceau la pescuit sau la vînătoare, femeile gospodăreau şi întreţineau „plantaţia" de porumb, de bananieri şi de *plátanos.* Acestea erau totdeauna dispuse să pozeze în faţa obiectivului într-o asemenea măsură încît, ca să nu le decepţionez şi

ca să economisesc peliculă, mi s-a întâmplat să mă prefac că filmez sau fotografiez.

Vestea şederii noastre în casa lui Guainora s-a răspîndit repede de-a lungul rîului şi a stîrnit o mare curiozitate amicală. În fiecare zi, veri şi prieteni soseau să ne vadă. Se instalau la Guainora şi rămîneau cît pofteau. Femeile se făceau frumoase ca să ne placă. Îşi ungeau trupul cu vopsea, îşi prindeau în părul negru cele mai frumoase flori din junglă, roşii, portocalii, alcătuind pe fruntea lor arămie diademe maiestuoase. Una dintre ele purta la gît un colier de-o mare valoare. Era alcătuit din vreo cincisprezece şiruri de dolari — monezi de argint, care-i clincheteau pe piept… sute de dolari adevăraţi care i-ar fi îngăduit să plece într-o croazieră în Europa şi să se îmbrace la Dior. Încheietura mîinii drepte îi era prinsă într-o brăţară de tinichea, de la o cutie de fasole verde, iar încheietura mîinii stîngi într-o brăţară făcută dintr-o cutie de thon. Seara, venea să gîngurească lîngă hamacele noastre.

— Uită-te cum e pictată, îmi spuse John. Nu e măritată… Cu o zestre ca asta, aş opta pentru regimul bunurilor în comun! Aş avea cu ce să-mi cumpăr un *rifle* şi să-mi petrec tot restul vieţii trudind la indieni…

Ne aşezasem hamacurile aproape de colibă, între un *cuipo* şi un *papayer.* După cină, Guainora şi soţia lui veneau să ne ţină tovărăşie. Se ghemuiau pe o rogojină şi noi le vorbeam îndelung despre ţările noastre „civilizate", în schimb, ei ne învăţau limba şoco şi eu notam îndeajuns de multe cuvinte şi expresii ca să poată alcătui un „mic ghid pentru uzul turistului". Nu căutaţi cuvîntul „a munci", nici cuvîntul „mulţumesc" Pentru aceşti aşa-zişi „sălbatici", a da sau a primi ceva e un lucru atît de firesc, încît nu concep că se poate mulţumi.

Dar oare indienii şocos se războiesc între ei? L-am întrebat pe prietenul meu indianul Guainora, care mi-a răspuns :

— Nu, noi nu ne batem. Dacă avem un duşman, dacă ne-a făcut ceva foarte rău, nu spunem nimic, aşteptăm ; apoi, într-o zi, mult

timp după aceea, îl poftim să mănînce şi îl otrăvim. Nimeni nu ştie cum a murit.

Ca să ne liniştească, Guainora adaugă :

— Dar în familia mea obiceiul ăsta nu există.

După două săptămîni, mă descurcam în limba şoco. Guainora, la rîndul lui, învăţa franceza cu o uşurinţă ce te descumpănea. Îi traduceam o frază sau un cuvînt. Îmi cerea să repet rar. Şi, cîtva timp mai tîrziu, aveam surpriza să-l aud zicîndu-mi în cursul unei conversaţii: „Dă-mi o sigar şi o brichet! “ Sau: „E timpul să mîncam, se las noapte!“ Sau: „Vii la pescuit, mîine ?“

Pescuit, vînătoare, fotografii, filmări… zilele se scurgeau prea repede. Îi făceam o plăcere nespusă lui Guainora împrumutîndu-i aparatul de fotografiat. Îl învăţasem cum să-l folosească, precizînd mai cu seamă că nu trebuie să se mişte. În clipa cînd să apese pe declanşator, indianul se înţepenea zdravăn pe picioare. Şi-a fotografiat familia, m-a fotografiat pe mine. Cele mai bune fotografii ale mele de pe cînd mă aflam printre indienii şocos de el sînt făcute. Toate cele luate de John sînt neclare sau prost cadrate.

Cu puţin înainte de plecare, în timp ce mă pregăteam să-l filmez pe Guainora, căruia soţia ii zugrăvea proaspăt' cercurile din jurul braţelor, acesta îmi zise :

— *Namaba-i-e edjikriane biaboi!* (Ceea ce s-ar putea traduce: Am să fiu grozav de frumos!)

— Da, am răspuns: *mein!*

— *Namap-uagna*, *eu-i iceaba quipara* (Ceea ce înseamnă: Aşteaptă! Şi la tine pictez!)

De ce nu? Rîzînd ca nişte nebune, femeile pregătiră *quipara,* zdrobind două fructe de *jagua* într-o tărtăcuţă. Există două feluri de-a proceda. Fie frecînd de-a dreptul pe piele o felie din fruct ; colorantul nu apare însă decît şase-şapte ore mai tîrziu. Fie, în împrejurări deosebite, cum era cazul acum, utilizînd o bucată de trestie, la capătul căreia sînt puşi doi-trei dinţi dintr-un pieptene ; înmoi pensula asta în zeama strînsă în tărtăcuţă şi colorantul

lasă numaidecît urme pe piele, ca să devină foarte negru în ziua următoare. În ambele cazuri, vopseaua rămîne vizibilă timp de trei săptămîni.

Soţia lui Guainora şi sora ei m-au luat în primire. Una îmi zugrăvea partea dreaptă, cealaltă partea stîngă. Şi totuşi, cînd desenul a fost terminat, cele două părţi se îmbucau admirabil, ca şi cum opera în întregime ar fi fost realizată de una şi-aceeaşi artistă. Guainora mi-a făcut vreo două-trei fotografii apoi, apucînd la rîndul lui „pensula", mi-a încălţat picioarele în ciorapi negri. Treabă de rînd, de zugrav fără pretenţii! Singura concesie făcută artei: mi-a lăsat două dungi albe jur împrejurul pulpelor.

Totul ţinuse o oră în cap şi, de la gît pînă-n tălpi, eram îmbrăcat în nişte splendide arabescuri. Cît despre faţă, găsisem totuşi că era mai prudent să nu accept decît unele pete de culoare roşie, despre care ştiam că vor dispărea imediat, la spălat. Întreaga familie şi numeroşi vecini defilară pe dinainte-mi ca să contemple capodopera şi nu mai osteneau contemplînd-o.

— *Namanbua biaboa?* (Sînt bine ?)

Şi încă cum! N-am mai avut nici urmă de îndoială cînd o verişoară a spus :

— *Mein! kina-o-nekirua!* (da! frumos!) şi a adăugat dîndu-mi o oglindă: — *Acriwtoa!* ceea ce înseamnă: „Priveşte!"

De-aţi ii auzit cum se prăpădeau de rîs!…

Cînd a aflat că aveam să plec, Guainora nu mă mai părăsea.

— Cînd tu pleci, am să simt mult rău aici, îmi spuse el frecîndu-şi pieptul. Aş vrea vin cu tine, cunosc ţara tău. Aş vrea viu să ştiu, apoi să întorc aici. Şi tu o să întorci într-o zi şi vezi iar pe Tupia Guainora, nu-i aşa?

— Nu numai că mă voi întoarce, dar atunci am să te iau cu mine în ţara mea. Îţi făgăduiesc.

Toţi indienii, bărbaţi, femei, copii, se strînseseră pe malul apei. N-aţi gesticulat, n-aţi plîns, nici măcar n-aţi fluturat mîna în chip de rămas bun, dragi prieteni. Aţi rămas acolo, în picioare, nemişcaţi,

pînă ce un cot al rîului ne-a ascuns privirii voastre. Aţi auzit oare cînd m-am ridicat în pirogă şi am strigat cît m-au ţinut puterile spre voi: *„Mera karinda-o-bu!"* Adio sau la revedere… ?

Întoarcerea nu ne-a oferit nici o surpriză neplăcută: curentul ne ducea de la sine. Pe 3 martie trebuia să mă îmbarc spre Europa. Nu mai putea fi vorba să-mi pierd vremea. El Real şi tot jegul lui… Cum s-o şterg de-aici? John plecase după noutăţi :

— Tocmai am aflat că un vas care transportă banane pleacă în după-amiaza asta de la Yavisa. Căpitanul mi-e amic. O să te ia.

— Dar mai trebuie să găsesc o pirogă care să mă ducă pînă la Yavisa.

Lîngă debarcader vreo treizeci de negri stăteau în cerc, iar în mijlocul lor doi puştani de vreo doisprezece ani îşi cărau la pumni. În loc să-i despartă şi să le dea la fiecare cîte-o pereche zdravănă de palme, cei mari îi încurajau pe copii să se bată, asmuţindu-i cu strigăte. Se puneau pariuri. Cenţi şi dolari treceau în buzunarele unui bookmaker improvizat. Sîngele ţîşni din nasul unuia dintre luptători. Strigătele asistenţei se înteţiră. Unul dintre puşti se prăbuşi, mai mult mort decît viu. Cei care mizaseră pe învingător — destul de prăpădit şi el — urlară de entuziasm. Un zdrahon îşi luă cîştigul şi sări într-o pirogă cu motor.

— *Yavisa ?*

— *Si.*

Mi-a făcut loc şi m-a ajutat să-mi trambalez valiza, deloc uşoară.

— *Adiós,* prietene John.

— Dacă mai dai prin Panama, nu ocoli El Real!

— Făgăduiesc!

Într-adevăr, un vapor-bananier era ancorat la Yavisa.

Am pornit în căutarea căpitanului.

— Sînt un prieten de-al lui John Drès. Aţi putea să mă luaţi?

— Un prieten de-al lui John? Atunci eşti musafirul meu, se înţelege. Ridicăm ancora mîine dimineaţă, la ora nouă.

Aveam toată după-amiaza la dispoziţie, m-am dus să mă răcoresc într-o *cantina* şi-am întrebat la întîmplare dacă nu cumva vreun alb locuia în sat.

— *Si señor, un Francés!*[20] '

Am pornit în căutarea lui. Copii în zdrenţe mă escortau. Cel mai mare îmi arătă *la casa del Francés.* Aş fi recunoscut-o şi singur! Era, desigur, aidoma cu toate celelalte colibe din sat, cocoţată pe piloţi, cu un balconaş cu pereţii despărţitori şi acoperişul din bambus; dar o grădiniţă o înfrumuseţa. Nici un negru n-ar fi făcut efortul să planteze gazon şi cîteva flori. O fată drăguţă, şi care se vedea bine că e metisă, dar avînd pielea destul de albă, cosea sus, pe scară.

— Bună ziua, domnişoară. Domnul francez e acasă?

Fata se ridică. Era goală sub rochia zdrenţuită. Intră în casă şi numaidecît ieşi un bărbat în vîrstă, cu părul alb, nepieptănat, care-şi apăsa stomacul într-un gest de suferinţă.

— Eşti francez? Cîtă plăcere îmi face! Urcă şi ia loc!

— Sînteţi de pe lîngă Sète? l-am întrebat.

— De unde ştii? strigă el, aproape bănuitor.

— Nu-i deloc greu: accentul.

— Cum aşa, tot îmi mai păstrez accentul? De necrezut! Sînt douăzeci de ani, auzi, douăzeci de ani de cînd n-am mai văzut un francez, de cînd n-am mai vorbit franţuzeşte… Ah, Doamne, stomacul! Mă doare de luni de zile şi n-am para chioară ca să-mi cumpăr medicamente… Ah, jalnic lucru! Tropicele, e frumos cînd eşti tînăr. Dar acum, pentru mine, s-a sfîrşit… Afurisitul ăsta de stomac… Nu mă pot duce nici să vînez, nici să-mi lucrez grădina… Dar tu, tu ce faci pe-aici?

— Am fost la indienii şocos, pe *rio* Capeti. Am turnat un film. Mîine mă întorc la Panama şi mă îmbarc spre Franţa.

— Habar n-ai ce norocos eşti! Să te poţi întoarce în Franţa… Aş vrea şi eu să mă duc să mor acolo… Şi-apoi, ştii ceva, drăguţule? ştii la ce visez de cînd simt că-s pe ducă ?… la o livadă mititică

şi verde toată, cam aşa: o livadă cu cireşi, din cei cum cresc între Saint-Pons şi Bédarieux… cireşi doldora de boabe roşii… şi în fundul livezii un rîuleţ! cu apă limpede şi cu peşti în el. Ce bine e să fii acolo!

— De ce nu încercaţi să vă repatriaţi?

Bătrînul ridică din umeri :

— Oh, ştii cum e în viaţă… Am făcut copii cu o indiancă. Am încercat să-i cresc aşa cum se cuvine dar n-a ieşit nimic. Ce-ţi închipui, că progenitura mea se plimbă pe aleile Paul Riquet[21] ?… Christina! Christina!

Fata care mă întîmpinase se ivi. Îşi pusese — desigur în cinstea mea — o rochie curată.

— Mai întîi dă-ne un rom şi mai pune un tacîm la masă. Mănînci cu noi, nu-i aşa? mă întrebă întorcîndu-se spre mine. Şi vinişorul nostru franţuzesc? tot aşa de mult se face pe la Biterrois şi Corbières? Douăzeci de ani de cînd n-am mai băut din cel adevărat… Din cel roşu.

Şi francezul începu să-şi depene amintirile aşa cum înşiri perlele false ale unui colier sfărîmat :

— Patruzeci de ani de cînd m-am îngropat aici. Numai negri. Mi-am spaniolizat numele. Aici mă numesc: Revilo[22]… Eram marinar, am debarcat într-o bună zi la Barranquilla, şi-aici am rămas… Am de-a face cu Compania engleză constructoare de drumuri, posesoare de mine de aur, mă învîrtesc cam peste tot în Columbia. Economisesc şi lucrez pe contul meu: vînător de egrete. Strînsesem, cel puţin aşa credeam, o avere: zeci de kilograme de pene, din cele albe, imaculate… din cele care costau între patru şi cinci mii de franci kilogramul, îţi dai seama! Patru-cinci miare dinainte de 1914!… Şi chiar atunci se schimbă moda în Europa! Nimeni nu-mi mai achiziţionează egretele, nimeni nu-mi mai dă un sfanţ. M-am angajat la minele de aur din Cana, în regiunea Darién-ului. De-atunci, mă aflu aici… şi sînt putred de bolnav…

Dar lasă!… Hai să ne aşezam la masă! *Maria! dos huevos fritos por el señor Francés!* ***[23]***

— Nu, mulţumesc, nu vreau ouă. Orezul e excelent.

— Fii pe pace! Nu care cumva să te ruşinezi: o să dormi aici, cu noi, frăţeşte! Nici de fete să nu te ruşinezi…

Noaptea, înstelată, era tare frumoasă. După cină m-am ghemuit pe balcon, le-am oferit ţigări fetelor. Un perete subţire de bambus ne despărţea de tatăl lor. Din cînd în cînd mă întreba :

— Dar almanahul Manufacturii din Saint-Etienne, tot mai apare? De-ai şti ce mult aş vrea să-mi arunc ochii pe el!

— Pot să vi-l trimit.

— Nu, n-o să ajungă niciodată, are prea multe poze, or să mi-l şterpelească… Ia zi, tot aşa are pagini cu poze multicolore? E gros? Dar preţurile, s-au schimbat, nu-i aşa?

Fetele tot nu se hotărau să-mi arate camera unde aveam să dorm. După cîte o tăcere prelungă, vocea lui Revilo s-auzea iar :

— Tot aşa mulţi peşti sînt în rîul Orb? Şi păstrăvi prin părţile de la Saint-Pons? Dar litra de vin, cît o mai plătiţi acum? Javra asta de stomac!… Nici nu ştii cît bine îmi face să pot vorbi despre ţară cu tine!

Toată noaptea am vorbit „despre ţară“. Am aţipit puţin pe balcon, iar dimineaţa, Revilo mi-a pus cu de-a sila în farfurie două ouă. O adevărată bogăţie pentru el. Apoi mi-a strîns îndelung mîna:

— Dacă te întorci, adă-mi un litru de rubiniu şi catalogul de la Saint-Etienne. —

7
UN ZEU MAIA PĂZIT DE LILIECI

În dimineaţa zilei de 25 octombrie 1956, m-am trezit în apele Guatemalei, în largul portului San José. De cum am debarcat, corespondentul Companiei *French Line* îmi dădu o scrisoare. Era din partea unui francez care locuia în Guatemala City, domnul Weisman, pe care-l înştiinţasem că sosesc. Înainte de-a părăsi Franţa, făcusem recensământul tuturor persoanelor cunoscute de mine care locuiau în America. Mi-amintisem de-acest tînăr subofiţer pe care bunicii mei îl găzduiseră cîteva nopţi în timpul prăpădului din anul 1940. Un regiment se repliase la Graulhet; soldaţi şi ofiţeri încercau să fie găzduiţi de localnici. Edouard Weisman bătuse la uşa noastră; între bunicii mei şi el s-a înfiripat repede simpatia. Vreme de cinci ani — lucru lesne de înţeles — n-am mai avut nici o ştire din partea lui. Apoi, într-o bună zi, în plină epocă de restricţii, un colet de cafea ne-a sosit din Guatemala. Bunicul a desfăcut grijuliu adresa de pe colet şi a clasat-o în hîrtiile lui, unde am dat de ea doisprezece ani mai tîrziu. Şi iată că domnul Weisman mă invita să mă duc la el de cum aveam să debarc de pe vapor: la rîndul său, îmi punea la dispoziţie o cameră.

Un camionagiu a binevoit să mă ia la el în cabină. A consimţit chiar să încarce şi cele trei sute de kilograme de material pe care-l aveam. Căldura era înspăimîntătoare cînd am plecat din San Jose. Soarele dogorea la fel de tare cînd ne-am aflat, trei ore mai tîrziu, aproape de intrarea în capitală ; temperatura, în schimb, devenise suportabilă: eram la o mie cinci sute de metri peste nivelul oceanului, în ţara veşnicei primăveri.

Fără să pierd vremea, mă duc la ambasadă. Domnişoara Miquel, ataşat cultural (aflasem de curînd asta de la familia Weisman), este o occitană, originară din Caussade, departamentul Tarn-et-Garonne, cum s-ar spune vecină cu mine. Zîmbetu-i străbate cu greu prin incredibilul vraf de bucoavne şi hîrţoage stivuite pe birou. Micuţa

sa persoană, pînă şi capul, au tendinţa să dispară în spatele acestui ecran invadator. Merge drept la ţintă :

— O să dau de veste gazetelor. Aţi făcut parte din echipa de la Pierre-Saint-Martin şi aveţi intenţia să practicaţi speologia în Guatemala, nu-i aşa? Perfect! O să facem în aşa fel încît să se afle… Dispuneţi de mijloace materiale modeste, desigur? Vom încerca să interesăm în lucrările dumneavoastră Oficiul Naţional de Turism sau vreun alt minister.

Cîteva zile mai tîrziu, presa îmi consacra articole lungi, cu titluri de-o şchioapă. Pe deasupra, am fost întîmpinat călduros la Oficiul Naţional de Turism, al cărui director se oferi să-mi pună un jeep la dispoziţie şi să-mi dea ca ajutor un inginer geolog, de origine cehă, care, îmi spuse, vorbea franceza şi inventariase diverse grote.

Odată pornită, domnişoara Miquel mă conduse la Palatul Naţional, o clădire enormă, de culoare verde-fistic, ce adăposteşte toate ministerele. Foarte interesant, doctorul Carlos Cifuentes Díaz mi-a întocmit numaidecît un permis de trecere. Cît despre tînărul şi dinamicul secretar de stat de la *Comunicaciones y Obras Publicas,* domnul Enrique Salazar Liekens, m-a făcut să întrezăresc eventualitatea unui sprijin financiar. Mai mult decît sperasem!

A fost de datoria mea să-mi prezint filmele cu peşterile Pierre-Saint-Martin şi Labouiche acestor personalităţi ca şi directorilor de ziare. Proiecţia a fost organizată la ambasada Franţei. José Storek, geologul ceh despre care mi se vorbise, se afla şi el acolo. Cînd cuvîntul „sfîrşit" a apărut pe ecran, directorul Oficiului de Turism şi domnul Liekens au venit să-mi confirme sprijinul. Intenţionau chiar să-mi încredinţeze turnarea unui film despre caverna Lanquin, foarte frumoasă după spusele lui Jose Storek, care o cunoştea în parte.

Cehul m-a invitat la restaurant. În timp ce mîncam, m-a făcut să întrezăresc un extraordinar teren de investigaţii subterane, un teren nou şi practic virgin, cu totul necunoscut cercurilor de speologi. Gîndiţi-vă cît de nerăbdător eram!

Storek a înţeles :

— Ia spune, Vergnes; ce-ar fi dacă, în aşteptarea subvenţiei pentru Lanquin, ne-am duce să vizităm peştera de la Jobitzinaj, din regiunea Petén?

— Bucuros, numai că, vezi, îmi cam lipseşte combustibilul.

— Un fleac! Nu-ţi bate capul, aranjez eu. Fii gata să iei avionul spre Flores, poimîine.

A doua zi dis-de-dimineaţă, m-am dus la ambasadă, unde aveam întîlnire cu domnişoara Miquel şi cu Storek . În *patio*[24] în mijlocul unei grămezi enorme de valize şi lăzi, pe cine zăresc? Pe Haroun Tazieff [25]!

— Ce naiba cauţi aici, Garouk?

— Doamne sfinte! Dar tu, Robert?

Ne îmbrăţişăm. Mi-a explicat că turnează un film despre vulcanii în erupţie, al cărui titlu va fi probabil *Întîlniri cu Diavolul*[26].

— Şi tu, jucătorule de rugbi?

(Tazieff e un fanatic al rugbiului. Mă obligă să joc chiar şi cînd îl vizitez la el în apartament, pe insula Saint-Louis! Ca teren: salonul casei. Împingem la perete masa şi scaunele şi dă-i drumul! E specialist în placări iar eu în şuturi. Lustra din cameră ştie cîte ceva din toate astea: nici n-o mai înlocuieşte. Şi, în fiece lună mai, în dimineaţa FINALEI, îşi pune încălţările cu crampoane ca să joace, în linia a doua a echipei gazetarilor, cu o echipă formată din foşti jucători internaţionali.)

— Eu? filmez viaţa descendenţilor maia şi fac speologie.

— Sînt grote prin părţile astea? Nu ştiam.

— Şi ce mai grote! Cu sutele, fantastice, inexplorate! Dacă mai stai cîteva zile, putem vizita una sau doua împreună.

— Nu cred că-i posibil. Păcat! Dar am întîlnire cu mai mulţi vulcani în Costa Rica, în Salvador, în Peru şi în Chile. Şi nu mă pot îndepărtă prea mult de capitală, atîta vreme cît colaboratorul meu, Pierrot Bichet, n-a sosit cu materialul. Vine cu trenul.

Acestea fiind spuse, vulcanologul a şi început să se intereseze de închirierea unui vehicul ca să-l ducă la vulcanul Santiaguito, cu care, precum spunea, venise „să tăifăsuiască oleacă" şi care era în activitate.

Iar Storek, încîntat să-l cunoască pe Tazieff, ne face rost de-o camionetă Willy de la Departamentul electricităţii, şi iată-ne demarînd pe toţi, neînstare să mai rezistăm dorinţei de a-l vizita cît mai curînd pe El Santiaguito. Pe drum, Garouk şi Storek vorbesc despre geologie. Şi nu mai termină. Ceea ce-mi face sete şi dau semnalul unei prime halte la Palin, sat renumit pentru al său *ceiba,* arbore uriaş şi cvasilegendar, sub care indienii stau chirciţi în zilele de tîrg. Într-un han ne înfruptarăm din „specialităţile" guatemaleze: cafea, *frijoles* (fasole neagră) şi *tortillas* (turte de porumb pe care femeile le frămîntă în pumn).

Nouă oprire la San Felipe, ca să filmăm un plan general al vulcanului Santa Maria şi al ţîncului ei, El Santiaguito. Nişte indieni din Todos Santos, uşor de recunoscut după îmbrăcămintea lor alb cu roşu, culeg cafea pe *Finca Florida,* plantaţie uriaşă care aparţine unor elveţieni de limbă franceză. Pe o cărare pieptişă, mergem şerpuit printre arbuştii de cafea şi sosim la „mirador", unde ne aşteaptă o decepţie: vulcanul e complet ascuns de nori. E prea tîrziu ca să ne mai ducem pînă la crater. Sînt dezolat. Văzînd una ca asta, Tazieff îmi propune :

— Vino cu noi în Salvador. Ai să vezi vulcanul Izalco şi n-o să ai nimic de pierdut: e foarte activ. Şi-acum, hai să ne întoarcem la Guatemala City. Întârzierea lui Bichet începe să mă îngrijoreze.

Bichet, foarte simplu, fusese reţinut trei zile întregi la frontiera cu Mexicul. Sutele de kilograme de material îi impresionaseră neplăcut pe vameşi. Şi Bichet nu ştia boabă de spaniolă! Telegrafiase la Mexico, la ambasadă, şi după îndelungi parlamentări, izbutise totuşi să treacă prin vamă.

Am hotărît să-i însoţesc în Salvador. Cum aveau să rămînă cîteva zile în Gutemala ca să studieze vulcanii Agua, Fuego şi Pacaya, eu

mă puteam duce cu Storek în regiunea Petén ; aveam să-i întîlnesc la întoarcere.

Avionul D.C. 3 al Companiei Interne Aviateca ne-a depus la San Benito, pe malul lacului Petén Itza, la patru sute şaizeci de kilometri de capitală, în inima junglei din Petén. Flores, capitala provinciei, e construită pe o insulă, la un kilometru de aerodrom, iar pirogile fac naveta. Nu se află drumuri în ţinutul acesta. Numai avionul leagă Flores de Guatemala şi transportă singura bogăţie a regiunii: guma din care se face guma de mestecat, adică *el chicle.*

Băcănia-restaurant din San Benito e ţinută de un ceh, prieten cu Storek. Acesta ne-a procurat neîntârziat cai şi o călăuză. Sub un cer înnorat, iată-ne mergînd la trap prin iarba umedă. A plouat de curînd, dar e foarte cald, căci platoul Petén nu se află decît la o altitudine de o sută optzeci de metri.

După o oră şi mai bine de mers, iată-ne la intrarea în grotă, care e strîmtă şi joasă. Ne echipăm la lumina zilei, în încăperea ce alcătuieşte ca un vestibul, destul de încăpătoare şi de înaltă. Aceasta se prelungeşte prin trepte naturale şi gradenuri care coboară în inima nopţii. Pereţii sînt acoperiţi de concreţiuni uscate, fără luciu şi uşor verzui. Sala ce urmează acestei case a scării are dimensiuni ample. Solul e uscat şi brăzdat de crăpături. Mai multe galerii ne solicită. Optăm pentru cea mai mare, aflată la mijloc, şi mergem printr-o reţea complicată de culoare ce se întretaie şi săli ce comunică între ele. Ne învîrtim în loc timp de-o oră în vechea matcă a unui rîu şi sfîrşim prin a ne pomeni în punctul de plecare.

— Ar trebui să găsim reţeaua activă a grotei. Să încercăm să coborîm, îi spun lui Storek.

Şi mă strecor într-o răsuflătoare ce scoboară. Înaintez în patru labe şi, într-un colţ, dau peste o mulţime de cioburi de ceramică, pe jumătate îngropate în pămîntul sfărîmicios. Unele bucăţi au urme de vopsea roşie şi neagră. Sînt de origine maia, fără îndoială ; Flores e construit pe locul unei foste fortăreţe, nu departe de ruinele de la Tayazal. Îmi umplu buzunarele şi fac cale întoarsă,

căci tunelul se înfundă. Ne arătăm unul altuia bogăţiile, sub privirile amuzate ale metisului, care ne întreabă de ce naiba ne interesează hîrburile astea. Şi totuşi, şi în vinele lui trebuie să curgă sînge maia ; cu cîteva secole înaintea noastră, propriii lui strămoşi au venit chiar pe aceste locuri, din motive pe care nu le ştim…

Storek s-a dus în recunoaştere apucînd pe cea din urmă galerie — care e mai curînd o prelungire naturală a sălii — şi iată-l apărînd… aproape de tavan! Se lasă să alunece de-a lungul peretelui şi aterizează pe pămîntul moale.

— Nemaipomenit, mereu ajungi în locul de plecare. Peste tot e astupat!

— Nu se poate, zic. Dacă cercetăm toate diverticulele, vom sfîrşi totuşi prin a trece. Am un chef nemaipomenit să mă duc şi eu să dau o raită pe-acolo pe unde ai fost dumneata.

— Dacă îţi spun că nu poţi ajunge nicăieri! Dar încearcă!

Storek nu prevedea ca plecarea mea avea să-i scoată peri albi mai bine de două ore. A pornit chiar să mă caute şi nu m-a găsit ; căci, ca şi prima dată, după ce-a ieşit prin prelungirea scoborîtoare a sălii, s-a întors prin tavan, fără să fi descoperit altă trecere decît aceea care-l dusese automat în locul de pornire. Iar dispariţia mea devenea o enigmă îngrijorătoare.

La rîndu-mi, după ce-am nimerit de două ori la rînd în fundături cu-adevărat astupate, mă tîram sub o draperie ce părea a închide ermetic fundul sălii, cînd am simţit un curent violent de aer şi am zărit, ascunsă după un intrînd al peretelui stîncos, o gaură promiţătoare. M-am strecurat prin această deschizătură îngustă. Era urmată de un tunel. Cîteva şerpuiri şi trec. Tunelul îşi măreşte deschiderea, lampa mea luminează destul de departe ca să văd că plafonul se înalţă treptat. Mă tărăsc ca o şopîrlă şi cînd, în sfîrşit, încep să umblu în patru labe, rămîn culcat pe solul acesta de lut negricios, mă întind (ca o şopîrlă, dar nu la soare!) într-un şuvoi de aer proaspăt. E atît de plăcut, încît puţin lipseşte să n-adorm. Dar mă gîndesc la Storek. Şi-apoi, *canalul continuă!*

Culoarul s-a lărgit oarecum, ca apoi să se îngusteze din nou. Spatele îmi hîrşîie tavanul, dar curentul de aer a devenit şi mai puternic. Şi, sincer vorbind, am încredere. Pe bună dreptate, de vreme ce curînd dau într-o sală circulară, semănînd cu o cutie destinată unui camembert uriaş, cu un diametru de treizeci de metri, al cărui capac, cînd stau în picioare, se află la cîţiva centimetri deasupra creştetului meu. Jur-împrejur, un adevărat labirint de galerii îşi desfăşoară tentaculele.

Ca şi cum prietenul meu m-ar putea auzi, nu mă pot împiedica să strig triumfător: „Ei, Storek, ziceai că e închis peste tot, nu-i aşa ?“ Dar ce trecere să aleg? Pe asta, ultima din stînga? Pe asta, cea mai dinspre dreapta? Pe cea din mijloc? Sau pe astălaltă…

Mă hotărăsc pentru cea care mi se pare mai accesibilă, judecînd după înălţimea bolţilor. Pereţii sînt tapetaţi cu concreţiuni frumoase. Nu mă opresc să le privesc, aşa cum ar merita. Merg înainte! Ajung repede într-o altă sală, asemănătoare primeia, din care, tot ca şi în primul caz, porneşte un păienjeniş de labirinte. La întîmplare, fără să mă opresc, pătrund într-una din galerii.

Prosteşte, dau din nou glas bucuriei: „Ce zici, Storek, se termină grota?“

La o bifurcare, un zgomot caracteristic de lilieci mă împinge în întîmpinarea lor. Zgomotul devine infernal cînd mă aflu la hotarul regatului lor: cea de-a treia sală. Înot în guano. Insecte colcăie în acest putregai urît mirositor care înnegreşte solul şi pereţii. Cu sutele, poate cu miile, liliecii se învîrtejesc. Ţipetele lor de spaimă, foşnetul aripilor lor mătăsoase mă asurzesc. Îmi ating braţele, picioarele, pieptul. Nu mai am decît un gînd: să evadez din iadul ăsta. Alunec pe o piatră. Ca să nu mă trezesc în guano, întind braţele înainte. Mîinile îmi pătrund în magma aceea îngrozitoare unde lilieci micuţi, căzuţi de pe bolte, se zbat printre insecte negre, asemănătoare unor greieri, şi printre viermi gălbui, ce se zvîrcolesc în toate sensurile. Ciorchini s-au format iar pe plafon, ciorchini ale căror bobiţe vii se înghesuie, se bat.

Fug prin primul culoar ce-mi iese în cale. Cîteva foşnete însă, apoi cîteva ţipete ce se pierd, şi iată-mă într-o sală ce-i punctul de convergenţă al unor noi galerii. Aleg una din ele, care mă conduce în culoarul dinaintea palatului cu lilieci, şi sînt cît se poate de mulţumit că nu trebuie să-l străbat din nou! Am pierdut noţiunea timpului. Ar fi poate cazul să mă întorc la Storek, la urma urmei…

Întorc spatele ţipetelor ascuţite ale lighioanelor. Prin ce galerie intrasem? Nu mai ştiu. Nu-mi aduc aminte decît că am mers drept înainte. Iar acum mi se deschid dinainte trei culoare, apropiate unul de altul. Şovăi, şi mă hotărăsc s-o pornesc pe cel din mijloc. Înaintez repede, dar iată că tavanul coboară. Trebuie să mă aplec de spate, şi nu-mi amintesc să fi făcut tot aşa la venire. Mă întorc. O iau pe culoarul din dreapta. O fi cel bun? Da! După ce-am mers vreo sută de metri, intru într-o sală, cea în care, neîndoielnic, trebuie să dea tunelul de ieşire. Unde e? Zadarnic scrutez pereţii, nici cea mai mică deschidere ; nimic altceva decît portaluri înalte, marcînd accesul unor culoare spaţioase. Picături mari de sudoare mă scaldă. Mă enervez. Sînt furios pe mine însumi. Hai, trebuie să mă întorc: galeria din stânga ora cea bună. Uşor de zis… Dar pe unde să mă întorc? Eram atît de sigur că am să găsesc tunelul terminal, încît am neglijat să-mi asigur retragerea printr-un reper oarecare. Nici că se poate prostie mai mare! Strig: „Storek!“ Bineînţeles, nimeni nu răspunde. Am căzut în cursă. Mai cu seamă nu trebuie să mă enervez! Mă aşez jos şi-mi aprind o ţigară. Cred şi eu, prostie mai marc nici că se poate… M-am vîrît în labirintul ăsta ca un începător, împins de setea de necunoscut şi de aventură… Să merg tot mai departe… tot mai adînc… tot mai repede, ca să văd primul ceea ce încă nimeni n-a mai văzut… şi ca să-l dau gata pe Storek, poate: „Ei, ce zici, se termină grota ?“ Mă simt oarecum ridicol şi sînt încurcat de-a binelea. Totul se aseamănă în afurisita asta de reţea: aceleaşi săli, aceleaşi culoare, aceleaşi…

Desprind o bucată de stalactită şi trasez un cerc mare pe planşeul calcaros al sălii, apoi o săgeată îndreptată spre prima galerie ce-o

voi explora (sau re-explora ?). Aproape că alerg. Culoarul se lărgeşte foarte repede… prea repede: nu mai trecusem prin el. Stînga-mprejur. O a doua săgeată în direcţia unui nou culoar. Douăzeci de metri, treizeci de metri: fundătură. Încă o săgeată. De data asta, tunelul e prea întortocheat şi plafonul prea jos, ca să poată fi cel pe care-l caut… O a patra tentativă… Sala cea bună! Ea e! Nu-mi rămîne decît să explorez culoarul din stînga: nici o ezitare, pătrund în el. Ia te uită, urcă puţin ?… Mergeam, cînd am venit, atît de repede, încît nu mi-am dat seama… Dar iată că panta se accentuează, pardoseala devine lunecoasă, din pereţi picură apă… şi mă izbesc de-o cascadă fosilă. Niciodată n-o s-o scot la capăt. Unde mă aflu? Cad pradă unei mari descurajări. Mă doare stomacul. De sete, de foame sau de oboseală? Chiar de-ar da peste gaura cu aer proaspăt, Storek nu m-ar putea găsi. Trebuie *cu orice preţ* să mă întorc în sala cu lilieci. *Cu orice preţ.* Şi de-acolo, s-o iau de la zero. Metodic. Galerie cu galerie.

Da, asta e! Acum îmi explic: cînd am fugit de lighioanele acelea blestemate, am luat-o pe un culoar care, aşa credeam, înconjura lacul de guano. De-aici vine greşeala. „Palatul'" pe care eram atît de bucuros să-l evit, nu era sala liliecilor: era vorba de-o cu totul altă sală, m-am speriat degeaba.

Fluierînd liniştit, o iau iar la vale… şi dau într-o sală ce-mi e cu desăvîrşire necunoscută! Nu mai înţeleg nimic. Sînt sfîrşit, fiziceşte şi moraliceşte. Bateriile mi se uzează, lumina lămpii scade. Mai bine să mă întind şi să mă odihnesc puţin. Mă pregătesc să sting ca să economisesc lumina cînd — nu-i oare o halucinaţie — zăresc jos de tot o gaură mascată de un soi de draperie… Sar ca ars. Un val de aer proaspăt: tunelul meu! Plonjez, mă tîrasc, mă zgîrîi, mă lovesc la cap, uf! Gaura prin care pătrunsesem! Şi vocea lui Storek care strigă: „.Vergnes! Vergnes!“

— Ooo! Storek! Sosesc!

— Pe unde ai dispărut? Mi-ai tras o spaimă!

Îmi iau un aer indiferent ca să-i spun că aş pune bucuros ceva în gură. Niciodată n-am mîncat cu-atîta plăcere şi-atîta poftă. Cit ai zice peşte, am înghiţit un kilogram de salam şi două duzini de portocale. Ca prin farmec, am uitat cele trei sferturi de oră cumplite pe care le-am trăit în acest labirint al nopţii ; mi-am regăsit întreaga vioiciune. Nu mai rămîne decît bucuria, nespusa bucurie a descoperirilor :

— Formidabil. Storek! E ceva imens! M-am şi rătăcit. Pentru prima oară în viaţă văd un asemenea labirint de culoare şi de săli. De necrezut! Galerii peste tot, ramificaţii în toate sensurile. Şi, la urma urmei, n-am văzut nimic! Mergem împreună?

Dăm de duşcă o înghiţitură de rom şi — îl duc pe Storek şi pe metis în faţa găurii prin care pătrunsesem.

— Asta e trecerea? Dar bine, dragul meu, mă întreb cum de-ai putut descoperi fleacul ăsta! Am trecut pe dinaintea ei de vreo cinci-şase ori, cînd te-am căutat.

— E de-ajuns să-ţi aminteşti de deviza scrisă pe combinezonul de speolog al lui Casteret: *Ad augusta per angusta* — la rezultate mari pe căi înguste. Întocmai aşa stau lucrurile în cazul de faţă!

Cînd pătrundem în „sala camembertuluiu, prima mea grijă e să fac o piramidă de pietre ca să însemn intrarea în tunel. Marcînd de astă dată traseul, dau peste „palatul liliecilor". O cotim printr-un tunel cu plafonul strălucitor, dar jos, care ne sileşte să mergem aplecaţi. Dăm de o sală în care ne împiedicăm de un morman de grohotiş. Îl escaladăm. În vîrf, aproape la înălţimea bolţilor, se deschide un culoar care coboară spre o nouă sală din care pornesc mai multe galerii. Îl lăsăm acolo cu o lumînare pe *peonul* nostru, care s-a săturat de-atîta mers şi ne strecurăm pe brînci într-un tunel. Ajungem astfel la o bifurcaţie.

Una din ramificaţii — ştim, pentru că zărim în depărtare pîlpîitul lumînării — dă în sala de unde am plecat. Cealaltă, foarte îngustă, se afundă în noapte.

Storek ar fi de părere să închidem cercul, chiar de-ar fi să începem explorarea unei alte căi pornind de la metis. Dar nu :

— Pe căi înguste, Storek! Pe căi înguste!

Nu îngustimea în sine mă atrage, cu atît mai mult cu cît sînt obosit, ci înclinarea ei foarte pronunţată: ar putea foarte bine să ne conducă la „reţeaua activă“ a rîului care a forat caverna şi care, după regula generală, şi-a părăsit vechea matcă pentru a se strecura tot mai jos. Facem slalom printre pilaştrii foarte joşi. Şi tunelul nostru se îngustează nespus de mult, gîtuindu-se aproape. Dar, după doi metri de tîrîre, ne pomenim într-o nişă nisipoasă. Găuri se cască în toate direcţiile. Ne aşezăm confortabil pe nisipul roşcat şi savurăm cîte-o ţigară.

— Nu simţi un suflu de aer, Vergnes?

— Nu. În tunel, mai adineauri, da. Dar aici nu.

— Vino în locul meu.

Într-adevăr se simte ceva. Mă ghemuiesc şi sondez orificiile cu lanterna mea. Prin două din ele, ar fi de-ajuns să dai puţin nisipul la o parte ca să poţi trece. Al treilea se închide la mai puţin de un metru. La al patrulea, scot un strigăt.

— Ce e? întreabă Storek.

Dar eu am şi început să fac ca viezurele. Scot un căuş de nisip, apoi încă unul. Mă întind în răsuflătoare, dau din umeri, întind braţul cît pot. Simt ceva în vîrful degetelor. Cu o ultimă sforţare, mai înaintez vreo patru-cinci centimetri şi *îl* apuc, vasul acela de ceramică, găsit în fundul găurii. Mergînd de-a-ndăratelea, ies din scobitură.

O surpriză frumoasă mă aşteaptă: ceea ce, în chip triumfal, îi prezint lui Storek, nu e un vas de ceramică, ci capul şi bustul unui idol din pămînt ars! Partea de sus a craniului e spartă la înălţimea unei coroane puse pe frunte, unde se ghiceşte începutul unei pieptănături bogate sau al unei diademe. Umerii şi bustul sînt acoperiţi de-o pelerină, dar pieptul e zdrobit, braţul drept lipseşte ; din stîngul, numai un ciot a mai rămas. Urechea stîngă e mutilată

; dreapta e intactă, protejată în spate de desfăşurarea unui motiv decorativ, şi cu lobul împodobit de un cercel rotund, uriaş. Faţa n-a avut de suferit. Expresia e admirabilă: chip de ascet — preot, rege sau războinic — cu pomeţii înguşti, cu privirea apăsătoare, cu nasul arcuit care domină buzele groase, larg deschise pe un şirag de dinţi inegali.

Cum a ajuns opera asta de artă să zacă în fundul unei scobituri? Prin ce minune am găsit-o aproape intactă? Pentru ce zeitate, pentru ce rege a fost modelată? De către ce artist? După chipul cui? Tot atîtea întrebări pe care mi le pun şi care vor rămîne veşnic fără răspuns.

Înfriguraţi, cercetăm toate cavităţile… nu, nici cea mai mică rămăşiţă. Idolul de la Jobitzinaj veghează singur asupra acestei lumi de tenebre. —

8
CU HAROUN TAZIEFF, LA PREMIERA MONDIALĂ A VULCANULUI IZALCO, AFLAT ÎN ERUPŢIE

Uitasem cu desăvîrşire că în Salvador trebuia să ţin o conferinţă despre peştera Pierre-Saint-Martin. Cînd m-am dus la ambasadă să-i arăt idolul *meu* domnişoarei Miquel, o scrisoare de la domnul Guillet, directorul Alianţei franceze, mă aştepta, amintindu-mi data: marţi, 20 noiembrie.

Pică bine, n-am ce zice! Oricum, tot m-aş fi repezit pînă în Salvador ca să mă întîlnesc cu Tazieff şi Bichet, plecaţi din ajun. În grabă, era să uit la familia Weisman bobinele filmului închinat celei mai adînci grote din lume!

Plec aşadar spre Salvador. Sînt întîmpinat de domnul Guillet, care îmi spune că prietenii mei s-au şi îndreptat către „Farul Pacificului", şi că el i-a sfătuit să descindă la hotelul de lîngă lacul Coatepec, la poalele vulcanului Izalco.

Nu zăbovesc nici eu. Pe la orele patru după-amiază, un microbuz de opt locuri, foarte confortabil, care leagă San Salvador de Santa Ana (al doilea oraş al ţării), mă depune în satul El Congo, la răscrucea de unde porneşte drumul spre lac. Fac autostop pînă la hotel. Prietenii mei sînt într-adevăr aici.

— Ei, ce-i cu grota? Merita să-ţi dai osteneala?

— O adevărată bijuterie. Şi vulcanul?

— O minune! E de tip Stromboli şi pîrţîie aşa cum trebuie. Înalt de două mii de metri. O să-l vezi luminînd chiar de-aici.

Într-adevăr, din zece în zece minute, o lumină roşie se face simţită îndărătul peretelui înalt şi stîncos care înconjoară lacul, ivit în fostul crater al unui vulcan.

Duminică 18 noiembrie 1956. Scularea la ora şase şi jumătate. Luăm micul dejun pe terasă. Cele dintîi maşini ale locuitorilor din San Salvador veniţi să-şi petreacă duminica pe malul lacului Coatepec sosesc şi se înşiruie în faţa hotelului. Platforma camionetei noastre e supraîncărcată cu material: camere de luat vederi, suporturile lor, cufere din fier, pioleţi, magnetofon, saci de echipament. Mă cuibăresc între doi saci ticsiţi cu lenjerie. Tazieff şi Bichet urcă în cabină.

Drumul spre Cerro Verde încă nu-i asfaltat. Ridicăm un nor gros de praf. Dăm ocol lacului. La ieşirea dintr-un viraj, de cum vulcanul se iveşte pentru prima oară, oprire. Haroun vine şi el pe platformă, îşi instalează camera şi filmează un plan general, cu lacul în partea de jos şi flori galbene în prim-plan.

Nouă oprire ceva mai departe. De data asta, cobor şi eu cu propriul meu aparat de luat vederi. Un cîmp îşi unduieşte holdele în vînt: un Van Gogh… dacă Izalco n-ar fi pe fundal.

Vulcanul pare calm. Se face tot mai mare pe măsură ce luăm virajele unul după altul. Ne apropiem. Izalco scuipă cîte-o gură de fum alb. Ne aflăm, cu aproximaţie, la aceeaşi înălţime ca şi craterul. Fumul se împrăştie pe albastrul cerului. Oprim. Tazieff trece la atac cu toate camerele. Conul desăvîrşit al vulcanului pare foarte neted.

— Ei, Garouk? Cînd începem escaladarea?

— Răbdare, jucătorule de rugbi. Trebuie mai întîi să pornim în recunoaştere, ca să vedem care-i versantul cel mai accesibil. Nu mi se pare deloc uşor.

Explozie. Prima pe care o aud. O ciupercă de fum se înalţă din crater.

— Ai văzut cum bombardează? mă întreabă Bichet.

— Nu.

El a văzut: se uită la crater cu binoclul. Exploziile au loc cam la zece minute. Un huruit slab de anunţă. Tazieff s-a înfipt între cele două aparate de luat vederi, cu mîna stingă pe declanşatorul unuia, cu dreapta pe declanşatorul altuia. Apasă de cum se aude bubuitul

prevestitor. Nouă explozie. Mi-am luat şi eu binoclul. Văd zburînd pietre loarte sus, foarte sus în aer. Asta-i!

Către ora prînzului, desfacem un paner cu de-ale gurii, luat de la hotel. La fiecare explozie, lăsăm mîncarea şi ne repezim la aparate.

Doi tineri metişi s-au apropiat şi ne observă.

— Întreabă-i dacă ştiu un drum care duce la poalele vulcanului.

Nici vorbă că ştiu. Cu atît mai mult cu cît Tazieff le propune să ne fie călăuze pe bani. Sfîrşim în grabă cu masa şi ne împărţim materialul cinematografic greu şi incomod, urmîndu-i pe cei doi *sherpas,*[27] care o apucă drept prin tufişuri. Unul foloseşte maceta, vreau să spun că se ajută de ea mai cu seamă ca să-şi încetineze scoborîşul. Celălalt se uită atent unde-şi pune picioarele. Panta e povîrnită, desigur, şi cei doi *peones* ai noştri nu prea sînt la largul lor! La cea mai mică porţiune de drum ceva mai dificilă, părăsesc lucrurile pe care le cară, lasă în grija noastră recuperarea lor şi nu consimt să-şi reia povara decît în clipa cînd terenul li se pare lipsit de capcane… ceea ce se întîmplă rar. Scoborîşul se accentuează foarte mult ; cel mai simplu ar fi să ne lăsăm să alunecăm pe fund. Crengi ne izbesc în obraz. Ajungem la o *barranca,* ceea ce înseamnă crevasa unui rîu secat. Acesta se continuă printr-o prăpastie adîncă. Cei doi metişi s-au oprit brusc. Parlamentează între ei, se uită la dreapta, la stînga. E limpede ca lumina zilei: niciodată n-au ajuns pînă aici.

Garouk s-a aplecat şi se uită în prăpastie.

— Dacă folosim puţintel frînghia, putem trece.

— Noi da. Dar fricoşii ăştia?

— Şi-au bătut joc de noi, aşa că o să se-nveţe minte.

Cei doi nu se simt la largul lor. Dacă ar îndrăzni, ar şterge-o ; dar vor şti să se descurce singuri, ca să ajungă la drum? Puţin probabil, foarte puţin probabil.

Ora înaintată îi va scuti de o şedinţă de alpinism improvizată. Aproape fără tranziţie, la latitudinea asta, către ora şase seara, noaptea urmează zilei. Unui european îi vine greu să se obişnuiască

şi să nu uite. Odată cu lăsarea nopţii, un vînt glacial mătură Cerro Verde. Şi, colo sus, lava străluceşte. Fiecare explozie ciuruieştc catifeaua neagră a cerului cu buchete incandescente, ale căror flori roşii şi portocalii trosnesc, apoi se împrăştie în mii de petale de foc.

— Ia zi, Robert, te vezi în crater? În timpul zilei, programul e acelaşi, dar nu se aude decît muzica.

Luni 19 noiembrie. Pornim de la hotel pe la ora nouă, ca să examinăm versantul sud-vestic al vulcanului. O luăm iarăşi pe drumul plăcut spre San Salvador, dar îl părăsim la douăzeci de kilometri de capitală, ca s-o apucăm spre Sansonate. Arbuşti de cafea apăraţi de arşiţa soarelui de copaci uriaşi, lucrători care întind boabele ca să le usuce, lanuri de trestie de zahăr, cu flori roz, ne amăgesc nerăbdarea.

Masa albăstruie a vulcanului se iveşte împotriva luminii, la un viraj. Izalco poartă un panaş de fum. Pornim oarecum la întîmplare pe un drum ce pare a duce spre el. Drumul se înfundă. Lăsăm camioneta aici. Punem ceva în gură… iar termosul, pe care Bichet l-a scăpat pe o piatră, îşi varsă conţinutul — o cafea excelentă — în iarbă.

Izalco mugeşte. Ne apropiem de el pe o cărare cu făgaşele de pe acum pline de cenuşă. Conul lui cenuşiu, maiestuos, e zebrat de lungi dîre albe. Ne aşezăm, cu faţa spre el, într-un luminiş, iar Bichet îşi pregăteşte magnetofonul ca să înregistreze zgomotul exploziilor. Cadenţa acestora se accelerează.

— Nu-i de glumă, constată Tazieff. E foarte posibil ca o explozie pe cinste să mocnească în măruntaiele lui.

Încercările la magnetofon nu sînt deloc concludente. Bichet îşi strînge materialul. Haroun se uită la monstru :

— Versantul ăsta pare ceva mai uşor de escaladat ; dar, din pricina cenuşii, apropierea de el ar fi prea grea şi prea îndelungă. Vom fi foarte împovăraţi şi trebuie să lucrăm repede. Cel mai bine ar fi să încercăm în partea dinspre Cerro Verde.

La întoarcere, cumpărăm nuci de cocos la Izalco, un sat micuţ înainte de Armenia, în vreme ce vulcanul se luminează odată cu scăpătatul soarelui. Mai departe, prindem în luminile farurilor noastre sute de indieni în cămaşă albă şi sombrero de paie, care transportă spre *the factory* [28] saci grei de cafea, sub a căror povară se îndoaie din şale. Sleiţi de puteri, unii dintre ei s-au aşezat pe marginea şanţurilor.

Marţi 20 noiembrie. Întoarcere la San Salvador, unde, seara, ţin conferinţa. Tragem la hotelul *Astoria.* Chelnerii care ne servesc la masă poartă mănuşi albe. Întreaga colonie franceză, inclusiv ambasadorul, a venit la *El Club Deportivo*[29]. În pauză, vînd din belşug mici cărţulii program, ceea ce, adăugat celor o sută douăzeci şi cinci de dolari primiţi pentru conferinţă, mă face să mai prind puţin cheag. Tazieff, care-mi vede filmul pentru prima dată, retrăieşte clipele penibile petrecute în fundul grotei în anul 1951 şi, mai ales, în 1952.

Miercuri 21 noiembrie. Tazieff îşi petrece dimineaţa filmînd satul Izalco din toate unghiurile, de la vînzătoarea de *tortillas,* care le coace afară, pe o vatră de pietre mari, pînă la indienii care, pentru a usca boabele de cafea, le întind pe o esplanadă de ciment.

Şi mereu cu vulcanul drept fundal, prînzim la Sansonate, orăşel ce-şi datorează importanta comerţului înfloritor cu ,,balsamul din Peru". *La toluifera* creşte aici în condiţii ideale. În nodurile ce coboară pînă la coasta oceanului, *los balsameras* crestează trunchiul copacilor şi strîng preţiosul lichid de culoarea chihlimbarului, aşa-numitul ,.balsam din Peru"… *made in Salvador.*

Tazieff aflase, nu ştiu cum, că un elveţian, tînăr şi sportiv, locuia la Sansonate. Dăm repede de el. Numele: Jean-Paul Bollens. Nu cere decît un lucru: să facă împreună cu noi ascensiunea vulcanului Izalco. Îi dăm întîlnire pentru seara următoare, la Cerro Verde.

Joi 22 noiembrie. În drum spre Cerro Verde, nerăbdător să întreprindă ascensiunea vulcanului, Tazieff conduce nervos. Pneurile scrîşnesc la viraje. Izalco e departe de a se fi calmat. Tot mînios rămîne. La propriu: împroaşcă flăcări.

— Repede, aparatele de filmat!

Materia nu lipseşte. Reglat sunetul, reglată imaginea. Vulcanul gîfîie, gîfîie încă şi mai aspru, apoi *bum!* explodează, proiectînd jerbe de pietroaie şi de fum. Numaidecît o ia de la capăt. Pietrele pornesc la asaltul cerului, fac cale întoarsă şi bombardează în picaj fortăreaţa care le-a zămislit. E fantastic, halucinant.

Ora 17,30. Orizontul a căpătat o culoare rozacee. Ne întindem cortul la marginea drumului. Din ce în ce mai dese, exploziile se intensifică. În semiobscuritate, lava luminează roşu. O monstruoasă ciupercă a Satanei, galben-murdar, se înalţă în ondulări greoaie. Stacojii, roşii, portocalii, bombele pocnesc pe un cer brun şi negru, violet-închis. Tot focul Pămîntului însîngerează noaptea. Şi Bichet, în avanscenă, începe să declame un pasaj din opul lui Tazieff, *Cratere în foc,* pe care-l ştie pe de rost, şi care se potriveşte de minune.

„Desluşesc mişcarea continuă a jerbei, alcătuită din miriade de particule incandescente, neîncetat proiectate, şi care se sting cu încetul, de-a lungul ascensiunii. Proiectile ajunse ceva mai jos, din pricina mărimii, desigur, cad iarăşi, tot incandescente, ciuruind cu ploaia lor de joc florile întunecoase ale conului. Pe deasupra marginii din stînga, se scurge un val galben-strălucitor, zguduit cînd şi cînd de tresăriri. Iar şerpi uriaşi, purpurii, se împrăştie, stropiţi de mii şi mii de pete portocalii…"

— Hei, ajunge! Schimbă placa! urlă Tazieff.

Şi totuşi, chiar aşa se întîmplă: lava purpurie lunecă încet, se volatilizează în feeria purpurie a apusului.

— Ne-am ars! Niciodată nu vom putea risca să pătrundem în cuptorul ăsta.

Dintr-o dată se face foarte frig. Ne învelim în pufoaice groase. Îmi pun şi două pulovere ca supliment. Aducem mult mai mult cu nişte călători de pe-o banchiză din Nordul îndepărtat, decît cu nişte tipi care, între Ecuator şi Tropicul Racului, contemplă cea mai gigantică forjă, cel mai impozant furnal ce se poate închipui.

Nişte faruri spintecă noaptea. O camionetă stopează îndărătul camionetei noastre. Din ea coboară Jean-Paul Bollens. Aduce cu el doi *peones,* angajaţi ca hamali pentru asaltul de-a doua zi. Bollens, cu răsuflarea tăiată, fascinat ca noi toţi, nu-şi poate desprinde privirile de la infernul arzător al vulcanului Izalco.

Vineri 23 noiembrie, Nu cred să fi dormit mai mult de două ore. Tazieff mă zgîlţîie :

— Deşteptarea, mergem într-acolo!

Cenuşiul zorilor face mai palidă roşeaţa lavei. Mă frec la ochi, mă întind şi ies de sub cort, în timp ce o explozie zguduie muntele. Vulcanul începe iar să bubuie. Aştept explozia următoare. Dar nu mai soseşte.

— S-a mai calmat un pic, îmi spune Tazieff. Îl observ de cîtva timp. Numai partea stîngă a craterului mai scuipă. O să-l atacăm prin dreapta.

Exploziile se răresc, într-adevăr, şi bombele, al căror zbor îl urmăresc cu binoclul, cad numai pe versantul stîng.

Ne strîngem la repezeală sacii. Scopul nostru imediat e să ajungem cît mai repede cu putinţă la şaua stîncoasă care separă Cerro Verde de Izalco. Ne dăm drumul la vale şi străbatem la repezeală vreo două sute de metri.

Iată jungla. Oarecum la întîmplare — căci nimic nu ne mai călăuzeşte — Garouk se afundă în încîlceala de verdeaţă, între două rîpe. Oamenii care ne cară bagajele înseamnă copacii cu maceta ; aceste crestături-reper ne vor fi foarte utile la întoarcere. Dar nimic nu ne asigură că poteca asta, pe care ne-o facem cu mare greutate, va fi cea bună. Ne zgîriem în spini, sacii ni se agaţă de crengi, dar

înaintăm sălbatic, frămîntaţi de-o singură grijă, aceea de-a nu da iar de crevasa care ne-a făcut să ratăm prima încercare. Am trece, desigur, peste acest obstacol, dar am pierde un timp preţios.

Teama noastră se dovedeşte a fi zadarnică: vegetaţia se răreşte, sîntem la poalele vulcanului. Lava arzătoare aprinde hăţişurile. Copacii trosnesc în stînga noastră. Îmi scot puloverul. O bubuitură de tun. Ridicăm cu toţii capetele, dintr-o dată. Nu vedem nimic. Bombele trebuie să fi explodat pe celălalt versant.

— Merge, constată Tazieff. Am impresia că nu riscăm nimic, pînă la jumătatea pantei. Oricum, tot trebuie să stăm la pîndă. Vom face o haltă pe buza de bazalt pe care o vedeţi acolo, la jumătatea drumului.

Ne încovoiem sub povara sacilor care devin tot mai grei. Ne căţărăm peste blocuri masive, cenuşii, de lavă stinsă. Zgura scrîşneşte sub încălţările noastre. Instabile, blocurile cedează şi-o iau la vale. Un soare de plumb ne toropeşte. Năduşesc prin toţi porii. Cenuşă şi lapili ne alunecă pe sub tălpi: un pas înainte doi paşi înapoi, doi înainte, unul înapoi. Mergem pieziş. Ne cufundăm pînă la genunchi. Tazieff ajunge primul la buza de bazalt. Istoviţi, ne dăm drumul pe jos, lîngă el. Mă sprijin de sacul meu. Bichet se şterge pe faţă. Bollens ne face o fotografie: frumos o să mai arătăm! Greoiul bubuit al pămîntului ne-a devenit atît de familiar, încît nici nu-l mai aud. E una cu muntele, participă la ascensiune, fără să mai adauge nimic îngrijorător şi tragic la epuizantul efort ce mă poartă spre vîrf. Uit că urc conul unui vulcan, că sub scoarţa rocii de care mă sprijin, savurînd clipa aceasta de odihnă, clocoteşte un adevărat iad.

O detunătură asurzitoare, îngrozitor de aproape, mă surprinde, mă aduce la realitate. Ochii mi s-au înălţat spre culme, care e un crater. Tazieff s-a ridicat în picioare :

— Pornim! Din clipa asta, uitaţi-vă prin aer. Intrăm în zona periculoasă.

Încleiate de lava călduţă, blocurile, încă şi mai mari, se ţin mai bine. Acum, după ce ne-am tras sufletul, urcăm mai repede. Poate că ne îmboldeşte şi apropierea victoriei. Ne năpustim. Bombe de lavă fierbinte ne amintesc că trebuie să fim prudenţi. Izalco gîfîie ca o locomotivă uriaşă aflată sub presiune. Vîrful se apropie. O explozie eliberează o monstruoasă scuipătură de proiectile.

— Uitaţi-vă pe sus, urlă Tazieff… Uitaţi-vă pe sus!

O limbă de fum albastru se înalţă din cazan. Încă cincizeci de metri, patruzeci de metri, treizeci de metri. Un strigăt: unul dintre *peones* şi-a pus mîna pe zgura încinsă. Douăzeci de metri: din solul crăpat, ies gaze prin toate fisurile. Mi-e gura uscată, înfiorător de uscată. Ochii îmi lăcrimează. Îl văd pe Tazieff printr-o ceaţă, ca şi pe Bichet şi Bollens care ne urmează, ca şi pe cei doi salvadorieni, rămaşi ceva mai în urmă… N-o să mai ajungem niciodată… Vulcanul şuieră, răcneşte. Tazieff urlă :

— Uitaţi-vă pe sus! Proiectilele! Proiectilele!…

Cincisprezece metri… zece metri… Fără să vrem, ritmul ni s-a încetinit. Lava ne frige mîinile dacă ne sprijinim. Gazele ne înţeapă în nări. Să se sfîrşească odată. Fac un salt înainte. Încă cinci metri… M-am oprit brusc: vulcanul scoate gemete surde, răguşite, aproape omeneşti. O luasem înaintea lui Tazieff. Acum m-a ajuns, s-a oprit. O sută de locomotive pornesc scoţînd acelaşi icnet. O să plesnească! Ne pitulăm lîngă roca fierbinte, aproape verticală. Icnetul se înteţeşte. Sînt cuprins de panică. Dar unde să mă duc, unde să mă adăpostesc? Mă lipesc de pavăza peretelui. Unde sînt ceilalţi? Nu aud decît urletul lui Tazieff :

— Uitaţi-vă pe sus, ce naiba! Uitaţi-vă!

Explozia zgîlţîie craterul, îmi sfîşie timpanele. Mănunchiuri de proiectile ţîşnesc, cad ca nişte ghiulele pe celălalt versant. Îl zăresc pe Tazieff. Îmi face semn şi se avîntă spre buza monstrului. Mă smulg la rîndu-mi şi, gata, l-am ajuns. Mă aflu sus pe marginea unei uriaşe farfurii adînci, unde clocoteşte o fiertură incandescentă. Nu-mi mai e teamă. Fără oprire, bombe de lavă, cheaguri ale unui

sînge în curs de topire, sînt vărsate din măruntaiele Pămîntului prin patru hornuri ce alimentează jarul. Gazele ies şuierînd din aceste recipiente ciclopeene, estompează roşcata cuptorului.

Şi, dintr-o dată, burduful forjei începe iar să gîfîie, farfuria se înfiorează. Simt că pălesc. Vacarmul atinge paroxismul. Bichet şi Bollens îşi pierd capul. Eu la fel. Tazieff mugeşte ca să acopere vacarmul :

— Nu vă întoarceţi cu spatele! Urmăriţi proiectilele! Urmăriţi-le!

Iar proiectilele sar din mortiera aflată în faţa noastră şi care le azvîrle cu mare vacarm în direcţia Pacificului. Uf!

Garouk şi-a scos camera de 16 milimetri. Îmi scot şi eu aparatul de filmat din sac. Îmi încarc aparatul de fotografiat. Filmez. Răsuflarea vulcanului se domoleşte. Îmi simt tremurul genunchilor. Ştiu foarte bine că tremur şi că aparatul „mătură". Nu sînt în stare să mă stăpînesc.

Nouă explozie. Bichet urlă la hamali, care nu se hotărăsc să străbată ultimul metru ce-i desparte de vîrf. Transportă suportul camerei de 35 milimetri. De n-ar fi fost vorba de asta… Mai mult morţi decît vii, se hotărăsc. Le clănţăne dinţii. Şi nu-i o imagine. Înfrigurat, Bichet apucă trepiedul şi-l instalează. Cum avea să ne mărturisească la întoarcere, „se refugiază în spatele vizorului ca să scape de spaimă". Bollens şi-a recăpătat pe deplin sîngele rece şi face fotografie după fotografie. Şi eu îmi revin, mă obişnuiesc. Îl filmez pe Tazieff care filmează, filmez pînzele de gaze, orizontul, cele patru plăgi turgescente ale craterului, cam tot ce se poate, fără să mă gîndesc prea mult. Răsucesc turela. Vizorul aparatului mă ţintuieşte în însăşi inima lavei purpurii care clocoteşte. Apăs. Filmez întruna. Fără să ştiu am acelaşi reflex ca şi Bichet. Derizoriu, desigur, dar salutar pentru nervi. Repede, o fotografie acum! încă una! Bichet a terminat bobina şi începe să coboare, urmat de Bollens. *Los peones* au dispărut. Tazieff îmi întinde aparatul lui de luat vederi :

— Am să încerc să arunc o privire într-unul din hornuri. Va trebui să filmezi cu aparatul meu. Dacă nu te simţi bine…

În situaţia în care sîntem… Garouk coboară prudent în adîncitura farfuriei. Cu vîrful pioletului, încearcă terenul acela ciudat, negru, apoi înaintează. Eu filmez. Tazieff înaintează întruna, se opreşte, se îndreaptă spre centrul ceaunului aceluia cu diametru de o sută de metri. Eu filmez. Şi cînd nu mai e decît la vreo doisprezece paşi de hornul cel mai apropiat, îl văd cum începe să ţopăie pe loc. Apoi face stînga-mprejur şi vine repede spre mine, sărind din bloc în bloc de lavă. Faţa îi e stacojie. Urlă :

— Căldură cumplită! Labele picioarelor îmi ard!

— Filmează-mă şi tu pe mine!

Mă îndrept spre horn. Cîţiva paşi sînt de ajuns ca să mă facă fericit. O fotografie. Încă una. Şi la revedere! O ultimă privire spre boturile astea de foc care mugesc şi plonjez pe panta scoborîşului.

Rămas în spate, Izalco îşi clăteşte gura monstruoasă. În fuga mea, stric echilibrul instabil, al blocurilor îngrămădite, ce se desprind şi dezlănţuie o avalanşă. Mă las să alunec ghemuit într-o revărsare de lapili şi mă pomenesc lîngă Bichet, lîngă Bollens şi lîngă hamali, care ne aşteptau pe ieşindul de bazalt de pe care, cu puţin în urmă, pornisem la asaltul final. Mă năpustesc spre bidonul meu de apă călduţă. Ce bună e! Tazieff încă n-a sosit. Îl zăresc coborînd cu greutate, ridicînd, printre blocurile pornite într-o cavalcadă, dîre cenuşii şi albe de cenuşă şi de lapili. Picioarele arse îl dor. Iar vulcanul bubuie întruna. Dar nu ne mai pasă. Izalco a fost învins.

Nu scăpasem însă de toate încercările. Ultima porţiune a scoborîşului, de-a dreptul penibilă, ni se va părea interminabilă. Riscăm în fiece clipă să ne răsucim gleznele, pe covorul lunecos de zgură. Unul dintre *peoni* sîngerează la o pulpă. Alunec şi mă tai la o mînă. Ne răspîndim în toate direcţiile: fiecare dintre noi, după cît îl mai ţin puterile, alege pista ce i se pare cea mai bună, cea mai uşoară, sau cea mai rapidă. Şi sîntem cu-adevărat epuizaţi, după şase ore de eforturi şi de tensiune nervoasă ajunsă la paroxism

în cele cincisprezece minute tragice, intens traite în crater, în clipa cînd ne prăbuşim în iarbă, la poalele masivului Cerro Verde.

Şi-atunci, prietenul nostru, elveţianul Jean-Paul Bollens, scoate triumfător din rucsacul său tirolez şase cutii de suc de fructe! Avusese curajul, de-a dreptul supraomenesc, să le care pînă la jăratecul de pe Izalco, unde şi lui îi ardea gîtul ca şi nouă, şi să le păstreze fără a ne spune nimic pînă acum. Le-am golit dintr-o sorbitură. Nici n-apucasem să-i mulţumim cînd a mai scos încă şase cutii din rucsac! Pe astea din urmă le-am savurat, tolăniţi în iarbă, schimbînd între noi, la modul exclamativ, impresii :

— Vezi tu, cînd o să ne întoarcem în Franţa şi cînd lumea o să ne întrebe cum a fost, spuse Tazieff, mi-ar plăcea şi mie să pot spune „infernal" vorbind despre locurile astea şi să pomenesc, în legătură cu ele, despre vreo intrare în infern. Dar cum aş putea-o face? Inflaţia verbală, devalorizarea cuvintelor mari din limba noastră ne-o va interzice, cu toate că tocmai despre infern e vorba.

Urcuşul masivului Cerro Verde a fost nesfîrşit şi extenuant.

Bineînţeles, nu dăm de drumul pe unde venisem. Sîntem istoviţi. Tazieff hotărăşte să facem o haltă. Ne aşezăm cu faţa spre vulcan. Nu mai avem putere să vorbim. Ne pregătim totuşi să începem din nou calvarul, cînd o explozie formidabilă zguduie muntele, ţintuindu-ne pe loc.

Chiar locul acela al craterului unde ne-am aflat acum o oră se dezintegrează sub ochii noştri, în vreme ce o ciupercă uriaşă de fum negru îşi desfăşoară spiralele spre soare. Şi această umbrelă ca de sfîrşit de lume îşi înaltă pălăria monstruoasă cu o mie de metri mai sus, pe profilul sinistru al vulcanului, întunecat de norii de praf gros, ridicaţi de împroşcarea cu proiectile şi bucăţi de rocă.

Ne privim fără să spunem nimic. Ştim foarte bine ce gîndeştc fiecare dintre noi.

Aflam a doua zi, cu stupoare, că realizasem o „premieră". Toate cotidienele din America centrală scriau cu litere de-o şchioapă:

„VICTORIA UNEI EXPEDIŢII FRANCEZE PE IZALCO AFLAT ÎN ERUPŢIE" sau: .PENTRU PRIMA OARA OAMENI ÎN CRATERUL VULCANULUI IZALCO." *New York Times,* după deplasarea unui trimis special la San Salvador, scoate pe şase coloane în pagina întîi: „SCIENTISTS SCALE AN ACTIVE VOLCANO IN EL SALVADOR AND SPEND 20 MINUTES AT CRATER'S BRIM DURING LULL." **[30]** Trec peste multe alte relatări şi încă din cele mai bune, ca versiunea ce urmează, puţintel fantezistă, publicată în *Le Canard enchaîné,* plină de umorul său surîzător. „Prietenul Bidasse" nota în *Caietul său de drum* la data de 5 decembrie :

„ŞO! PE VULCAN!

Pe cît se pare, undeva în America centrală, în Salvador, ***o*** *expediţie condusă de un vulcanolog francez a făcut ascensiunea vulcanului Izalco şi a înfipt tricolorul pe marginea craterului. Zece minute după plecarea expediţiei, zice-se, vulcanul, deloc mulţumit, a intrat în erupţie şi a vărsat — ăsta-i cuvîntul — dimpreună cu flăcări, lavă şi bubuituri, emblema noastră naţională.*

Vedeţi pînă unde ne poate duce gestul nelegiuit al monstrului. Cu un guvern ca al nostru, care nu glumeşte cu respectul datorat celor trei culori, riscăm să ajungem departe. Şi de-aici pînă la a auzi răsunînd ordinul de-a ne pune raniţa în spate cu direcţia Salvador, ca să ne ducem să-i arătăm noi vulcanului aceluia mititel cu ce lemne, era să zic cu ce petrol, Franţa se încălzeşte — nu-i decît un pas, deci nu mare lucru.".

Într-adevăr, trei zile după ce ne acoperise de elogii şi de înfloriturі de retorică, presa din Salvador a început să ne acuze de impostură şi să strige: „Şo! Pe francezi!" De ce? Tazieff vă va spune-o, deoarece a scris pe tema asta în *Sport et Vie,* aprilie 1957 :

„Cum oare nişte străini să săvîrşească o faptă de vitejie pe care salvadorienii înşişi n-au putut-o săvîrşi? O expediţie a unor alpinişti din Santa Ana, imediat după noi, a încercat s-o reediteze, fără să izbutească. Oare nu era asta dovada zdrobitoare a minciunii noastre? Silogism, după cum se vede, de nerespins…"

Şi Haroun încheia: *„Despre toate acestea; şi despre laudele nemăsurate şi despre xenofobia dezlănţuită, am aflat peste multe săptămâni. Nu puteam răspunde nimic, nici să facem nimic, decît numai să sperăm ca imaginile imprimate pe peliculă, la marginea craterului, să nu fie nici pierdute, nici stricate, şi să poată depune mărturie într-o bună zi pentru noi".*

Ceea ce au şi făcut. —

9
CEL MAI MARE RÎU SUBTERAN DIN LUME, TEMPLU AL ULTIMILOR VRĂJITORI MAIA

În timp ce Tazieff şi Bichet zburau spre Chili, peste Anzii Cordilieri, am luat la rîndul meu avionul spre Guatemala. În timp ce lipsisem, directorul Oficiului de Turism nu stătuse degeaba. Telefonase de vreo două-trei ori la ambasadă, ca să încerce să mă găsească, şi dăduse următorul anunţ în presă: *„Activităţile doctorului Roberto Vergnes, unul dintre cei mai faimoşi speologi contemporani, se vor afla sub auspiciile Ministerului Comunicaţiilor şi al Lucrărilor publice, ale secretariatului Preşedinţiei şi ale Direcţiei generale a Turismului, instituţii interesate în proiectul explorării grotei Lanquin".*

Mi se dăruia titlul de „doctor". Ceea ce nu-mi displăcea. Totuşi, rămînea de găsit soluţia cîtorva probleme de natură materială, mai cu seamă: bani, maşină etc.; ceea ce nici un minister nu-mi putea furniza pe loc. (Să nu uităm că ne aflăm în America latină, ţara veşnicului *mañana*... mîine, mîine.) M-am înarmat cu răbdare, voi turna un film şi voi ţine o conferinţă.

În sfîrşit, la începutul lui ianuarie, creditele sînt deblocate, mi se pune la dispoziţie un Land-Rover, un grup electrogen şi cîteva sute, de metri de cablu. Storek şi cu mine recuperăm materialul depozitat la ambasada Franţei şi, la drum spre grota Lanquin!

Drumul, asfaltat pînă la San Pedro Sacatepequez, se îngustează apoi şi e plin de praf. Virajele sînt în unghi drept, brutale, şi mă întreb cum o să ne descurcăm dacă întîlnim o maşină venind din sens invers. Porci şi copii mici care trec drumul ne fac să micşorăm viteza în timp ce trecem printr-un cătun cu case din chirpici. Coborîm, virăm, urcăm, iar coborîm. Peisajul, în răsăritul de soare, e somptuos: străbatem ultimele masive stîncoase ale Sierrei

Chuacu. După ce trecem de Rabinal, cu străzile lui prost pavate şi biserica albă, cu trei clopotniţe, drumul începe să urce pe brîna unei faleze, De sus, e o adevărată încîntare, o feerie de culori: un circ imens ni se oferă privirilor, întretăiat de un lanţ de coline, al căror colorit variază de la ocru — în prim plan — pînă la albăstrui, în depărtare, trecînd prin roşu şi violet, accentuat de verdele foarte curat al ierbii.

Străjuit de cactuşi asemănători unor candelabre, drumul merge drept printre coline, pînă la grădinile şi palmierii din Salama. Întîlnim indieni împovăraţi cu vase de ceramică. Merg în paşi mărunţi, cu bustul ţeapăn, balansîndu-şi alternativ braţele. Au fruntea încinsă cu o curea din piele care susţine greutatea.

— Merg asa, într-o zi, zeci de kilometri, ne spune Storek.

Înaintăm de-a lungul unui rîu care şerpuieşte printre stînci albe. O cascadă ţîşneşte dintr-o faleză.

Pătrundem în ţinut calcaros. Cascada asta iese din subteran. Nu mult în spatele ei se găsesc grote.

După un sat micuţ, Santa Cruz, o grotă-prăpastie se deschide la marginea drumului. Ne oprim. În prima sală, cea de la intrare, desluşesc pe pietre urme lăsate de lumînări. Solul e acoperit cu un covor de ace de pin.

— Vrăjitori au celebrat aici ritualuri păgîne, constată Storek.

Înaintez spre fundul sălii şi găsesc la marginea prăpastiei cioburi de ceramică. Nu mă pot abţine: în ciuda protestelor lui Storek, arunc în hău douăzeci de metri de scară din frînghie şi cobor.

— Merită osteneala?

Rîd în sinea mea: tocmai am adunat de pe jos o mulţime de vase şi de idoli, şi scot la suprafaţă vreo cincisprezece busturi micuţe şi capete de pămînt ars. Ce mutră face Storek!

Ne apropiem de Cobán. Întîlnim pe drum tot mai mulţi indieni. Femeile, cam îndesate, poartă fuste verzi-albăstrii şi *huipil* din stofă uşoară, roz, albastru-deschis, verde-şters, alb, iar pe creştet duc panere mari din trestie, foarte joase. Zgomotul claxonului nostru le

înnebunește. Se pornesc să fugă în toate direcţiile: nicicînd expresia „a fugi ca iepurii“ nu mi s-a părut mai nimerită şi la locul ei.

După San Pedro Carcha, drumul nu mai e decît o calare îngustă, brăzdată de făgaşe pline de noroi. Anotimpul ploios încă nu s-a terminat. Înaintăm din zdruncinătură în zdruncinătură printre coline calcaroase şi doline impresionante. În adîncitura unora dintre ele, ferite de scurgeri, indienii au plantat bananieri şi porumb.

Deodată, nu mai vedem nici rîuri, nici apă la suprafaţă: dispar în sutele de doline ce ne înconjoară. Solul e un burete găurit de un număr necrezut de mare de avenuri, printre care drumul coteşte întruna. Ca să ne facă loc, indienii pe care-i depăşim sau care ne ies în cale sînt nevoiţi să sară în şanţuri.

Noaptea ne surprinde la Sacuyu. Înaintăm foarte încet: cucuvele se izbesc de parbriz. Sîntem numai la zece kilometri de Lanquin ; dar, între aceste două puncte, denivelarea e de o mie de metri. Ne va trebui o oră întreagă ca să străbatem distanţa asta.

Puţin înainte de Lanquin, coborîm din maşină şi aud susurul unui rîu.

— Resurgenţa, îmi spune Storek.

Rîul ţîşneşte din coasta unei faleze albe.

— Ce debit are?

— A, nu mare lucru deocamdată. Şaptezeci sau optzeci de metri cubi pe secundă. Sîntem de fapt în anotimp secetos. Cu două luni în urmă, avea un debit de patru ori mai mare.

— Cum aşa? Trei sute de metri cubi pe secundă?

Storek nu-mi înţelege uimirea. Îi explic :

— Nu ştiai, prin urmare, că pînă acum Fîntîna de la Vaucluse era considerată drept resurgenţa cea mai importantă din lume, cu debitul ei între opt şi o sută cincizeci de metri cubi pe secundă, după anotimp?

De necrezut! Trebuie totuşi să admit ceea ce sare în ochi: Fîntîna de la Vaucluse vine de-acum încolo cu mult în urma rîului Lanquin… Iar mai tîrziu am căpătat certitudinea că Lanquin,

deţinător al recordului mondial în privinţa debitului pînă în ziua aceea, nu-i decît un rîu mic în comparaţie cu altele, neexplorate încă, din Guatemala, ţara aceasta în care, practic, nimic nu este cunoscut în domeniul lumii carstice.

Grota, se deschide la cîţiva metri deasupra resurgenţei, ceva mai la stînga. Satul, luminat de nişte becuri chioare, se ghiceşte acolo, pe o ridicătură. Oprim maşina în piaţă, în faţa clădirii municipalităţii. Storek parlamentează cu un metis: alcaldele.

— Vom dormi aici, iar mîine, dis-de-dimineaţă, primarul ne va găsi doi sau trei oameni care să ne însoţească.

Un zvon îndepărtat de tobe şi de *chirimía,* un soi de flaut, ajunge pînă la noi. E San Augustin, hramul bisericii din sat, şi sărbătorirea începe din seara asta. Ţine cinci zile în şir! Cu muzica în frunte, un cortegiu iese din biserică. Sute de flăcărui ale lumînărilor ţinute de femei scînteiază în noapte. Procesiunea s-a oprit dinaintea unei colibe oarecare. Mai mulţi indieni intră înăuntru. Îi urmez, precedat de învăţător.

Un sfînt Augustin din lemn policrom e aşezat într-o firidă. Pe creştet poartă o pălărie de paie. O frumoasă barbă albastră îi acoperă îmbrăcămintea indiană. Îngenuncheat la picioarele lui, un vrăjitor, cu craniul acoperit de-o batistă albă, îl tămîiază. Zeci de alţi indieni stau şi ei în genunchi pe pardoseala de lut. Vrăjitorul se ridică şi-i binecuvîntează. Tobele se dezlănţuie.

— S-a terminat, îmi şopteşte învăţătorul. Nu-i decît prima zi.

15 ianuarie. Aducem camioneta cît mai aproape de grotă. Cinci indieni, tocmiţi de singurul alb din sat, un negustor scund şi bărbos, vor instala grupul electrogen. Pînă cînd totul va fi în ordine, hotărîm să aruncăm o privire prin cavernă.

Pătrundem dintr-o dată într-o sală mare (şaptezeci de metri pe patruzeci) şi lumina lămpilor se izbeşte numaidecît de o stalagmită uriaşă, ce se ridică pînă aproape de tavan. În spatele acestui soi de cascadă pietrificată, verzui, se schiţează două treceri. Cea din

dreapta dă spre rîu, mă înştiinţează Storek. Ceva mai departe, un aven întrerupe drumul. Ne ducem să vedem. Culoarul e plin de concreţiuni şi dă într-o sală lungă de treizeci de metri. Rîul curge în spatele unui perete subţire de draperii. ÎI luminez cu lampa. Se pierde printre blocuri masive. Debitul pare mai scăzut decît la locul de resurgenţă, deşi e atît de aproape de acesta. Mai multe rîuri se unesc, probabil, sub planşeul sălii de la intrare… Ne ducem în recunoaştere spre cea de-a doua trecere.

După ce depăşim stalagmita cea mare, pătrundem în sala Picota. Vrăjitorii, pe cît se pare, în anumite perioade, vin aici să-i aducă cinstire zeului Tzultaka şi să se roage pentru regii maia, care, după cum spune legenda, s-au refugiat în fundul cavernelor, ca să scape de conquistadorii spanioli. Indienii mai spun şi că regii aceştia se vor întoarce într-o bună zi ca să-i alunge pe albi. (Să sperăm că nu chiar în clipa cît sîntem noi acolo!)

Fascicolul luminos al lămpii mele — deşi ajunge pînă la o sută de metri — nu izbuteşte să atingă fundul acestei săli grandioase. O grămadă uriaşă de sfărîmături o umple. Blocurile ce-o alcătuiesc par anume puse pentru a uşura ascensiunea. Din fericire, pentru că şi aici dăm peste o crevasă de netrecut, pe fundul căreia curge un *rio.* Să fie un braţ al rîului Lanquin propriu-zis? Un afluent? Reţeaua asta de ape mi se pare deosebit de complexă: n-am reperat oare pînă acum în trei locuri diferite rîul (sau rîurile) ?

Fără vreo dificultate, escaladăm mormanul. Dominăm crevasa. Plafoanele se află la şaptezeci de metri deasupra solului, spre care coborîm. În fund de tot, sala se gîtuie, apoi se lărgeşte, alcătuind o nouă sală, care va fi „sala Storek" (aşa am hotărît eu). O nouă gîtuitură după ce străbatem vreo şaizeci de metri, o nouă sală cu concreţiuni galbene. Ca şi cele din „sala Storek“, plafoanele din „sala galbenă" sînt puţin înalte (vreo cincisprezece metri) şi bogat împodobite. Înaintăm repede pînă ce o draperie, lată de şase metri şi care se lasă din bolţi, ne opreşte calea. Nimeni niciodată n-a trecut dincolo. Îi dau ocol şi-mi chem tovarăşii :

— Veniţi! Am descoperit încă o sală. În fund de tot, la vreo sută de metri, zăresc o îngrămădeală de roci deasupra căreia se înalţă o stalagmită colosală. Nu există dificultăţi, pe cît se pare. Să-i dăm bătaie!

O sută bună de metri, într-adevăr, pe o lărgime de vreo treizeci. O vom numi „sala draperiilor".

Aveam să descoperim astfel, una după alta, alte două săli, pe care le-am botezat: „Aviateca", apoi „sala liliecilor". Storek e de părere să oprim aici explorarea, provizoriu, desigur. Se gîndeşte la film. Şi-apoi, începe să mă cunoască!

— De acord, zic. Să ne întoarcem. În trecere, o să aruncăm o privire în tunelul pe care l-am lăsat pe stînga noastră, în sala Aviateca.

Îl aud pe Storek mormăind :

— Iar începe.

E un culoar foarte frumos, unde înaintarea se dovedeşti a fi uşoară. Se termină brusc printr-o retezătură în adîncime, nu chiar greu de trecut. Dar roca e putredă de tot şi cît se poate de friabilă. Arunc o piatră în prăpastie şi pleosc! izbeşte o apă care — jetul luminos al torţelor ne-o arată — pare a fi stătătoare.

„Începutul" n-a ţinut prea mult. Ieşim. Grupul electrogen e pe cale să funcţioneze şi cablurile sînt instalate cum fusese convenit. Mîncăm ceva apoi începem să filmăm într-o sală care va fi cea a „Bărbosului".

16 ianuarie. Somnul mi-a fost „legănat" de cîntecul monoton al tam-tam-urilor şi-al *chirimías-urilor*. La ora şapte, un singur indian e prezent la întîlnire. Bărbosul discută cu el :

— Unde sînt ceilalţi?

— Nu mai vor să vină.

Cel de faţă a venit ca să ne vestească şi să-l plătim. Au înţeles că vom trece dincolo de sala Picota. Şi ei nu vor: zeii şi demonii sălăşluiesc în adîncul cavernelor. Nu merită osteneala să insistăm.

Pornim aşadar numai noi trei: Storek, Bărbosul şi cu mine. Pe drum ne întîlnim cu un indian şi cu băiatul lui, de vreo doisprezece ani. Bărbosul reuşeşte să-i convingă. Vin cu noi. Hotărîm să ne ducem să filmăm, cu torţe de magneziu; în frumoasa sală numită Aviateca, şi ne punem rucsacurile în spate. În sala Picota, trebuie să escaladăm o treaptă de un metru şi jumătate. Indianul ne întinde sacul lui apoi — fără să spună nimic — face cale întoarsă şi-i vedem flăcăruia lumînării pierzîndu-se îndărătul stîncilor…

La rîndul său, pe copil îl apucă teama în sala Storek ; dar nu îndrăzneşte să ne părăsească. În sala Aviateca e încîntat de frumuseţea ei, de-a dreptul cucerit. La semnalul dat de mine, Bărbosul şi cu el îşi aprind torţele de magneziu şi splendoarea cavernei ţîşneşte din noapte. Copilul, pe numele mic Lico, scoate exclamaţii de admiraţie: *„oh! ooh! ooh!“* Concreţiunile strălucesc, aruncînd mii de flăcări. Filmez cu lăcomie.

Cum ne-am consumat provizia de torţe, ne întoarcem în sala Picota. Îmi iau bateria şi încep să aranjez materialul, cînd aud sunetul ascuţit al unui flaut. Cinci flăcări de lumînări înaintează încet prin tenebre,

— Vrăjitori! îmi şopteşte Bărbosul la ureche. Ce ne facem?

— Hai să vedem.

Coborîm în întîmpinarea lor. Fără să rostească un cuvînt, fără să ne arunce o privire, ca şi cum nici n-am exista, trec pe dinaintea noastră. Sînt desculţi, şi flacăra slabă a lumînărilor sapă umbra pe trăsăturile aspre ale feţelor lor de nepătruns.

— E San Augustin, îmi aminteşte Storek. Vor aduce rugăciuni zeilor ce sălăşluiesc în cavernă. De asta ne-au părăsit cei pe care i-am tocmit. Ştiau ce se va întîmpla.

— Să-i urmărim.

Îi ajung şi uite-aşa îndrept asupra lor fascicolul proiectorului. Lumina violentă a lămpilor supravoltate nu-i face nici măcar să se clintească. De parcă nici n-ar exista.

Se îndreaptă spre plafonul sălii. În urma lor, mă caţăr şi eu pe sfărîmături — patruzeci de metri de urcuş… sub povara bateriilor care-mi rup umerii. Sînt leoarcă.

Sus de tot, vrăjitorii se opresc pe o platformă îngustă, dinaintea unui fel de altar natural: o moviliţă împodobită, străjuită de colonete din calcită înnegrită de fum. În prim plan, o stalagmită cu înfăţişare de cap omenesc: doi ochi, un nas, o gură, acoperite de calcită, dovedesc vechimea acestei sculpturi abia schiţate.

Şi ceremonia începe. Vrăjitorii, stînd în picioare, fac cu degetul gros de la mîna stîngă semne cabalistice pe fruntea, ochii, bărbia, nasul, buzele lor. Îngenunchează apoi dinaintea idolului şi se roagă, cu o patimă ciudată şi sfîşietoare, pe care sforăitul camerei mele de filmat nu izbuteşte s-o tulbure.

Unul dintre ei, şeful probabil, pune copal într-o cădelniţă de lut ars şi apropie flacăra lumînării. Un miros care nu e neplăcut se răspîndeşte în cavernă. Aşa cum ar face un preot, indianul înalţă cădelniţa, o leagănă în dreptul pieptului, apoi o dă vecinului. Pe urmă desface ceva învelit în foi de bananier. Scoate de-acolo o scoarţă îmbibată de răşină, aşa-numitul *pom,* depunîndu-l pe altar. Ceilalţi fac la fel, apoi şeful apucă iar cădelniţa, binecuvîntează pom-ul, îl aprinde. O flacără ţîşneşte din altar, luminează bolţile. Atunci murmurul rugăciunilor se înteţeşte, cei ce se roagă îşi fac cruce mereu, flacăra pom-ului urcă tot mai sus, tot mai densă, spre stalactite, înroşind întunericul şi feţele. Şi, atîta vreme cît va arde focul acesta înmiresmat, vrăjitorii, îngenuncheaţi pe piatră, îl vor cinsti pe zeul Cavernelor şi pe regele Maia, strămoşul lui, care trăiesc acolo în măruntaiele grotei şi se vor întoarce într-o bună zi, glorioşi şi de neînvins, ca să-i alunge pe albi…

Cînd ultimul cărbune s-a stins — şi numai atunci — vrăjitorii se retrag. I-am urmat pînă la ieşirea din grotă. L-am întrebat pe şef dacă ar consimţi să-mi vîndă cădelniţa. A acceptat… i-am dat cincizeci de *cenţi,* sumă ce i s-a părut fabuloasă. Am purtat cu

sfinţenie obiectul acesta frumos în bagajele mele. În colecţia mea de amintiri ocupă un loc ales, lîngă idolul de la Jobitzinaj.

17 ianuarie. Am dormit dimineaţa pînă tîrziu: ziua de ieri a fost petrecută cu folos. Storek, interesat mai cu seamă de film, pleacă mîine la Guatemala City. Eu rămîn ca să continui explorarea.

Şi continuă!

19 ianuarie. Explorăm cea de-a doua reţea începînd de la „Crevasă".

Petrec o frînghie pe după o concreţiune şi, dominînd prăpastia de la o înălţime de vreo cincisprezece metri, mă las să alunec de-a lungul peretelui, „asigurat" dar nu foarte sigur pe mine.

Curînd, micul redan se termină. Nu-mi rămîne decît să abandonez sau să aterizez pe platforma pe care o zăresc la doi metri mai jos. Cu atît mai rău! Sar şi aterizez cu bine. Fixez solid frînghia şi, fără nici un risc, Lico şi Bărbosul sosesc şi ei. O galerie ascendentă se transformă într-o cascadă de calcită. Un adevărat haos de roci sfărîmate, găurite, pline de apă, îi urmează. Pe unele mici porţiuni netede am imensa bucurie de-a descoperi cioburi de ceramică precolumbiană. Le împachetez cu grijă. Dar, ca să *continui,* nu văd decît două soluţii: să cobor în prăpastie, sau să escaladez o grămadă de sfărîmături, ce pare a da într-un culoar.

Optez pentru prăpastie. Arunc scara de frînghie, o fixez, cobor cîţiva fuştei, ghicesc zgomotul rîului. Urc ca să umflu barca pneumatică, pe care Bărbosul mi-o va da la momentul potrivit. Fredonez în timp ce cobor :

La mijlocul albiei,
La mijlocul albiei,
Rîul e adînc, la, la,
Rîul e adînc.

Pare chiar foarte adînc. Repede, barca!

Nouă decepţie: ca şi alte dăţi, sînt blocat de sifoane. Nu-mi rămîne decît să încerc să „trec“ peste mormanul de sfărîmătură. Într-un tunel relativ spaţios, mă izbesc de-o piatră sculptată, reprezentînd vreo zeitate sau vreun animal, şi din nou dau peste cioburi de ceramică. Unele sînt prinse în calcită, dovadă grăitoare a vechimii lor.

În faţa noastră se deschide un puţ din care se înalţă cîntecul asurzitor al rîului. Calcarul foarte tare al pereţilor e erodat în asemenea măsură încît alcătuieşte o adevărată scară. Eu şi Bărbosul nu pierdem ocazia. Lico ne va aştepta. Fără dificultate, coborîm spre *rio* cel din noapte. Care curge, maiestuos, printr-o galerie largă. Pătrund în apa puţin adîncă. În aval: un *sifon*[31]. În amonte: un sifon. Desigur… caut posibilităţi de trecere pe sus. Ne întoarcem şi ne tîrîm la întîmplare printr-un tunel. Un palat de cristale, striat de colonete albe, ne încîntă. Dar vai! Palatul ăsta nu are altă uşă decît cea pe care am pătruns, şi cît de joasă e! S-a sfîrşit. Trebuie să abandonăm.

Adio Lanquin! Nu mai dispun de timp ca să scormonesc mai mult prin tenebrele tale, să mai continui explorarea împărăţiei tale grandioase, demnă de un zeu maia! Diseară, plin de furie, voi telegrafia la minister: *„Expediţie terminată. Stop. Trimiteţi jeep pentru întoarcere". —*

10
SĂRBĂTOAREA SFÎNTULUI AUGUSTIN

Am aşteptat jeepul douăzeci şi patru de ore. Dar n-am regretat: era ultima zi a sărbătorii San Augustin.

Procesiunea a ieşit din biserică, îndreptîndu-se spre marginea satului. Sfinţi de renume mai mare sau mai mic, cocoţaţi pe umeri robuşti, îl înconjurau pe San Augustin, care nu mai avea pe creştet pălăria de paie. (S-o fi pierdut în timpul vreunei orgii nocturne? Să-i fi fost furată?) Statuile au fost aşezate în faţa unei colibe, pe un altar în aer liber, ceva mai ridicat. Femeile, în fustă albastră şi *huípil* alb, ţin în scobitura mîinii două lumînările, fiecare alcătuind ramura unui V mare. Le-au aprins.

Beat criţă, vrăjitorul-şef a ieşit în faţa mulţimii. La gît poartă înnodată o băsmăluţă roşie, pe piept şi pe pîntecele lucind de sudoare i se cască o cămaşă albastră. Ia cădelniţa, îi afumă pe sfinţi, apoi se întoarce spre asistenţă, binecuvîntînd-o. O bombă şi un şirag de *cohetes* [32] *explodează.*

Cu muzica în frunte, sfinţii sînt transportaţi înăuntrul colibei. Un fum acru şi gros îmi înţeapă ochii şi mă îneacă. Respir cu greu şi fac sforţări să văd. Încet, încet m-am obişnuit. Încăperea e ticsită de indieni: vreo două-trei hamace sînt agăţate de-a lungul pereţilor. La stînga mea, o barieră micuţă desparte încăperea în două treimi. Sfinţii fuseseră rînduiţi într-un colţ, şi mai mulţi credincioşi le puneau lumînări la picioare. Înaintea mea, în picioare sau stînd pe vine, bărbaţi şi femei se îngrămădeau pe lîngă pereţi. Agăţată de o bîrnă, o tobă mare se clatină la înălţimea unui stat de om. Un muzicant o mîngîie cu beţigaşele, ritmînd melodia obsedantă a *chirimías*-urilor. Celelalte instrumente — o harfă greoaie, o vioară roşie, de fabricaţie artizanală, şi un soi de *banjo* grosolan — sînt grupate la dreapta mea.

Stăteam nemişcat. Trei perechi de tineri indieni ieşiră în faţă. Aveam norocul să asist la căsătoria lor ; însuşi şeful vrăjitorilor

oficia ceremonia. Trei lăzi uriaşe fură rînduite la perete. Erau pline cu sticle de *aguardiente*[33]. Şeful luă una, o deschise, o ridică, apoi, brusc, o aplecă deasupra sfinţilor: rachiul şiroi pe barba albastră a lui San Augustin, pe mantia din lînă roşie a lui San Vicente. Omul astupă sticla, o aşeză dinaintea statuilor şi se întoarse spre cele trei perechi, aşezate pe-o bancă de-a lungul stinghiei despărţitoare. Le ţinu un mic discurs, apoi schimbă cîteva cuvinte cu ceilalţi vrăjitori, care încuviinţau dînd din cap. Oficiantul luă litrul de *aguardiente,* îl destupă iar, îl ridică şi bău pe îndelete o duşcă zdravănă. Se şterse la gură cu dosul mîinii şi se îndreptă iar spre cele trei perechi de însurăţei. Cu sticla, făcu semne deasupra celor şase creştete ce se aplecaseră, sorbi o nouă înghiţitură şi dădu şipul tinerilor soţi, care onorară băutura rînd pe rînd, cu gîlgîituri.

Cînd şeful destupă alt litru, toţi cei de faţă îngenuncheară, iar vrăjitorii începură să-şi clatine cădelniţele cu sîrg. Tobele băteau, mereu în acelaşi ritm. San Augustin primi încă o trîmbă substanţială de fum ; iar gîtlejul vrăjitorului o porţie bună de *aguardiente.* Atunci, soţii se sculară şi deschiseră balul. *Banjó-ul* vioara, harfa îşi îngemănară acordurile scîrţîitoare cu răpăiala tobelor. Sticlele fură scoase din lăzi şi începură să treacă din gură în gură. În mulţimea dansatorilor, o femeie începu să se învîrtească pe loc, bătînd din picioare ; fuma o ţigară de foi uriaşă.

Mi-am pregătit *flash-ul.* Fulgerarea bruscă îl făcu pe stăpînul casei să-şi aducă aminte de mine şi se apropie împleticindu-se, clătinînd în mînă o sticlă de *octavo.* O goli pe jumătate apoi mi-o întinse, strîmbîndu-se într-un zîmbet îndatoritor. Nu puteam refuza: am luat şipul, l-am dus la gură şi-am tras un gît pe care, tuşind, l-am scuipat numaidecît. Foc, nu alta! Vrăjitorul îmi zîmbi cu bunăvoinţă, îmi luă sticla şi-o goli dintr-o sorbitură. Jos, lîngă o harfă, o indiană stătea întinsă. Soţul ei, în genunchi, izbea în cutia instrumentului, scandînd ritmul muzicii…

Cineva mă bate pe umăr ; mă întorc şi mă pomenesc nas în nas cu prietenul meu vrăjitorul-şef, care-mi întinde un pahar mare, plin

ochi cu *aguardiente:* crezuse pur şi simplu că mă înecasem pentru că nu ştiam să beau de-a dreptul din sticlă! Şi iată-mă ţinînd în mînă un sfert de „vitriol", pe care-l „degustez" cu mici sorbituri, sub privirea aprobatoare a noului meu prieten. O bătrînă vine să mă încurajeze şi dă exemplu luîndu-i şefului sticla din mînă. Aş vrea grozav să pun paharul undeva, sau să-l vărs. Imposibil: trebuie să ciocnesc… la propriu şi la figurat. Ofer ţigări ca să le distrag atenţia. Nu se prinde. Cu-atît mai rău! Ca să-mi scurtez chinul, îmi isprăvesc paharul. Şi iată-l plin din nou! Trebuie să mărturisesc că, acum, *aguardiente* merge mai uşor. Dar totul are o măsură. Cred că am găsit trucul potrivit ca să nu mai beau: îi arăt aparatul indianului. Merge! Evacuează locul de dans şi se proţăpeşte în mijloc, ca să-l pot fotografia întreg, într-o poză avantajoasă. Apoi, o fotografiez pe bătrînă. Şi iat-o că nu mă mai slăbeşte, şoptindu-mi la ureche: *„Sarabanda… sarabanda lanquinera…"* schiţînd cîţiva paşi de dans. Pe legea mea, poate că asta-i soluţia. Şi mă apuc să dansez cu ea, ţopăind mărunt. N-am încotro!

Aguardiente curge rîu. Vrăjitorul şi acoliţii lui, înarmaţi cu *octavos* şi cu cădelniţe, stropesc şi binecuvântează instrumentele muzicale şi pe muzicanţi. Bătrîna nu mă slăbeşte deloc: *„Lanquinera…" „Si! Si! sarabanda…"* Sînt singurele cuvinte pe care le puteam schimba. Nu ştie spaniola. Iar eu nu vorbesc limba kekşi. Într-un cuvînt, am fi făcuţi ca să ne înţelegem. Dar, întrerupîndu-ne *tête-à-tête-ul,* iată-l pe „vrăjitorul-şef" că soseşte cu un pahar de rachiu. Dumnezeule! Îmi clocotesc creierii! Dar, de vreme ce trebuie să beau, să bem! Cu sticla în mină, bătrîna se îndreaptă spre muzicanţi. O tobă e ceva drăgălaş, nu-i aşa? Face bum… bum… bum… Indianul îmi dă beţigaşele, mă învaţă cum să mă slujesc de ele: o lovitură la stînga, două la dreapta şi, din timp în timp, o ploaie de lovituri mărunte şi rapide. Mă execut, dar monotonia ritmului mă plictiseşte. Pornesc un marş militar, în pur stil „14 iulie". Profesorul meu se întristează: chiar că nu sînt înzestrat. Mă apucă de încheieturi, mă ajută să descompun mişcările: *tam, tamtam, tam, tamtam, tamtamtamtam…*

Uşor, nu? Înţeles? *Si, si maestro.* îmi dă drumul la mîini, dar îmi dă drumul şi inspiraţiei — o inspiraţie fără doar şi poate militărească: un marş al tobelor (şi al trompetelor, absente) răpăie marţial sub baghetele mînuite de mine.

Dansul din Lanquin nu se tulbură însă din atîta lucru. A, drăgălaşii de ei, cum mai ţopăie, cum mai ţopăie! Neluînd în seamă strădaniile mele de-a le imprima un pas de paradă, indienii se-agită neobosit în ritmul *sarabandei lanquinera.* În trecere, apucă sticlele pe care tinerii căsătoriţi le întind spre ei. Cît despre muzicant, îmi ia în cele din urmă beţigaşele. Pare nemîngîiat, sincer nemîngîiat, de lipsa mea de aptitudine. Se consolează cu un *octavo,* iar vrăjitorul-şef, înţelegîndu-mi supărarea, se iveşte cu încă un pahar. Poate voi fi mai înzestrat pentru *la harpa?* Izbutesc să scot nişte zdrăngănituri, dar ceea ce mă atrage e cutia în care stă. Cum l-am văzut mai înainte făcînd pe indian, încep şi eu să bat în ea, tare, cît pot de tare, cît mai tare… Mi-e groaznic de rău de la stomac şi sînt un piculeţ cam beat, nu v-aţi dat seama ? —

11
ÎNCEP O VIAŢĂ NOUA

„Expediţie terminată", aşa telegrafiasen!… Dar se poate oare spune că explorarea lumii subterane guatemaleze a început măcar?

În timpul prea scurtei mele şederi în „paradisul necunoscut al speologilor", ziarele locale afirmaseră: *„Un francez caută comorile indienilor maia".* Pe atunci nu le căutam. Dar, de fapt, le-aş fi putut găsi. Cînd indienii fugeau de conchistadorii spanioli, în fundul grotelor s-au refugiat, într-adevăr. Oare asupra uneia din comorile lor veghează fără să-şi dea seama vrăjitorii din Lanquin?

Comoara aceea fabuloasă de care vorbesc legendele indiene să fie oare neapărat alcătuită din aur şi nestemate? Şi dacă ar fi alcătuită în mare parte din idoli superbi, vase, oale de lut şi sculpturi din piatră, ce-ar spune povestea misterioasă a indienilor maia? Ar putea fi descoperite, poate, într-o sală încă neexplorată a acestei împărăţii a nopţii, şi Scripturile şi Cărţile. „Codexurile" acestea trebuie să mai existe încă. Unde puteau fi ascunse mai bine, dacă nu în adîncurile cavernelor gigantice?

Astfel mă gîndeam pe vaporul care mă aducea în patrie. Şi ştiam de pe atunci că, într-o bună zi, mă voi întoarce în Guatemala, de îndată ce-aveam să pun destui bani deoparte pentru organizarea unei noi expediţii: peste trei ani, îmi spuneam ; după un turneu serios de conferinţe şi, pe cît posibil, cu un coechipier la înălţime. Filmele îmi reuşiseră. Sub egida Alianţei franceze, le-am prezentat în 1958 în Olanda, în toată peninsula Scandinavică, în Franţa şi în Algeria. Ora 17: matineu pentru şcolari. Ora 21: seară de conferinţe. Şi asta vreme de doi ani, povestind mereu acelaşi lucru. E mult. E chiar inuman, cînd ştii că nişte comori aşteaptă…

La întoarcerea din Lanquin, făcusem escală la San José din Costa Rica, pentru a prezenta Peştera Pierre-Saint-Martin la Alianţa franceză. Directorul, domnul Georges Astua, m-a anunţat de cum

coborîsem din avion că eram invitatul domnului Chambon, ambasadorul Franţei.

Mare amator de muzică, domnul Chambon este în aceeaşi măsură şi pasionat după obiecte străvechi. Posedă o colecţie impresionantă de obiecte de artă precolumbiană, pe care le cumpără sau le descoperă el însuşi în zăcăminte. Pentru mine a însemnat o adevărată minune arta asta pe care n-o cunoşteam.

— Există grote şi în Costa Rica, mi-a spus ambasadorul nostru, iar legenda pretinde că în ele s-ar afla ascunse şi comori. Dacă vreţi să rămîneţi cîteva zile, sînteţi invitatul meu.

Era, vai! cu neputinţă: vaporul nu mă aştepta.

— V-am rezervat totuşi o surpriză, a continuat domnul Chambon. Am izbutit să obţin aprobarea pentru vizitarea comorii precolumbiene a Băncii din Costa Rica. E o ocazie ce nu trebuie scăpată.

În pivniţele zăbrelite ale Băncii, un specialist ne-a făcut să contemplăm minunăţiile din aur ale acestui tezaur nepreţuit. Sute de „piese" scînteiau la lumina neonului: pieptare ce reprezentau acvile, broaşte, personaje ; apoi podoabe de tot felul, cercei, coliere, brăţări. Mai multe lădiţe au fost deschise în cinstea noastră.

Eram departe de-a bănui că, după un turneu de conferinţe, aveam să părăsesc definitiv ocupaţia aceasta şi să devin, dacă se poate spune astfel, căutător de comori şi jefuitor de morminte „profesionist".

Ei, da! Am fost foarte surprins cînd unul dintre prietenii mei, colecţionar de artă primitivă, mi-a spus că cea mai mare parte din „cioburile" mele de lut, aduse din Guatemala, prezintă valoare. Şi eu care credeam că numai piesele întregi puteau fi „comerciale"! Am arătat colecţia unui anticar specialist din Paris şi-am rămas stupefiat de preţul pe care mi-l oferea pentru bucăţile acelea de idoli. N-am stat mult pe gînduri: i-am vîndut totul pe un milion de franci vechi. Nu mai aveam nevoie să „turnez" anul viitor!

Înainte de-a părăsi Parisul, am apărut într-o emisiune de televiziune, organizată de Jacques Chabannes[34] şi am lansat un apel, ca să găsesc un coechipier speolog. Am primit nenumărate scrisori. O singură propunere mi s-a părut a merita atenţie: aceea a patronului unui motel de pe Coasta de Azur, Roger Collot. Timpul cît ţinea localul închis, din octombrie pînă în mai, coincidea cu perioada cea mai bună pentru un speolog în America centrală: anotimpul uscat. Collot a venit să mă vadă. Am trasat, în linii generale, planul viitoarei noastre campanii de speologie şi de săpături. Plecarea a fost fixată pentru noiembrie 1959.

Pentru mine, începea o viaţă nouă, de libertate şi aventuri. —

12
GROTA UNDE SE AFLÁ SCHELETE ÎMPODOBITE CU IASPIS

La Cannes, pe un pachebot italian, am îmbarcat odată cu noi şi o camionetă de doi cai-putere. Voiam să cutreierăm America centrală folosind drumurile ei rudimentare.

Drumurile… Se pot oare numi astfel? De cum treci frontiera dintre Panama şi Costa Rica, există într-adevăr ceva ce-ar aduce a drum: o dîră de pămînt crăpat, plină de bolovani… Dar poduri, existau măcar poduri peste care să treci rîurile? I-am întrebat pe vameşii costaricani. *Como no, señor!* îmi răspunseseră. *Mal e vorbă, domnule!…* Aproape că-i insultasem. „Liniştiţi-vă, adăugaseră. Veţi putea trece“.

Cu-această convingere, veseli, am pornit-o la drum. Nu e prea rău. Drumeagul coboară chiar în pantă lină spre un *rio*, zece kilometri mai încolo.

— Vezi podul? mă întreabă Collot.

— Aşa cum îl vezi şi tu. Dar de vreme ce ne-au spus că putem trece, înseamnă că se află un vad.

Pătrund liniştit cu maşina în apă, drept înainte, fără să crîcnesc. Apa ajunge pînă la butucii roţilor, nimic mai firesc. Şi deodată pleosc! capota dă cu nasul în jos. Apa trece cu un metru peste ea. Era în seara zilei de 31 decembrie. Am făcut revelionul pe malul apei, avînd drept perspectivă fundul pătrat al camionetei noastre, ce-şi arăta fesele la stele.

A doua zi dimineaţă îl trimit pe Collot în satul cel mai apropiat, Villa Neilly. Peste cîteva ore, se întoarce cu un garagist care, în schimbul cîtorva dolari, a binevoit să ne remorcheze.

— Ştii ce mi-a spus tipul? mă întreabă Roger. Se pare că vom da peste alte douăzeci şi nouă de rîuri, încă şi mai adînci decît ăsta.

— Poduri au?

— Niciodată nu s-a dus să le vadă.

Principalul e să punem camioneta în stare de funcţionare. Golirea motorului, bujiile, iar golire, motorul sfîrşeşte prin a se roti. Adevărată victorie. Ne ducem să cinstim evenimentul. Coşcogeamite camionul stă oprit în faţa birtului. Un panamez jovial dă pe gît pahare de *aguardiente.* Intrăm în vorbă şi aflăm că şi el se duce în plimbare prin Costa Rica. Îi povestim păţania noastră. Se prăpădeşte de rîs. Apoi ne spune :

— Haide, îmbarcaţi-vă pe camionul meu. Eu am picioroange.

Folosindu-ne de scînduri şi de bîrne, izbutim să cocoţăm camioneta pe platforma bărzăunelui celui mare. Aşa am putut trece peste cele douăzeci şi nouă de rîuri.

Puţin înainte de-a ajunge la graniţa cu Nicaragua, cum făceam din întâmplare o haltă, dăm peste un tînăr ziarist costarican, alpinist din cînd în cînd. Îi explicăm care-i scopul expediţiei noastre. Se entuziasmează.

— Cunosc amplasamentul unui rîu subteran! ne spune el. E numit: „Tunelul rîului morţii“. Foarte aproape de vulcanul Arenal. Pornim într-acolo?

Mai e vorbă! Închiriem cai şi lăsăm camioneta în cătun. Anotimpul ploios nu s-a terminat încă: toarnă cu găleata. Două zile de călărit: sîntem leoarcă pînă la brîu. O zi în care explorăm rîul acesta micuţ ce nu prezintă un prea mare interes: sîntem uzi leoarcă pînă la gît. Două zile pentru întoarcere: sîntem uzi leoarcă pînă în creştet. Şi frînţi de oboseală.

Îmi duc calul la adăpost, pe o ploaie mereu torenţială, îmi pun materialul într-o cabană micuţă de scînduri. Unde dau peste Collot culcat în pat!

— Cum aşa! Da’ mîrţoaga, da’ lucrurile cui le laşi?

— Să le ia dracu’! Sînt frînt, mi-e somn!

— Şi crezi că eu sînt mai sprinten? Nu te mai prosti, grăbeşte-te!

Se ridică şi-mi arde o palmă. Uluit, nu spun nimic. Îi deşăuez calul şi mă culc. Dar nu pot adormi. Să continui singur? Să-l ţin mai

departe alături de mine? Frumos ne mai şade dacă de pe-acum ne hîrîim, înainte de-a ajunge în Guatemala, unde ne aşteaptă încercări atît de grele. Hotărăsc să mai aştept.

A doua zi nu fac nici o aluzie la incidentul din ajun. El însă, cu coada între picioare, se gudură pe lîngă mine. Era tras la faţă, nu ştia cum să-şi facă uitată purtarea.

Am şters cu buretele. Şi cele cinci luni cît a ţinut călătoria a fost un exemplu de camaraderie. Iar azi, aş putea spune: cei cincisprezece ani! Cincisprezece ani în care timp am pornit de şapte ori. Socotind că fiecare expediţie a ţinut în medie cinci luni, asta face treizeci şi cinci de luni de viaţă în comun. Trei ani! Trei ani de amintiri ce nu se pot uita, trei ani de oboseală, de bucurii, de descoperiri. Şi tot vom mai porni!

Dacă am povestit întîmplarea asta, e pentru că peste cîţiva ani m-a dus la o hotărîre pe care trebuia s-o iau dar de care nici pînă astăzi nu m-am consolat.

Guatemala. Iată-ne, în sfîrşit, ajunşi. Am trecut şase frontiere, am înghiţit zile întregi de formalităţi: vămi, poliţie, imigraţie, hîrţogăraie. Peste tot se bate la maşină cele ce spui, se completează formulare, eşti interogat..

— Numărul roţilor de rezervă?

— Două.

— De ce două?

— Nu există de formatul ăsta în America.

— Pe unde aţi pătruns în ţară?

— Nu există decît un drum.

Da asta ?… Da aia ?… Da astălaltă ?… Da nu mă mai ofticaţi! îmi spuneam în sinea mea. Dar n-aveam încotro şi trebuia să răspund.

În zorii celei de-a treia zi, ne îndreptăm cu toată viteza spre Alta Verapaz, zonă calcaroasă din Guatemala. Trei luni în şir, explorăm numeroase grote, unele nu prea mari, altele imense. Deseori aveam să fim răsplătiţi do obiectele precolumbiene pe care le găseam.

Căpătînd experienţă, nu mă mai înşelam deloc, le detectam dinainte, şi nimeream în nouă cazuri din zece. Dacă la intrarea într-o cavernă sau în sala următoare (niciodată dincolo de punctul unde lumina zilei nu ajungea), descopeream urme de ceremonii păgîne — lumînări, petale de flori, seminţe, pene de păsări de curte — bătălia era cîştigată. Puteam fi siguri că grota fusese folosită pe vremea indienilor maia ; siguri, de asemenea că, tot căutînd bine, aveam să găsim obiecte străvechi.

În anul acela norocul ne-a copleşit. La Senahu, un sat micuţ din Regiunea Alta Verapaz, oamenii ne-au vorbit despre diverse cavităţi.

— Duceţi-vă la *finca* **[35]** Seamay. O exploatează un englez ; o să vă dea lămuriri, ni s-a spus. E acolo, sus.

Ni se arată un platou, la o înălţime de o mie o sută de metri. Drumul, în serpentine circulare, suie abrupt. Camioneta, încărcată pînă la refuz, gîfîie din greu. Collot coboară şi-o împinge din spate. Ne facem apariţia spectaculos în *la finca.*

Denys, englezul, ne primeşte cu braţele deschise. O mie cinci sute de indieni lucrează pe plantaţia lui de cafea. Satul aparţine proprietăţii. Deschide o sticlă bună de scotch în cinstea noastră şi ne confirmă :

— Aşa e. La un kilometru de aici se află o cavernă cu un rîu subteran şi un lac. Am fost acolo de mai multe ori. Am să va conduc în după-amiaza asta. Un adevărat templu.

Un adevărat templu! Sînt surescitat la culme, ca şi Collot: se tot frămîntă pe scaun în timpul mesei, care ni se pare nesfîrşită. Pornim într-un jeep. Cîţiva indieni aduc materialul pînă la intrarea în grotă, care se deschide în flancul unei coline. Bolta de intrare e pe jumătate mascată de liane. În penumbră, disting o cavitate profundă şi ceva asemănător unei scări ce coboară în întunecimi.

— E chiar o scară, îmi confirmă Denys. A fost cioplită în piatră de indienii maia. Vă las. În fund, dacă o luaţi la stînga, vă îndreptaţi spre rîu; dacă o luaţi la dreapta, daţi de partea uscată. Succes!

Ne echipăm şi luăm cu noi o frînghie. Scara e aproape dreaptă ; treptele, înguste şi înalte. La minus treizeci de metri, dăm de o platformă. Găsim cioburi de ceramică, începe bine! Le vom lua la întoarcere.

La minus şaizeci do metri, nu mai sînt trepte. De aici încolo, descinderea se poate face normal, strecurîndu-ne printre pietroaie. Sus de tot, ridicînd capul, vezi strălucind o stea micuţă: gura pe unde am pătruns. Sus de tot, la o sută de metri deasupra noastră. Urmînd indicaţiile lui Denys, o luăm la stînga, să dăm de rîu. Apa e prea adîncă: vom avea nevoie de bărci: cale-ntoarsă.

Confirmînd spusele lui Denys, o galerie frumoasă se deschide spre dreapta. Foarte aproape se schiţează începutul unei scări ; trei sau patru trepte, apoi dăm de un perete zidit.

— Ar merita osteneala să vedem ce se află în spatele lui.

— Ce-ai vrea să fie? Comoara, nici vorbă!

În lipsă de comoară, în sala ce urmează după galerie, o sală presărată cu resturi de oale — Roger descoperă, în spatele unui pinten de stîncă, un *metate,* o piatră de măcinat, ornamentată pe margini. Din nefericire, e ruptă în două. E totuşi un început şi încă un început frumos! Nu mă mai îndoiesc de faptul că grota a fost locuită. Rîcîim oarecum la întîmplare prin argilă ; peste tot, cărbune şi cioburi. Nimic întreg. Nu contează, căutăm mai departe. Stalactite şi stalagmite, care uneori se unesc într-o scurgere albă, ne încetinesc înaintarea. Dar cît e de frumos! Ne aşezăm pe jos să fumăm o *gauloise.* Ne aflăm la intrarea unei foarte frumoase săli. Steiurile săreau capra cînd au încremenit pe vecie.

Atacăm haosul în sensul pantei. O piatră mi se rostogoleşte sub picioare. Încerc să-mi recapăt echilibrul. Izbesc roca puternic cu cotul. Mă frec: nu mi-am rupt nimic. Dar mă doare. În josul mormanului de sfărîmături, Roger începe să urle. Cuvintele i se întretaie cu ecoul. Răcneşte, îl zăresc, în fund de tot, stînd chircit şi nemişcat. Numai de nu s-ar fi rănit!… O iau la vale cu riscul să-mi rup un picior. Norocosul! Stă aplecat deasupra unui schelet

omenesc. A şi strîns în pumn vreo douăzeci de boabe de iaspis verde Veronese şi-mi arată, cu mîna cealaltă, un pandantiv cu cap de om, tot din iaspis regesc, cel mai frumos din iaspisurile Americii precolumbiene. Restul colierului s-a împrăştiat primprejurul oaselor pieptului.

— Priveşte mai jos!

N-am aşteptat să mi-o spună el! Lîngă o gaură la nivelul peretelui, dau de un alt schelet. Şi de-un colier. Dumnezeule! e roz: din coral sau din scoici. Cu înfrigurare, mătur primprejur cu fascicolul de lumină al lanternei. Într-o scobitură, încă un schelet. E înghesuit între două blocuri de piatră şi stă într-o baltă de apă. Mă aşez pe burtă. Lingă ceea ce a fost un gît: mărgele verzi, un pandantiv verde. Iaspis! Iaspis regesc!

În spatele meu, îl aud pe Roger strigînd :

— Robert, încă unul!

— Da, şi eu am găsit!

Am luat pandantivul. E o minunăţie: şase sau şapte centimetri lungime, pe trei sau patru lărgime. Un profil de cap maia, mi se pare… Am să-l examinez în amănunt mai tîrziu. Foarte încet, ca să nu tulbur apa, adun colierul, bob cu bob. Îl pun într-o pungă de plastic, unde de obicei îmi ţin ţigările şi bricheta. În fund de tot, lampa lui Roger scormoneşte din piatră în piatră. Mă pregătesc să mă duc la el ; nu fac trei paşi că mă împiedic în nişte oseminte. Printre care scînteiază mărgele. O rocă ţine sternul îngropat în pămînt. O mut uşor. Un pandantiv stătea îngrămădit sub ea: un personaj, cu braţele încrucişate pe piept, dar podoabele sînt din iaspis obişnuit, ca şi mărgelele. Încep să fiu pretenţios!

Îl chem pe Collot ca să mă ajute să deplasez blocurile de piatră, fără să provoc lunecarea pămîntului, ce ne-ar ascunde mărgelele. Găsim restul şiragului.

— Formidabil, Robert! Am două coliere, unul din iaspis, altul din scoici. Trebuie să mai fie unul pe-aici.

Îi precizez oarecum locul unde am lăsat boabele de coral roz.

După o oră, terminasem, strînsesem toată recolta. Era alcătuită din cinci coliere şi din cinci pandantive din iaspis, din patru coliere şi din pandantive din scoici sau din coral. Judecind după poziţia scheletelor, aparţineau cu siguranţă unor femei care fuseseră sacrificate şi aruncate în prăpastie, prin gaura pe care o zăream la douăzeci de metri deasupra noastră. Am încercat să găsim o trecere spre orificiul acesta, explorînd galeriile superioare, dar fără rezultat.

Seara, în timpul mesei, n-am dat la iveală descoperirea: cele găsite de noi puteau fi evaluate la cîteva mii de dolari ; era mai bine să nu stîrnim lăcomia nimănui. Fără să vrea, Denys ar fi putut răspîndi zvonul. Aducînd indirect vorba, am încercat să aflăm dacă dăduse peste schelete, aşa cum există în anumite grote unde indienii maia obişnuiau să aducă jertfe omeneşti. Nu, nu văzuse niciodată aşa ceva, nu auzise vorbindu-se de cazuri asemănătoare prin părţile acelea…

Expediţia noastră devenise din clipa aceea rentabilă. Şi, cît se poate de liniştiţi şi în tihnă (asta şi privitor la pungă), ne continuăm prospecţiunile şi explorările prin grote, fără ca dealtfel să dăm peste ceva cu-adevărat senzaţional, în afara cîtorva bucăţi de ceramică pe ici, pe colo.

O descoperire cu adevărat importantă aveam s-o facem abia în iarna următoare (după anotimpul francez): în aceeaşi regiune a Petén-ului, unde, cu doi ani mai înainte, explorasem grota de la Jobitzinaj.

Petén-ul e un uriaş platou calcaros, de trei sute de kilometri pe două sute, situat la o mie cinci sute de metri deasupra mării. E acoperit de-o pădure tropicală foarte deasă. Nici un drum nu-l leagă de restul Guatemalei. Avionul e singurul mijloc de legătură. Platoul e de fapt nelocuit, în afară de zona lacului Petén-Itza. Mai peste tot, înecate în junglă, cunoscute sau încă necunoscute, oraşe maia, cu templele şi piramidele lor: Yaxchilan, Piedras Negras, Tayasal, Uaxactun, Seibal, Cancuen etc., ca şi minunatul Tikal. Pe

lîngă acestea, rîuri late, care uneori dispar sub pămînt, aşa cum se întîmplă cu *rio* Machaquila, care piere pe o distanţă de doisprezece kilometri şi care are debitul Senei.

Bogăţia Petén-ului e *el chicle,* guma din care se face guma de mestecat, şi-i îmbogăţeşte pe „jefuitori", aceştia recuperînd monumentele maia de prin fostele oraşe unde, în afara lor, nimeni n-a mai călcat de la descoperirea acestor vestigii, cu douăzeci, treizeci sau chiar optzeci de ani în urmă.

E ceea ce s-a întîmplat într-o cetate descoperită de prietenul meu Pierre Ivanoff, prădată în timp ce el se afla în S.U.A. pentru a-şi procura fonduri care să-i îngăduie explorarea şi studiul, fără a prilejui stricăciuni. Procedeele acestea sînt oare bune sau rele?

Cînd mi-a povestit cele întîmplate, i-am spus prietenului meu că e un „nerod norocos". Ivanoff e cumnatul lui Pierrot Bichet, cosenior de Izalco. Tazieff mă dusese acasă la el, la palatul Rambouillet, unde locuia pe-atunci. Ţintuisem o scîndură între doi copaci şi bateam drop-goluri cu mingea de rugbi, care e nelipsită din maşina lui. Cînd ne odihneam odată dinaintea unor halbe, Ivanoff şi-a deschis inima, povestindu-ne necazurile spuse mai sus. Se interesa pe-atunci de civilizaţiile precolumbiene şi se gîndea să plece iar, curînd, în Guatemala şi Mexic.

Aşa că n-am fost prea surprins cînd, la întoarcerea noastră din Alta Verapaz, l-am întîlnit, încărcat cu camere do luat vederi, la Guatemala City. În cursul unor plonjări submarine, dăduse peste ceramică maia în lacul Petén-Itza.

— Bravo! am strigat. Era normal, dacă te gîndeşti.

— Închipuie-ţi că nişte *chicleros,* băieţii ăia care taie copacii sălbatici de *hévéa,* mi-au vorbit de unele „movile" pe care le-ai\fi văzut de partea cealaltă a unui lac, numit Petexbatun. Ce zici de asta?

— Nu se ştie niciodată. Ar trebui mers acolo şi văzut.

— Eu mă duc, îmi mărturisi el. Mi-am vîndut aparatele de filmat unui american. Te invit şi pe tine.

— Imposibil. Collot pleacă săptămîna viitoare ca să-şi deschidă motelul ; e şi timpul: sîntem în aprilie, şi i-am promis să-i arat rîul subteran de la Lanquin,

— Păcat!

Sigur că a fost păcat. Şi-acum îmi mai muşc degetele! „Movilele" erau nici mai mult nici mai puţin decît o autentică cetate maia. Se aflau acolo vreo zece stele sculptate, din care una datată din 721, scări acoperite cu incrustaţii şi, în vîrful unei piramide înalte de treizeci şi cinci de metri, un templu închis de o uşă tombală reprezentînd un mare preot, bogat împanaşat. Ce se afla înăuntrul templului? Pierre, conştiincios, n-a vrut să strice uşa. Pe scurt, şi-a oprit prospectarea, smulgîndu-le făgăduiala acelor *chicleros* să uite de descoperirea făcută.

Uriaşul meu blond cu ochi albaştri nevinovaţi şi veşnic zîmbitori, ţi-ai risipit jumătate din avere şi ai crezut că bravii tăi *chicleros* aveau să lase acolo „bogăţia" pentru nişte tipi cu picioare late, care s-ar fi ivit peste douăzeci de ani, cu condiţia să se construiască un drum pe care să poată veni? Nu te-ai învăţat minte prima oară, nu-i aşa? Nu ţi-a fost de-ajuns?

Pentru că, desigur, cînd Pierre, acest mare senior, s-a întors acolo, după ce şi-a vîndut superba cocioabă de la Rambouillet, n-a mai găsit, de fapt, nimic… în afară de bucăţi din faimoasa uşă, deschisă cu izbituri zdravene de tîrnăcop. Templul era gol. Spre care colecţionar se îndreptaseră mobilierul funerar, vasele, iaspisurile, idolii din interiorul lui?

În schimb, Collot şi cu mine, nu cu mult înainte de-a ne întîlni cu Ivanoff, făcusem destule descoperiri „rentabile" în aceeaşi zonă arheologică.

Aterizasem la Poptún, mic sat de garnizoană din inima Petén-ului. Un drum de ţară face legătura dintre cătun şi lacul Petén-Itza. S-ar fi aflat, nu prea departe, pe cît se spunea, o cavernă cu statui uriaşe şi un veritabil osuar. Să fi fost o legendă? N-am găsit nici o grotă

la locul indicat. Dar împrejurimile sînt împînzite de cavităţi şi rîuri subterane. Iar asta era o realitate. La Poptún ne sufocam, eram hărţuiti de căpuşe şi de ţînţari.

— Numai aşa, ca să ne răcorim, ce-ar fi să începem cu un rîu subteran am propus eu. Rîul Chadé, de pilda, la cîţiva kilometri de-aici.

Închiriem cai pentru noi şi pentru material. Nici o dificultate: urmăm creasta unei chei adînci, variind între douăzeci şi patruzeci de metri. Rîul sclipeşte între pete de umbră. Curînd va dispărea sub pămînt printr-un triplu portal.

Cu o primă încărcătură de material pe care-l ducem în spate, ne tăiem drum cu maceta prin pădure şi desişuri. Rîul, larg cît Tarnul la Albi, nu e prea adînc în anotimpul acesta secetos. Putem înainta chiar prin mijlocul mătcii, pe o lespede netedă ce se prelungeşte, ca o potecă, la nesfîrşit. Debitul e considerabil încă, dar apa, spre deosebire de anotimpul ploios, nu mai foloseşte, ca să dispară, decît două din cele trei orificii enorme.

Pătrundem prin cea de-a treia boltă, cea care e uscată. Rîul e aici, foarte aproape de noi. Îmi moi mîinile în undele lui reci şi mă spăl pe faţă. Roger umflă bărcile pneumatice.

— Aşteaptă, îi spun. Uită-te la tunelul ăsta uscat din stînga. Dacă am începe cu el?

Mă strecor într-o gîtuitură care se îngustează din ce în ce. Urcă puţin.

— Sînt numai scrijelituri pe jos şi pe pereţi.

— De la viezuri, desigur.

Mă afund tot mai mult, şi Collot pe urmele mele: Alte scrijelituri. Galeria descrie o curba. Cu greutate, abia izbutesc să trec cotul, şi mă pomenesc nas în nas cu un *tigrillo.* Scoate un răget furios. Încerc să-l orbesc cu lampa şi bat în retragere mergînd de-a-ndăratelea, căci nu am loc să mă mişc altfel. Cureaua aparatului de fotografiat mi s-a agăţat de-o ieşitură.

Trag din toate puterile ; plesneşte pielea sau sare vreun nit, puţin îmi pasă, am scăpat, aparatul cade. Şi-acum trebuie să mai fie acolo. Izbutesc să fac cale-ntoarsă. Îl ajung din: urmă pe Collot în sala de intrare. Ne aruncăm în apă. Ne ajunge pînă la gît. Aşteptăm cîteva minute, cu ochii ţintă la intrarea în galerie. Nimic. Jaguarul nu ne-a urmărit.

Ca să faci speologie prin părţile astea, o puşcă preţuieşte mai mult decît frînghiile! O luăm din loc. Parcă e mai bine. Dar tot mai tremurăm. Ajungem la mal şi, supraveghind întruna ieşirea tunelului, încărcăm bărcile: frînghii, scări, alimente, toate în saci etanşi. Nu sîntem pe deplin liniştiţi decît în mijlocul rîului.

Acesta începe ca un bulevard, cu singura deosebire că arborii, în loc să fie verticali de-a lungul trotuarelor (sau al malurilor, dacă vreţi), sînt sădiţi orizontal, acolo, sus, pe lingă bolţi, unde creşterea apelor i-a înghesuit. Apoi se termină printr-o cascadă. Atît cît să treacă apa. Nici cea mai mică platformă unde să pui piciorul. Ne dăm seama în ultima clipă şi ne agăţăm, în disperare de cauză, de-o ieşitură. Curentul ne trage înainte, spre cascadă; dar Collot ţine zdravăn. Apa clocoteşte. Vîr mîna în apă: dau de fund! Ce noroc! Trec piciorul peste marginea bărcii. Apa mi-ajunge pînă la burtă ; leg barca de-un ieşind al stâncii şi Roger vine dună mine :

— La naiba! Nu-i prea cald aici!

—Te mai şi plîngi acum!

Îi arăt partea de jos a cascadei: ne aştepta o cădere de vreo douăzeci de metri.

Şi-acum? O să azvîrlim o scară, o să trecem! O să trecem, da, dar cu preţul a ce exhibiţii? Trebuie să transbordăm materialul şi bărcile… unde mai pui că sîntem singuri şi nu-i deloc uşor, cu tromba asta de apă care ne plesneşte peste faţă, ne orbeşte, ne asaltează, ne udă şi ne îngreuiază. Sfîrşim prin a eşua pe o plajă îngustă de prundiş.

— Şi cum mai urcăm?

— O, lasă asta! Vedem noi. Deocamdată, lasă scara să spânzure şi hai să fumăm o ţigară.

Cît de binevenită e! De necrezut cum poate o *gauloise* să-ţi ridice moralul şi să-ţi dea putere să umpli iar bărcile. Navigam liniştit, unul lingă altul, vreo două-trei sute de metri. Şi iată că *rio* se transformă în lac, un lac în care plonjează stalactite, împrejurul cărora dăm tîrcoale, înminunaţi de albeaţa lor transparentă, ce contrastează cu găurile negre şi opace care ciuruiesc pereţii.

Pe unde s-o luăm? Adevărată loterie sau, mai curînd, un iepurodrom. Pătrundem la întîmplare pe un canal, astupat cîţiva metri mai încolo. Pe un altul, care de data asta e cel bun. La naiba! Se răsuceşte şi ne duce iar la lac. Nu mai vîslesc, mă las în voia apei. Curentul ne duce spre-o galerie care, în anotimpul ploios, trebuie să alcătuiască un sifon, într-atît de jos e tavanul. Strigăte ascuţite, foşnet de aripi. I-am deranjat pe lilieci. Ce-i de făcut? Roger, care mi-a luat-o înainte apucînd pe-o curbă mare a rîului, îmi răspunde parcă :

— Văd lumina zilei!

O prăpastie? O deschizătură în bolţile ei? Accelerez cadenţa rachetelor de ping-pong ce-mi slujesc de vîsle. Într-adevăr, o lumină alburie se face simţită-n depărtare. Vîslim cu o energie înzecită către această pată de lumină ce se apropie, se lărgeşte, orbindu-ne în cele din urmă ca un soare. Şi e chiar soarele cel ce ne iese în întîmpinare. Am străbătut întreg cursul subteran al rîului. Şi am ieşit la lumină odată cu el, în inima junglei, într-o vale necunoscută. La cîţi kilometri de caii noştri? În ce direcţie am apucat-o? Imposibil de răspuns: nici un vrăjitor n-ar şti s-o spună. O singură soluţie: să ne întoarcem pe acelaşi drum.

Ne stingem lămpile.

— Frumoasă plimbare, constată Roger, oferindu-mi o ţigară. Dar n-am pescuit nimic, nici măcar un ciob.

Mă întind pe nisip. Nici măcar un ciob? Poate. Dar obiectul de colo, ce e?

Mă ridic, fac cîţiva paşi, dar ceea ce iau de jos nu e o pietricică de rîu cum s-ar putea crede, nu, e o piatră vulcanică, foarte uzată, neîndoielnic lucrată de mîna omului. Cred că recunosc vag un personaj uman sau o maimuţă.

— În orice caz e un animal, constată la rîndul lui tovarăşul meu. Dealtfel, fie animal, fie reprezentare umană — e un obiect maia autentic. Ceea ce ne încurajează. Pornim iar prin galerii.

Fireşte, drumul pe care am luat-o se astupă după cîteva zeci de metri.

— Cred ca trebuie să ne dăm bătuţi, spune cu părere de rău Roger. Piatra ta o fi fost adusă de rîu.

Aproape că sînt la fel de pesimist şi eu. Dar, ce mai! Asta e şi n-ai ce-i face! Nu mai există decît un singur culoar pe unde o putem apuca, numai aşa, ca să fim cu inima împăcată. Şi o apuc într-acolo… Solul e presărat cu bucăţi de vase pictate, risipite în toate direcţiile! Nu mai încape nici o îndoială.

Nici o îndoială? Să fim serioşi! De fapt sînt convins că *rio* le-a depus aici. Îmi fac curaj: „Nu *se ştie niciodată, asta-i!“* Nici vorbă, niciodată nu poţi şti… *„Şi sala aceea de-acolo, de la intrare, n-o să te faci că n-ai văzut-o, nu-i aşa ?“* Gîfîi. Sînt frînt de osteneală. *„Hai, du-te, ce mai stai!“*

Mă ocărăsc în sinea mea şi mă duc. Pereţii sînt căptuşiţi de concreţiuni vechi. Iar mie mi se pare că visez. Lingă peretele din faţa mea, statuete — vreo zece de toate — sînt aşezate de-a dreptul pe pămîntul uscat. Lampa cu acetilenă a lui Roger îmi vine în ajutor. Sînt şapte „de toate"! De piatră. Între douăzeci şi cincizeci de centimetri înălţime. Veghează asupra unui vas policrom minunat pictat: un demnitar, cu creştetul împodobit de pene, înconjurat de dansatoare sau de sclave. Şi vasul e intact. Sînt în extaz. În pur stil clasic maia. Două statuete au o foarte frumoasă culoare verde-închis, căci sînt făcute din serpentină. Ne simţeam uşori, uşori. Drumul la întoarcere ni s-a părut scurt, foarte scurt. Am dat

de cascadă şi de scară. Ne-am căţărat şi, nu ştiu cum, unul dintre idoli a căzut în prăpastie.

— Mă dezbrac şi plonjez, hotărăsc eu pe loc.

— Nu fi prost, nu era cel mai frumos.

Cobor. Dau de fund pe o platformă. Îmi fixez lampa etanşă la: încheietura mîinii. Rămîn numai în slip şi plonjez de trei ori la rînd, înainte de a-l recupera.

Poate că nu era cel mai frumos, dar l-am vîndut cu o mie de dolari, la Panama. După ce-am avut banii în, buzunar, nu m-am putut împiedica să nu-i spun clientului :

— Nu, nu-i cel mai frumos.

Tipul m-a privit cu un aer care voia să însemne: „Ce ţi-e şi cu ţicnitul ăsta?“ —

13
AUR!…

Trebuie să te numeşti Norbert Casteret ca să descrii douăzeci, treizeci de explorări de grote, fără ca cititorul să se simtă cîtuşi de puţin obosit, descoperind mereu, dimpotrivă, în depănatul paginilor şi-al rîurilor subterane, cîte-o nouă pricină de-a se minuna…

De cîte ori am pornit spre Guatemala împreună cu Roger Collot? De cinci ori? De şase ori? Cîte grote am explorat? Cincizeci? O sută? Le-am pierdut socoteala. Cîteva nume îmi vin la întîmplare: Chiantla, Cayuga, San Juan Chamelco, Cunén, Tamahú, Chahal, Seból, Semuc… toate nume ale satelor celor mai apropiate. Şi atîtea alte caverne anonime, pierdute în junglă, care pentru noi doi se cheamă „grota de lîngă Rio Cutare“, „prăpastia de lingă faleza cea mare“, „rîul celor trei stalactite"…

În timpul primelor noastre trei campanii, ca şi în intervale, am studiat temeinic arta precolumbiană, nu numai din Guatemala, ci şi din America Centrală, şi din Mexic, şi din America de Sud. Am învăţat de asemenea să preţuiesc băneşte valoarea obiectelor scoase la lumina zilei de către jefuitorii de morminte profesionişti, şi care se numesc *huaqueros. (El huacal* înseamnă *mormîntul.* În Costa Rica la mormînt se spune *la huaca…* Cuvîntul e de asemeni întrebuinţat în conversaţia curentă pentru a desemna bijuteriile din aur: un întreg program.)

Am intrat în legătură cu diferiţi *huaqueros* şi am cumpărat pentru un negustor parizian mai multe piese frumoase, pe care le-a expus în galeria sa. Adăugîndu-se descoperirilor mele personale, beneficiul acesta ne-a permis să alcătuim bugetul pentru cea de-a treia expediţie, care a fost mai curînd o dezamăgire. Dar găsisem metoda de plasament, şi clientela a început curînd să crească, în America şi în Europa. Obiectele acestea de artă puteau în mod foarte legal să iasă din Costa Rica, pentru că nici o lege nu interzicea încă exportul.

Cum Roger se întorsese în Franţa, eu m-am grăbit să mă duc în Costa Rica, unde urma să mă întîlnesc cu un *huaquero:* Enrique. Acesta m-a dus în Guanacaste, regiune limitrofă cu Nicaragua. În apropiere de Liberia, am asistat pentru prima dată la săpături serioase efectuate într-un cimitir. Am cumpărat pe loc diferite obiecte de lut policrome, aparţinînd ariei şorotega. Ceea ce mi-a stârnit pofta: şi dacă am face şi noi săpături?

— Aici, nici nu poate fi vorba, mi-a răspuns Enrique. E nevoie de autorizaţia celui care are în proprietate terenul, şi care se pricepe să te jupoaie. Dacă vrei, o să mergem în sud. Cunosc mai bine locurile, am fost de multe ori pe-acolo: am familie. Şi-apoi, a mai spus prietenul meu, în sud se găseşte aur.

Aur… Pentru prima oară simţeam fiorul de nedescris pe care acest metal te face să-l simţi, furnicîndu-ţi pielea.

El huacal se afla în apropierea drumului, dar pierdut în mărăcinişuri, pe un mic platou ce domina *el rio* Grande sau *rio* Diquis. Enrique făcuse unele săpături. Pămîntul era răscolit la întâmplare, aşa mi se părea, căci nu aveam o idee precisă despre configuraţia unui cimitir.

— Au trecut şi alţii după mine, constată Enrique. Dar tot trebuie să mai fi rămas cîteva morminte.

— Cum o să dai de ele?

— E ca în cimitirele de pe la noi: o succesiune de gropi şi de ridicături.

Pămîntul era întors de-a binelea cu fundul în sus ; mi se părea cu neputinţă să te descurci: Enrique, însă, nu părea deloc alarmat. Se înarmă cu o *varilla,* o bară de oţel ascuţită, lungă de un metru jumătate, prevăzută cu un mîner orizontal la celălalt capăt, şi o vîrî în sol, răsucind-o.

— Nu, nimic.

— De unde ştii?

— Am atins o piatră moartă: o rocă naturală, aflată la locul ei, dacă vrei. Am să-ţi explic. Cînd o atingi, nu scoate acelaşi sunet ca pietrele de rîu care căptuşesc mormintele la o adîncime de optzeci de centimetri sau de un metru.

Într-adevăr, căpătînd experienţă, am ajuns şi eu destul de repede să recunosc o piatră moartă sau, mai curînd, s-o „aud“: după sunet, puteam şi eu să-mi dau seama dacă era vorba de-o rocă oarecare sau de-o lespede lucrată ce acoperea un mormînt.

După mai multe încercări zadarnice, Enrique a localizat cîteva morminte virgine. Cu ajutorul unui hîrleţ, dădeam pămîntul la o parte, fără precauţie, pînă la învelişul pietricelelor de rîu. Apoi luam pietrele, foarte mari uneori, şi le stivuiam la marginea gropii. Dedesubt, pămîntul era mai afînat şi mai negru. Cu o macetă scurtă, ca să fie mai puţin flexibilă, scobeam şi degajam cu mare prudenţă, căci aici se aflau obiectele funerare: statuete de piatră, *metates,* adică pietre de măcinat în formă de jaguar, giuvaeruri…

Eu, neofitul, am fost cel care-a descoperit prima figurină de aur: un vultur cîntărind patruzeci de grame. Cel puţin aşa credeam. Am sărit afară din mormînt, strigînd de bucurie. Enrique se ocupa de cea de-a doua *huaca.* S-a ridicat din şale.

— Am găsit aur! i-am strigat, ştergîndu-mi fruntea acoperită de sudoare şi de pămînt.

— A, bine, spuse el. Am şi eu două giuvaeruri.

Şi-mi spuse că, probabil, ne aflam în colţul din *huacal* unde fuseseră îngropaţi bogătaşii. Bogaţi ori nu, fapt e că n-am mai găsit, curînd, nici aur, nici morminte.

I-am cumpărat cele două piese lui Enrique, plătindu-i opt dolari gramul. Aveam la un loc şaptezeci de grame. Le-am cîntărit la un negustor chinez din Palmar-Norte, sat în care locuiam, într-un hotel răpciugos. Apoi Enrique a luat autobuzul spre San José. Eu am avut norocul să pot schimba jeepul, dîndu-i-l unui *huaquero* pe o figurina de aur în greutate de nouăzeci de grame, apoi, de la Palmar, m-am îndreptat spre Panama cu autostopul.

După ce-am trecut frontiera cu bine, un mic autobuz, o *chiva,* m-a luat spre David, al doilea oraş ca mărime după Panama, şi capitală a provinciei Chiriqui, bogată în cimitire precolumbiene. Am coborît la Conception, un orăşel aflat înainte de David, unde aveam un prieten, pe învăţătorul Marco Guerra.

Marco, un lungan deşelat, avînd ceva din tipul indian de prin părţile acelea, face săpături în timpul vacanţelor şi, cu ocazia precedentei mele călătorii, îmi vînduse nişte piese. I-am arătat piesele aduse din Costa Pica.

— Sînt foarte frumoase, îmi spuse. Eu am găsit rareori de astea ; dar, în apropiere de El Hato del Volcán, am prieteni care dezgroapă o mulţime, în *Otro Lado.*

Otro Lado, în limbaj local, înseamnă „de cealaltă parte“ a Cordilierilor, care separă provincia Chiriqui de aceea numită Bocas del Toro.

— Tare-aş vrea să mă duc şi eu să văd, am gîndit numaidecît cu voce tare.

— O să spui că vii din partea mea, îmi spuse Marco, trasîndu-mi itinerariul pe dosul unui plic.

Conceptión se află la nivelul mării, sau mai curînd al oceanului, de vreme ce e la mică distanţă de Pacific. *Chiva* în care m-am urcat a început numaidecît să se caţere pe munte şi, pe un drum desfundat, m-a dus la El Hato del Volcán, un sat mare, aflat la o altitudine de o mie două sute de metri şi-ale cărui case dm lemn, zugrăvite în culori vii, se înşiruie pe-o distanţă de doi kilometri de-a lungul drumului. Le-ar fi greu să se întindă mai departe: drumul se opreşte cînd dă de *rio,* în fundul satului.

Podul tocmai fusese luat de-o viitură. În orice caz, nu schimba cu mult lucrurile deoarece în ciuda vadului prin care se putea trece, nu aveai cum să continui drumul de partea cealaltă fără un vehicul cu „dublă tracţiune“. Şoferul *chivei* mă sfătui să aştept acolo trecerea vreunui jeep sau a unui camion care să mă ia pînă la Santa María,

unde locuia familia Gussmán, familie de *huaqueros,* prietenă cu Guerra şi vestită în tot ţinutul. Ceea ce-am şi făcut.

Aerul era mult mai răcoros decît la Conceptión. Un vînt puternic mătura platoul şi m-am aşezat pe-o piatră, la malul rîului. Orice străin e considerat pe-aici drept un american (made in U.S.A.), căci europenii sînt mai curînd rari. Indigeni treceau călare vadul, privindu-l curios pe *el gringo,* ceea ce eram eu pentru ei. Purtam pantaloni şi-o cămaşă kaki, iar pe cap o beretă bască.

— *Buenas tardes, señor!*[36]

— *Buenas tardes, señor!* răspundeam. *Señor, por favor*... Domnule, nu vă fie cu supărare, vreau să merg la Santa María… Trec multe maşini pe aici?

— În seara asta e prea tîrziu. Drumul e anevoios. Mai bine ar fi *esperar mañana*[37].

La naiba! mi-am zis în sinea mea.

— Se află vreun hotel pe-aici? am întrebat căutîndu-mi cuvintele (căci nu vorbeam pe atunci decît o spaniolă, foarte stricată).

— Vorbiţi franţuzeşte, am auzit răspunzîndu-mi-se. Vă voi înţelege mai bine.

Eram uluit. Omul a continuat :

— Ştii, poţi să mă tutuieşti. Nu vezi că porţi bereta bască? Eu sînt basc adevărat. Cînd *puerco* ăla de Franco a luat puterea, am trecut graniţa. Mă numesc José Gorospe. Am locuit doi ani la Ainhoa, spălător de vase la hotelul Ithurria, de categoria a treia, cum e trecut pe ghidul Michelin, înţelegi ce vreau să spun. Şi-apoi, mutra şi accentul tău! Ele te dau de gol…

El era din Tarbes, eu de pe Tarn… numai un sunet le deosebeşte. Ne-am împrietenit repede. Gorospe s-a aşezat alături de mine, pe piatră. L-am cercetat pe lunganul ăsta spătos, cu părul ţepos ca peria, puţin încărunţit, cu mîini late şi aspre, nişte lopeţi!

— Te uiţi la mîinile mele? Am fost campion al Franţei la pelotă[38] fără rachetă!… Hai, vino să dormi la mine. *La viejita,* bătrânica,

o să ne facă ceva de mîncare şi-o să vorbim despre meleagurile noastre.

Se subînţelegea: despre meleagurile *basce.* Despre locul său de baştină, cel adevărat, fie că se afla de-o parte a Pirineilor, fie de cealaltă… Nu m-am lăsat rugat. De cealaltă parte a râului, construise cu mîinile lui şi amenajase cochet o vilă din lemn. Se ocupa cu creşterea găinilor şi trăia din vînzarea ouălor. Nevastă-sa, cea pe care o numea „bătrânica", şi care putea să aibă vreo treizeci-treizeci şi cinci de ani, ne-a gătit un pui după reţetă bască. Am vorbit despre războiul din Spania, despre Chiquito de Cambo, despre clubul de rugbi din Tarbes, despre Sporting-club-ul din Graulhet. O seară de neuitat!

A doua zi, mi-am început iar veghea la capătul podului şi a trecut o camionetă care m-a luat. Se înţelege de ce nu se putea circula noaptea: drumul era plin de hîrtoape, pădurea care-l mărginea îl făcea umed şi alunecos, periculos. La ieşirea dintr-o serpentină, un camion încărcat cu saci de cafea îl sili pe şoferul meu să frîneze brusc. Maşina noastră a derapat, s-a răsucit pe loc pe muchia prăpastiei dar, în chip miraculos, s-a înţepenit în bara camionului. Un metis îşi făcu apariţia deschizînd portiera, rîzînd şi, dezvelindu-şi întreg şiragul de dinţi albi, zise, arătîndu-ne cu o mişcare din bărbie prăpastia :

— *Cuidado, hombre!* Ai grijă, omule!

Roţile camionului erau înfăşurate în lanţuri, deşi ne aflam în anotimpul secetos! Zbîrnîind din toate cele patru roţi, camioneta noastră demară iar. În creştetul coastei începea un şcoborîş de să-ţi vină ameţeală. Şoferul trecu-n viteza-ntîi şi „împrumută" urmele lăsate în noroi de roţile camionului. Cu două sute de metri înainte de-a ajunge jos, pneurile încetară să mai aibă aderenţă şi-am alunecat într-o parte. Cramponîndu-mă de tabloul de bord, cînd prăpastia se apropia, îmi încordam picioarele, ca şi cum gestul ăsta instinctiv ar fi putut fi de vreun folos. După scurgerea cîtorva minute interminabile, prundişul unui *rio* ne-a oprit. Cu

zdruncinături, am trecut rîul şi, la mai puţin de jumătate de oră după aceea, o pancartă de lemn ne vesti: FINCA SANTA MARÍA. Sosisem.

Numele lui Marco Guerra şi-al lui José Gorospe mi-au fost de ajutor. Luis Gussmán — tatăl, patriarhul clanului, m-a poftit să m-aşez într-un hamac întins sub veranda casei sale din lemn. El însuşi se aşează pe un sac de cafea. E un om mic de stat, numai nervi, în vîrstă de şaptezeci de ani, care vorbeşte întruna, accentuîndu-şi cuvintele cu cîte un *carajo!*[39] rostit cu convingere.

— Cunoşti muzeul din Panama, *carajo?* Da? bine, ei, atunci, *carajo!* ai văzut statuile alea de un stat de om, numite *barriles, carajo!* eu le-am găsit, *carajo!* şi le-am dat lor! Şi masa aceea mare pe care se aduceau sacrificii, *carajo!* lungă de doi metri şi sculptată cu capete de jur-împrejur, tot eu le-am dat-o, *carajo!*

— *Carajo!* nu m-am putut împiedica la rîndul meu să exclam. Caut obiecte din aur ; se pare că se găsesc prin părţile astea.

— Se găseau, *carajo!* Cînd eram tînăr, le vindeam la kilogram, *carajo!* înţelegi: la kilogram! Acum, trebuie să te duci după ele în *Otro Lado, carajo!*

Visa să plece într-o nouă expediţie, *carajo,* de cealaltă parte a Cordilierilor, împreună cu băieţii lui, zece la număr, plantatori cu toţii de cafea şi *huaqueros.*

— Chicho şi Wladi sînt cei mai buni, *carajo!* A, uite-l pe Chicho că vine.

Chicho, un băietan mic, foarte slab, purtînd pe cap un *sombrero* de fetru, coborî din Toyota lui ticsită cu saci de cafea. Am aflat că *las fincas* ce aparţineau fiilor o înconjurau pe aceea a tatălui, unde construiseră *el beneficio,* uzina de prelucrare a cafelei. Toată cafeaua fiilor trecea prin uzina tatălui, care primea o arendă.

Chicho mă luă cu el pe plantaţia lui. Era cea mai mare, pentru că el era primul-născut şi, prin urmare, defrişase mai multă pădure decît avuseseră timp să defrişeze fraţii ceilalţi. Într-o magazie erau

depozitate zeci de statui, *metates* şi obiecte de ceramică. Admirabile.

— Vezi tu, îmi spuse, îmi place la nebunie să fac săpături, să stau în pădure. Şi fraţilor mei la fel. E ca un fel de vacanţă pentru noi. Anul ăsta, cu aurul pe care l-am găsit, mi-am putut cumpăra un jeep nou şi-am făcut o escapadă la Panama City. Şi n-a fost nevoie să vînd tot. Priveşte!

Îmi arăta nişte piese minunate: broaşte, dragoni, demnitari sau regi, acvile… Una din broaşte cîntărea cu siguranţă o sută cincizeci sau două sute de grame. O avere!

— În mai, mă duc din nou în *Otro Lado.* Vrei să vii cu noi?

— *Carajo!* cum spune tatăl tău, mi-e cu neputinţă anul ăsta. Dar poate la anul, nu?

— Da, dar nu înainte de sfîrşitul lui aprilie. Trebuie să terminăm cu strînsul cafelei.

Am făcut cunoştinţă cu toţi cei zece fraţi. Toţi m-au întîmpinat cu bunăvoinţă. Toţi aveau piese precolumbiene din aur. Cînd Chicho m-a condus la El Hato del Volcán, mi-a întins un sac de pînză, la despărţire, zicîndu-mi :

— Ia asta, ca amintire.

Carajo! înăuntru se afla un foarte, frumos vas de ceramică policrom. —

14
UN INDIAN LA PARIS

La Panama, am reuşit să vînd piesele unui colecţionar, ceea ce mi-a procurat cîteva sute de dolari. Hai, Guainora, ai să cunoşti Franţa! Nici vorbă să-mi uit făgăduiala. Aveam să pornesc în căutarea prietenului meu indianul.

M-am dus aşadar din nou în regiunea Darién. Nu uitasem nici catalogul Manufacturii din Saint-Etienne, nici litrul de rubiniu din Hérault, promis lui Rovilo. Dar *el Francés* nu mai era pe lumea asta.

Guainora, însă, era zdravăn şi sănătos. Acolo, pe malul rîului îşi dădu frîu liber bucuriei :

— Nu credeam c-am să te mai văd, *amigo.* Un negru din El Real mi-a spus: *„El Francés* a murit“.

— Da, alt francez pe care-l cunoşteam a murit. Ar fi vrut să se întoarcă în Franţa. Dar tu? Vrei să vii s-o vezi?

Înainte de a-mi da răspunsul, Guainora îşi consultă consiliul de familie. La care am asistat şi eu. Înţelegeam pe ici, pe colo cîteva cuvinte şoco. *Francia* şi *Roberto* reveneau deseori. Mi s-au pus numeroase întrebări :

— Există triburi indiene în Franţa? Francezii îi mănîncă pe indieni? Nu-l vor ucide pe Guainora?

— Asta-i bună, i-am spus, dar tu mă omori pe mine cînd vin la tine acasă?

Răspunsul m-a uluit :

— N-am nici un motiv s-o fac, îmi eşti prieten. Şi-apoi, tu ai bomba atomică, ne-ai putea ucide pe toţi.

De Gaulle cred că nici nu bănuia că bomba lui atomică i-ar putea salva, poate, într-o bună zi pe exploratorii pierduţi în Amazonia…

Încă un punct nevralgic îl frămînta :

— Ştii cartea pe care o au negrii?

— Ce carte?

— Cea care le slujeşte să se facă iubiţi de indiene. Dacă plec şi ei se folosesc de carte, n-am s-o mai găsesc pe nevastă-mea.

— Ştii multe indiene care se culcă cu negri? Crede-mă, nu există o astfel de carte. Negrii vor să vă sperie, pentru că sînt geloşi şi tocmai pentru că indienele nu-i vor drept iubiţi.

Consiliul de familie aprobă acest argument şi Guainora hotărî :

— Vin cu tine în Franţa, *amigo Roberto.*

Începură formalităţile. În prezenţa domnului Vasse, ambasadorul Franţei, am obţinut avizul favorabil al preşedintelui Consiliului din Panama, după ce făgăduisem să-mi repatriez prietenul. Nu era puţin lucru; mai trebuia însă ca totul să fie în regulă şi, întîi de toate, paşaportul. Pentru asta aveam nevoie de un certificat de botez din partea preotului din El Real, cu data naşterii (foarte aproximativă), locul naşterii (malul rîului Cutare) etc., dar, mai cu seamă, acel *Paz y Salvo,* certificatul doveditor că Guainora îşi plătise într-adevăr impozitele. Trebuia să le fac pe toate! Şi le-am făcut.

La Panama, l-am îmbrăcat pe prietenul meu indianul din creştet pînă-n tălpi şi l-am plimbat prin oraş, ceea ce nu l-a tulburat defel. Dacă îndura relativ uşor să poarte pantaloni şi cămaşă din pînză albită, încălţările în schimb îl stinghereau (cu toate că erau în genul „tenişilor"). Încercaţi aşa, pe nepusă masă, să vă încălţaţi cu *esclops,* saboţii străbunicilor mei, şi-o să vedem ce spuneţi.

Marco Polo, pachebotul agenţiei *Italian Line* ne aştepta la Cristóbal. I-am arătat Atlanticul lui Guainora, zicîndu-i :

— Franţa e de cealaltă parte, după optsprezece zile de mers cu vaporul.

Ceea ce l-a lăsat indiferent, chiar dacă a tradus prin „optsprezece zile de mers în pirogă". Nu avea deloc noţiunea distanţelor, nici a scurgerii timpului. Din clipa aceea, am început să am în grijă un copil care, practic, aproape trei luni de zile, n-avea să se despartă deloc de mine, convins că numai eu singur îl puteam proteja, hrăni şi, mai cu seamă, să-l aduc îndărăt în Darién-ul lui de baştină.

Drama a început încă de la prima masă în sufrageria vaporului. Clasa „turist“ era alcătuită în cea mai mare parte din imigranţi spanioli şi italieni care se întorceau fără să se fi îmbogăţit în satele lor din Estremadura sau din Toscana. Două sute de perechi de ochi s-au aţintit asupra lui Guainora şi a furculiţei lui care, cu stîngăcie, ataca nişte spaghete. Prietenul meu şi-a plecat trist capul, spunîndu-mi cu voce blîndă:

— Nu mi-e foame.

Nu făcusem oare o prostie uriaşă, luînd cu mine un sălbatic? Asta mă întrebam în clipa aceea. L-am informat pe căpitan despre ce e vorba şi-am obţinut permisiunea ca Guainora să mănînce la el în cabină, unde s-a închis în primele zile ale călătoriei.

Soacra lui Guainora îmi făcuse cadou o maimuţică *ouistiti.* Alături de alte animale, aparţinînd a tot felul de specii, călătorea pe puntea de sus, într-o cuşcă şi într-o încăpere aparte. După ce-l lăsasem pe Guainora la el în cabină, mă pregăteam să-mi vizitez maimuţica, pe cînd o voce cu accent parizian m-a abordat :

— Roberto, *carajo!* Ce naiba cauţi pe-aici?

— Fernando! Dar tu?

Un uriaş zdrenţăros, în haine de corvoadă de la soldurile armatei americane, cu cămaşa descheiată, mi-a tras o palmă zdravănă peste umăr. Era don Fernando, Fernand Fournier-Aubry, seniorul de pe Amazon.

E locul potrivit să spun cum l-am cunoscut. Plecasem din Cannes spre America Centrală, cu cîteva luni mai înainte, în tovărăşia coechipierului meu Roger Callot, pe vasul *Vespucci.* Ne duceam să explorăm grote. În sala de mese a clasei a doua, ne aflam şase la aceeaşi masă: un ecuadorian care se vedea bine că e metis, un uriaş superb cu faţa arsă de soare şi plin de cicatrice, o doamnă în vîrstă (franţuzoaică), al cărei fiu era doctor la Lima, o altă doamnă, pe jumătate româncă, pe jumătate franţuzoaică, ce te făcea în mod irezistibil să te gîndeşti la Elvira Popescu, şi noi doi.

Tipul cel înalt care, cînd şi cînd, arunca un cuvînt spaniol în conversaţie (de ce naţionalitate putea oare să fie ?) era mai curînd tăcut şi nu se uita la nimeni.

Trei-patru zile înainte de-a ajunge la Panama, am adus vorba la masă despre jungla regiunii Darién sau Petén. Vecina mea se amestecă în vorbă:

— A, domnule, se vede cît de colo că nu cunoaşteţi Amazonia! Eu însă am fost la Manaos şi pot să vă spun că…

N-am să ştiu niciodată ce-ar fi putut să-mi spună. Uriaşul s-a întors spre mine şi, cu un accent à la Maurice Chevalier, mă apostrofă :

— Ştii ceva, mititelule, n-o asculta pe fufiştina asta. Dacă cineva, aici, e în stare să vorbească despre Amazonia, acela sînt eu, don Femando.

Ştiam ce înseamnă numele ăsta. Fernando era rege în Amazonia. Cele două femei nu s-au mai aşezat de-atunci la masă cu noi.

— Hei, băiete! Adu şampanie! Din cea adevărată!

După şampania adevărată a urmat altă şampanie adevărată. Fernando mă tot bătea zdravăn pe umeri :

— Amazonia… (şi pac o palmă să ucizi un bou). Satipo, băiete, Satipo!… (şi *zbang!).* Ogué! Ar trebui să cunoşti toate astea! (şi iar *pac!)*

Şi iată peste cine dădeam pe *Marco Polo!* Nu mă mai săturam ascultîndu-l cum îşi povestea aventurile din Africa sau Amazonia. Pe deasupra, don Fernando a însemnat o adevărată pleaşcă pentru mine şi pentru Guainora. Acesta a înţeles numaidecît că don Fernando e un prieten adevărat al indienilor. Guainora s-a amuzat nebuneşte cînd maimuţica mea l-a jumulit aproape de toate penele pe papagalul luat la bord de Fournier-Aubry. Aducea cu el şi peşti pentru Muzeul Oceanografie din Monaco, dar solzii lor n-au ispitit-o pe maimuţică. Păcat!

Marco Polo a aruncat ancora în faţa Cannes-ului în dimineaţa zilei de 1 mai. Un soare pe care l-ai fi crezut anume importat din Darién

aurea insulele Lérins şi Croisetta. Mut, Guainora privea coasta. Sprijinit în coate de parapet, Fernando stătea nu departe de el. Era superb Fernando în clipa asta, cu costumul lui alb, impecabil, şi cu un sombrero de aceeaşi culoare. Un suveran! L-am întrebat :

— Te-ai uitat în oglindă. Fernando?

Se cercetă pe la toate cusăturile.

— Ce e?

— Don Fernando „din Amazonia" să poarte cravată, asta-i nemaipomenit!

Îsi smulse cravata, azvîrlind-o în-mare :

— *Adiós, amigo!*

După ce debarcă, fără cravată, Fernando urcă în maşina prietenului său, scriitorul Gaillard. Fratele meu, cu Citroënul lui, împreună cu prietenii mei Brissaud, ne aşteptau. Îl simţeam pe Guainora oarecum neliniştit, în timp ce ne îndreptam spre Tarn. La Pézenas am mîncat la repezeală nişte sandvişuri. Şi a început să se simtă mai la largul lui.

— Ei, vezi doar că nu te-a mîncat nimeni!

— Cînd am coborît de pe vapor, aşa am crezut. Negrii din El Real m-au prevenit. Mi-au zis: francezii îi măcelăresc pe indieni. Dar eu aveam încredere în tine, iar mama mi-a dat să beau o licoare anume ca să fiu prietenul albilor. E vrăjitoare do rangul al treilea.

Primul, al doilea, al treilea rang: primirea făcută de rudele şi prietenii mei nu putea decît să-i confirme puterea ocultă a mamei sale. În ciuda orei tîrzii, de cum pătrunse în locuinţa noastră, Guainora uită de oboseală. „Explora de-a binelea casa, prima în care intrase vreodată: coridor, camere, birou, sufragerie, bucătărie… Rămase nemişcat în faţa colecţiei mele de obiecte din America indiană: arcuri, săgeţi, suliţe, sculpturi pe lemn, fetişuri. Îmi spuse :

— Văd că-ţi plac cu-adevărat lucrurile astea. Credeam că mi le ceri numai ca să-mi faci plăcere. Sînteţi ciudaţi, voi albii, că puneţi toate astea pe pereţi.

Prima întrebare pe care mi-a pus-o a doua zi, jur pe ce vreţi că n-o s-o ghiciţi! Dacă l-ar fi auzit cineva, m-ar fi făcut mincinos, aflînd de la mine că, numai cu douăzeci de zile mai înainte, omul acesta nu ieşise încă niciodată din junglă :

— Unde e baia?

Pe vapor, deprinsese gustul să se duşeze. Era foarte cochet şi-şi îngrijea mult corpul. În fiecare zi, după ce se îmbăia, se ducea în grădină, unde aşezase aproape peste tot, dar desigur nu la întîmplare, fiole conţinînd poţiuni misterioase, pregătite desigur de mama sa. Şi-atunci, îşi clătea gura, se spăla pe mîini, apoi îndrepta flacoanele într-o direcţie deosebită faţă de cea din ajun. Nu le-am atins niciodată. Cred că ne-a fost recunoscător.

Dacă s-a obişnuit cu greu să umble încălţat, Guainora s-a adaptat foarte repede cu celelalte lucruri. Furculiţă, lingură, cuţit, felul de-a se sluji de ele la masă — curînd n-a mai fost o taină pentru el. Era servit cel dintîi. Aştepta ca unul dintre noi să înceapă să mânînce, arunca o privire discretă şi făcea şi el ce făceau ceilalţi.

În ziua cînd fetiţa mea a primit prima împărtăşanie, prezenţa lui a perturbat, desigur, ceremonia, dar n-a fost vina lui. Copiii ce urmau să primească împărtăşania, ca şi familiile lor, se interesau mai mult de el decît de ceremonia religioasă. Guainora, îmbrăcat în bleumarin, de-o eleganţă fără cusur, a avut o ţinută mai cuviincioasă decît a multora. Totuşi, ziua asta, fără ca el s-o fi spus, i se păruse lungă.

— Mîine mergem la pescuit, i-am spus.

Zîmbi, îi plăcea mai mult. I-am arătat o undiţă pentru albişoare.

— Cu asta prinzi tu caimanii?

— Pe aici nu există caimani, nici peşti primejdioşi, ca pe la tine.

— Atunci ce face Mama Apelor?

— Ce vrei să spui Tupia? *(Tupia* e un diminutiv amical).

— Dacă nu se află caimani, nici 'peşti răi, cum face Mama Apelor ca să nimicească un om, atunci cînd vrăjitorul i-o cere?

Guainora care, la el acasă, se făcea că nu aude cînd îl întrebam despre zeii şi diavolii lor, aici nu se împotrivea deloc să ne răspundă la întrebări. Îi plăceau serile petrecute în familie. Se simţea cu-adevărat unul de-ai noştri şi chiar şi era. Aşa am aflat că, pe lîngă Mama Apelor, mai exista şi Diavolul Alb, cel care trăieşte în nori şi diriguieşte fulgerele, ca şi Diavolul Negru, ale cărui atribuţii nu mi s-au părut prea limpezi.

— Vrăjitorul ştie să vorbească diavolilor. Ştie multe taine. Dacă vrei să te răzbuni pe cineva, de pildă, te duci la vrăjitor. Acesta taie în două un fruct mare, zemos; se apleacă deasupra fructului şi, înlăuntrul lui vede omul pe care vrei să-l ucizi, *ca şi cum ar fi la televizor.* Atunci îşi implîntă maceta în lichid, şi omul moare.

— Şi ce s-alege de el după ce moare?

— De el nu ştiu, dar de mine ştiu că o să mă duc „în infern".

— „În infern", tu?

— Da, am s-ajung în infern, ştiu bine, mi s-a spus.

— De ce? Ai omorît un om?

— Nu, dar am avut zece femei.

N-am putut să ne ţinem, şi-am rîs.

Subiectele de conversaţie nu lipseau, căci pe Guainora îl interesa totul. Dar nu avea stare şi nu-şi putea concentra prea mult timp atenţia. Astfel, fratele meu, care-ar fi vrut să-mi completeze lexicul francez-şoco, alcătuind un adevărat dicţionar, n-a putut scoate de la el decît vreo patru-cinci cuvinte unul după altul. Guainora pretexta anumite nevoi şi ieşea în grădină. Îl găseai cocoţat pe creanga cea mai de sus a unui smochin, uitîndu-se în curţile vecinilor, pe deasupra zidului despărţitor.

Toţi copiii din Graulhet voiau să-l vadă pe „indian“ şi-l asaltau pe fiul meu la şcoala comunală. Cu atît mai mult cu cît Raymond le spusese că ştie să tragă cu arcul. Şi iată că într-o joi (joia mai era încă joie), după ce-au ieşit de la lecţia de catehism, vreo cincizeci de puşti se postează în faţa porţii noastre, tăcuţi, emoţionaţi,

respectuoşi. Le deschid poarta de la grădină, îi las să intre, apoi îi dau un arc lui Guainora.

— Arată-le!

Săgeţile se înfigeau cu regularitate în trunchiul subţire al unui palmier, aflat la zece metri.

Cînd în sfîrşit copiii au plecat, nu fără a fi „atins" mîna indianului, l-am auzit pe unul spunînd :

— Tu crezi că-i un indian adevărat? Nu era împodobit cu pene.

După ce ultimul coleg al fiului meu a fost expediat, Guainora simţi nevoia să se odihnească şi s-a dus în camera lui de la primul etaj. Zece secunde mai pe urmă, înnebunit de-a binelea, gonea pe scară în jos :

— Roberto! Roberto! Pisica e pe patul meu! E un semn foarte rău. Cineva din familia mea e bolnav. Trebuie să mă întorc numaidecît.

— Nu te teme! În Franţa, pisicile stau toată ziua culcate în paturi, şi doar vezi că nici unul din noi nu sîntem bolnavi. Dă-o jos.

— Nu pot. Într-o zi, am omorît un *tigrillo.* Mama a macerat unul din oasele lui în *chicha.* Àm băut *chicha* asta şi mi-a dat puterea jaguarului. De atunci, de fiecare dată cînd mă ating de un jaguar, chiar de pielea unuia ucis, pierd cîte puţin din puterea asta.

A trebuit să mă duc şi s-alung pisoiul care, din nefericire, îl îndrăgise pe indian. Pisica nu înţelegea nimic, se tot lipea de Guainora, caro aproape că tremura de spaimă şi se refugia în smochin… unde pisicii nu-i era deloc greu să-l ajungă. I-am povestit toate astea lui Joseph Grelier, cel care a descoperit izvoarele Orenocului şi care, în ziua aceea, sosise la noi pe nepusă masă.

— Nici nu mă mir, îmi spuse el. Am văzut cazuri asemănătoare în Columbia. Pisica ta o să sfîrşească rău, ai să vezi.

La cină, am vorbit despre grote. Guainora „simţise“ în Grelier un prieten sincer al indienilor şi-şi deschidea inima cu uşurinţă faţă de el.

-— Ştii grotele din Darién? îl întrebă Grelier.

— Ştiu că sînt, dar nu ştiu unde. Dealtminteri, nu te poţi duce în ele: Diavolul Negru nu-ţi dă voie să te apropii. Da, trăieşte într-un mare, foarte mare oraş subpămîntean şi păzeşte grotele. Se spune că se află o cavernă uriaşă în apropiere de izvoarele rîului Tuira. E locuită de cîte o pereche din toate animalele care trăiesc pe lume şi de puii lor. Un animal foarte mare, pe jumătate vacă, pe jumătate cal, avînd coarnele albastre, le porunceşte. Nimeni nu s-a întors viu de-acolo, pentru că animalul ăsta nu numai că are două nări ca să respire, dar încă altele două prin care aruncă săgeţi otrăvite.

— O să mă întovărăşeşti prin grotele astea, Tupia? Mie n-o să-mi fie teamă.

— Mie da. Tot în grotele astea indienii cimarrones i-au adus pe indienii şocos ca să-i ucidă. Voi sînteţi albi, Diavolul n-are nici o putere asupra voastră.

Era mai bine să nu insistăm.

Cîteva zile mai tîrziu, Guainora mi-a cerut să-l duc la Lourdes. În timpul primei mele călătorii în ţara lui, îi spusesem că în Franţa există ape miraculoase, şi el ţinuse minte. De cum a ajuns dinaintea grotei, a şi vrut s-o cerceteze.

— Nu se poate, nu e voie, i-am spus, pentru că aici s-a ivit Maica Domnului.

— Atunci, la voi, Dumnezeu e cel care locuieşte în grote, în timp ce la noi e Diavolul. De ce nu mi-ai spus-o mai curînd?

Bazilica, lumînările, cortegiile de pelerini îl impresionară, dar nu într-atît cît „apa tămăduitoare”. A băut pe săturate, şi-a stropit faţa şi picioarele, apoi a umplut un bidon de doi litri. Şi el putea fi acum vrăjitor de „rangul al treilea”!

La întoarcere, o furtună de o violenţă neobişnuită ne-a surprins între Toulouse şi Graulhet. Pînă atunci, vremea fusese minunat de frumoasă. Ploaia nu încetă nici a doua zi iar Guainora se plimba prin casă cu sufletul îndurerat ; nu se mai repezea nici cînd suna telefonul. (Deşi îi plăcea grozav de mult să ridice receptorul şi să asculte vocile acelea venind din depărtare.)

— Ce ai, Tupia?

— Nimic, *amigo.* Pe ploaia asta, mă gîndesc la ai mei, la casa mea…

Am înţeles că poate sosise timpul să-l trimit pe locurile lui de baştină, să-l duc la Paris şi să-l urc în avionul companiei KLM, care trebuia să-l repatrieze gratis. La Tocumén; aeroportul din Panama, prietenul meu Henri Le Ferrec avea să-l ia în primire, la o simplă telegramă din partea mea, indicînd ora sosirii.

În ajunul plecării din Graulhet, Guainora s-a dus din proprie iniţiativă să-şi ia rămas bun de la vecinii şi prietenii noştri şi fiecare i-a dăruit cîte ceva: unul un sac de călătorie, altul o oglindă, un altul ţigări.

— Ştii, am să mai vin, şi am s-o aduc cu mine pe Odile (fiica lui).

— Din nefericire, călătoriile costă foarte scump, am obiectat.

— Ştiu ; dar, de îndată ce mă întorc acasă, am să muncesc, am să măresc plantaţia de bananieri.

— Asta-i bună! Nu sînt nici două luni de cînd ţi-am spus acelaşi lucru, şi mi-ai răspuns: „De ce să muncesc mai mult? Viaţa e aşa cum e“.

— Da, dar acum nu mai e acelaşi lucru. Acum vreau să mă întorc din cînd în cînd să-mi văd prietenii din Franţa. Ai văzut cîte cadouri mi-au dat? Numai în ţara ta am prieteni cu-adevărat sinceri. La noi, prietenia nu există.

Am pornit-o spre Paris pe şosea şi am descins într-un hotel frecventat de mine, de pe bulevardul Raspail. I-am arătat puţin capitala lui Guainora, dar trecea demn şi fără să se uite pe dinaintea monumentelor, a palatelor, a bisericilor. Arhitectura lor îl lăsa cît se poate de rece. Grădina zoologică, în schimb, unde l-am dus, l-a entuziasmat. Vedea acolo, pentru prima oară, animale necunoscute în America.

Apoi, ca să mai variez programul, am consacrat o după-amiază vizitării uzinelor Simca, de la Poissy. Străbătînd halele acelea

imense unde mii de oameni muncesc într-un zgomot asurzitor, am urmărit tehnologia de fabricaţie.

— Şi eu care credeam că fratele tău şi-a constituit singur maşina.

(Aşa cum Guainora, indianul şoco, îşi făcea cu mîinile lui piroga.)

— Pe la noi, oamenii lucrează cîte opt ore pe zi. Ţi-ar plăcea să faci la fel?

— A, nu! Dacă m-ar obliga cineva, aş muri! Sînt nebuni că muncesc atîta! De ce nu se duc la ţară, unde n-au nevoie să muncească? E rău să munceşti, prefer să mă întorc la mine, în Darién.

Nimic din cele ce se întâmplau pe stradă nu-i scăpa. Într-o zi mi-a zis :

— Ia uite: un negru! Şi e cu o femeie albă. Şi o ţine de braţ.

— O să vezi asta des, *amigo.* Noi cei din Franţa nu dăm atenţie ce culoare are pielea omului. Nu există decît oameni buni şi oameni răi, asta-i tot.

Ce-i drept, în ţara lui, unde negrii se răzbună pe indieni de umilinţele pe care le suportă din partea albilor, văzuse multe — dacă îndrăznesc a spune aşa.

— Imposibil! exclamă el. Crezi oare că o femeie albă ar putea ţine la mine, *un indio ?*

— Cunosc mai multe care ar face-o.

Era adevărul adevărat. Prietene din Montparnasse îmi reproşaseră de mai multe ori că nu li-l las pe „indianul meu“. Una dintre ele, în scopul acesta, pe care nu-l ascunse, ne-a invitat la cină. După friptura de porc, cu drag rumenită, pentru a-i fi pe plac lui Guainora, m-am prefăcut că mă duc la toaletă. Guainora a venit numaidecît după mine. Cu neputinţă să scap de el :

— Ascultă, Tupia, poţi să-ţi petreci noaptea cu ea. Ea vrea să facă dragoste cu tine.

Ceea ce n-a făcut decît să ne grăbească plecarea. Afară, l-am întrebat :

— Nu-ţi place?

— Nu. E prea bătrînă.

(Fata avea douăzeci şi doi de ani şi era foarte drăguţă.)

— Da, prea bătrînă, pentru că a mai avut şi alţi bărbaţi. Şi pentru că a mai avut şi alţi bărbaţi, nu mă pot duce cu ea. Şi-ar bate joc de mine, nu ştiu să fac ce trebuie…

— Ce-mi tot spui? Doar ai cîţiva copii.

— Da, dar la voi dragostea se face altfel, am văzut la cinema ieri-seară. Ş-apoi vă sărutaţi pe gură. La noi nu se obişnuieşte. Gura e făcută să mănînci cu ea.

Rămase o clipă tăcut, apoi îmi mărturisi :

— Dar dacă ai vrea să mă căsătoresc cu fiica ta, atunci da!

— Acum, în clipa plecării, spune-mi, Guainora ce te-a interesat cel mai mult în Franţa.

Foarte la largul lui, mi-a mărturisit :

— Apa de la Lourdes, Grădina zoologică şi Lido. Dar sînt mulţumit că am văzut „totul". Ştiu acum multe lucruri pe care nu le poţi cunoaşte decît dacă „sînt văzute". Şi voi fi singurul din Darién care să le ştie.

Toată noaptea din ajunul plecării, Guainora n-a închis un ochi. Îşi pregătea pe îndelete valizele. Dimineaţa, i-am făcut un ultim cadou: un ceas, la care rîvnea atîta.

— Înnoadă-mi cravata gri, m-a rugat.

Cravată gri, cămaşă albă, costum bleumarin, pantofi negri, Guainora era foarte şic. Cu o servietă de piele în mînă, a urcat foarte degajat pasarela care ducea în interiorul avionului. Înainte de-a pătrunde în carlingă, se opri, se întoarse pentru o ultimă fotografie de adio, şi-şi flutură mîna, cu un zîmbet de vedetă.

La întoarcerea în Graulhet, am aflat că pisica noastră murise de-o boală misterioasă… —

15
ŞI DACÁ AŞ GĂSI FABULOASA COMOARĂ DE PE INSULA EL COCO ?

De la Graulhet, m-am dus să petrec cîteva zile la motelul lui Roger Collot, din Villeneuve-Loubet-Plage. Mă aştepta o decepţie: prietenul meu Roger mă anunţă că, în anul următor, nu putea veni cu mine în America. Avea o mulţime de treburi pe cap, era pe cale să ridice încă o clădire şi trebuia să supravegheze lucrările. O lovitură grea pentru mine. Fără coechipierul meu, mi-era cu neputinţă să întreprind o expediţie speologică propriu-zisă. Pe de altă parte, dacă ultimele mele descoperiri îmi permiteau să duc un trai normal în Franţa, din punct de vedere bănesc nu erau suficiente pentru a-mi putea îngădui în acelaşi timp să plec, să întreprind o campanie de prospecţiuni, să cumpăr obiecte de la *huaqueros* şi să aştept sfîrşitul lui aprilie, ca să mă duc la familia Gussmán şi să pornim împreună spre Bocas del Toro. În timp ce deschidea o sticlă de whisky, Roger încercă să-mi mai domolească dezamăgirea.

— Instalează-te aici, dacă vrei. Vom porni pe mare cu iola, vom face scufundări subacvatice şi, de ce nu? puţină speologie în Pirinei.

Întîmplarea a vrut ca lucrurile să ia o altă întorsătură. Mă plimbam agale pe străzile din Montparnasse, cîteva zile mai tîrziu, cînd am avut o întîlnire ce-avea să fie bogată în consecinţe. Erau doi. Visau să facă „ceva" care să le permită în acelaşi timp să cîştige bani şi să ducă o viaţă aventuroasă. Se numeau Jean Portelle şi Claude Chaliès.

Jean Portelle, în vîrstă de douăzeci şi şapte de ani, fusese, în 1959, laureatul „Turului lumii în 98 de zile", organizat de postul de radio Europe nr. 1. În 1960, obţinuse premiul Alphonse Allais pentru relatarea acestei călătorii şi, în acelaşi an, împărţise premiul Interaliat împreună cu Henry Muller, pentru romanul *Yanitzia*. Claude Chaliès, douăzeci şi nouă de ani, fusese al doilea în „Turul

lumii" şi de curînd publicase şi el un roman, *Au dernier vivant (Ultimului supravieţuitor)* în *la Série Noire.*

Îl cunoscusem pe Portelle înaintea celor „98 de zile“. Se afla pe-atunci în căutare de curiozităţi din ţările pe care credea că avea să le străbată, iar eu îi atrăsesem atenţia asupra halucinantelor sărbători indiene ce au loc într-un micuţ sat din Guatemala: Chichicastenango.

Într-un cuvînt, cădeam bine. Aşezaţi dinaintea unui pahar, am început să visăm, făurind tot felul de planuri.

— Şi dacă am face speologie împreună cu tine?

— N-ajunge pentru o carte. Şi-apoi, e nevoie de un minimum de experienţă. Nu-i chiar aşa de simplu.

— Dar indienii din Amazonia?

— Oh, e un subiect fumat de mult. S-au scris o groază de lucruri despre ei. Dar am o idee, am zis eu: insula El Coco. Ţi-aduci aminte? Comoara piraţilor, Thompson, Morgan şi toţi ceilalţi, Pacificul, o insulă pustie…

— Formidabil!

— Formidabil, s-a făcut!

— Personal, le-am spus, am insula asta în obiectiv de cînd am auzit vorbindu-se despre ea în Costa Rica.Am adus chiar şi o broşură de-acolo. Trebuie să fie pe undeva.

— Încearcă s-o găseşti. E nevoie să studiem chestiunea.

Cu alcoolul în cap, ne înfierbîntăm nu glumă.

— Pricepi, Jean? se ambala Chaliès. Tu scrii cartea, eu mă ocup de presă. Robert face filmul… Şi-apoi, de ce nu şi comoara? Putem da de vestigiile unei civilizaţii necunoscute, ca în insula Paştelui sau în insulele Marchize.

— Abia dacă sînt vreo şase sute de kilometri pînă în Costa Rica sau Panama, şi o mie de kilometri pînă în nordul insulelor Galapagos, în afara căilor obişnuite de navigaţie. Am citit că se găsesc de-ale gurii, că se poate pescui şi vîna şi, mai ales, că există apă potabilă.

Zarurile erau aruncate! Cînd se crăpa de ziuă, ajunsesem să dezbatem chestiunea financiară a expediţiei. Nici unul dintre noi trei nu era deosebit de avut dar, în linii mari, lucrurile se conturau. Eu aveam să conduc expediţia, deşi Portelle urma să nu spună acest lucru în carte: n-am fi fost decît trei oameni, trei camarazi pe o insulă.

Dispunînd de multe relaţii, lui Portelle i-a fost foarte uşor să stîrnească interesul celor de la postul de radio Europe 1. Nişte emisiuni înregistrate pe insulă aveau să fie difuzate prin unde la întoarcerea noastră. În timpul cît lipseam, cei de la radio aveau să difuzeze povestea insulei şi aventurile piratului Morgan. Portelle trebuia să le dea textele înainte de-a pleca. În schimbul cărora, postul Europe 1 ne împrumuta suma şi materialul necesare. Revista *Spirou* a convenit să ne acorde spaţiu pentru o serie de articole. *Paris-Match* şi-a rezervat opţiunea pentru fotografii şi text, iar Televiziunea din Monte-Carlo pentru film, sub rezerva ca documentele pe care le vom fi adus să fie interesante. Copilul se prezenta bine.

Am început să strîngem şi să depozităm materialul: o pînză mare de cort, reşou şi butelii de butan, arme, aparatura necesară pescuitului subacvatic, scafandru autonom şi compresor, barcă pneumatică tip *Zodiac,* prevăzută cu motor etc. Cit despre mine, îmi aduceam ca material suplimentar un cort mic, hamacul folosit în junglă, camera de luat vederi de 16 mm. şi materialul de speolog. Viitorii mei coechipieri erau entuziasmaţi la culme, şi nu trecea zi să nu ne întîlnim la unul sau la altul dintre noi.

Într-o după-amiază, ne dădusem întîlnire la barul hotelului meu. Hôtel de la Paix, din bulevardul Raspail, vizavi de Editura Pierre Seghers. Am sosit puţin în întîrziere… într-un Cadillac alb, decapotabil! Şoferul şi proprietarul maşinii era prietenul meu don Fernando. Ne-a dat un rînd şi, desigur, am vorbit despre insula El Coco. După plecarea lui Portelle şi Chaliès, don Fernando, care se pricepea să-i judece pe oameni, mi-a spus:

— Fii atent, Robert. Băieţii tăi sînt simpatici, dar nu sînt ceea ce-ţi trebuie. Dacă aş fi în locul tău aş lăsa-o baltă. Sau ia-l pe Collot.

I-am explicat lui Fernand că prietenul Collot era prins de treburi cu motelul lui în anul acela, şi am sfîrşit prin a-l asigura că lucrurile se vor desfăşura aşa cum trebuie acolo, pe insulă. Dar el clătina din cap :

— Dacă ţii morţiş la ideea ţa, ia-l pe Collot, îţi spun. Dealtfel, mă duc acum pe Coastă, am să-i vorbesc chiar eu.

Eu nici nu mă mai gîndeam la Collot. În timp ce Portelle îşi scria foiletonul despre piratul Morgan, eu căutam toate documentele care priveau insula: la Biblioteca Naţională ; hărţi marinăreşti ; Clubul căutătorilor de comori ; întîlnire cu Charroux care, în cartea lui *Trésors du Monde (Comorile lumii)* vorbea despre cea din insula El Coco; întîlnire cu căpitanul Tony Mangel de la care, dealtfel, n-am aflat nimic nou faţă de ceea ce-mi spusese Charroux. „Comoara“, în orice caz, nu era decît un pretext. Dacă îi făcea să viseze şi pe alţii în afară de noi — şi ca noi — cu atît mai bine. În ceea ce mă priveşte, mă gîndeam mai cu seamă că aveam să găsesc, poate, pe insulă obiecte de artă precolumbiană. Pentru toţi trei, exista mirajul unei călătorii pe care contractele noastre o finanţau generos. Şi-apoi, cupa ar fi spus Biaise Cendrars**[40]**, *il y avait encore autre chose — mai era încă ceva* — acel ceva pe care puţini îl înţeleg, o comoară nepreţuită: o minunată aventură. Dar de ce nu şi „comoara"? — aşa cum ne plăcea să tot spunem, bătîndu-ne (puţin) joc de noi înşine. Deoarece comoara aceasta nu e — pe cît se pare — un mit. Fiecare creadă ce-o vrea.

Insuliţa aceasta pierdută în largul oceanului a fost calcată de piraţi şi de corsari începînd dm veacul al XVI-lea. După ce a prădat prin Panama, Henry Morgan şi-ar fi ascuns aici bogăţiile. William Dampier, pirat englez, ar fi venit pe insulă prin 1683. John Eaton şi Lionel Wafer, chirurgul-corsar, ar fi făcut acelaşi lucru. Să-şi fi îngropat cu toţii prada? Un pirat faimos, căpitanul Edward Davis,

cunoscut prin curajul şi caritatea sa şi-a ascuns tot aici rodul furtişagurilor. Mai tîrziu, după ce-a cucerit şi prădat oraşul Guayaquil din Ecuador, s-a întors cu o încărcătură de aur şi de giuvaeruri preţuind mai multe milioane de dolari.

Un alt faimos căpitan, Bennet Graham, mai cunoscut sub numele de Benito Bonito, şi-ar fi îngropat şi el pe insulă, către 1812, roadele aventurilor sale piratereşti. Înainte de-a fi el însuşi capturat de către trei vase de război engleze, în golful Buenaventura, în Columbia, ar fi avut timp să pună la adăpost, pe insulă, o avere de două sute cincizeci de milioane de franci francezi. A fost deportat în Tasmania cu echipaj cu tot. Comoara ar fi ascunsă într-o grotă din apropierea golfului Wafer ; unde se ajunge printr-o galerie. Cu puţin înainte de-a fi prins, i-ar fi încredinţat iubitei lui un plan ce preciza locul comorii. Cîţiva ani mai tîrziu, aceasta a venit pe insulă, dar n-a mai găsit nimic: unele puncte de reper dispăruseră.

Şi asta încă nu e tot. Cea mai vestită, cea mai importantă şi, fără îndoială, cea mai autentică (şi cea mai rîvnită) dintre comorile de pe insula El Coco e comoara din Peru, adusă aici de căpitanul Thompson. Statul Peru lupta pentru independenţă, iar războiul civil din 1820 făcea ravagii prin preajma capitalei. Armata generalului San Martin era pe punctul de a ataca Lima, iar trupele viceregelui Spaniei îşi făceau cu atît mai puţine iluzii asupra rezultatului bătăliei cu cît marinarii lordului Cochrane se pregăteau să debarce la Callao, portul capitalei peruviene.

Clerul şi burghezia avută din Lima navlosiră corabia căpitanului scoţian Thompson, cu numele de *Mary Dear,* şi avînd misiunea de a-i duce în Spania. Îmbarcară împreună cu ei bogăţiile nepreţuite ale bisericilor şi ale catedralei, obiectele preţioase, aurul şi giuvaericalele personale. *Mary Dear* ridică ancora… nu spre Capul Horn, ci spre America Centrală. Echipajul, asmuţit de încărcătura aceea fabuloasă, se revoltase. Pentru a nu fi ucis de marinarii lui, Thompson devenise — din întîmplare — pirat.

Pasagerii au fost masacraţi şi aruncaţi peste bord. Oceanul le-a dus leşurile pînă la mal, dezvăluind crima lui Thompson. Pirateria era pedepsită cu moartea. Unde să se ducă? Unde să se ascundă? Ca şi predecesorii săi, Thompson se îndreptă spre El Coco şi, în aceasta primă jumătate a veacului al XIX-lea, altă pradă, în valoare de două sute milioane de franci noi veni să se adauge comorilor de neînchipuit ale insulei.

În 1929, un francez, căpitanul Tony Mangel, acostă cu velierul său, *Perhaps I.* Luase cunoştinţă la Sydney, pe de-o parte, de documentele ce-i aparţinuseră lui Thompson şi care fuseseră lăsate moştenire, de către unul din supravieţuitorii echipei marelui corsar, unui numit Fitzgerald şi, pe de altă parte, de un text de provenienţă necunoscută, care spunea: „De *debarcat în golful Speranţei, între două mici insule, pe fund de zece iarzi. De mers de-a lungul rîului trei sute cincizeci de paşi apoi de cotit spre nord-nord-est opt sute cincizeci de iarzi, vîrf, la scăpătatul soarelui umbra vîrfului desenează o acvilă cu aripile întinse. La marginea dintre umbră şi soare, peşteră însemnată cu o cruce. Acolo e comoara".*

Cît despre scrisoarea lui Fitzgerald, ce se păstrează la *Nautical Club* din Sidney, dă o altă indicaţie: *„La două cabluri, la sud de ultimul loc de aprovizionare cu apă dulce, pe cele trei limbi de pămînt. Grota e cea care se află sub cea de-a doua limbă"*[41].

În plus, Tony Mangel, pe lîngă cele două noi relatări referitoare la comoară, a mai descoperit, la muzeul din Caracas, şi inventarul comorii lui Thompson. Cred că merită osteneala să fie transcris :

„Am îngropat la o adîncime de patru picioare în pămîntul roşietic:

1 ladă: garnituri de pînzeturi ţesute cu fir de aur, anafornițe, chivoturi, potire, conţinând 1244 piese ;

1 lada: 2 racle de moaşte din aur cîntărind 120 de livre, cu 654 topaze, cornaline şi smaralde, 12 diamante ;

1 ladă: 3 racle de moaşte cîntărind 160 de livre, cu 860 rubine şi pietre scumpe, 19 diamante ;

1 ladă: 4 000 dubloni de aur spanioli, 5 000 coroane mexicane, 124 spade, 64 dăgi, 120 cingători, 28 paveze ;

1 ladă: 8 casete din cedru şi argint, cu 3 840 pietre şlefuite, inele şi potire şi 4 265 pietre neşlefuite.

La 28 picioare spre nord-vest, la o adîncime de 8 picioare în pămînt:

7 lăzi: cu 22 candelabre din aur şi argint, cîntărind 250 livre, fiecare bătute în cîte 164 rubine.

La 12 brase spre vest, la zece picioare în pămîntul roşietic: Fecioara de 2 metri din aur, dimpreună cu pruncul Isus, purtînd coroană şi pieptar de 780 livre, înfăşurată în mantia-i cu fir de aur, bătută în 1684 pietre, dintre care 3 smaralde de cîte 4 degete pe pieptar, şi 6 topaze de cîte 6 degete pe coroană ; cele 7 cruci bătute în diamante.“

Avea ce te pune pe gînduri, nu? Dar oare unde se afla comoara asta fabuloasă? În ce golf? În ce grotă? În ce crevasă? Zeci de navigatori solitari şi de aventurieri şi-au pus întrebarea, încercînd să-i afle răspuns. Expediţii formidabile au fost organizate, cum a fost cea a căpitanului englez Shrapnel care, în 1896, a debarcat pe insulă împreună cu cei trei sute de marinari de pe vasul său de război, *Haughty.*

Milioane s-au cheltuit de către toţi căutătorii aceştia. Unii au rămas pe insulă cîteva zile, alţii cîteva luni ; iar alţii, cum ar fi germanul Gissler, cîţiva ani.

Nimic nu i-a oprit pe aventurieri: nici naufragiile, nici accidentele, nici înecul, nici nenorocirile. Toţi au săpat, s-au scufundat, au pus dinamită. Toţi erau în posesia planului „autentic“, singurul bun, cel bun… cumpărat la Vancouver sau la Melbourne… cel desenat de însuşi Thompson… şi care foarte probabil că era întocmit de la un cap la altul de escroci. Toţi credeau în el.

Cînd, cu puţin înainte de plecarea noastră, ziarul *Sud-Ouest* a publicat planul insulei, numeroşi radiestezişti din Bordeaux mi-au indicat locul exact al comorii. Unul dintre ei îmi trimise chiar şi o raclă cu moaştele sfîntului Emilian. —

16
DESTINUL SE ÎMPLINEŞTE

Claude Chaliès şi cu mine ne-am îmbarcat la Cannes, la sfîrşitul lui septembrie, împreună cu materialul, pe pachebotul *Vespucci,* cu destinaţia Panama.

În ajunul plecării am fost invitaţi la cină de către prietenul meu Curd Jurgens, care se afla pe atunci, împreună cu soţia sa Simone, la proprietatea lor situată la jumătatea drumului dintre Vence şi Tourette-sur-Loup. Bineînţeles, în timpul mesei, n-a fost vorba decît despre expediţia noastră.

— Nădăjduiesc că aţi luat cu voi cel puţin un post de emisie, mă întrebă Curd.

— Nu, i-am răspuns cu regret. N-am mai avut cu ce să-l cumpărăm.

— Aşteaptă. Mă duc să văd dacă nu-ţi pot eu procura unul.

S-a ridicat de la masă, a dat un telefon, apoi s-a întors dezolat.

— Postul la care mă gîndeam nu e disponibil în clipa de faţă, iar tu pleci mîine. Dacă mi-ai fi spus mai dinainte!… îmi pare rău. Oricum, fiţi prudenţi, Robert. Pînă atunci, să bem şampanie!

Dacă aş fi ştiut ce mă aşteaptă, poate că mi-aş fi amînat plecarea, ca să aştept postul de emisie propus de prietenul meu Curd Jurgens.

Trei săptămîni mai tîrziu, ne aflam la Panama, iar după încă trei zile, la San José din Costa Rica, în aşteptarea materialului ce avea să sosească după noi. Cît despre Jean Portelle, trebuia să vină cu avionul, după ce noi aveam să reglementăm toate formalităţile şi să găsim un vapor care să ne ducă la insulă. Îşi termina, la Paris, emisiunile radiofonice.

Descinsesem într-un mic hotel din centrul capitalei şi alergam în dreapta şi-n stingă pentru a duce la bun sfîrşit demersurile necesare în vederea obţinerii unor mici avantaje (de pildă, scutirea de taxe vamale a materialului), ca şi indispensabilele autorizaţii şi permise (pentru vînătoare şi pescuit, de exemplu). Totul mergea ca pe roate

şi chiar destul de repede, mulţumită domnului José Ramón, primul secretar al ambasadei şi locţiitor al ambasadorului aflat în concediu: autorizaţia pentru şederea în insula El Coco ne-a fost eliberată încă de la 19 octombrie de către Ministerul relaţiilor externe din Costa Rica. Nu mai lipsea decît să găsim un vapor, şi încă un vapor în stare să transporte trei inşi şi un calabalîc întreg la o depărtare de şase sute de kilometri în larg ; ceea cea nu era într-atît de uşor.

Ne-am îndreptat aşadar spre Puntarenas, principalul port costarican dinspre Pacific. Construit pe o limbă de pămînt nisipoasă, acest „port“ nu oferă decît un simplu debarcader fixat pe piloţi, unde numai două vapoare pot acosta în acelaşi timp, celelalte aşteptîndu-şi rîndul în larg. Am întîmpinat fel de fel de dificultăţi, tot căutînd prin portul de pescuit şi pe la Yacht Club. Pescarii nu erau echipaţi pentru o asemenea călătorie. Am sfîrşit prin a găsi un proprietar de iaht care a acceptat să încerce să ne transporte pînă la insulă, dar cu condiţia să fie escortat de un al doilea vas.

Nu vedeam altă soluţie decît să fac un salt pînă la Panama, unde să încerc să găsesc pasărea rară, cînd un pescar ne-a atras atenţia asupra unui vapor american, care tocmai aruncase ancora la Puntarenas pentru efectuarea unor reparaţii. După care, avea să se îndrepte spre Panama şi se prea poate ca… Într-adevăr, contra sumei de două mii cinci sute de dolari, căpitanul de pe *Dolphin* a acceptat să facă ocolul necesar pentru a ne depune pe insulă.

— Dar vă previn, ne-a spus el, vaporul meu va fi gata la începutul lui decembrie. Să fiţi aici, că n-am de gînd să vă aştept.

Numaidecît i-am telefonat lui Portelle: *„Vino neîntîrziat. Plecarea peste cîteva zile. Cu neputinţă să amînăm“.*

A sosit într-adevăr neîntîrziat, cu o pălărie de cow-boy pe creştet şi cărînd două valize ticsite cu peliculă, baterii electrice, benzi magnetice, benzi de magnetofon etc. Ne aflam la jumătatea lui noiembrie şi proprietarul vasului *Dolphin* ne-a confirmat că data plecării va avea loc la începutul lui decembrie.

Am profitat de zilele ce ne mai rămîneau ca să cumpărăm ceea ce ne lipsea: cafea, sare, piper, drojdie, făină, ulei, cacao, zahăr, conserve, chibrituri, un sac de fasole, un sac de orez, spirt industrial şi două butoiaşe cu cîte două sute de litri de benzină fiecare, pentru motor. Am mai profitat de zilele rămase ca să-i învăţ pe coechipierii mei să folosească masca şi tubul de scufundător şi, mai ales, ca să manevreze materialul nautic.

Într-o dimineaţă scot *Zodiac-ul* din sacii lui şi-l umflu, urmînd indicaţiile prospectului. Rezervorul de benzină fusese umplut în ajun şi încercasem motorul. Transportam barca pneumatică pe plajă, fixăm motorul în spate şi ne îmbrăcăm toţi trei în costume de baie căci, deşi abia se crapă de ziuă, e foarte cald.

Ne depărtăm de mal vîslind, răsucesc sfoara de demarare şi, încă de la a doua tentativă, motorul începe să sforăie. Pe o mare desăvîrşit de calmă, barca noastră îşi urmează liniştit drumul. Îl pun pe Chaliès la postul de comandă, în locul meu, apoi îi vine rîndul lui Jean. Am numaidecît senzaţia că nu e foarte înzestrat.

Ne apropiem de San Lucas, una din insulele din golful penitenciarului, şi hotărîm să acostăm pe o plajă cu palmieri şi cocotieri, drept pe axa bărcii. Jean e tot la postul de comandă. Fără să încetinească viteza, fără să ridice motorul, se năpusteşte spre nisip, în care elicea se înfundă.

— Ce naiba? Nu ştii că puteai să strici totul dacă elicea se izbea în piatră?

— Dar am văzut cît de colo că e nisip!

— Puteai cel puţin să încetineşti viteza, îmi dă dreptate Claude.

Furios la culme, Portelle începe să ne înjure, cînd se ivesc doi paznici înarmaţi cu puşti. Interzisă debarcarea în acest loc. Ne îndreptăm spre partea ascuţită a insulei, unde se află un mic debarcader şi postul de gardă.

La întoarcere, la începutul după-amiezii, ploaia tropicală ne surprinde la distanţă de o oră de Puntarenas şi a început să ne fie

foame. Claude, aflat la cîrmă, acostează foarte corect. Dar, de cum Zodiac-ul a atins nisipul, Portelle şi Chaliès sar şi-o iau la goană spre casă, lăsîndu-mă singur să mă descurc cu barca, pe care un val o şi trage îndărăt. Mă gîndesc că s-au dus să caute nişte pescari, ca să ne dea o mînă de ajutor şi să ne ajute să descărcăm materialul de plonjare, pe care dealtfel nici nu l-am utilizat. Dar nici vorbă de aşa ceva. Mă aflu singur în luptă cu marea, sub rafalele violente ale vîntului şi-ale ploii. Valul în retragere îmi ia barca de-a curmezişul, şi e o adevărată minune că mai reuşesc s-o aduc pe plajă.

Eram frînt.În timpul ăsta, Claude şi Jean savurau drăgălaş un aperitiv pe verandă.

— Te-ai descurcat al dracului de frumos, mă firitisesc ei cînd sosesc, şiroind de apă şi de sudoare. Te vedeam de-aici: semănai cu un cîine… murat!

— Nu, prieteni, le-am spus, aşa nu merge. Putem face haz, de acord, dar după ce materialul e la adăpost. Şi nu e cazul.

— Nu ne mai bate capul! Vino să bei un pahar!

— Bine, dar mai întîi haideţi cu mine să punem barca la adăpost. Vine fluxul.

— Eşti nebun? Abia ne-am pus haine uscate.

Întocmai: erau uscaţi, pieptănaţi aşa cum trebuie, destinşi. Chiar atunci soseşte prietenul meu Jacques Armand, patronul restaurantului *La Bastille* din San José, pe care-l ţine împreună cu Guillemard.

— Bună ziua la toată lumea! Ce se întîmplă?

— Noi ne-am pus haine uscate, afară plouă cu găleata, şi Robert ne sîcîie cu barca lui.

— Destul, le-am strigat. Gata, veniţi repede! *Zodiac-ul* o să fie luat de apă.

Într-adevăr, îl vedeam clătinîndu-se cînd era atins de rostogolirea unui val. În clipa aceea, Claude Chaliès s-a ridicat, a intrat înăuntru şi s-a întors ţinînd în mînă revolverul meu de 38 milimetri.

— Ne împui capul cu prostiile tale! Du-te şi-ţi ia singur barca. O să vedem dacă ştii să dansezi.

Şi a început să tragă spre picioarele mele. Jacques Armand a şters-o de pe verandă la iuţeală: un glonte îi şuierase pe la urechi.

— Vino, Robert, îmi strigă el. Lasă-i în pace! Nu pleca în expediţie cu ei, sînt nebuni!

M-am urcat la mine în cameră, urmat de rîsetele coechipierilor mei şi mi-am făcut valiza la repezeală. Cînd am coborît, Claude şi Jean tot mai făceau haz, sorbind alte aperitive.

— Ei, căpitane, ne părăseşti?

— Terminat. Vă las totul, să vă spălaţi pe cap, cum ştiţi. *Ciao!*

Şi l-am ajuns din urmă pe Jacques Armand, ducîndu-şi sacul cu lucruri pe umeri. Şi unde mai pui că venise să-şi petreacă *week-end*-ul cu noi!… O oră mai tîrziu, luam trenul spre San José, unde m-am instalat într-o cameră din spate, la restaurantul lui Guillemard, *La Bastille.*

A doua zi, sîmbătă 1 decembrie, m-am dus la ambasadă, ca să-l înştiinţez pe domnul Ramón că nu mă mai duc pe insula El Coco.

— Cred că ai dreptate, mi-a spus locţiitorul ambasadorului. Coechipierii dumitale mi s-au părut puţin cam ciudaţi.

Care nu i-a fost mirarea cînd, peste două zile, am pătruns la el în birou, escortat de Portelle şi Chaliès! I-am dat şi lui, ca şi lui Georges Astua, ataşatul de presă al ambasadei şi corespondent al agenţiei France-Presse, ultimele instrucţiuni privind călătoria noastră. Văzînd că nu mă mai înapoiez la casa „noastră“ de la Puntarenas, Claude şi Jean sfîrşiseră prin a înţelege că nu glumeam. Iar vasul *Dolphin,* cu sau fără noi, pornea în larg luni 3 decembrie, cu puţin înainte de miezul nopţii ; căpitanul ne-o spusese cît se poate de răspicat.

Aşa se face că duminică s-au înfiinţat la *Bastille,* la ora două după-amiaza. Ultinii clienţi părăsiseră restaurantul. Eram cinci: Jacques Armand, Jean Guillemard şi noi trei, participant cu toţii la această discuţie care a durat cinci ore întregi.

— Ştii doar bine, Robert, că am glumit.

— Nu ştiu nimic. Ceea ce ştiu e că nu-i de glumit cu materialul. Trebuie protejat cu orice preţ. El e salvarea noastră. Marea putea lua *Zodiac-uL*

— Am înţeles: ne-am dus să-l punem la adăpost numaidecît după plecarea ta. Vezi? Ei, ce zici, vii? O să fim cuminţi.

— Nu, s-a sfîrşit. Odată pentru totdeauna. Nu mai insistaţi.

— Nu ne poţi face una ca asta! Hai, Robert, hotărăşte-le! Europe 1, cartea, întreaga publicitate pentru filmul tău.

— Nu şi iar nu!

— În acest caz, ai dreptul să ne dai în judecată… contractele desfăcute, toţi banii pe apa sîmbetei… gîndeşte-te.

— Nu mă mai bag, ţin la pielea mea.

Şi tot aşa ore întregi. Cînd unul îşi epuiza argumentele sau energia, celălalt începea :

— Robert, aproape că am şi ajuns, plecarea e mîine… Comoara… traiul bun… Aventura… Tu singur ne tot încînţi cu Aventura de ani de zile şi, uite, acum avem şansa să pornim în întîmpinarea ei! Tu comanzi, noi executăm, îţi promitem. Nu mai face mutra asta. Ţi-e frică, ori ce?

Jean Guillemard, care vedea că sînt pe cale să cedez, îmi făcea semn din cap: „Nu, nu". Şi-atunci mărturisesc, mai mult decît la avertismentele prietenilor mei şi-ale lui don Fernando, m-am gîndit la palma pe care mi-o dăduse Roger Collot chiar aici, la Costa Rica: cu toate astea, nu lăsasem lucrurile baltă şi, de-atunci, Roger, acest coechipier admirabil şi cu mine, formam o echipă formidabilă care nu cunoscuse niciodată nici cea mai mică umbră. Aveam în faţa ochilor chipul lui Robert Collot cînd m-am auzit răspunzînd :

— Nu-mi mai bateţi capul! De acord! Mergem!

În lunea aceea, la ambasadă, lui Georges Astua i-a fost uşor să înţeleagă că expediţia noastră depindea de imperative financiare şi publicitare. Dar n-a spus nimic. La drept vorbind, ca să se poată vorbi despre noi în presă, era nevoie de suspens. Şi cu cît doza de

suspens era mai mare, cu atît aveam şanse să strîngem o oarecare sumă de bani. Căci bani nu aveam deloc în clipa aceea — în orice caz nu destui ca să ne permitem să plătim un vapor care să vină să ne ia de pe insulă. Aşadar, aşa cum a spus unul din coechipierii mei ataşatului de presă, aveam să ne întoarcem pe plută şi în barcă, iar curenţii aveau să ne împingă spre America Centrală etc.

Jean şi Claude inventaseră toată această combinaţie publicitară, care nu avea nimic comun cu cele prevăzute de noi. Personal, nu mă opuneam: nu era o piedică în calea explorării insulei. Şi mai cu seamă, nu ne angaja la nimic: era o scorneală, nici vorbă nu putea fi să ne întoarcem pe-o plută.[42]

Stabilisem următoarele date, ce-au fost comunicate la ambasadă: întoarcerea pe plută la 15 *februarie* cel mai tîrziu. Dacă *pe 20* nu ne-am întors, înseamnă că sîntem în pericol. *Pe 25 februarie,* trebuia dată alarma. Atunci, cu litere mari, de-o şchioapă, pe prima pagină, putea apărea… TREI FRANCEZI PIERDUŢI PE O PLUTĂ IN PACIFIC… TOT FĂRĂ VEŞTI DIN PARTEA CELOR TREI EXPLORATORI DE PE INSULA COMORII… EUROPE 1 LANSEAZĂ UN APEL CĂTRE TOŢI CEI CARE… etc.

Şi-atunci, spre sfîrşitul lui martie aproximativ, un vapor s-ar fi zărit de pe insula El Coco, găsindu-ne într-o formă excelentă… Am fi dat o explicaţie oarecare. Aveam tot timpul să găsim ceva verosimil: lemnul insulei prea greu pentru a pluti pe apă, parîmele rupîndu-se de mai multe ori, mai ştiu şi eu?

Pe scurt, domnii Astua şi Ramón au înregistrat, declaraţiile date de noi. Cu un oarecare scepticism, aveau totuşi să spună mai tîrziu, căci mă cunoşteau bine şi ştiau că înainte de toate sînt un tip prudent, deşi îmi place aventura. Iar povestea aceea cu pluta, nu, nu era genul meu. Dar nu şi-au dat deloc gîndurile pe faţă şi ne-au urat şedere plăcută şi succes la întoarcere.

Pe chei, în clipa cînd mă pregăteam să păşesc la bordul vasului *Dolphin,* Jacques Armand, care ne condusese pînă la Puntarenas, mi-a dat din nou sfaturi prudente :

— De data asta ai încurcat-o, Robert. Fii atent, orice-ar fi. Nădăjduiesc, spre binele tău, că se vor potoli cei doi tovarăşi ai tăi şi că veţi reuşi. Succes! —

17
PE URMELE PIRAŢILOR

Un marinar de pe *Dolphin* ne-a legat echipamentul pe puntea din spate. Aş fi preferat ca materialul cel mai fragil şi alimentele perisabile să fie coborîte în cală. Dar întreg echipajul, cu căpitan cu tot, erau beţi turtă.

Claude şi Jean nu-şi reveneau din uimire ; eu făceam haz de necaz, dar mă întrebam cum o să ieşim din port: ne atingeam de traulerele trase la chei ; vaporul nostru a trecut la mai puţin de douăzeci şi cinci de centimetri de coca unui cargou. La drept vorbind, nu mă simţeam în largul meu. Şi totuşi am sfîrşit prin a ajunge în larg… Numai Bachus ştie cum.

Ne-am trezit a doua zi în plin Pacific, pe un soare minunat. Nici o încreţitură pe imensa pată de ulei a oceanului. Vreo şapte-opt balene, pe care Claude ni le arată, aruncă jerbe albe. Şi mi se întîmplă ceea ce nu mi s-a mai întîmplat niciodată: am rău de mare! Şi am o mutra!… Mă duc să mă culc, fără să mănînc.

Treizeci şi trei de ore pe mare, mă gîndesc, încercînd să adorm. Vom fi aşadar acolo mîine dimineaţă, cam pe la nouă. În cele din urmă, am adormit.

Dar, în timpul nopţii, vremea s-a stricat. Cerul era acoperit şi a început să plouă. Nici la prînz nu ajunsesem. Am simţit că nu-mi mai e rău şi m-am sculat. Totuşi, de data asta, vaporul se clătina şi se apleca pe-o parte şi pe alta. Creasta valurilor era înspumată. Către ora patru după-amiază, norii s-au spart peste noi. Talazurile izbeau coca vasului şi săreau pe puntea din faţă. Vizibilitatea era ca şi inexistentă.

Adăpostiţi în spate sub un mic acoperiş, ne spuneam întruna că unele vapoare se învîrtiseră aşa ceasuri în şir şi chiar, spune-se, zile întregi etc. Chaliès, care nu măi putea răbda, s-a dus la căpitan. S-a întors după cîteva minute :

— Tot nu se zăreşte pământul prin radar. Deşi are o bătaie de douăzeci de kilometri.

Curînd aveam o întîrziere de şapte ore, iar marea devenea din ce în ce mai furioasă. Vaporul, ridicat pe creştetul valurilor, părea a sta pe loc ; apoi, brusc, se năpustea înainte.

Deodată, Portelle începe să strige :

— O pasăre! Priviţi!

Erau chiar mai multe: şapte pescăruşi ce veneau în urma siajului nostru. Pământul trebuia să fie-aproape. Cobor la postul de comandă, agăţîndu-mă de ce pot, cum pot. Căpitanul are un aer complet rătăcit.

— Căpitane, îi spun, pescăruşii sînt în urma noastră.

— Aha… zice. Aha…

Şi nu mai adaugă nimic. Marea devine încă şi mai furioasă. Zăresc totuşi delfini care, cu zecile, se joacă în apropierea vasului. Examinez bagajele, alimentele, materialul nostru. S-au udat, iar legăturile, aşa mi se pare, au slăbit. Opt ore de întîrziere. Sîntem în plină furtună. Cerul e ca cerneala. Ploaia se înteţeşte şi mai mult. Abia de mai poţi vedea. Urc pe punte ca să verific starea materialului. Un marinar se află acolo, examinînd barca de salvare şi motorul.

— E înfiorător, îmi spune Claude, care a venit după mine. Probabil am trecut de insulă, mai adaugă. Şi am impresia că mergem în zig-zag.

Fără doar şi poate, îmi spun, căpitanul probabil că plimbă radarul în toate direcţiile, ca să încerce să repereze insula. Chaliès, plecat să afle noutăţi, se iveşte printr-o perdea de ploaie şi ne strigă bucuros, dînd din mîini :

— Am văzut insula în radar! Am văzut-o! Sîntem la douăzeci de kilometri de ea.

Ne apucăm să scrutăm orizontul, înecat în ploaie şi ceaţă, opac.

— Nu trebuie să fie prea departe, afurisita!

— Chiar şi la un kilometru riscăm să n-o vedem, răspunde Claude. Aşa mi-a spus căpitanul. Dumnezeule, uite-o! Acolo, la dreapta! N-o vezi decît atunci cînd dai cu nasul de ea!

Era într-adevăr EA. O masă mare, întunecată, într-o spărtură a ceţii. Încetişor, conturu-i filigranat se precizează sub ploaie. Am recunoscut, la tribord, insula Nuez, o stîncă masivă, neagră, înaltă de aproape o sută de metri, scăldată în spumă.

Prudent, *Dolphin* s-a oprit la cîteva cabluri de coastă. Ancorat în golf, un velier de şaptesprezece metri, *Success,* slujea drept *punching-ball*[43] valurilor.

— Insula ta pustie, glumi Portelle, n-ar aduce din întîmplare cu Elysée-Montmartre?

Am hotărît să dormim pe *Dolphin.*

La ora şase dimineaţa, eram toţi în picioare, de parcă aveam mîncărime. O gustare simbolică, şi repede pe punte. Timpul e noros, dar nu mai plouă.

Ziua încearcă încet să scoată stîncile dintr-un anonimat cenuşiu şi noroios. Prietenul meu Francis Mazière [44] care, cîţiva ani mai tîrziu, în timp ce se îndrepta spre insulele Marchize, a abordat insula în condiţii identice, avea să-mi mărturisească: „Era sinistru, aproape că-ţi făcea rău“. Dar aşa cum era, pentru noi bucata aceea de pămînt însemna Ţara făgăduinţei.

Deodată, soarele s-a arătat printr-o spărtură, apoi a risipit întunericul, luminînd peisajul. Pe un fundal de cocotieri şi de verdeaţă, falezele golfului Chatham luară culoarea ocrului-roşcat. Un rîu sclipi către mare. Un munte, nu încă verde de-a binelea, departe, în spate, părea a se ivi din nisipul auriu al plăjii.

Am fost cucerit. Totuşi, viziunea aceasta n-a ţinut mai mult decît zborul unui pescăruş şi, din nou, totul s-a cufundat în ceaţă. Vaporul, prin burniţă, desenă un cerc larg ca să depăşească insula Nuez şi să intre în golful Weston, ale cărui faleze pătrund abrupt

de-a dreptul în ocean. Mi s-a părut că zăresc intrarea într-o cavernă. Dar, imediat după aceea, după ce depăşisem un promontoriu stîncos, pătrundeam în hemiciclul imens al golfului Wafer, cel mai frumos din toate, străjuit de cocotieri postaţi în faţa colinelor, deasupra cărora se înalţă un platou verde, ce domină marea. Două cascade se prăvălesc cu zgomot spre plajă, pline de crăci uscate şi de gunoaie.

Dolphin opreşte maşinile la o sută de metri de ţărm. Barca de salvare e coborîtă la apă şi începe un adevărat du-te-vino ca să ne debarce echipamentul şi bagajele. Cele două bidoane de benzină sînt azvîrlite în apă de pe punte şi vor fi remorcate cu o frînghie. Apoi ne vine şi nouă rîndul. Ne urcăm în barcă. Două minute mai tîrziu, păşim în sfîrşit pe insula comorii.

È aproape ora nouă, cînd, după ce vremea s-a mai luminat, *Dolphin* ne părăseşte şi ne salută cu ţiuituri de sirenă. Tăcuţi, suiţi pe o stîncă, răspundem fluturînd mîinile. Nu găsim cuvintele „istorice" la care te-ai putea aştepta într-o asemenea clipă. „Gata, am ajuns…" Asta-i tot. Sîntem emoţionaţi, ce mai!

Ne aşezăm pe lăzi, privind la vaporul care dispare, şi ne aprindem fiecare cîte o *gauloise.* Cu bună ştiinţă, n-am luat decît vreo zece pachete, ca să facem o cură de dezintoxicare. Şi numai un singur litru de alcool: *aguardiente,* ţuică de contrabandă, cumpărată la Puntarenas. În spatele nostru, la marginea unui rîu, se află o cabană din lemn. Amintire de la vreun căutător de aur solitar? Puţin probabil ; e prea mult de-atunci. Vreo expediţie mai norocoasă decît a noastră, mai curînd… Oricum, pentru noi e o adevărată pomană: ne va sluji drept magazie, sau ca să depozităm alimentele şi materialul. Va fi de-ajuns să dregem acoperişul, care se cască. Mă hotărăsc să rup tăcerea :

— Gata, la treabă! Tot materialul în cabană şi-repede!

Ne punem pe lucru cu dragă inimă şi dăm peste primii locuitori ai insulei: vreo trei-patru şobolani care fug prin găurile din ceea ce

se mai poate numi podea. Facem un aranjament provizoriu şi, din cauza locatarilor, vîrîm sacul cu orez în cea mai încăpătoare dintre lăzile de fier. Cu neputinţă de locuit în baraca asta. E drept că nu-i prea îmbietoare. Greu de făcut ceva mai bun în genul ăsta.

— Să căutăm un loc potrivit pentru corturi, zic, aruncîndu-mi privirea jur-împrejur.

— Dac-am începe prin a pune ceva în gură? propune Claude? Am să fac cafea, voi deschideţi nişte conserve.

Prima noastră masă luată pe insulă avea aşadar să fie hrană rece: şuncă la cutie şi, thon în ulei, cu pîine care nu e prea veche. O cafea caldă va fi, oricum, binevenită. Claude va trebui să mai pună încă de-o cafea, pentru că băieţii de pe *Success* vin în vizită. Au sosit dinspre San Diego, din California, şi s-au oprit aici pentru cîteva zile. Ne-au primit la bordul velierului lor măsurînd şaptesprezece metri, bine apărat pentru vreme rea. A doua zi pornesc spre Panama.

— Bine, spune Jean, acum după ce s-au cărat, umflam *Zodiac-ul* şi plecăm la pescuit.

Răspund :

— Nici pomeneală, dragul meu. Mai e material care zace pe plajă, şi-apoi trebuie să găsim un colţişor unde să aşezăm corturile.

— Îi tot dai întruna cu materialul tău… mormăie el.

Dar mă urmează şi alege o insuliţă între două braţe ale rîului:

— O insulă pe o alta însula — e ceva drăguţ! Hai, Claude, ne instalăm aici.

— Dacă vreţi să ştiţi părerea mea, le spun, e cam prea înconjurat de apă locul ăsta.

— Ai mai văzut vreo insulă care să nu fie înconjurată de apă? rîde Chaliès. Că pisălog mai eşti!

Şi-am instalat corturile. Personal, am lăsat cortul cel mare tovarăşilor mei şi eu l-am luat pe cel mic, pentru care am ales un loc pe o platformă îngustă, puţin ridicată, la cîţiva metri depărtare de

rîu. Cam pe la mijlocul celei de-a doua nopţi, am fost trezit brusc. Portelle mă zgîlţîia :

— Robert, hai, repede! Vine fluxul. Grăbeşte-te, apa năvăleşte în cortul cel mare.

Mi-am aprins lanterna etanşă şi l-am urmat fără să spun nimic.

Zece centimetri de apă apucaseră să treacă peste sacii de dormit ai lui Claude şi Jean, peste hainele şi mărunţişurile puse pe jos.

— Trebuie transportat totul în cabană, cît mai repede. O să fiţi nevoiţi să vă culcaţi acolo.

Eram cît pe ce să-i iau la rost, dar m-am oprit: lecţia ce le fusese dată le era de ajuns. Din fericire, nu ploua. Am cercetat oceanul timp de-o jumătate de oră şi, liniştit, m-am dus în cort la mine, unde am adormit, la loc uscat.

A doua zi am descoperit un loc ideal în spatele barăcii,dincolo de pîlcul de cocotieri, şi ne-am mutat. Apoi am hotărît să continuăm explorarea rîului şi a împrejurimilor lui.

În ajun, după ce Claude mă ajutase să umflu barca pneumatică şi să încerc motorul, iar Jean începea să-şi scrie impresiile, luasem un prim contact cu interiorul insulei. Mersesem un timp pe lingă rîu, apoi pătrunsesem pe sub copacii mari ai pădurii. Zărisem vreo trei-patru porci cu pielea rozalie şi cenuşie, graşi, care tîndăleau pe lîngă ferigile uriaşe. La întoarcere, la doi paşi de cortul cel mare, am surprins două căprioare care n-au fugit decât în clipa cînd aproape că le-am atins.

— N-o să ducem lipsă de carne.

Ştiam asta din lecturile făcute, dar era plăcut să ne convingem *de visu.* Căpitanul James Colnett — numit ce alţii Vancouver — ar fi adus porci pe insulă în 1793. Cerbii şi căprioarele ar fi fost debarcate cam pe la mijlocul veacului trecut, de către nu se ştie cine. Dintotdeauna existaseră o mulţime de şobolani evadaţi de pe vapoare, şi de pisici de angora sau obişnuite, care se sălbăticiseră.

Iată de ce astăzi Claude îşi ia puşca de 16 milimetri — iar Jean carabina 22 *long rifle.* Eu iau aparatul de filmat, pentru orice

eventualitate. Începe să plouă cînd pătrundem în pădure. Printre ferigi, urcăm o colină şi reperăm o cascadă în amontele rîului. Ploaia şiroieşte din ce în ce mai tare şi ne pregătim să ne întoarcem în tabără, cînd Claude ţinteşte în direcţia unei rîpe şi trage de două ori la rînd înainte de-a începe să coboare panta lunecoasa; a răpus un căprior minunat, de vreo cincizeci de kilograme.

În timp ce ei spintecă şi tranşează animalul, eu construiesc o lesă de nuiele, aşa cum se face acasă la Guainora, între doi copaci. Am să afum pe ea un but. Claude, care, hotărît lucru, se dovedeşte a fi un bucătar de elită, prepară cealaltă coapsă, cu sos, în cratiţa-minune. Un adevărat ospăţ.

Începe iar să plouă. Plouă mult pe insula asta. Aşa că propun să consacrăm următoarele trei zile unui aranjament serios în tabără: constituirea unei rezerve de lemne ţinute la loc uscat şi a unui acoperiş pentru locul unde gătim, aflat deocamdată în aer liber..

— E absolut necesar pentru o şedere mai lungă, am adăugat. E timpul să astupăm găurile de pe acoperişul cabanei, a şi început să mucezească totul.

Băieţii au fost de acord. Pe legea mea, începutul e mai bun decît îndrăzneam să-mi închipui.

A doua zi dimineaţa, timpul nu era prea urît. Am proasta idee să ne acordăm o pauză, ca să ne ducem la pescuit. Punem barca la apă. Direcţia: golful Chatham. Am aşezat la undiţă un mosor mare. Legăn momeala, se desfăşoară vreo douăzeci de metri de fir, şi iată că mosorul şi începe să zbîrnîie. Trag încetişor: trebuie să fie un exemplar pe cinste ; am să-l zăresc numaidecît. Ba deloc! Un rechin mi-l smulge, un monstru lung de doi metri pe care l-am zărit toţi trei în clipa cînd se îndrepta spre noi să înfulece prada. Recuperez undiţa şi arunc din nou. De data asta l-am prins; e un fel de thon, care precis că trebuie să cântărească vreo trei livre.

Propun să tragem o clipă la mal, ca să facem o mică recunoaştere. Am convenit ca Jean şi Claude să pescuiască la întoarcere. De

îndată ce barca atinge nisipul golfului, Jean sare pe plajă şi se îndepărtează, lăsîndu-ne să ne descurcăm cu barca. Hula e destul de puternică ; ne e greu să menţinem ambarcaţiunea pe loc. Motorul cade şi se izbeşte de-o piatră.

— Jean, data viitoare şi toate dăţile de-acum înainte nu uita că ne ocupăm cu toţii de barcă, altfel riscăm să avem neplăceri mari.

— Bine, bine, nu mai răcni.

Ne dezmorţim picioarele şi, la întoarcere, aşa cum am promis, îi dau undiţa lui Portelle. Trecem de-a lungul insulei Nuez. Plonjînd ca la o comandă, vreo zece păsări se năpustesc asupra momelii. Jean ia o pasăre, castanie şi cu pîntecele alb, mare cît o puică. O aducem în barcă. Claude îi scoate cîrligul din cioc şi o mîngîie drăgălaş. Pasărea rămîne cîteva clipe cu noi apoi îşi ia zborul: Claude trece la cîrmă. Eu arunc undiţa, apoi i-o trec numaidecît lui Jean ; acesta scoate pe loc un peşte frumos, albăstrui. E rîndul lui Claude: prinde încă un thon care, în seara asta, se va rostogoli întîi prin fainã, înainte de a-i da drumul în tigaie.

Din clipa aceea, coechipierii mei îşi descoperiră o nouă pasiune: pescuitul. Pasiune prea exclusivă, după părerea mea, şi prea marcată de simţul competiţiei. Nu mai era vorba decît să ieşim pe mare, fie dimineaţă, fie seară. Eu mă făceam că nu aud: amenajarea taberei trebuia să treacă înainte de orice. Numai că eram singurul care să trebăluiesc, să verific, să aranjez, să încerc a ne apăra împotriva şoarecilor şi a ploii. Pe ei faptul nu-i tulbura. Ceea ce-i sîcîia era că numai eu mă pricepeam să pregătesc undiţa.

— Ei, ce s-aude cu undiţa aia, e gata?

— Nu! Cabana e gata. Priveşte: nu mai e nici o gaură. Am strîns bucăţile de tablă, le-am pus unde trebuie pe acoperiş.

— Doar n-o să ne ţii acum un curs de arhitectură! Hai, pregăteşte repede undiţa!

Săreau amîndoi cu gura pe mine şi porneam, în ciuda faptului că nu mai era mult pînă la venirea nopţii. Barca se umplea repede de peşti, dar nici unul, nici celălalt nu voia să se întoarcă. Dacă Jean

prindea un peşte de două kilograme, Claude voia unul de trei. După ce-l prindea, da, ne puteam întoarce. Numai că atunci era rîndul lui Jean să refuze: voia şi el să prindă un peşte încă şi mai mare. Şi tot aşa, o luau întruna de la capăt. Eram sătul pînă-n gît. Şi cîtă benzină se prăpădea!… Dacă o ţineam tot aşa, curînd bidoanele aveau să fie goale, şi pe degeaba, pentru nişte copilării. Dar, pentru ei, era ceva serios acest *mano a mano,* acest duel pe care-l purtau prin intermediul peştilor.

Au pornit în cele din urma singuri, în timp ce eu dregeam baraca, făceam o vîslă pentru barca cea mică, construiam o masă sau mă duceam după lemne pe care le puneam la uscat. În depărtare, auzeam sforăitul motorului. Îmi arunca în nări mirosul de benzină care se ducea pe apa sâmbetei. În ciuda sfaturilor mele, nu consimţeau să se întoarcă decît la căderea nopţii sau dacă începea să toarne cu găleata, ceea ce doream fierbinte.

Într-o seară, nu i-am mai auzit venind. Cînd i-am zărit, gesticulau pe plajă, pe cît se pare gata să se ia la harţă. Barca se clătina pe valuri. M-am repezit. Într-adevăr, gluma se îngroşa. Jean lăsase barca la voia întâmplării: în clipa cînd să acosteze, îi căzuse pălăria în apă şi se dusese s-o caute. Motorul — devenise un obicei acum — se izbise de pietre. Am izbutit să-i potolesc şi să-i mobilizez în ajutorul bărcii, care începea să se îndepărteze. Era plină ochi de peşte, zeci de kilograme de peşte ce trebuia aruncat, pentru că, de-a doua zi, nu-l mai puteam mînca.

— N-aveţi pic de minte.

— Claude nu voia să ne întoarcem, mi-a răspuns Jean.

— Se poate, dar rezultatul e acelaşi: benzină prăpădită de pomană. Dacă e Claude cel care a luat-o razna, înseamnă că tu ai prins azi peşti mai mari decît el.

— Vezi-ţi de treaba ta!

Mi-au răspuns aproape într-un glas.

Tabăra mi se pare acum destul de corect amenajată. Încît propun ca în dimineaţa asta să pornim în explorarea insulei. Imposibil. Ieri-seară au hotărît să se ducă la pescuit.

La întoarcere, din nou o manevră greşită, veşnic aceeaşi: Jean a uitat să ridice motorul, care s-a izbit de pietre. Cu neputinţă să fii atît de distrat, parcă ar face dinadins!

Am ajuns să mă întreb dacă nu-i chiar aşa. Dar nu, e inconştient, e orgolios ; nu admite că se pricepe mai puţin decît Claude, şi cum Claude ştie să conducă barca, şi el, Jean, ştie să piloteze la fel de bine. Şi hop! în pietre.

Seara, citesc pînă tîrziu la ei în cort, la lumina lămpii cu butan, a cărui întrebuinţare era la început rezervată bucătăriei, pentru cînd aveam să pătrundem în interiorul insulei. Benzină (vi se pare că e una din obsesiile mele, şi e adevărat), baterii electrice, butan… toate aceste elemente esenţiale pentru şederea noastră se topesc văzînd cu ochii. Le atrag atenţia:

— Nu ne mai pisa!

Nici vorbă ca-i plictisesc. De ce să ne facem griji? Golful e plin de peşti iar lăzile de romane poliţiste. Şi-atunci? Dar în condiţiile astea, ce se alege de expediţia noastră?

Îi conving, în sfîrşit, să mergem să vedem ce se întîmpla de cealaltă parte a golfului Speranţei. Numai că a doua zi dimineaţă, totul e cu fundul în sus. Se simt obosiţi, au stat să citească pînă la ora două noaptea. „Ah, dragul meu, ce suspans! Ţi-l împrumut şi ţie.“ Mai bine se duc la pescuit. Ducă-se! Asta mă scuteşte să mă mai lupt cu ei. Am hotărît: n-am să le mai adresez nici cel mai mic reproş. La ce le-ar sluji? Nu fac decît ce-i taie capul. Pornesc de unul singur să explorez malul.

Seara, în tabără, în timp ce degustă fileuri de peşte, ei îmi cer să plecăm a doua zi spre golful Speranţei, fie numele lui binecuvîntat: eram cît pe ce să-mi pierd speranţa.

Bine! A doua zi „*E zi de duminică azi“,* cum spune cîntecul, mă scol fluierînd vesel. E chiar duminică 16 decembrie. Cerul e

întunecat dar marea e calmă. Şi ne lungim atîta, că la ora prînzului tot n-am plecat. Nu spun nimic, dar nu mă pot împiedica să nu mă gîndesc că e prea tîrziu ca să mai instalăm o tabără acolo ; pentru azi va fi de-ajuns o simplă prospectare, un singur du-te-vino. E trecut de ora unu. Claude şi Jean umplu pînă la refuz barca cea mică.

— E barca noastră de salvare, nu mă pot împiedica să spun. Dacă ni se întîmplă ceva, n-o vom putea folosi.

— De acord, dar dacă punem totul în *Zodiac* nu vom putea pescui în voie.

Claude leagă barca micuţă în spatele celei mari. ÎI sfătuiesc :

— E prea încărcată, mai slăbeşte un pic legătura.

— Ba nu, e tocmai bine aşa.

S-a întîmplat exact ce era de prevăzut: la al doilea val, partea din faţă a bărcii mici se încurcă în spatele Zodiac-ului ; motorul cade şi una din piesele lui se strică. Plecarea e amînată. Pe cînd? Nu pentru a doua zi, în orice caz. Chaliès pretextează că i s-au udat hainele… Ca şi îmbrăcămintea noastră a tuturor, şi încă din prima zi! Plouă întruna şi nimic nu izbuteşte să se usuce. E însă cazul să spunem că frig nu e. Portelle clatină din cap, dar nu spune nimic. Nici eu. Mă gîndesc: ce naiba caut eu aici cu nişte puşlamale ca astea? Numai să se ivească un vapor la orizont, şi *salut, prieteni!*

Ei bine, în ciuda oricărei aşteptări, am petrecut una din cele mai frumoase seri. Vremea se îmbunătăţise simţitor în timpul mesei, iar Chaliès s-a întrecut pe sine. Deodată, pe neaşteptate, Portelle spune :

— Înainte de-a porni spre golful Speranţei, ce-ar fi să ne uităm mai de-aproape pe planul lui Thompson? Ce ziceţi?

— Am putea face şi o înregistrare bună, după părerea mea, spune Chaliès. Cum pornim mîine, trebuie să trecem la treabă chiar acum. O.K., Robert? adaugă el întrebîndu-mă.

Era cît pe ce să mă înec cu bucata de căprior pe care o savuram.

— O.K., am sughiţat.

Portelle meşterea la butoanele magnetofonului lui. Chaliès întindea pe masă o hartă a insulei. Ne instalasem sub streaşină cortului mare.

Jean ne-a cerut să facem linişte :

— Atenţie, începem, e rîndul tău. Claude!

CLAUDE — Am în faţă harta insulei. Şi tu ai aceeaşi hartă, Robert.

EU — Nu! Eu am harta franţuzească a lui Chaplain. Nu e la aceeaşi scară dar…

JEAN — O clipă! Am să vă citesc planul pe care Thompson, aflat pe patul de moarte, l-a lăsat prietenului său Keating. Iată ce spune planul. Dacă îl înţelegem, poate că vom da peste fabuloasa comoară. Vom relua termenii unul cîte unul. Citez: de debarcat în golful Speranţei între două insule mici. Robert?

EU — Nici o greutate, cele două insule sînt cunoscute. E vorba de insula numită Claie de fîn şi de insula Căpăţîna de zahăr.

CLAUDE — Ne vom duce cu barca în golful Speranţei. E periculos drumul pînă acolo?

EU — Va trebui să fim atenţi. Într-adevăr, pe hartă, e marcată o zonă pe care scrie: „pericole semnalate" ; sînt aşadar destul de necunoscute dar există. Cel mai bine ar fi să facem un mic ocol şi să nu mergem prea aproape de-a lungul coastei.

CLAUDE — Cîţi kilometri sînt pînă la golf?

EU — Cred că vreo cincisprezece.

JEAN — Pînă acum, nici o dificultate. Ne vom afla în golful Speranţei peste aproximativ doua ore şi vom da peste cele două insule menţionate. Şi iată cea de-a doua parte a planului lui Thompson. Citez: de mers de-a lungul rîului trei sute cincizeci de paşi. Se încheie citatul. Cei trei sute cincizeci de paşi sînt, desigur, paşi de bărbat. Cît despre rîu, va trebui să-l găsim… Claude, ai cercetat harta destul de amănunţit?

CLAUDE — Numai gura de vărsare e însemnată, atîta tot. E firesc, de vreme ce interiorul nu e explorat.

JEAN — Nici aici n-o să avem de întîmpinat dificultăţi: o să găsim rîul! o să facem cei trei sute cincizeci de paşi. Pînă acum, pare foarte simplu de găsit comoara. Planul mai spune apoi, citez: de cotit spre nord-nord-est opt sute cincizeci de iarzi, vîrf.

CLAUDE — Cum aşa? vîrf?

JEAN — După „opt sute cincizeci de iarzi“ se află cuvîntul „vîrf“.

EU — Nord-nord-est, nici asta nu-i greu: vom avea o busolă. Opt sute cincizeci de iarzi înseamnă cam opt sute de metri.

CLAUDE — Dar aici, nu vom avea dreptul să ne înşelăm nici cu un metru, poate chiar nici cu cincizeci de centimetri.

EU — O să vedem la faţa locului. La fel şi cu vîrful.

JEAN — Supărător e că, pe hartă, nu se menţionează nici un vîrf pe locul ăsta. Pe urmă, lucrurile se complică şi mai mult. Citez: la apusul soarelui, vîrful închipuie umbra unui vultur cu aripile desfăcute. Se încheie citatul. Aşa că va trebui să aşteptăm apusul soarelui. Să nu uităm că de vreo cinci-şase zile din douăzeci şi patru de ore, douăzeci şi două plouă. Vom putea zări, măcar, soarele?

EU — Nu cunoaştem sudul insulei. Poate că acolo ploaia e mai puţin abundentă. Nu ştiu…

JEAN — Or, soarele e un element foarte important în descoperirea comorii. E însăşi cheia misterului. Va trebui poate să-i aşteptăm apariţia două săptămîni, sau o lună…

CLAUDE — Dacă într-o seară avem norocul să vedem soarele cînd apune, vom avea şi norocul să vedem vulturul cu aripile desfăcute proiectat de vîrf. Iar dacă-l vedem, aproape că am şi ajuns la cele douăzeci şi două de miliarde ale lui Thompson! Într-adevăr planul abia dacă mai adaugă cîteva cuvinte. Citez: la locul unde se îngemănează umbra cu soarele, grotă însemnată cu o cruce.

JEAN — Ei, Robert, să ne închipuim că zărim vulturul. Mai rămîne de descoperit ce-i mai important: peştera lui Ali-Baba, grota însemnată cu o cruce.

EU — Într-adevăr, probabil că există mai multe grote ; îmi închipui că dacă nu era decît una, Morgan n-ar fi fost nevoit s-o însemne! Trag concluzia că trebuie să fi fost astupată de piraţi. Comoara se află înăuntru, îngropată sau numai pusă pe jos. După părerea mea, grota asta e în peretele falezei, aproape de apă, dar nu sub apă.

JEAN — Trei marinari englezi, am numele lor, au încercat să dea de ea şi şi-au pierdut viaţa. Au fost mîncaţi de rechini.

EU — Pentru piraţi, pe vremea aceea, era absolut imposibil să-şi ascundă comorile în grote submarine. N-au supravieţuit niciodată acestor încercări. E firesc. Vezi bine că apele de-aici colcăie de rechini. Sper că nu vom fi mîncaţi, că vom găsi grota şi, mai cu seamă, douăzeci şi două de miliarde.

CLAUDE — Asta-i părerea ta, că cele douăzeci şi două de miliarde mai sînt aici şi pot fi găsite?

EU — Da, o simt. Sînt convins. Pînă în străfundul fiinţei mele. —

18
TRAGEDIA

Pe 17 decembrie, pornim aşadar spre golful Speranţei. În sfîrşit! Trecem barajul de valuri fără incidente. Cum nu cunoşteam această parte a insulei, am hotărît să-i dăm ocol dinspre vest. Aşa se face că ne îndreptăm spre capul Swaine. De cum părăsim golful Chatham, marea devine foarte furioasă.

— Robert, zăresc recife! mă alarmează Claude.

— Dac-o luam pe partea cealaltă ar fi fost poate mai bine, îşi dă cu părerea Jean, ceea ce nu-l împiedică să-şi pregătească magnetofonul. Ia uite-aici! Cu o mişcare din bărbie, îmi arată valurile. Sînt scurte, dar golurile dintre ele ating cîţiva metri. Vremea însă nu-i prea urîtă. Cînd şi cînd, Jean înregistrează.

EU — Ţine motorul, Claude, ţine motorul! Dacă ne ia dintr-o parte, ne ducem la fund cu tot calabalîcul.

CLAUDE — Prea am încărcat barca!

JEAN — Sîntem înconjuraţi de faleze. Cascade se prăvălesc de peste tot. Un adevărat rezervor, insula asta! Colţii aceia de stîncă danteşti, care se înalţă din apă, acolo, ştiţi cum le spune?

CLAUDE — Da, e capul Lionel sau Duplicado.

EU — Un loc afurisit şi prost cunoscut! Harta spune: „pericole semnalate". Trebuie să fie semănat cu recife. Ia-o mai spre larg… auzi, Claude, mai spre larg, pentru Dumnezeu!

CLAUDE — Ţi-e aşa de frică?

JEAN — Era cît pe ce să ne izbim de reciful ăsta! Motorul s-a izbit uşor de el. Ce naiba, ia-o spre larg, aşa cum ţi-a zis Robert.

CLAUDE — Cîrmesc, cîrmesc, nu te înfuria!

Mă trecuseră fiori pe şira spinării. Claude sfîrşise prin a se hotărî. Oare pentru că Jean fusese de-aceeaşi părere cu mine? Trecem de capul Dampier.

EU — Iată insula Claia de fîn şi insula Căpăţîna de zahăr! Golful se află chiar în spatele lor.. Nu se vede încă prea bine.

JEAN — Trebuie să debarcăm între cele două insule. Priveşte! Falezele! Rîul trebuie să… Ce naiba mai e şi asta?

Pană de motor, asta e! Vom avea tot timpul să ne tot uităm… şi, pentru început, să ne uităm la rechinii ăştia care s-au ivit de cum a tăcut motorul. Unul dintre ei lunecă de-a lungul bordului, la mai puţin de un metru. Toate astea nu ne liniştesc deloc. Trebuie să vîslim din răsputeri. Valurile şi tăvălugii de apă trec unul după altul. Caut un loc unde să debarcăm şi zăresc mai multe grote în partea ascuţită a golfului. Nici vorbă nu poate fi să punem piciorul pe pămînt, acolo. Poate că dincolo, spre dreapta, la vărsarea unui rîu. Claude îşi dă silinţa să dreagă motorul, dar e zadarnic. Ne apropiem de gura de vărsare vîslind. Jean se nelinişteşte :

— Nu există plajă… numai pietre mari.

Văzusem foarte bine că aşa stau lucrurile. Manevra de acostare nu va fi deloc uşoară… Dar problema e repede rezolvată: un tăvălug ne catapultează spre coastă ; ajutîndu-mă de vîsle, izbutesc să îndrept barca între două recife. O să ne cam frîngem gîtul pe pietroaiele astea cît toate zilele. Ambarcaţiunea noastră e pe jumătate plină cu apă. Alimentele, biscuiţii, zahărul s-au muiat. Cutia de carton în care erau conservele a zburat peste bord, nici nu mai ştiu cînd.

— Am scăpat ieftin!

— Nu eşti pretenţios! îmi răspunde Portelle, ştergîndu-şi magnetofonul cu dosul mîinii.

Instalăm cortul şi hamacul departe de ţărm, în apropierea unui rîu, sub nişte cocotieri. Golful e de-a dreptul încîntător: iau o vedere panoramică pe îndelete.

Seara, mîncăm orez şi biscuiţi uzi. Iar noaptea. Claude şi Jean vor citi pînă tîrziu, tot la lumina lămpii cu butan, nici vorbă, deoarece n-au uitat să ia cu ei pînă şi-aici romane poliţiste. Şi, bineînţeles, dimineaţa cînd s-au trezit, eu eram sculat de vreo două-trei ore, sub un cer nefiresc de albastru. Jean ne pune numaidecît banda cu înregistrările din ajun. Îi cere părerea lui Claude :

— Ei, ce zici, ţi se pare bine?

— N-ar fi rău, îi răspunse Chaliès, dar îţi iei un ton care aduce prea mult a speaker de actualităţi… mă face să mă gîndesc la tipul ăla de la televizor, cum naiba-l cheamă? ştii la care mă gîndesc: unul cu gura ca o tîrtiţă de găină şi…

Jean a sărit ca ars :

— Ticălosule, eşti invidios! Pînă şi Robert, cu accentul lui caraghios, şi el e în ton! Dar tu, tu eşti groaznic!

Număr loviturile. Portelle şi a ieşit din fire de-a binelea. Chaliès trebuie să fi atins un punct sensibil. Jean o apucă spre rîu. Iau aparatul de filmat şi mă duc după el. Claude vine şi el în spatele meu. Îl găsim pe Jean stînd pe un trunchi, la vreo două sute de metri lîngă tabără. Tace, dar e furios.

— Hai, Jean, îi spun, vino cu noi! O să filmăm împreună secvenţa „căutarea comorii după planul lui Thompson“!

— Alături de Claude? Nici pomeneală! Mă întorc la cort.

— O să-i treacă, linişteşte-te! Hai, îmi spune Claude ridicînd din umeri.

Urcăm de-a lungul rîului şi ajungem la capătul lumii, la poalele unei cascade, ale cărei ape, străvezii în lumina soarelui, se prăvălesc din cer, de-acolo de sus. Nu mă pot împiedica să nu filmez şi Claude mă aprobă:

— E minunat! Şi nebunul ăla care n-a venit! Ar fi putut înregistra pe bandă, pentru fondul sonor.

Printr-o înţelegere tacită, ne întoarcem îndărăt. În tabără, nici urmă de Jean. Strig, îl chem. Nimic. Şi Claude, cu mîinile făcute pîlnie la gură, răcneşte :

— Am găsit comoara! m-auzi? am găsit comoara!

Jean aude, desigur, dar nu răspunde. Vremea e prea frumoasă ca să stăm acolo: ronţăim cîţiva biscuiţi, care nu s-au uscat încă, şi pornim să ne jucăm de-a cercetaşii căutători de comori. Conform planului, facem trei sute cincizeci de paşi de-a lungul rîului, apoi o cotim în direcţia nord-nord-est. Care ne duce în plină pădure, o pădure destul de nărăvaşă, cu crengi joase, cu tufişuri, cu ferigi care

maschează rîpe nu prea adînci. Înaintăm prin albia unui torent şi sîntem siliţi să escaladăm o cascadă de vreo opt sau zece metri. Cei opt sute cincizeci de iarzi ai lui Morgan mi se par cam aiuristici! E o păcăleală. Sau e vorba de alt golf. Nu, nu de-aici o să vedem vulturul desfăşurîndu-şi aripile. Inutil să aşteptăm apusul soarelui.

Îl vom aştepta plimbîndu-ne pe mal, pe pietroaiele cele uriaşe, pe stînci, încercînd să dăm de-o grotă ce s-ar afla la nord-nord-est pe insula Claie de fîn. În amurg, ne întoarcem la tabără. Nu mai e nimic de mîncare. Ne potolim foamea cu nuci de cocos. Jean citeşte sub cort. Încerc să-i vorbesc. Se face că nu aude.

— Să-l lăsăm în pace! spuse Claude: noapte bună!

Noaptea n-a fost rea. Sun deşteptarea de timpuriu: marea va fi poate mai puţin furioasă. Şi sîntem plini de neastîmpăr. E timpul să „ne“ găsim golful Wafer. În ciuda orei matinale, hula bîntuie din plin şi nu văd cum am putea depăşi barajul valurilor. O singură posibilitate: să încercam să pornim cu barca de la vreo cinci-şase sute de metri de aici, spre promontoriu, unde marea ar trebui să fie mai calmă. Jean, mut cu desăvîrşire, şi Claude, foarte bine dispus, împăturesc cortul. Eu curăţ bujiile şi repar motorul.

Aşa cum nădăjduiam, constat, odată ajunşi acolo, că va fi cu putinţă să pornim de la ţărm între tăvălugii de apă care sînt, în această zonă, foarte slabi. Claude e cît pe ce să fie zdrobit de-un colţ de stîncă, dar trecem. Mă îndepărtez, vîslind puternic. Claude se ocupă de motor care tuşeşte şi consimte în cele din urmă să demareze. Suflu cam greu. Jean e tot bosumflat; n-a deschis gura de ieri, dar a trudit alături de noi, fără să se lase rugat, ca să transportăm materialul spre promontoriu. În timp ce trecem pe lîngă un colţ de stîncă ascuns sub apă şi insula Căpăţînei de zahăr, motorul se stinge. Numaidecît, scrutez coasta ca să reperez un punct de acostare, de unde să putem escalada falezele, să ajungem pe platou şi apoi în golful Wafer. Uf! motorul porneşte iar şi, ca şi cum zbîrnîitul motorului i-ar fi slujit drept semnal, Jean îşi iese în aceeaşi clipă din mutism şi comandă: „Repede, să înregistrăm!“ de

parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Zicînd acestea, n-a făcut decît să arunce o privire rapidă spre Claude. Începe chiar el.

JEAN — Motorul s-a pornit din nou, nu! nu chiar cum trebuie, gîfîie, da! porneşte cum trebuie, iar începe să tuşească, s-a sfîrşit: e în pană.

EU — Vîslele, vîslele!

CLAUDE — Rezervorul!

JEAN — Nu, benzină este!

EU — Să nu ne pierdem cu firea! Hai, Claude, trage de sforicică… încă o dată! Fără să te enervezi.

CLAUDE — Gata! A pornit!

EU — Fii atent! Dacă mai face o pană, e grav. Ne aflăm în faţa unor faleze de-a dreptul verticale, n-am avea cum să ajungem deasupra lor.

JEAN — Nu poţi forţa puţin motorul?

CLAUDE — Nu! Imposibil, maneta de la gaz e blocată ; nu îndrăznesc să m-ating de ea.

JEAN — Si vremea se strică! începe să plouă.

EU — Trebuie să ieşim din impasul ăsta. Cîtă vreme ne aflăm în dreptul falezelor ăstora, nu sînt liniştit. Pe urmă, fie ce-o fi, vom pierde materialul dar nu şi viaţa, ne-om descurca noi.

JEAN — Dacă ne-am apropia do coastă, ce zici? ne despart două sute de metri de ea.

EU — Nu, sînt recife!

JEAN — N-avem noroc, nu-i aşa?

CLAUDE — Am ratat expediţia Thompson.

EU — Vom fi nevoiţi să mai încercăm… Oh, uitaţi-vă la grotele astea! Trebuie să le filmez. Trecem pe lîngă comoară, mirosul mi-o spune!

JEAN — Dumnezeule, ne udă din toate părţile!

CLAUDE — Gata, motorul iar începe să facă nazuri.' Pune mîna pe vîslă, repede. Mai încerc o dată să-l pun în mişcare. Atenţie! Ce

porcărie… Ba da! Sforăie! De patru ori s-a oprit pînă acum. Nu pricep ce poate să aibă.

(Ba eu îl înţeleg, bietul de el… după toate acostările acelea bruşte, după toate izbiturile în recife, manevrele acelea neîndemînatece, după tot ce-am văzut eu, şi ce n-am văzut, cînd plecau singuri la pescuit…)

JEAN — Sînt nerăbdător să ajung.

EU — Nu mai e mult. Am depăşit promontoriul dinspre est. Încă o jumătate de oră, atîta tot.

CLAUDE — Hop! atenţie! iar face pe nebunul! De necrezut!

JEAN — N-are benzină, nu-i aşa? ori poate…

CLAUDE — Porneşte iar!

EU — Ai băgat de seamă? în partea asta marea e liniştită şi plouă tot timpul, în partea cealaltă e soare, dar marea-i teribil de furioasă.

CLAUDE — Nu ştiu dacă porcăria asta de motor o scoate la capăt. Ajungem odată sau n-ajungem? La naiba! Să se hotărască!

EU — Am trecut de golful Chatham. După capul Morgan, pătrundem în golful nostru. Dar dacă-i vorba de vîslit, atunci pardon, mai avem o bucăţică bună!

CLAUDE — Benzina?

EU — Un sfert de rezervor. Ar fi cazul să ajungem.

Iată că în sfîrşit ajungem. Uzi, înghеţaţi, sfîrşiţi de oboseală. Desfundăm o sticlă de Sauternes Château-Fillot din 1956. Ceea ce ne încălzeşte şi-i dezleagă limba lui Jean care, acum, ne mărturiseşte, n-are decît o dorinţă: s-ajungă cît mai grabnic în golful Speranţei! N-a luat parte la turnarea filmului şi-ar vrea s-o luăm de la capăt. Fie! Ne vom întoarce acolo poimîine, 21 decembrie, pentru mai multe zile. Hotărîrea e unanimă: vom explora grotele, vom petrece Crăciunul acolo şi ne vom înapoia aici înainte de Anul Nou. Mîine o să ne pregătim iar eu am să folosesc prilejul ca să verific afurisitul ăsta de motor.

Jurnalul mea se opreşte brusc, lăsînd un loc alb, joi 20 decembrie, şi nu reîncepe decît joia următoare.

Între timp, ceea ce vedeam apropiindu-se cu paşi mari de mai multe zile s-a întîmplat, prea repede, stupid: accidentul fatal. Motorul — încă o dată în pană — într-un loc periculos unde oricine ar fi trebuit să-şi păstreze sîngele rece, să acţioneze rapid, căci nimic nu era încă pierdut — refuzase să pornească. Ar fi trebuit, bineînţeles, să fi acceptat sfaturile mele de prudenţă elementară pe care le lot repetam de zile întregi. Ar fi trebuit mai cu seamă să nu pornim în vinerea aceea faimoasă de 21 decembrie: barca era prea încărcată; marea prea furioasa, pe motor nu puteam conta.

Le-am spus-o.

Nici unul dintre cei doi coechipieri ai mei nu mi-a împărtăşit părerea. Sau poate că fiecare o împărtăşea în sinea lui, dar nici unul, nici celălalt n-a vrut să cedeze el primul…

Şi iată. M-am pomenit singur, bolnav de durere, pe o insula inospitalieră. —

19
JURNALUL UNUI OM SOLITAR, ÎN PRAGUL NEBUNIEI

Redau paginile jurnalului, întocmai cum au fost scrise atunci.

Joi 27 decembrie (cred) 1962

Tragedia s-a întîmplat vinerea trecută, către ora unsprezece sau douăsprezece ziua. Eram trei. Astăzi mă aflu singur, în golful Chatham. Mă simt mai bine. Am să încerc să scriu, am să încerc să-mi amintesc. Am suferit mult zilele din urmă. Am urlat, am plîns, m-am dat de ceasul morţii, am crezut chiar că înnebunesc. Astăzi însă, aproape că sînt mulţumit: am zărit adineauri găina. Nimeni n-ar putea bănui faptul că vederea unei găini îl poate face fericit, îl poate linişti pe un om pe jumătate ţicnit. Şi totuşi aşa e.

La o zi sau două după accident, m-am mutat în golful Chatham şi, de două ori, am auzit răspicat cotcodăcitul unei găini. O găină pe o insulă pustie! Am crezut că-i vorba de-o halucinaţie, poate chiar perfect explicabilă (mă alesesem cu o lovitură la craniu în clipa naufragiului şi încă mai păstram cucuiul şi rana). Crezusem că mi-am pierdut minţile, pentru că îmi dădeam seama că, din cînd în cînd, vorbeam singur. Simţeam că acţionez ca un dezechilibrat.

Dar astăzi, odihnit puţin, am auzit din nou cotcodăcitul şi, deodată, în ierburile înalte, *am văzut* găina de culoarea focului. M-am ridicat în picioare ca să încerc să dau de cuib. Am luat-o pe rîu în sus cîţiva metri şi, cum se afla dinaintea mea, găina a fugit. O adevărată găină ca în gospodăria bunicilor, părăsită, desigur, de vreo expediţie recentă. Prin urmare nu visasem.

Scriu astăzi în faţa oceanului, foarte albastru, foarte frumos. Soarele străluceşte. Totul e liniştit, pînă şi marea. Atîta numai că mă aflu singur pe insulă. Da, singur cu desăvîrşire. Mi-au dat lacrimile, căci mă gîndesc la accidentul acela stupid. Se împlinesc şase zile

astăzi de cînd, aproape la aceeaşi oră, i-am pierdut pe cei doi coechipieri şi prieteni ai mei, victime ale imprudenţei noastre. Toţi trei sîntem vinovaţi. N-ar fi trebuit cu nici un preţ să părăsim tabăra în ziua aceea. Ar fi trebuit să mă împotrivesc îmbarcării şi poate că atunci ar fi dat înapoi şi ei.

Vinerea trecută, 21 decembrie, trebuia să pornim spre golful Speranţei, pentru o şedere îndelungată. În dimineaţa aceea ne-am sculat devreme. Începuse puţin să plouă. Bagajele au fost strînse lîngă barcă. Marea, de-o culoare cenuşiu-murdară, mi s-a părut în toane rele. Tăvălugii de apă, foarte mari, ajungeau la ţărm spărgîndu-se, şi i-am spus lui Claude: „Nu ştiu dacă n-ar fi mai bine să aşteptăm să se mai liniştească puţin, pentru că nu cred să putem trece uşor“… Am tras barca la mal. Motor, cantitate de benzină suplimentară, material, echipament ; e de-a dreptul ticsită.

În ciuda temerilor mele, am izbutit să trecem de barajul valurilor. Adînciturile se făceau tot mai mari pe măsură ce înaintam spre ieşirea din golf. Am hotărît s-o luăm la dreapta, prin golful Chatham, unde sînt mai puţine recife. La capul Presidio, puţin după grota care dă în golful Colnett, marca s-a făcut foarte furioasă. A trebuit să trecem la o depărtare destul de mare de coastă. Am spus din nou atunci că ar fi mai nimerit să ne întoarcem, cu atît mai mult cu cît barca înainta greu. L-am întrebat pe Claude, aflat la cîrmă: „Motorul e cufundat în întregime în apă ?” îmi răspunde că da. Jean văzînd că nu prea mă simt la largul meu, mă întrebă dacă mi-e frică. La drept vorbind, nu eram prea liniştit. Barca era hurducăită şi cu greu izbutea să-şi menţină direcţia. Claude încercă să depăşească prin dreapta insula Pajara. La capul Colnett, sîntem zgîlţîiţi zdravăn şi urcăm spre nord ca să trecem cu bine prin mijlocul strîmtorii dintre vîrful Colnett şi insula Nuez. Valurile se spărgeau de stîncile de pe coastă cu un zgomot asurzitor. Nu ştiu de ce, ca şi cu cîteva zile în urmă, dealtfel, mă uitam spre coastă şi, pe măsură ce înaintam, îmi spuneam: „Dacă am naufragia, aş înota în

direcţia asta“. Claude îşi dădu în sfîrşit seama de pericol şi spuse: „Ne oprim la Chatham, dacă timpul nu se îndreaptă”.

Deodată, pană de motor. Strig: „De data asta nu-i glumă! Repede, vîslele!” O vîslă e prinsă de cureaua unui sac. Stropii şi izbiturile valurilor ne plesnesc din plin. Sîntem luaţi dintr-o parte. Se iveşte un recif mare. Ne năpustim pe deasupra lui. Totul se desfăşoară foarte repede. Ocolim reciful din întîmplare, dar barca e ridicată brutal şi proiectată pe un altul. Se răsuceşte pe stîncă. În clipa aceea nu mai ştiu ce se întîmplă. Sînt răsturnat. Cad în apă. Strig sau aud strigăte. Nu mai ştiu. Mă aflu în apă, papucii de plastic mă stingheresc. Un val mă ia în cîrcă şi dă cu mine de stînci. Capul, craniul se izbesc de piatră Am impresia că mă aflu într-un leagăn. O să leşin? Ştiu numai că sîngerez în apă. Mi-e teamă de rechini. Mă agăţ de ceva. Alunec. Un val mă suie spre vîrful unui recif. Cad iarăşi. Înot spre stînga, unde cred să fi întrezărit posibilitatea de-a mă agăţa. Îmi zdrelesc un braţ, un picior, o mînă. Nu mai ştiu. Izbutesc să mă cocoţ pe stîncă. Alunec, mă caţăr mai sus. Mă prăbuşesc, epuizat, pe roca udă. Gîfîi ; rămîn lat pentru o clipă. Cît timp? nu ştiu. Nu mult, desigur, căci numaidecât mă gîndesc la tovarăşii mei. Mai ales Jean, care nu înoată foarte bine. Mă ridic şi nu văd nimic. Mă caţăr la stînga pe stîncă. Zăresc barca. Puţin lucru. Mi se pare a fi goală. Mi se pare plesnită într-o parte şi agăţată de recif. Nu mai ştiu. Urlu: „Jean! Claude!" Nu aud nimic, nu văd nimic. Din cauza zgomotului făcut de valuri, desigur. Dar de pe acum, îndoiala mă cuprinde. Mi-e teamă. Strig şi mai tare. Nu vreau să cred ceea ce ml-a trecut prin minte. Jean mă îngrijorează. Cum s-o fi descurcat în valurile astea? Cît despre Claude, el înoată foarte bine. Se află pe cît se pare de partea cealaltă a promontoriului. Încerc să văd. E dificil. Plouă tare ; curge apa de pe mine. Strig iar: „Claude! Jean!”…Privesc spre mare ; e numai spumă. Nu văd nimic, nici eleroane de rechin. Un val mai puternic izbeşte stîncă şi mă împroaşcă. Barca, pe jumătate plină cu apă, mi se pare a se depărta în derivă. Va fi găsită, eşuată, mai tîrziu, în

golful Weston, sau în colţ. M-am gîndit „va fi“. Şi, deodată, mi-e teamă că tragedia s-a întîmplat. Mi-e teamă. Urlu: „Claude! Claude! Jean! Ajutor!…”

Urc pe stîncă, spre verdeaţa ce se zăreşte mai sus. Alunec. Plouă cu găleata. Nădăjduiesc că sînt de partea cealaltă. Urc întruna. Mă agăţ de ierburi, iar mai sus mă opresc, sleit de puteri. Domin golful, insula, capul. Nu-i zăresc pe prietenii mei, nu văd nimic. Îi strig iarăşi şi rămîn acolo o bucată bună de vreme. Îmi dau seama că mi-e frig. Sînt în şort şi cu pieptul gol. Noroc că mai am încă papucii de plastic în picioare. Îmi continui ascensiunea. Vîrful, vegetaţia. Mă uit în jos: nu mai zăresc capul. Strig iarăşi. Aştept cîteva clipe apoi mă îndrept spre golful Wafer. Ce chin! Panta era foarte abruptă. Nu aveam macetă. Eram aproape gol, obosit, îmi ieşisem din fire. Cădeam mereu. Mă zdreleam în crengi, în ierburile ascuţite. Strigam, răcneam, alunecam în cădere şi nu mai ajungeam odată. Adeseori îmi pierdeam echilibrul şi rămîneam întins pe jos, crezînd că nu mai sînt în stare să pornesc.

Am sosit în golful Wafer, în tabăra noastră, cu un ceas înainte de-a se înnopta. Şiroiam de sînge. Nimeni. Am băut alcool şi mi-am turnat şi peste răni. Mi-am dat seama că aveam mîncărimi pe tot corpul. Fusesem înţepat peste tot de furnici înaripate. M-am aruncat în *rio* cît eram de lung, şi am rămas acolo vreo zece minute, fără nici un gînd. M-a surprins întunericul şi m-am strecurat sub cort ca un animal bolnav. N-am închis ochii în noaptea aceea. De două ori m-am sculat ; mi se părea că aud strigăte. Oboseala? Alcoolul? Am aţipit oarecum. Un coşmar m-a trezit spre dimineaţă. Mi se părea că aud din nou chemări. Am ieşit din cort ; eram frînt de oboseală, umflat, însîngerat, coastele mă dureau foarte tare.

Am strigat, dar nu-mi răspundea decît vacarmul mării. M-am dus din nou în cort. Se crăpase de ziuă şi în clipa aceea am avut certitudinea că sînt singur pe insulă. Apoi m-am gîndit: golful Chatham! E mai sigur şi mai bine adăpostit. Am luat numaidecît

hotărîrea să mă duc acolo: aş fi mai aproape de locul naufragiului şi nădăjduiam să-mi găsesc acolo prietenii.

Am strîns cortul şi l-am vîrît într-un rucsac, la un loc cu două cutii de lapte şi un pachet de biscuiţi. Cu pioletul în mînă, m-am îndreptat spre Chatham. Urcam o colină şi m-am izbit de-o barieră de liane cu neputinţă de trecut. Mai departe, o pantă abruptă. Cînd am ajuns în vîrf, eram foarte obosit. Mai departe am auzit susurul unui pîrîu. L-am urmat şi, într-adevăr, m-a dus la golful Chatham. Dar cu ce efort… Mai la vale, pîrîul se prefăcuse într-un rîu: cascade, blocuri monstruoase de trecut. Cîte ore mi-au trebuit ca să străbat traseul acesta scurt? Pe puţin patru. Din fericire, era timp frumos. Am ajuns în timpul refluxului şi n-am zărit pe nimeni pe plajă, nici în împrejurimi. Marea mi s-a părut liniştită. Vedeam, ceva mai departe, la stînga, o parte din insula Nuez. Am căutat un loc unde să-mi aşez tabăra şi mi-am instalat cortul.

După-amiază, am încercat să ajung pe un promontoriu: de-acolo, trebuia să zăresc capul Colnett. Dar oboseala nu mi-a îngăduit să fac urcuşul şi m-am dus să mă culc. N-am închis ochii toată noaptea. Tot timpul mă gîndeam şi-mi spuneam cu voce tare: „N-am să-i mai văd niciodată. Nu mai sînt aici“. În orele şi în zilele următoare am căutat peste tot, repetînd aceste cuvinte la nesfîrşit, fără oprire. Şi acum încă am ochii înlăcrimaţi. Scriu în faţa mării. E la vreo patru-cinci metri dinaintea mea şi izbeşte pietrişul liniştit. E-atît de potolită marea astăzi! Drept înainte, într-acolo, e America centrală. De zeci, de sute de ori scrutez largul mării. Mereu am impresia că soseşte un vapor. Cînd o să vină? Poate că nu înainte de un an.

În dimineaţa asta nădăjduiam iarăşi şi am hotărît să mă întorc din nou în golful Wafer. E duminică, 23. M-am rătăcit şi-am trudit din greu. La Wafer, nici o schimbare. Nimic nu fusese atins. Abia acum îmi dau scama că sînt singur pe insula asta blestemată şi că trebuie să trăiesc. Sînt abătut, obosit. Cea mai apropiată fiinţă omenească trăieşte la o depărtare de mai bine de şapte sute de

kilometri. După-amiaza dau tîrcoale pe plajă, aranjez prin cabană, găsesc şi strîng cu grijă lucrurile prietenilor mei şi le vorbesc. În cele din urmă, iau hotărîrea să mă duc să locuiesc la Chatham, căci numai de-acolo aş putea avea şansa să zăresc vreun vapor.

Petrec încă o noapte groaznică în cabană. N-a plouat în noaptea asta şi în zori mă duc pe plajă. Marea e foarte liniştită şi iau hotărîrea să pornesc spre golful Chatham pe mare, cu barca cea mică. De-acum înainte aveam să trăiesc acolo şi trebuia să mă organizez. Am luat o ladă de fier şi am umplut-o de alimente: orez, cutii cu lapte, cafea, zahăr. Mi-am mai luat şi servieta din piele de Graulhet, conţinînd actele mele şi începutul cărţii *Insula Comorii,* scris de Jean, o butelie do butan, cîteva unelte, o undiţă de pescuit, gamele. Barca era prea încărcată. Din fericire, marea a rămas calmă. Mi-au trebuit cîteva ore ca să străbat cei trei sau patru kilometri. Atingeam coasta. Mi-era teamă. De naufragiu, de rechini. Unul din ei m-a urmărit multă vreme, atingînd barca. Era la fel de lung cît ambarcaţiunea mea. M-am oprit şi-am stat multa vreme fără să iau vreo hotărîre. Şi dacă Jean şi Claude mă căutau acolo unde nu eram? Şi dacă aveau nevoie de mine? Unde să-i mai caut ? Unde să-i aştept? Venirea fluxului m-a hotărît să-mi continui drumul. Mă uitam spre coastă: nimic, nici cea mai mică epavă. Aproape mort de oboseală, am ajuns la Chatham. Braţele mă dureau tare de tot. Cu vîsla pe care o cioplisem cu cîteva zile în urmă, nu înaintam repede.

În după-amiaza zilei de 24, mă aflu aşadar la Chatham. Mîine, marţi, în ziua de Crăciun, voi fi singur. Înainte de-a părăsi golful Wafer, scrisesem cu litere mari, cu vopsea, în engleză şi în spaniolă, pe cele două bidoane de două sute de litri de benzină rămase pe plajă, şi pe un cufăr de fier aflat în cabană :

EXPEDIŢIE FRANCEZĂ S.O.S.
DOI OAMENI MORŢI

(Nu cunoşteam cuvîntul „dispărut".)

Mă aflu în golful Chatham.

Cînd mă scol, în ziua de Crăciun, 25 decembrie 1962, sînt trist şi abătut. Am aranjat cortul. Aveam să trăiesc aici, poate, luni în şir. Am început construcţia unei mese în faţa mării. De asemeni, am mîncat ceea ce se cheamă mîncare adevărată şi am băut o sticlă de vin pe care o pusesem deoparte pentru Anul nou. Am citit şi începutul cărţii scrise de Jean. Am citit ultimele pagini, pe care nu le ştiam. Ultima frază, cea de la pagina 26, sună aşa: *„Pe 25 decembrie, de Crăciun, vom îndeplini ritualul. Ne vom alege o stîncă şi ne vom ciopli numele în piatră, în urma celorlalţi aventurieri".* Plîngînd, am făcut-o eu pentru ei.

Seara, înainte de sosirea nopţii, am aprins patru lumînări. Patru: una pentru Jean, una pentru Claude, două pentru cei morţi din familia mea. Sînt disperat, iarăşi am plîns. Şi sînt deznădăjduitor de singur, singur de tot. Am găsit pe plajă un lemn uscat care seamănă cu un cap de căprioară. Mă uit la el. Mi-e teamă să nu-mi pierd minţile *pe* însula asta. Sînt nerăbdător să văd oameni. Oameni, lume. Va fi greu.

Ieri, 26, am rămas aici, la Chatham. După-amiază ploaie. M-am vîrît în cort, să citesc. Am citit o ştire despre Georges de Caunes, într-un număr din *Marie-Claire* pe care-l destinam unor prieteni din Panama. Nr. 94, luna august. Rubrica televiziune.

„G. de Caunes se va juca de-a Robinson.

Nu furtuna urmată de un naufragiu îl va duce pe plaja unei insule pustii din Pacificul de Sud, ci Radioteleviziunea franceză. Pe micuţa lui insulă nu va avea drept tovarăş decît un cîine şi un post emiţător. Şi-n fiecare seară, radioascultătorii îl vor auzi, în direct, pe G. de Caunes povestindu-i cânelui său viaţa de sălbăticie pe care o duce."

Cît de norocos, eşti, Georges de Caunes! Un cîine şi radioul! Ce n-aş da să fiu în locul tău! Mă gîndesc la tine. Ne aflăm amîndoi pe

o insulă pustie, nu întocmai în aceleaşi condiţii. Nădăjduiesc să te văd într-o bună zi în Franţa. Vom vorbi despre experienţele noastre. Oarecum asemănătoare, dar cît de diferite, totuşi. Îţi urez mai mult noroc decît nouă, decît mie, acum…

Timp de vreo zece zile, am pornit să-mi organizez viaţa în vederea unei şederi prelungite pe insulă. Trecînd prin clipe de deprimare, de oboseală, ca şi de teamă. Toate aceste clipe le-am notat pe caietul meu de bord, plin de incoerenţă în idei, de repetări, de reflecţii uneori dezlînate. Ţi le dezvălui, prietene cititor. Transcriu pentru tine aceste cîteva pagini. Te vor face să ştii în ce stare sufletească se poate afla un om cînd înfruntă singurătatea deplină şi deznădejdea.

Vineri 28 decembrie 1962

N-am dormit în noaptea asta. Cînd m-am trezit, surpriză; găina se afla aici, în faţa cortului. A fugit. Va fi o vreme foarte frumoasă, cerul e senin. M-am gîndit mult în timpul nopţii, şi sînt fericit să văd ivindu-se ziua. Cît de lungi sînt nopţile. Aş citi cîte un pic, dar trebuie să economisesc bateriile. M-am dus pe plajă să mă plimb. Marea era în reflux şi am zărit o capră cu puiul ei. Ce frumoasă e marea, afurisita: bleu-turcoaz. Am gătit fasole astăzi. Trebuie să fie fiartă. În faţa mea, o pasăre plonjează şi se ridică purtînd un peşte în cioc. Ce poftă îmi e de peşte!

Cît e de curios, un golf minunat şi nimic, nici o pînză, nici un vapor. Nu voi mai avea tovarăş. Infinitul. Singurătatea mă înconjoară din toate părţile. Mi-e teamă acum să nu mă îmbolnăvesc, să nu-mi fac vreo fractură (am alunecat pe pietre în dimineaţa asta de două ori). Va trebui să fiu foarte atent ; cum sînt singur, asta ar însemna sfîrşitul.

Am mîncat. Va trebui să dispun de forţe serioase. Mă aflu poate aici pentru luni întregi. Am cu ce mă hrăni (orez, fasole, ulei, arme şi muniţii ca să vînez).

M-am gîndit la o mulţime de lucruri. La Marianne, specialistă în astrologie, care-mi spusese: „Teme-te de luna decembrie, dacă

cineva va găsi comoara, acela vei fi dumneata". Am găsit-o într-adevăr. O comoară nepreţuită: Viaţa. Mă gîndesc la Jean, la Claude, la familiile lor, la familia mea, la prietenii mei, şi nimeni nu bănuieşte nimic. Mi-e teamă, foarte teamă! Mă simt cumplit de singur, de izolat.

Cine-ar bănui în chiar clipa asta că, în acest loc ce pare atît de liniştit, un accident groaznic a avut loc. Am impresia că mă aflu pe Coasta de Azur. Nu, mai curînd în Corsica, într-un golf sălbatic. Şi iată că sînt singur, despărţit cu brutalitate de tovarăşii mei, pe o insulă pustie din Pacific. Mîine, dacă vremea rămîne frumoasă, o să mă duc la Wafer în barcă. Poate că voi găsi… Nu. Înnebunesc. Să supravieţuiesc. Ca să pot povesti. Îmi trebuie hrană. La întoarcere, voi face bilanţul. Trebuie neapărat să întreprind ceva. Nu pot rămîne aici să aştept şi să tot privesc marea. De sute de ori mă uit la orizont, căutînd să văd un fum, o pînză… Cred ca am să pornesc în explorarea insulei. Păcat că în naufragiu am pierdut şi aparatul de filmat, aş fi încercat să fac un film despre păsările de mare. Aş fi avut o ocupaţie.

Sîmbătă 29 decembrie 1962

De o jumătate de oră am sosit la Wafer. Nimeni. Îmi vine să urlu, să mă tăvălesc pe jos şi să las totul baltă.

Am pornit în dimineaţa asta, în zori. Am văzut cît se poate de bine locul naufragiului. Cu neputinţă de închipuit cînd marea e liniştită. Cred că am reperat locul unde am început să mă caţăr. N-am zărit nimic altceva. Nici o rămăşiţă oricît de mică. La Wafer, nimic nu s-a schimbat. Am rămas cam o oră şi am pornit îndărăt cu barca încărcată. Şi supravieţuiesc. Acum am cu ce să mă hrănesc la Chatham. În afară de alimente, am adus: alcool industrial, reşou, hamac, doi litri do benzină, puşcă pentru pescuitul submarin cu lunetă şi tub…

Mi-am instalat chiar acum hamacul. După ce-am vîslit vreo două-trei ore, mă simt cam sleit de puteri.

Cînd am revăzut golful Wafer am regretat că n-am rămas acolo. Mi-a venit ideea să nu iau nimic cu mine, ci, dimpotrivă, să mă duc să-mi iau lucrurile de la Chatham. Dar mi-a atît de teamă să nu ratez vreun vapor! În sfîrşit, vom vedea. Pînă atunci rămîn aici, la Chatham, de unde n-am să mă clintesc pînă la începutul lui 1963. Curios cum nutresc o vagă speranţă să văd un velier făcînd escală pe insula Coco. Un american original ce şi-ar petrece Anul nou pe insulă, lăsîndu-şi iahtul în golf… E un vis, dar nădăjduiesc. Mă voi afla poate ca acum, în hamac, cu faţa spre ocean, şi, dintr-o dată, înălţînd capul, îmi voi zări salvatorul.

Mîine voi scrie mai mult. M-am gîndit îndelung Ia multe lucruri. Sînt chiar ceva mai optimist. Am să lupt, n-am să mă dau bătut.

Duminică 30 decembrie 1962

Mă aflu sub cort, plouă cu găleata. Imediat după-masă, timp urît de tot. În dimineaţa asta, în apropierea grotei de lîngă capul Colnett, vreo cinci-şase rechini mi-au înconjurat barca. Aveam chef în acelaşi timp să vărs şi să-i ucid. Iar dacă ei erau cumva cei care…

Mă gîndesc că după Anul nou am să plec în explorare prin insulă, dacă voi avea curajul să părăsesc golful Chatham. Va trebui să-mi semnalez prezenţa, pentru cazul cînd un vapor ar veni în absenţa mea. Pe de altă parte, dacă nu fac nimic, îmi pierd minţile.

M-am dus pe plajă şi m-am uitat la stînci, în căutarea urmelor predecesorilor mei pe insula El Coco. Am văzut o inscripţie franceză: *SANS PEUR* [45] *12—I—39.* Am reperat inscripţia engleză datată din 1817.

Răspîndite la întîmplare pe stînci :

H.B.M. Steam Frigate Sompson 1847
Sir C. S. Seymour
Cap Henderson
Bark Cornelia April 1852
Ship Indian Chief London March 28 — 1848

Vigilant 1861
Ezumo Japan 1916
şi de asemeni:
Brik-ul Majestăţii sale LE GÉNIE
1 nov. 1846 COM DE GUEYDON
şi încă alte nume necunoscute :
J. A. Guillén şi M. Pinel 9—18—1934
ca şi aceea a prietenului meu
J. C. WESTON April 1959

Luni 31 decembrie 1962

Nemaipomenit, în seara asta fac revelionul. Cu puţin înainte de lăsarea întunericului, către ora şase, mă aflu la mine în hamac şi-am pus mîncarea la fiert. Şi ce miros! În seara asta voi mînca din fasolea de ieri, încălzită, prin urmare mai gustoasă, dar cu carne de porc, apoi orez cu lapte aromat cu esenţă de vanilie. Şi-un pahar de rachiu. M-am gîndit că aş fi putut să îmbunătăţesc calitatea revelionului tăind găina. În dimineaţa asta chiar a venit din nou în faţa cortului meu şi am şi fotografiat-o. Dar mi-am spus: „Biată găină, n-am să te omor. Eşti fără doar şi poate singură, ca şi mine. Mi-ar plăcea să ne împrietenim. Vezi tu, dacă ai vrea, te-aş lua cu mine în Franţa, şi-ai fi cea mai fericită dintre găini. Ai mînca pe săturate tot ce ţi-ar plăcea. Iarna te-ai afla la căldurică, la adăpost de ploaie".

În dimineaţa asta am pornit cu puşca lui Claude, ca să explorez rîul dinspre stînga. Bag de seamă că mă îndrept spre Wafer, pe un platou foarte frumos, cu o pădure frumoasă, nu foarte deasă. Curînd domin golful. Minunată privelişte. Şi cînd te gîndeşti că am fi putut fi aici toţi trei. Mi-e rău. La întoarcere, o denivelare de-o sută de metri şi, dinaintea mea, cascadele. Am s-o iau la stînga, ca să văd dacă e mai uşor de trecut, căci la venire o luasem de partea cealaltă a rîului. La vreo zece metri zăresc doi porci. Cobor încetişor între două stînci şi trag. Dobor de la primul foc un porc de treizeci de

kilograme. Îl leg de picioarele dindărăt cu cureaua şi înaintez spre scoborîşul rîului. Acolo, la marginea apei, voi tăia cele patru pulpe. Voi face revelionul la ora şase după-amiază: în Franţa va fi miezul nopţii. Şi nimeni, nici rudele, nici prietenii mei nu-şi vor închipui revelionul acesta de umbre, pentru că eu însumi nu sînt altceva decît o umbra. În seara asta voi sacrifica două baterii, voi citi pînă tîrziu.

Cu puţin înainte de lăsarea nopţii iau masa şi, deodată, mi se pare că văd în larg, prin ceaţă şi în lumina îndoielnică a apusului, un vapor. Alerg spre cort ca să iau o lanternă şi semnalizez. Alerg şi dau foc unei jumătăţi de litru de benzină. Nu se mai vede nimic. Luasem propriu-mi vis drept realitate. Acolo, la orizont ploaia cade, localizată, iar imaginaţia mi-a jucat o festă. Dacă m-aş fi gîndit, ar fi trebuit să-mi dau scama că vaporul fantomă nu avea lumini…

1 ianuarie 1963

A plouat toata noaptea şi-n dimineaţa asta la fel. Trebuie să fie ora zece iar orizontul se luminează puţin. Marca e furioasă şi zăresc clocote albe şi primejdioase lîngâ insula Nuez. Cu un an în urmă mă aflam pe continent şi încă nu trăisem tragedia. Îl aveam pe prietenul meu Collot pe care puteam conta. Acum, aici, pe El Coco, această insulă a nenorocirii, sînt singur cu nenorocirea, cu norocul şi întîmplarea. Dacă anul ăsta Collot ar fi putut veni cu mine… sînt convins că accidentul n-ar fi avut loc. Ce echipă prost combinată e cea alcătuită din trei persoane. Totdeauna unul rămîne izolat. Dacă Roger s-ar fi aliat aici, Claude şi Jean ar fi cedat ; n-ar fi discutat un sfat, o părere. Şi-apoi îl cunosc bine pe Roger, nu e numai prietenul meu, cînd eşti cu el ştii dacă trebuie să rişti sau nu. Aşa e. Am şi început să uit puţin. Sau, mai corect, nu mai sînt atît de obsedat de nenorocire. Mă regăsesc oarecum. Şi totuşi, au fost trei oameni pe o insulă. Robinsoni căutători ai unei comori fabuloase. Şi ce-a rămas din toate astea? NIMIC. O insulă pustie cu copacii şi pietrele ei. Eu singur, pierdut, ca şi găina pe care o am sub ochi în clipa de faţa. O strig: „Pui-pui-pui-pui-pui, vino-ncoa“. Nu vine. Sînt mulţumit s-o

văd. Nu ştiu să recunosc păsările. Găina, cel puţin, nu-i o vietate anonimă.

Mă aflu, poate, pe insula asta, pentru un an sau pentru o zi. Cum nu ştiu: economie la toate. M-am uitat la cele ce am: alimente.

Fasole: 1 lună

Orez: 3 luni (aşa credeam!)

Aşadar, cu ce să-mi duc zilele şase luni, făcînd economie şi adăugind produse locale de pe urma vînătorii şi-a pescuitului.

Tot alimente, dar extra :

4 cutii de biscuiţi — 5 livre de făină

2 cutii de sardele în sos tomat — 4 cutii de lapte praf — 5 pachete de cafea — 2 cutii de sare şi piper — zahăr şi 1/3 litru de suc do roşii — chibrituri. Mai am o singură brichetă. Trebuie să fac serios economie.

Găina e aici, foarte aproape. M-a văzut şi nu fuge. I-am dat orez. Îl mănîncă. Se civilizează, prietena mea. Iată masa de Anul nou. Antreuri: sardele în sos tomat. Felul propriu-zis: fasole cu carne de porc. Desert: orez cu şocolată. Găina era mulţumită, iar eu la fel, văzînd-o pe ea că e mulţumită. Da, puică, o să iei masa cu mine de fiecare dată.

Miercuri 2 ianuarie 1963

Astăzi m-am plictisit. Vreme urîtă. Mă aflam în golf la pescuit. Ploaie violentă. Cincisprezece zile de cînd n-am fumat. Uneori simt lipsa tutunului. Şi totuşi e suportabil. Fac o cură pe cinste. Nici tu alcool, nici tu tutun. Dar cred că am să mă apuc iar de fumat ; de ce să te lipseşti de ceva bun. De ce?

Găina dă tîrcoale prin apropiere. Se obişnuieşte.

Am vopsit ceva în roşu şi verde, ca să pot avea o ocupare câteva zile la rînd. Nimeni n-ar putea ghici despre ce-i vorba. Sînt sigur.**[46]**

Joi 3 ianuarie 1953

Trebuie să mă mişc, mă plictisesc. În tabără, nu pot sta cinci minute fără să mă uit în larg, zicîndu-mi: „Gata, e aici, a venit iahtul. M-am gîndit chiar şi la un vapor de război american.

Mă pregătesc pentru o expediţie spre grote, în direcţia golfului Speranţei, trecînd prin partea de est. Dacă mă îndrept spre comoară, o fac nu ca s-o găsesc, ci ca să fac ceva, să mă mişc, să pornesc spre necunoscut. Comoara e definitiv pierdută: carte, film, fotografii, totul s-a dus la fund. Adevărata comoară pentru mine, cu adevărat fabuloasă, ar fi apariţia unui vapor la orizont.

Mă uit spre locul unde cerul coboară. Nu eşti acolo în seara asta, dar să ştii, comoară, nădăjduiesc în tine.

Luni 7 ianuarie l963

M-am întors din explorare ieri după-amiază, pe o ploaie torenţială. Am pornit-o spre est, escaladînd un platou foarte împădurit, des, apoi am trecut o prăpastie. Am mers toată ziua. Dormit în hamacul-junglă. A doua zi nădejdea mea e că am atins extremitatea estică. Timp foarte urît. Ploaie. Am încercat în aceste două zile şi jumătate să găsesc vestigii precolumbiene. Fără rezultat. Nici cea mai mică urmă de piatră sculptată, nici de ceramică. Nimic.

Acum sînt convins că insula asta n-a fost locuită înainte de venirea lui Columb. Avusesem mari speranţe.

Ieri, cînd m-am întors frînt de oboseală, am găsit găina în tabără. Devine chiar îndrăzneaţă. I-am dat orez. Ploua şi s-a adăpostit sub streaşina cortului. Noaptea se culcă deasupra, pe-o creangă. Se obişnuieşte uşor şi mă urmează cotcodăcind.

În dimineaţa asta, după ce m-am sculat, am vrut să înconjur insula Nuez. Nu mai vreau să-mi fac speranţe dar, în ciuda mea, în ciuda îndîrjirii mele, îmi spun şi-mi tot spun de fiecare dată cînd respir: Claude, Jean… Mi-am luat echipamentul de pescuit submarin. Am trecut prin strîmtoare, zgîlţîit un pic dar fără prea mari necazuri şi stăpînit totuşi de teamă. Vîntul s-a pornit şi marea s-a făcut

furioasă. În strîmtoare am făcut următoarea experienţă: n-am mai vîslit, iar barca a luat-o hotărît spre nord. Curios că fluxul nu aduce epavele spre coastă. Mi-a fost frică să trec iar prin strîmtoare, marea se dezlănţuise şi mi-e o teamă groaznică de rechini. Trebuie într-adevăr să lupt cu mine însumi ca s-o pornesc cu bărcuţa asta. Cînd mă întorc din nou în golf, apa e foarte limpede. Mi-am pus masca şi tubul şi, aplecîndu-mă, vedeam foarte bine fundul, fără să ies din barcă. Mi-am încărcat puşca şi-am tras cu harponul un peşte mare, turtit şi albăstrui, numit *ojaran* sau *ojaranga.* Am descoperit astăzi posibilitatea de a-mi procura peşte rămînînd în barcă, la adăpost. La întoarcere, acostarea n-a fost uşoară ; valurile erau destul de mari şi am simţit cum sînt literalmente proiectat pe plajă. Am retrăit tragedia în apa aceloraşi locuri, devenită furioasă la culme.

Ploaia înrăutăţeşte şi mai mult totul. Ce mai toarnă în clipa asta! De cîteva zile e o adevărată dezlănţuire. Mă gîndeam la cîntecul lui Léo Marjane: *La naiba, nu-i frumos din parte-ţi, Doamne!...* Şi-apoi criza. Amintirea prietonilor mei revine iar ascuţită, sfîşietoare. Criza cea mare de plînset, de gînduri negre şi mohoreală. Dar do ce, Dumnezeule, de ce? Doi băieţi atît de drăguţi, de tineri. De ce-ai vrut toate plînsetele, tot chinul ăsta. Mă întreb dacă există Cel-de-sus… Bieţii de ei, n-au meritat una ca asta. Nu înţeleg, nu mai înţeleg. Şi familiile lor? Ce nenorocire… Şi eu, Dumnezeule Doamne, am să sufăr din pricina asta toată viaţa. Cum să mai continui a fi tu însuţi cînd porţi alte două suflete în minte.

Marţi 8 ianuarie 1963

Am citit un articol în care se fumează straşnic. Mi-a venit poftă să fumez. Dacă cineva mi-ar fi spus că n-am să mai fumez, n-aş fi crezut. În douăzeci de ani nu m-am oprit deloc. Totalul ţigărilor fumate pînă în ziua asta: cam zece mii de pachete, adică două sute de mii de ţigări. Îmi curăţ plămînii ca niciodată. Nu sufăr atît cît aş

fi crezut, pentru că nu văd pe nimeni fumînd. Pînă una alta, m-am plictisit să tot stau în cort. De la primele semne de îndreptare a vremii, pornesc iar spre golful Speranţei sau spre vîrful cel înalt.

Miercuri 9 ianuarie 1963

Cer înnourat dar marea foarte liniştită. Fost la pescuit. De cum am pornit, un rechin de vreo doi metri, poate, a sărit lîngă ambarcaţiunea mea. Apa tulbure nu mă încînta şi am fost cît pe ce să mă întorc la ţărm. Mai departe, am prins cu puşca un thon şi iar am văzut o mulţime de rechini primprejurul bărcii. Am tras într-unul. Îmi înfipsesem harponul în el şi-a început să se năpustească asupra bărcii. Am dat drumul puştii. A dus-o cu el şi am asistat la o adevărată sarabandă sub apă. Mai mulţi rechini îl atacau pe cel rănit. Am şters-o.

Orizontul înnegurat nu mă face să nădăjduiesc astăzi în sosirea unui iaht. Sînt convins că Georges de Caunes regretă cumplit că s-a angajat să facă o experienţă solitară pe o insulă un an de zile. Dac-aş fi în locul lui, aş găsi un pretext şi mi-aş scurta şederea. Un an e al naibii de mult, chiar dacă are cîinele lingă el… Iar eu găina! E drept că nu ne aflăm în situaţii asemănătoare.

Fetiţa mea trebuie să fi reînceput şcoala. Sînt nerăbdător s-o îmbrăţişez, ca şi pe fratele ei. Niciodată nu m-am simţit mai izolat, mai singur. Dobitoc mai sînt, dobitoc. Şi ploaia asta. La dracu!

10 ianuarie 1963

Ploaie, ploaie. Moralul e foarte scăzut. Merge mai bine de cum se schimbă vremea. Aproape că nici n-am zărit-o pe găină astăzi. Bietul Claude îmi spunea: „Avem poate norocul să dăm de comoară ; Jean are noroc cu carul. Pe ce pune mîna îi izbuteşte“. Acum o să se spună că norocosul sînt eu. Drept să spun, aş fi preferat să rămîn eu pe fundul apei. M-am săturat pînă peste urechi. La naiba cu toate.

11 ianuarie 1963

Hotărăsc să mă îndrept spre vîrful cel înalt, trecînd prin golful Wafer. Iau materialul în barcă: piolet, de-ale gurii, sac de dormit. Închid bine cortul şi las două pancarte, una în spaniolă, cealaltă în engleză: „Sînt în interiorul insulei, aşteptaţi-mă. S.O.S.“ şi las şi un pic de orez pentru găină… Pornesc cu barca. La capul Colnett, marea e foarte furioasă. Pentru că tot sînt aici, îmi văd mai departe de drum. După insula Pajara, zăresc un rechin uriaş, la trei metri de barca mea. Sînt înnebunit. Vîslesc cît mă ţin puterile spre coastă. Rechinul tot pe lîngă mine. Nu le cunosc îndeajuns obiceiurile, ca să ştiu dacă trebuie să-l sperii cu vîsla. Nu mă simt prea în largul meu. (Îmi poate da brînci la barcă.) În apropierea coastei, puţine posibilităţi să acostez şi să scap teafăr. Valurile se izbesc furioase de stînci. Apa e neagră ; aici, nu se zăreşte soarele. Mă îndepărtez de mal ca să trec de cap ; nu mai văd rechinul.

La Wafer, regăsesc acelaşi peisaj grandios, dar ce tristeţe! Sînt mulţumit că locuiesc la Chatham. În cabană, îmi pregătesc un colţ unde să dorm. Văd că multe dintre lucrurile lăsate aici putrezesc. Pielăria e plină de mucegai. După-amiaza mă plimb pe plajă. Zăresc piatra cea mare unde Claude începuse să-şi sape numele (numai C-ul). Plîng în sinea mea, dar gîtlejul mi-e atît de strîns că nici un sunet nu iese. Da, voi continua eu şi, dedesubt, voi scrie numele lui Jean, iar sub ele o cruce. Nu, n-am să rămîn aici, nu pot. Tot timpul mă gîndesc la grozăvia care s-a întâmplat.

Pe 19 ianuarie am început iar să scriu în jurnal, după mai multe zile de gol. Cîteva fraze numai :

Wafer. Am sosit acum o oră. Sînt aproape mort de foame, de oboseală. Dureri în picioare, în şale, în umeri. . Cu moralul sînt la pămînt, ce mai. M-am saturat pînă-n gît de porcăria asta de insulă. Pînă-n gît, pînă-n gît. La naiba şi iar la naiba. Să le ia dracu pe toate, am să încerc să dorm.

Am petrecut apoi o săptămînă explorînd centrul insulei. Pînă la epuizare. Poate cu bună-ştiinţă. Căutînd, fără să cred în existenţa lor, cimitire precolumbiene. Am dat peste nişte pagini scrise în timpul acestei expediţii. Iată-le.

Pe data de 12, m-am trezit odată cu zorii. Am încălzit orezul cu lapte din ajun şi-am mîncat o porţie uriaşă, înainte de a-mi bea şi cafeaua. Am făcut destulă, ca să-mi ajungă să umplu şi un bidon pe care să-l iau cu mine. Odată cu lumina zilei, pădurea se trezeşte. Păsăretul micuţ a şi început să sară din cracă în cracă *(am lăsat loc liber ; eram pesemne prea vlăguit ca să găsesc adverbul potrivit ; umpleţi golul după bunul dumneavoastră plac).* În ajun, am avut grijă să fac o listă cu lucrurile pe care urma să le iau cu mine, aşa că pusesem la o parte aproape toate alimentele şi lucrurile. Iată de ce, după ce mi-am strâns hamacul, mi-am încheiat repede şi rucsacul. E foarte greu. Îl uşurez cît pot de mult. Las o parte din provizia de zahăr, două baterii, un flacon de mercurocrom, pistolul. Şi tot mai rămîneau de cărat în spinare: hamacul de junglă, un cearşaf, un kilogram jumătate de zahăr, două cutii de biscuiţi, două cutii cu sardele, o cutie de lapte condensat găsită într-un cufăr, puţină farmacopee, un pumnal, o macetă, o baterie, o lampă electrică şi două baterii de schimb, un prosop-burete, o cămaşă, un bidon plin cu cafea, aparatul de fotografiat într-un sac impermeabil, brichetă, carnet, busolă şi alte mărunţişuri. M-am echipat cu o cămaşă groasă, pantaloni din pînză albită, centură, pălărie de paie şi bocancii mei de speolog care făcuseră pînă atunci două campanii în America. Eram gata. Mai arunc o privire înainte de-a părăsi baraca. Am pus Ia adăpost de apa care pătrunde prin spărturile de pe acoperiş o valiză şi un cufăr. Mi-am pus rucsacul în spinare şi, cu pioletul în mînă, m-am îndreptat spre rîu.

Zorii au dat la iveală un cer acoperit de nori. Nu ploua. Dar aici, ca şi la munte, soarele şi ploaia se pot ivi foarte repede. Am trecut

braţul acelui *rio* şi m-am pomenit pe insula unde ne stabilisem dintru început tabăra. Am aruncat o ultimă privire în urmă, spre mare. N-aveam s-o mai văd cîteva zile. Nici urmă de vapor în zare. Merg înainte. Trec prin apa rîului. Îmi scot busola şi carnetul şi încep să fac releveul. Să nu mă gîndesc. Direcţia est. Albia rîului e căptuşită cu pietre lunecoase. E mai degrabă un torent decît un rîu. De aceea îl şi părăsesc de cum malurile devin mai abrupte şi pot înainta pe pămînt. Pe trei-patru sute de metri înaintare relativ uşoară. Etiajul e mai scoborît decît ultima oară cînd am trecut pe-aici. Să nu mă gîndesc. Trec de la un mal la altul, după cum mi-e mai uşor sau, încet, pipăind cu pioletul, sînt nevoit să-mi urmez mersul prin apă. Şi alunec. Îmi tot zic: „Atenţie, încetişor, nimic nu te zoreşte şi nu care cumva să-ţi rupi vreun picior ori să-ţi scrînteşti vreo gleznă, ar fi grav de tot“. O sută de metri direcţia sud-est, apoi drept spre est, din nou spre sud-est şi zăresc confluentul unui al doilea rîu, care coboară din stînga, dinspre nord-est. Poate că la încrucişarea acestor două *ríos,* preşedintele Roosevelt şi Malcolm Campbell au făcut şi ei săpături ca să dea de comoară. Pe harta lor, o comoară era semnalată pe locurile acestea. Scrutez malul rîului şi ploaia începe să cadă. Ploaie măruntă dar care ţine. Continui să urc pe *rio,* care o ia spre sud, înspre centrul insulei. Blocuri mari de piatră, o pantă mai povîrnită şi un nou confluent: două *rios* cu un debit egal, unul venind dinspre sud-est, celălalt dinspre sud. Mă hotărăsc s-o iau spre sud-est, aşa că pot părăsi albia rîului şi merge pe sub copaci, unde mă aflu destul de bine adăpostit de ploaie. Ceva mai departe, *rio* ocoleşte drept spre sud, şi zăresc celălalt rîu, ceva mai în amonte. Mergeam de fapt pe o insulă. *El rio* se despărţise în două braţe la o sută de metri în amonte. La fiece schimbare a direcţiei lui, mă opresc şi, cu busola în mînă, notez noua orientare, în timp ce evaluez cu aproximaţie distanţa parcursă. Direcţia generală: centrul insulei.

Mergînd prin apă, căţărîndu-mă pe blocuri de piatră ce deveneau tot mai mari, îndreptîndu-mă cînd spre un mal, cînd spre celălalt, de

îndată ce puteam (unul din maluri era totdeauna abrupt), alunecînd şi repetîndu-mi întruna: „încetişor, drăguţă, altminteri s-a zis cu tine, încetişor, asigură-te, ai tot timpul la dispoziţie" — înaintam. Cînd şi cînd, rîul se despărţea în două sau chiar în trei braţe. Unul din braţe era uneori secat în acest anotimp relativ puţin ploios pentru insula El Coco. Din direcţia unui mic afluent am auzit venind un bubuit ceva mai puternic. M-am dus să văd. Cum era şi de aşteptat, treizeci de metri mai departe, am dat de o cascadă cu o cădere de douăzeci de metri.

Fac cale întoarsă, alunecînd pe pietrele ude, acoperite de muşchi sau de vegetaţie lunecoasă. Rîul se îngustează. Un cot şi din nou bubuitul unei cascade. Ajung la ea o sută de metri mai departe. Îmi dau rucsacul jos din spinare, îl aşez pe trunchiul unui copac căzut de-a curmezişul rîului. Fac o fotografie. Ajutîndu-mă de piolet, ajung aproape sub cascadă. Apa clocoteşte. Cade într-un lac micuţ, pe care şi l-a format. Mă aflu într-o adevărată căldare circulară, la capătul lumii. La dreapta, muntele abrupt cu tufişuri şi copaci strînşi, la prima vedere de nestrăbătut. La stînga, un perete stîncos, striat de mici cascade. Trebuie să mă întorc şi să încerc prin junglă să dau de rîu mai sus de cascadă. Pentru a ajunge pe vîrful cel mare, El Cerro Yglesias, direcţia e drept spre sud, apoi spre vest. M-am odihnit cîteva minute, atît cît să dau pe gît o duşcă bună. Mi-am pus rucsacul în spate şi-am traversat rîul ţinîndu-mă de copacul căzut. Şi am

Relatarea se opreşte aici, în josul paginii. Am pierdut, Dumnezeu ştie unde, foile următoare. Îmi amintesc şi de ascensiunea penibilă a falezei. Rucsacul mi se agăţa de mărăcini şi în liane. Deasupra cascadei celei mari pădurea era frumoasă, nu prea deasă. Ferigi înalte acopereau solul ca un covor.

În scorbura unui arbore uriaş, am găsit un adăpost uscat. Acolo am dormit peste noapte.

Zilele următoare, am încercat să ajung pînă în vîrful cel înalt. Îmi făceam loc prin junglă cu maceta. Curelele rucsacului mă tăiau la umeri. Furnici îmi cădeau pe gît şi mă muşcau. Eram lac de sudoare. Alunecam pe-o argilă roşietică. Urcam la întîmplare şi coboram la întîmplare. Dar nu mă mai gîndeam. Nu mai făceam releveu. Mergeam. Drept înainte, orbeşte. Curînd, hrana s-a terminat. Timp de două zile, ultimele, n-am mai avut nimic de mîncare. M-am întors în golful Wafer, la tabără. Mă clătinam pe pietrele alunecoase ale rîului, ameţit de oboseală, şi de foame.

Puţin înainte de lăsarea nopţii de 19 ianuarie, m-am prăbuşit pe jos, în cabană.

Începînd de-a doua zi, am început iar să fac însemnări în carnet.

20 ianuarie

Mi-e mai bine azi. M-am întors Ia Chatham, în ciuda durerilor de şale şi-a rănilor. Mă doare cel mai rău piciorul stîng şi partea de jos a rinichilor, loviţi din plin.

Am slăbit mai multe kilograme, sînt zdrobit, frînt.

Şi jurnalul meu continuă să-mi mărturisească obsesiile, neliniştile, ca şi bucuriile. Am să dau, oarecum la întîmplare, extrasele cele mai caracteristice.

21 ianuarie

Se împlineşte o lună astăzi de cînd sînt singur. O lună, şi uneori mi se pare că a fost ieri (ca în clipa de faţă) iar alteori că e un an de-atunci.

Nu mai am încălţări, în afară de-o pereche foarte veche, ruptă pe trei sferturi.

22 ianuarie

Am o crusta groasă în jurul şalelor. Sînt încolţit rău. Am văzut astăzi în mare, cînd ieşeam din golf, două ţevi înaintînd spre centru şi ieşind de sub cascadă. Una din ele are o sută de metri lungime

(din timpul războiului, pentru alimentarea submarinelor ?). Zărit o epavă.

Şi tot nimic la orizont. Că idiot mai sînt, Doamne, îmi zic: „Hai, o să te uiţi peste un minut, nu mai înainte". Şi oare de cîte ori pe zi mă uit? Veşnic stau cu faţa întoarsă spre larg.

Oricum, în dimineaţa asta m-am ras. Mi-a dat mult de furcă, dar pînă la urmă am izbutit. Îngrozitor cîţi peri albi am. Nici vorbă că au crescut de-o lună, căci înainte nici pomeneală de-aşa ceva.

Tocmai am terminat de jucat prima partidă de petancă. Astăzi au cîştigat mingile verzi. Al naibii de interesant ca să-ţi treci un ceas din zi. Şase mingi roşii, şase mingi verzi. Astăzi e de-ajuns o singură partidă, pentru că mă dor umerii.

23 ianuarie

Enervat astăzi. Totul merge prost. Un zgomot de avion care se amplifică. Ştiu că e marea, dar trebuie să mă uit. Orizont negru, închis. Nimic, la dracu! Aşadar nu există aventurieri în 1963 în stare să caute a doua comoară din lume?

26 ianuarie

Găina îmi dă un mic concert, ca după ouat, dar niciodată nu găsesc vreun ou. Păcat… Citit un articol despre singurătate. Era de-a dreptul întristător. Dacă m-ar întreba cineva ce anume doresc ca să mă distrez, nici o ezitare: un Larousse. Ah! dacă aş avea unul, cît de repede ar trece timpul.

Ultimele două zile şi dimineaţa aceasta le-am petrecut cu greu. Mă gîndeam ia tovarăşii mei. Cînd mă gîndesc la ei îi numesc „micuţii".

Mi-e teamă de rechini: sînt aici, în apropierea plajei, urmăresc peştii mici, care se aruncă pe nisip. E cumplită captivitatea asta a mea, mi-e teamă de tot.

29 ianuarie 1963

Mă uit la păsările de mare cum trăiesc. Urc pe o colină micuţă şi le privesc foarte de-aproape. Pot să mă apropii la un metru de ele. Găina doarme lîngă mine. Se ţine după mine peste tot. Cîrîie ca să-mi ceară orez. În legătură cu asta, trebuie să fac bilanţul după prima lună de şedere, căci totul scade.

Vineri 1 februarie

Oarecare optimism. Am făcut bilanţul. Chibrituri: vigilenţă.

Finele lui februarie de prevăzut începerea acţiunii de supravieţuire.

Găina mi-a şi mîncat o săptămînă de orez, ticăloasa. Am izbutit s-o prind şi s-o mîngîi. Mă ajută să sper. E nepreţuită pentru mine, găina, prietena asta a mea.

Am tras o spaimă cumplită. La întoarcerea de la pescuit, un val uriaş, din adînc, m-a proiectat înainte. Barcă răsturnată în zonă rechini. M-am rănit la unul din degetele mari şi mi-am zdrelit picioarele.

În josul piciorului şi la deget stare proastă, umflătură. Şi asta mă necăjeşte. Mă gîndeam să mă duc în sud, o să aştept.

Zilele trec foarte încet. Trei săptămîni pînă cînd Ambasada Franţei să dea alarma. Pentru unii, trei săptămîni înseamnă foarte puţin (concedii plătite).

Tocmai scrisesem pe caiet: „Soare voalat. Mare liniştită. Voi pleca mîine?“ *Cînd am ridicat capul, mi-aduc bine aminte, şi am zărit un vapor, nu foarte depărtat, în spatele insulei Nuez. Cînd, mai tîrziu, am pus din nou mîna pe toc, scrisul era altfel: îmbucătăţit, torturat. Iată ce-am scris :*

Sînt stăpînit de emoţie.

Nu-i cu putinţă! Nu-i adevărat!

Dracu să le ia pe toate! Dracu! Nu poate fi adevărat, tremur tot. Sînt blestemat, sînt nebun, nu mai ştiu ce e cu mine. Cum stăteam în hamac, ridic capul şi văd. Da. Un vapor în largul golfului, cam la o milă. Sar, urlu, dau foc la cauciuc, la benzină. Ard trei litri. Din care

se înalţă o trîmbă neagră de fum. Vaporul pare că se apropie. Flutur un cearşaf alb. Mii duc la barcă şi o pun pe apă. Vîslesc. Mă ridic în picioare în barcă, urlu ca un nebun. Vaporul pare a se depărta spre promontoriul estic. Sar iar în picioare, urlu, urlu. Nu-i adevărat, ajutor, ajutor! A dispărut după promontoriu. Urlu, sar în sus, cad în apă. Zăresc eleronul unui rechin uriaş. Izbutesc, tot urlînd, să mă urc iarăşi în barcă. Vîsla mă izbeşte în creştet în momentul cînd mă urc. Am un cucui şi, cînd ajung la promontoriu, vaporul a dispărut în spatele insulei conice. Sînt nebun… Dar nu era un miraj. Vapor alb, către orele 13—14, pe 2 februarie. Sînt răscolit tot, nu-i cu putinţă să ai un asemenea ghinion. De necrezut.

Mi-e din nou sete. Sînt bolnav de pe urma celor întîmplate. Tot mai nutresc o speranţă. Inima îmi zvîcneşte să-mi spargă pieptul. Se zbate. Ori e un iaht care profită de vremea bună ca să facă turul insulei, ori e un vas de pescuit, dar fie unul, fie celălalt va veni *IN SEARA ASTA* în golf.

Vreau să cred în această supoziţie dar mi-e TEAMĂ. Mi-e teamă, nu era vorba de un MIRAJ. Nu, ori atunci sînt NEBUN. L-am văzut mai bine de un sfert de oră. Nemernicii, imposibil să nu fi zărit focul. Sînt bolnav de ciudă. Doar n-aveau orbul găinilor. Imposibil.

M-am dus şi-am înfipt un steag pe plajă, barca e la malul apei. De necrezut să mă abandoneze, salvarea era aici, la doi paşi. Iată-mă singur din nou. PIîng. Am tras două focuri de armă, pentru orice eventualitate. Cred că s-a dus drept spre Panama. Mă întorc de la promontoriu, cu soarele drept în faţă. Nu văd nici drapelul, nici cortul aflat la două sute de metri. Şi ei aveau soarele în faţă şi nu puteau să vadă. Să bată soarele cînd trece un vapor. Să-l vezi, să visezi venirea lui timp de patruzeci şi două de zile. Iată ce se cheamă o decepţie. Oh, mamă! Să urli de bucurie şi să-l vezi depărtîndu-se. Urlu şi-acum de furie. Am azvîrlit mîncarea de fasole. N-am să pot dormi în noaptea asta. Am să aprind un felinar şi tot am să nădăjduiesc.

3 februarie

N-am închis ochii toată noaptea. Mă sucesc şi mă răsucesc. Zgomotul mării, al resacului, mă exaspera. În dimineaţa asta sînt ca năuc, abătut. E atroce ceea ce mi s-a întîmplat ieri. Abia merg în dimineaţa asta. Nu pot pune piciorul în pămînt. Aproape c-am surzit de-atîta urlet. Privesc la fotografiile copiilor mei. Mi-e teamă că n-am să-i mai văd.

4 februarie

Bolnav, culcat, febră, dureri de cap, Mi-e teamă de boală. Am asurzit. Degetul mă doare.

5 februarie

Bolnav, craniul mă doare, capul mi-e greu ca o ghiulea, urechile astupate. Nu sînt bine deloc şi mi-e teamă să nu clocesc vreo boală. Febra ar fi un lucru grav aici, pentru mine, fără putinţă de vindecare.

6 februarie

Mi-e mai bine, dar tot mă mai doare capul şi urechile-mi sînt astupate. Cit se poate de surd. Degetul umflat. Văzut o turmă de capre şi un ţap bătrîn, cu un singur corn. Veşnic înspăimîntat.

7 februarie

Idem. Capul ca şi cum aş fi răcit zdravăn. Timp frumos, fac rebusuri, căci am dat peste un dicţionar liliput care mă ajută. Orezul s-a sfîrşit şi n-am mai fost la pescuit. Rămas în tabără şi-am vorbit cu bătrînul ţap care nu-i prea înfricoşat.

8 februarie

Timp înspăimîntător, vijelie. Stau în cort aproape toată ziua.

9 februarie

Pornit pe jos spre Wafer. Înainte de-a ajunge pe plaja micuţă, m-am împotmolit în golf şi în nisipuri mişcătoare. Pierdut definitiv încălţările. Mă doare cumplit degetul mare. Mi-e teamă că e puroi înăuntru şi că s-a infectat. Nimic altceva de mîncat decît fasole viermănoasă şi putredă. L-am văzut chiar acum pe prietenul meu ţapul c-un singur corn. Împuşcat o capră şi tăiat o pulpă. Păcat, dar stomacul mi-e gol.

Aş vrea totuşi să dau ocol insulei sau măcar să mă întorc în golful Speranţei, cercetînd grotele din partea de est.

Luni 11 februarie 1963

Mi-a fost cald. Ieri dimineaţa, am plecat spre Wafer să caut de-ale gurii. Mare agitata, şi mi-am dat seama de greutatea acostării. Mai uşor la Chatham, acolo marea se adînceşte chiar de la mal. La Wafer e al naibii de greu cu întinderea aceea prelungită de pietre ascuţite. Mă gîndesc să nu mai vin deloc pe-aici. Nici nu mai poate fi vorba. Orez era mai puţin decît credeam. Am luat tot. N-a mai rămas decît fasole putredă. Şi-apoi, la Chatham am tabieturile şi maniile mele. Şi mai e şi găina… Ei, da, găinuşo, mi-ai lipsit ieri. În afară de asta, la Chatham am şi caprele, păsările de mare ale căror pui împodobesc copacii ca florile. Ce intimitate! Plecat în dimineaţa asta cu o încărcătură cumplită: un bidon de douăzeci de litri cu benzină (ca să fac un foc de pomină). Un cufăr micuţ din fier plin cu orez, fasole, medicamente, hamacul, bidonul de apă, harpon, rucsac. Al naibii de greu.

După ce-am trecut de primii tăvălugi de apă, nu ştiu cum, dar timpul s-a stricat dintr-o dată şi-a-nceput să bată şi vîntul. Mă aflam în mijlocul golfului şi valuri gigantice mă întîmpinau în rînduri strînse. Mă uitam înapoi ca să fac cale-ntoarsă, dar cu neputinţă fără să mă răstorn. Tăvălugii prea puternici m-ar fi azvîrlit cu susul în jos. Aş fi pierdut tot. Am continuat. La ieşirea din golf, violenţa valurilor şi adîncimea hăurilor dintre ele m-au făcut să spun cu

glas tare: „De data asta, s-a terminat. Ce-ai căutat ai găsit“. Ei bine, nu. Am continuat, izbit cum nu se mai poate, cu o teamă de nespus. N-ani zărit nici un singur rechin, din fericire. Imposibil să m-apropii de coasta, resacul prea puternic. Îmi spuneam: „Hai, încă o jumătate de oră, încă douăzeci de minute". Cu mult înainte de-a ajunge la capul Colnett am fost cît pe ce să mă răstorn. Iar aici, nici o posibilitate să mă caţăr de mal, numai faleze abrupte peste tot. Încă un sfert de oră. Două sute de metri mai am şi mă aflu da adăpost în golf. În sfîrşit ajuns acasă… Găina a primit o raţie dublă de orez. Mîncat cu zgîrcenie, pot avea orez pînă la finele lunii. După aceea; vedem noi… Către 20, operaţiunea „supravieţuire".

Am găsit un copac rupt în două, în partea estica a golfului (trăsnit ?). Am pregătit cu ce să fac o pălălaie pe cinste, cu benzină, pneuri, cauciucuri bucşite de cîrpe, frunze, gunoaie, hîrtii. Ce-or să mai ardă!

Marţi 12 februarie

Adunat lemne din care să fac un rug pe cinste. Nu-mi mai lipseşte decît avionul, eventual vaporul. Puroi înăuntrul degetului mare şi acum piciorul mă doare. Merg greu, şi asta mă sîcîie. Nu ştiu ce să fac.

Luni 18 februarie

Întors ieri din golful Speranţei. Întreg şi cu tot materialul. Plecat în 14, pe o mare calmă, apoi ploaie foarte puternică. Totul a mers bine. Mă uit prin mai multe grote (de revăzut) şi într-o încăpere circulară stîncoasă, adăpostită, dau „poate" peste faimoasa grotă a tezaurului. Totul corespunde: nu e deloc vizibilă şi e singura grotă cu pămînt înăuntru. Pare a fi fost astupată de mîna omului.[47] Dacă Jean şi Claude ar fi cu adevărat alături de mine..

Debarc într-o adîncitură micuţa căptuşită cu pietre, de vreo trei-patru metri lărgime, mă catâr ca să ajung la platforma aflată cu trei metri mai sus şi sînt pe cale să destup intrarea cînd arunc o

privire în jos. Şi văd cum barca mi se îndepărtează, luata de flux. Mă reped spre adîncitură. Alerg. Mă lovesc la un călcîi între două pietre (atunci am crezut că mi-am spart osul) şi izbutesc *in entremis* să apuc capătul funiei ce-mi slujeşte la legatul bărcii. Fluxul creşte şi nu pot să priponesc barca. Hotărăsc să mă duc în golful Speranţei, care-i foarte aproape, să-mi petrec noaptea acolo şi să mă întorc a doua zi la grotă. Marea s-a făcut mai furioasă. Fac greşeala că nu mă întorc, să-mi înjgheb un culcuş într-un loc ceva mai accesibil. Şi debarc în golful Speranţei cu dificultate.

A doua zi *15 februarie*, cu neputinţa să ies dm golf, talazurile sînt prea mari, prea numeroase, prea violente. Peste două zile, pe 16, idem. Sini sechestrat. Pentru cît timp? Spumeg de furie, grota nu e departe iar eu nu mă pot întoarce acolo. Mă mai tem şi de faptul ca alarma să nu fi fost dată de ambasada Franţei din San José şi să nu fi pornit în căutarea mea vreo echipă. Şi eu, biet nerod ce sînt, stau sechestrat (ca să caut ce ?), aflat în neputinţa de-a da vreun semnal… Trebuie să ies de-aici cu orice preţ. De pe plajă, examinez valurile, tăvălugii. Număr în minte: 1, 2, 3, 4, 5. 6, 7, 8. Nu, n-am să pot trece. În timpul zilei aş fi putut trece de două ori, de trei ori, şi nici măcar…

Pe *17, duminică*, m-am trezit odată cu zorii. Tot vreme rea, marea furioasă. Cu neputinţă să plec. Iau hotărîrea să întreprind singur ceea ce făcusem împreună cu Jean şi Claude în decembrie: să mă îmbarc la şase sute de metri de-aici, în direcţia insulei Căpiţa de fin. Şi iată-mă transportînd materialul şi barca prin pietroaie. De cîte ori am făcut acest du-te vino, nu mai ştiu. Să trag barca metru cu metru ; eram frînt, cu amîndouă picioarele bolnave, unul umflat, iar cu călcîiul celuilalt nu puteam atinge pămîntul, şi pe deasupra, desculţ.

În sfîrşit, barca e pusa la apă şi încărcată ; aştept un resac prielnic. A venit, foarte puternic, şi bărcuţa mea e atrasă spre larg. Sar înăuntru, lopătînd din toate puterile, sperînd ca un al doilea talaz

să nu sosească prea repede, căci atunci m-ar răsturna. Am trecut cu bine. În mijlocul golfului, marea, cum e furioasă, mă sileşte să mă îndepărtez ; cu neputinţă să mă întorc spre grotă ; îmi reiau direcţia est. Obligat să navighez la cel puţin trei sute de metri de coastă, pentru a evita tăvălugii enormi. Atenţia permanent trează ca să pîndesc sosirea lor. Foarte proastă trecerea din golf pînă la promontoriul Tanner. Dacă mă răstorn, n-am nici o şansă să scap, falezele fiind imposibil de escaladat, ca să ajung pe platou. Mă liniştesc abia după cîteva ore, cînd am trecut de extremitatea estică, unde marea e mai liniştită. Şi pot în sfîrşit naviga într-o apă limpede şi pe lîngă mal.

Cît de mulţumit am fost să sosesc „acasă”! De ce m-oi mai fi dus să rîcîi pe-acolo? Regret că am văzut grota aceea, căci tot n-am isprăvit cu visele despre comoară. Şi nici c-am să mai pot pune piciorul acolo, dacă un ajutor nu-mi soseşte peste două săptămîni.

Plimbîndu-mă pe plaja „mea“ de la Chatham, mă întreţin cu Jean şi Claude… Da, nici vorbă să mă duc la grotă: mai întîi, că n-am nici unelte, nici lumină ca să pot face săpăturile. Pe urmă, în următoarele cincisprezece zile, nici pomeneală să mă clintesc şi să mă depărtez de golf. Alarma trebuie să se fi dat în Franţa. Cei de la ambasadă trebuie să fie cît se poate de necăjiţi şi probabil au prevenit postul de radio Europe 1 ; domnul Astua trebuie, de asemeni, să fi telefonat şi agenţiei France-Presse. Dacă ne cred pierduţi pe toţi, nu pot totuşi să nu vină încoace, să se convingă la faţa locului, să mă lase să crăp aici. La naiba! Trag nădejde că, peste trei săptămîni, în cel mai rău caz, voi fi departe. Să continui să sper. Găina îşi face simţită prezenţa alături de mine. Raţia de orez i-a fost simţitor micşorată: provizia mea nu va dura prea mult ; aproape că s-a şi terminat.

Găsit în faţa cortului o pană albă. (Ce poate să însemne? Văd semne prevestitoare în tot şi toate.) M-am enervat astăzi. Muştele mă sîcîie. Găina stă pe capul meu ca un semn al sărăciei, cerşind întruna. Am doborît un căprior, împuşcîndu-l. E revoltător dacă te

gîndeşti că nu ţine decît pentru două mese. Dar acum sînt nevoit s-o fac. Imposibil de pescuit, cu potopul ăsta şi vremea urîtă de ieri şi din noaptea asta/

În afară de bătrînul ţap care e mereu pe-aici, e prima căprioară pe care-am văzut-o de la o vreme. Şi caprele, şi porcii fug de-aici.

Joi 21 februarie

(Nota autorului, septembrie 1973: scris demenţial, grosolan.)

La naiba cu tot rahatul ăsta!

Alt vapor a trecut prin golf. Nu sînt nebun. La naiba! A trecut chiar pe lîngă insula Nuez. Auzeam motoarele. Foc, drapel, fum, împuşcături. Nimic. Ticălosul! încă o dată. Şi-mi pusesem nădejdi în ziua asta. Am păţit-o şi-acum. Mă duc la Wafer cu barca. Ceea ce mă face să mugesc, trecerea nu-i deloc uşoară. La naiba şi iar la naiba!

(Notă: 9/1973: scris normal de astă-dată. Începusem iar să scriu în jurnal, după plecarea cu barca.)

Sînt vreo trei-patru ore de cînd a trecut traulerul. Mă aflu în cort. Plouă torenţial. Iar eu mugesc. Da, ca un viţel: „Saltă, saltă, neruşinato, pişă-te, ploaie, saltă, mare scîrboasă ce eşti, dă-i drumu' furtuno!“ Şi poate că atunci traulerul ar da îndurat, ca să se pună la adăpost.

Am aruncat o privire spre larg. Plouă ca o cireadă care se pişă, dar marea pare destul de liniştită. Nu mai nădăjduiesc. Adineauri, cînd începusem primele rînduri, mai credeam că vaporul a venit pentru mine. Îmi spuneam: în douăzeci de minute sînt la Wafer. Un sfert de ceas ca să pună o barcă la apa, cinci minute ca să ajungă la insulă, zece minute de şedere şi, la vederea semnalelor mele S.O.S., întoarcere ca să mă ia de la Chatham. Adică o aşteptare de maximum o ora jumătate. Şi iată că au trecut pe puţin patru ore.

Mi-am luat barca, acum vreo două-trei ore, şi m-am îndreptat spre insula Nuez. Strîmtoarea dintre Colnett şi Nuez era foarte agitată, aşa încît n-am trecut: am aşteptat acolo întoarcerea vaporului: cam două ore, zgîlţîit de valuri. Apoi s-a pornit ploaia şi m-am întors scîrbit. Căci acum ştiu că încă o dată am ratat. Sîntem în 21 februarie: sînt exact două luni de cînd, aproape la aceeaşi oră, accidentul a avut loc. Ziua de 21, pentru mine, e blestemată! Şi totuşi n-a fost vorba de-o halucinaţie. De data asta nu numai că am văzut, dar am şi auzit. Auzeam limpede zgomotul motoarelor Diesel. Sînt urmărit de neşansă şi-acum mă tem, căci văd bine că vom pieri toţi trei, pentru a doua oara. Adineauri, într-o criză de furie, am insultat toată lumea, chiar şi vaporul. Şi unde mai pui că am dat foc la doisprezece litri de benzină, trei legături de lemn uscat, cauciuc, pînzeturi… Nu mai am nimic. De data asta eram cu spatele la mare cînd, deodată, am auzit zgomotul motorului. M-am repezit, crezînd că-i vorba de-un avion. Şi-am zărit vaporul în golf. Ce ghinion, n-o să mai scap de-aici. Sînt mort de frica. Tot mai plouă. Curge întruna de vreo patru-cinci zile ; întocmai ca la începutul lui decembrie: douăzeci de orc pe zi. *El rio* şi-a umflat apele nemăsurat de mult, un adevărat torent. Creşte întruna şi mă întreb dacă n-o să mă ia viitura sau dacă n-o să fiu inundat.

22 februarie 1963
La bordul lui ELINOR 734

Ei, da! S-a făcut! Ieri ieşisem din cort ca să văd dacă *el rio* n-a luat o farfurie şi unica-mi furculiţă, ploua zdravăn, cînd zăresc, oprit în golf, VAPORUL. Era într-adevăr acolo şi părea într-adevăr că stă pe loc. Dintr-un salt am fost la bărcuţă şi, ca un apucat, am vîslit spre el. Urlam literalmente în timp ce m-apropiam. Mi-era atît de teamă să-l văd plecînd! Apoi, am zărit pavilionul costarican. Strigam: „Costa Rica! Costa Rica!“ Eram foarte aproape de vas, şi tot mai răcneam. Deşi vedeam că mă zăriseră. În sfîrşit, am acostat. Marinarii au apucat odgonul bărcii mele. Am urcat la bord şi m-am

prăbuşit pe punte, plîngînd şi gemînd. Atunci am auzit o voce care spunea: „Lăsaţi-l în pace!“ Să fi stat aşa un minut, două? Nu ştiu. Apoi m-am ridicat şi mi s-a întins un ştergar. Am intrat în cabină unde mi se pregătise o cafea tare. Am avut din nou o criză nervoasă. Apoi, puţin cîte puţin, m-am calmat şi-am început să vorbesc… La bord, trei persoane. Ken Hayes, patronul ; Tomas, secundul, şi un tînăr marinar. Nu puteam înţelege că mi s-a trimis ajutor atît de repede, apoi am aflat că *Elinor* nu venise pentru noi, ci pentru a aduce pe insulă un american: voia să studieze păsările. Şi vaporul, venise să-1aducă drept la Wafer, însoţit de un guard naţional şi de un tînăr costarican.

Cinci ore după ce trecuse pe dinaintea mea, *Elinor* se întorsese, cu puţin înainte de-a se însera, ca să-şi arunce ancora peste noapte în golful Chatham. Văzuseră, în golful Wafer, inscripţiile mele şi ştiau că o echipă franceză se afla, poate, pe insulă. (În Costa Rica se răspîndise zvonul că eşuasem pe coastă, lîngă Golfito.) Au fost foarte îndatoritori şi m-au consolat. Inconştient, am refuzat prima ţigară oferită. Am petrecut noaptea la bord.

Pleacă *duminică 24 februarie* spre Puntarenas, la sfîrşitul după-amiezii. Astăzi 22, am rămas împreună cu ei să pescuim în sudul insulei. Mulţi rechini au fost prinşi în cursul zilei (vreo sută). Ce revanşă pentru mine! I-am pescuit şi eu cu firul de nailon pe care îl ţii în mîini, avînd la capăt drept momeală o bucată de peşte ; am prins vreo zece. Împreună cu Ken, patronul, l-am ridicat pe punte pe cel mai mare, lung de doi metri jumătate. Cîntărind cam o sută cincizeci de kilograme. Cei mici, cîte unul sau cîte doi dintr-o dată, erau ridicaţi la bord şi marinarul îi ucidea cu o rangă de fier. Cei mai mari erau ridicaţi cu macaraua vasului, şi cînd capul se ivea la nivelul punţii, Ken trăgea în el un glonte de calibrul 46. Apoi urma tăierea. Nu erau păstrate decît fileurile. În apropiere de insula Căpăţîna de zahăr, îi vedeam cu zecile primprejurul vaporului, năpustindu-se asupra măruntaielor pe care le azvîrleam în apă. Era

înnebunitor să vezi hora asta şi aproape în fiece clipă ridicam cîte unul la bord. (Variind ca lungime între optzeci de centimetri şi doi metri.) Am zărit şi unul uriaş, de cel puţin patru metri. Eram cuprins de-o frenezie nesăţioasă de-a ucide, aveam impresia că niciodată n-o să ucidem îndeajuns. Micuţii… tovarăşii mei.

Sîmbătă 23 februarie 1963

Rămaşi peste noapte la sud, în apropiere de insula Căpăţîna de Zahăr. Pescuit pînă la unsprezece seara. Prins mulţi rechini. În dimineaţa asta de asemenea, apoi ne-am întors la Chatham. M-am dus pe uscat ca să-mi strîng lucrurile. Am ospătat-o copios pe găină. Cum toată ziua de ieri nu m-a văzut, astăzi părea să-mi facă reproşuri, dar a mîncat de să-i vină rău. L-am mai văzut o dată şi pe bătrînul ţap. Mîine, mă mai duc acolo pentru ultima oară. Ca să-mi iau lucrurile şi să le spun rămas-bun găinii şi bătrânului ţap. Am să-i las găinii tot orezul. S-ar putea să facă indigestie.

Iar am mai pescuit rechini. Trei aveau pui în pîntece. Lungimea la naştere: cincizeci de centimetri. Am ajutat la tăierea lor. În cală se aflau cam trei tone de fileuri.

N-am putut dormi cele două nopţi petrecute la bord. M-am gîndit mult la Claude şi la Jean, la întoarcere, la prieteni şi la familie. Ken a încercat să telegrafieze la Puntarenas. Noi, pe vas, n-am primit răspuns. Dar poate că ei, pe uscat, au auzit. Mă simt mai bine astăzi, dar mă tem ca mîine, plecarea să nu fie greu de suportat. Am impresia de ceva ireal. Sînt salvat şi numai întîmplării datorez prezenţa vasului *Elinor* aici. Aşa cum mi-a spus Ken, riscam foarte bine să mucezesc poate şi-un an întreg pe insula El Coco.

Am să mă străduiesc să dorm în noaptea asta, am nevoie de somn. Voi lua un somnifer. Dealtminteri, sînt obosit: am muncit pe ruptelea la bord. Toţi cei trei de pe vas sînt bărbaţi foarte bine, foarte şic.

Aici se opreşte jurnalul meu, cu excepţia a încă două notaţii :

Plecarea, duminică 24, la orele 16.
Sosirea la Puntarenas pe 26, la orele 6 dimineaţa. —

20
CEA MAI FABULOASĂ DINTRE COMORI E VIAŢA

După ce-a navigat vreo patruzeci de ore, *Elinor* a aruncat ancora în portul Puntarenas la 26 februarie 1963.

Nu ştiam cum să le mulţumesc marinarilor şi căpitanului lor, Kenneth Hayes, pentru solicitudinea cu care fusesem tratat. I-am dăruit lui Kenneth mica mea barcă pneumatică. Ce altceva aş fi putut face pentru el? N-aveam nici măcar o centimă. Am descins într-un hotel foarte modest, în imediata apropiere a portului. Cum să-mi plătesc camera şi călătoria cu trenul pînă la San José? N-aveam altă scăpare decît să apelez la ambasada Franţei. I-am telefonat aşadar domnului Ramón, simpaticul nostru reprezentant, şi i-am povestit deznodămîntul tragic ca şi toată odiseea mea.

A doua zi, domnul Astua, ataşatul de presă, a şi sosit la Puntarenas. Cum era corespondent al Agenţiei Franceze de Presă, telegrafiase numaidecît ştirea în ţară. Şi cînd, peste două zile, am putut în sfîrşit să telefonez în Franţa din capitală, familia mea era la curent, din cele aflate la radio sau citite în ziare. Desigur, rudele coechipierilor mei aflaseră trista veste în acelaşi fel. Mai pe urmă, aveau să mi-o reproşeze. Dar ce-aş fi putut face? Dacă m-aş fi numărat printre victime, ai mei ar fi aflat despre dispariţia mea în acelaşi fel…

În prezenţa domnului Astua — care mi-a achitat nota la hotel — am făcut o declaraţie de faţă cu judecătorul de instrucţie din Puntarenas. După ce mi-am recuperat bagajele, am pornit împreună cu domnul Astua spre San José, unde am fost găzduit de prietenii mei Jean Guillemard şi Jacques Armand, patronii restaurantului *La Bastille,* care au făcut tot ce le-a stat în putinţă ca să mă consoleze şi sa-mi abată gîndurile negre. Descumpănit pe trei sferturi, dacă nu mai mult, aveam mare nevoie de îmbărbătarea şi prietenia lor.

Aveam bilet scos pentru întoarcerea în Franţa pe un vapor al Companiei *Italian Line,* cu plecarea din Panama. Dar primul vas care făcea escală la Cristóbal nu sosea mai devreme de jumătatea lunii martie. Nici măcar nu mi-a venit ideea să-mi preschimb biletul de vapor pentru unul de avion. Iar prietenii mei, deşi ştiau cît de nerăbdător sînt să mă întorc în Franţa, nici ei nu s-au gîndit la asta. Aşa se face că am rămas blocat la San José cîteva zile în şir.

La ambasadă, domnul Ramón, văzîndu-mă cum arăt, nu mi-a făcut nici o observaţie. M-a informat că un trimis special al revistei *Paris-Match,* Philippe de Bausset, corespondent la New York, avea să sosească chiar în ziua aceea, după cum urmau să vină la San José şi Monique Dhuez, mama fiului lui Jean Portelle, ca şi unul dintre prietenii lor, Jean Godin.

Philippe de Bausset mi-a pus întrebări, făcîndu-şi reportajul. Înainte de a telegrafia articolul, mi-a propus să-mi cumpere fotografii şi extrase din jurnalul publicat mai sus pentru suma de un milion cinci sute de mii de franci vechi. Am acceptat. Un milion avea să fie vărsat familiilor Portelle şi Chaliès, iar cinci sute de mii aveau să-mi fie de urgenţă trimişi la Costa Rica.

Cei cinci sute de mii mi-au permis să mă îmbrac, să-mi iau bilet de avion Costa Rica-Panama şi să nu mai trăiesc pe spezele prietenilor mei de la *Bastille,* care mă găzduiau şi mă hrăneau de zile întregi, fără să vrea să-mi ia nici un ban.

Pe de altă parte, prietenii mei costaricani, *los huaqueros,* făceau tot ce le stătea în putinţă ca să mă consoleze şi-mi propuneau să-mi dea obiecte de artă pe credit. Au făcut chiar şi o petiţie în favoarea mea pe care au adresat-o autorităţilor.

Cîteva zile mai tîrziu, după cum mă prevenise domnul Ramón, Monique Dhuez şi Jean Godin m-au căutat la *Bastille.* Am avut o întrevedere la *Gran Hotel,* localul cel mai luxos din San José.

În taxi, i-am spus lui Godin: „Într-o zi, după ce-am să te cunosc mai bine, am să-ţi spun ceva“. Monique Dhuez fiind de faţă, nu-i puteam mărturisi prietenului intim al lui Jean Portelle care fusese

atmosfera pe insulă ; şi mai cu seamă nu-i puteam spune, ca să nu-l îndurerez şi mai mult, că dacă sfaturile mele de prudenţă ar fi fost ascultate şi dacă am fi dat dovadă de ceva mai mult sînge rece, dispariţia lui Jean în nici un caz n-ar fi avut loc.

Le-am povestit drama aşa cum am relatat-o în jurnaIul meu.

Iată cum Pierre Jeffroy, după ce a intervievat-o pe Monique Dhuez, a relatat în *Paris Match* urmarea întrevederii noastre :

— Să fie oare adevărat? Aţi spus tot ?

— Da, e adevărat.

Vergnes n-a strigat, dar faţa lui îndurerată exprimă mai mult decît emoţia: durerea de-a nu fi crezut. Se ridică, îşi însoţeşte vizitatorii pînă la hotelul unde locuiesc. Şi-acolo, pe canapeaua taxiului, începe dintr-o dată să plîngă fără să se mai poată opri. Cuvinte îi ies de pe buze, întretăiate: „Bieţii de ei… Nu voiau să m-asculte". Apoi se opreşte: „Nu, n-am să mai spun nimic". Lacrimile lui Robert Vergnes sînt mai convingătoare decît cuvintele. Mişcată, Monique Dhuez telegrafiază familiei Portelle: „Accident real, Vergnes sincer, şansă de supravieţuire practic imposibila".

Seara, Jean Godin i-a spus probabil cuvintele pe care le rostisem în taxi: „Într-o zi, am să-ţi spun ceva..?" pentru că a doua zi Monique Dhuez m-a întrebat :

— Robert, îmi trebuiesc precizări. Ce s-a întâmplat exact cînd a survenit pana de motor?

Ce puteam adăuga la declaraţiile date mai înainte? Nimic.

M-a informat atunci că proprietarii unui iaht aveau să-i ducă pe insula El Coco pe ea şi pe Jean Godin. Mi-a cerut să-i însoţesc. Petrecusem pe insulă două luni îngrozitoare, încă nu-mi văzusem familia, vaporul ridica ancora foarte curînd, iar ea voia să mă întorc acolo… Ca să fac ce ?… Să iau calvarul de la început? Nu durase şi-aşa destul ?… Mulţumită prietenilor din Costa Rica, abia începusem să-mi vin în fire… Am refuzat şi m-am dus să mă îmbarc la Panama.

Monique Dhuez şi Jean Godin s-au întors în Franţa cu avionul şi au sosit la Paris înaintea mea, convinşi că le ascund ceva.

Spusesem: „recife“. La locul accidentului, ei susţineau că n-ar fi văzut decît unul. Şi astăzi sînt convins că erau mai multe: două? trei? Şi chiar de-ar fi fost numai unul… Imaginaţi-vă scena: barca fără cîrma îndreptîndu-se spre „recif“, refluxul care o trage spre larg, noi grijulii să ţinem bagajele, să punem motorul în funcţiune, să desprindem vîslele pe o mare dezlănţuită… Şi din nou „reciful“… Ce motiv aş fi avut să spun: „Aici a fost“, dacă n-ar fi fost acolo? Nimic nu mă obliga să situez accidentul pe locul acela, pe unde trec toate vapoarele, fără excepţie… pe locul acela-cheie, situat între cele două golfuri de pe insulă care se pot locui. Aş fi putut localiza naufragiul spre sud, unde oceanul e veşnic agitat, în timp ce spre nord e destul de calm: acolo unde oceanul e de-a dreptul dezlănţuit, atunci cînd spre nord e agitat ; acolo unde hărţile arată: „Pericole nesemnalate, plin de recife".

Aş fi putut, de asemenea, să schimb data. În timpul celor două luni cît am stat singur pe insulă, am văzut marea furioasă mai bine de cincisprezece ori, iar din aceste cincisprezece dăţi, de trei sau patru ori a fost aproape furtună.

Pe scurt, cîteva zile după ce-am debarcat la Cannes — unde Roger Collot m-a întîmpinat — şi după ce m-am oprit, bineînţeles, la Graulhet, am întîlnit, la Paris, familiile lui Portelle şi Chaliès.

— N-ai spus tot, Robert, ceea ce i-ai mărturisit lui Jean Godin dă de înţeles acest lucru.

Astfel a început convorbirea dintre noi, despre care *Paris-Match* a relatat în aceşti termeni :

„Nimeni din grupul acesta restrîns nu se îndoia de onestitatea integră a lui Robert Vergnes. După cum nimeni nu credea că taina lui ar păta cu ceva memoria lui Jean şi Claude. Dar ceea ce fiecare voia era numai adevărul, adevărul întîi de toate, chiar dac-ar fi fost amar ca marea…

Şi-atunci Vergnes a vorbit. În felul său. Cu accese de violenţă, de sinceritate, cu încăpaţînări în clipe de mînie şi de emoţie. «E-adevărat… N-am spus tot. Am vrut să ascund unele lucruri, în amintirea echipei pe care o formasem, în amintirea lor.» Ne aflăm pe insula El Coco, în strîmtoarea capului Colnett, în dimineaţa zilei de 21 decembrie. Motorul are pană. Vîsla e prinsă. Dintr-o dată intrăm în panică, ne cuprinde teama, ne sufocă mînia ca în zilele cînd ne certam. În cuvinte scurte şi biciuitoare, cei trei tovarăşi se învinuiesc de incapacitate, se înjură brutal ; se îmbrîncesc, sînt gata să se ia la bătaie… «Şi atunci, continuă Vergnes, mi-a fost teamă. M-am crezut ameninţat. Barca avea să se scufunde. Am văzut că totul era pe ducă. Am sărit în apă ca să ajung la mal…»“

Crezusem că s-a terminat cu toate încercările, cînd am primit o convocare din partea poliţiei judiciare.

Ştiam foarte bine că trebuia să dau o declaraţie oficială dar naivul de mine, îmi închipuiam că asta se va întîmpla într-un comisariat sau în faţa unui funcţionar oarecare. M-am pomenit însă în biroul comisarului Poiblanc, care m-a dat pe mîna a doi dintre colaboratorii săi.

Totul decurgea foarte corect, trebuie s-o mărturisesc. Un secretar bătea la maşină ceea ce declaram. Inspectorul care mă interoga avea un aer foarte patern şi era simpatic.

— Şi mie, cînd eram tînăr, mi-ar fi plăcut să fac isprăvi de explorator… ca dumneata… să cutreier lumea… Aşa că înţeleg cum, într-un caz ca ăsta, cînd treaba nu mergea ca pe roate, dumneata ai avut un moment de slăbiciune… înţeleg cum se face că într-o clipă de mînie ai putut să…

Iar eu, la rîndul meu, am înţeles atunci că nu era vorba de o simplă declaraţie de accident. Şi-am înţeles, în sfîrşit, nu numai că mă aflam la poliţia judiciară, ci în aripa afectată secţiei de criminalistică. Din clipa aceea am refuzat să mai scot o vorbă fără prezenţa unui avocat.

— Dar, domnule Vergnes, mi-ai interpretat greşit cuvintele!

N-am cedat şi i-am confirmat acelaşi lucru şi comisarului divizionar Poiblanc, înştiinţat de atitudinea mea.

— În acest caz, veţi fi inculpat.

Şi, la puţin timp după aceea, am fost într-adevăr inculpat! „Neacordare de asistenţă faţă de persoană aflată în pericol şi abuz de încredere.“

Ca şi cum ai putea acuza pe cineva că nu acordă asistenţă cînd acest cineva e el însuşi în pericol…

Poate că acuzatorii mei se gîndiseră la cu totul alt cap de acuzaţie… Nu pornisem oare în căutarea unei comori de douăzeci şi două de miliarde care, împărţite la trei, abia dacă mi-ar fi lăsat, punînd la socoteală dobînda Casei de Economii, un biet venit de un milion pe zi?

L-am luat ca avocat pe maestrul Charles Libman. Care a obţinut o primă scoatere de sub urmărire la 8 decembrie 1967, după ce mai multe comisii rogatorii au fost transmise în Costa Pica.

Această ordonanţă de neurmărire n-a fost pe placul părţii adverse, care a făcut apel.

Camera de acuzare a Curţii de apel din Paris a confirmat ordonanţa de neurmărire la 9 mai 1968, „dat fiind că nu iese în evidenţă din nici un element al informării că Vergnes s-ar fi abţinut cu bunăştiinţă să dea ajutor tovarăşilor săi, iar cît priveşte delictul de abuz de încredere, nici o precizare suficientă nu justifică o proprietate individualizată şi existenţa violării vreunuia dintre contractele enumerate la articolul 408 din codul penal“.

Asta nu m-a împiedicat să tîrăsc după mine butucul ăsta cinci ani la rînd.

Zeci de oameni au străbătut oceanele, mările, înfruntînd cele mai crunte primejdii, ca să descopere comoara de pe insulă. Toţi au suferit de foame, de pe urma umezelii, a căldurii jilave.

Şi totuşi, aşa cum s-a scris, „Strania fascinaţie a locului îi face pe toţi cei care au călcat o dată pe-aici să se întoarcă, mereu, mereu. De parcă toţi căutătorii de comori de pe insula El Coco n-ar avea de gînd să renunţe vreodată".

Iar eu, care am suferit acolo mai mult decît oricare altul, nu sînt departe de-a o crede. —

21
DUPĂ INFERN, PARADISUL LUI GUAINORA

Îmi trebuiseră aşadar cinci ani ca să obţin sentinţă de neurmărire. Şi totuşi, trebuia să plec din nou. Era o nevoie morală şi materială în acelaşi timp. N-am aşteptat, aventura m-a luat iarăşi pe aripile ei: de trei ori împreună cu Roger Collot, o dată cu Guillemard. Insula El Coco se estompase puţin cîte puţin în cenuşiul ceţii… Dar de pe urma ei, îmi rămăsese ceva de care nu mai puteam să scap: teama de vreun accident stupid, imprevizibil. Cînd ne aflam într-o cavernă, voiam cu orice preţ ca toţi coechipierii mei să fie „asiguraţi", chiar şi prin locurile lipsite de orice dificultate. Aşa era şi gata. Iar ei se răsteau şi răcneau la mine de-a binelea.

— Mă iei drept un ţînc? mă întreba unul.

— Îţi baţi joc de mine? exclama un altul.

Şi aveau dreptate, desigur. Dar simţeam şi pentru ei, şi pentru mine, teama aceea cumplită, ca un gol în stomac.

Am plecat din nou în America la sfîrşitul lui noiembrie 1963. Era şi timpul. De mai multe luni rătăceam ca un somnambul, pe jumătate conştient, pe jumătate năuc. Hărţuit de ziarişti, convocat de poliţie sau de către judecătorul de instrucţie, nu izbuteam să-mi mai vin în fire.

Gîndindu-se că asta avea să-mi mai primenească mintea, fratele meu mă determinase să cumpăr — împrumutîndu-mi bani, căci eram lipsit de orice resurse — moara de la Trou de Bozouls, în Rouergue, la cîţiva kilometri de Rodez, la încrucişarea drumurilor dinspre Espalion şi Mende. O foarte frumoasă moară ce trebuia restaurată, cu roata ei mare cu zbaturi, într-un peisaj marcat cu „două steluţe" în ghidul Michelin. Am defrişat cu maceta terasa care se ascundea în mărăciniş, pe malul rîului Dourdou. Apoi, în pragul depresiunii nervoase, m-am dus la Paris. Din fericire, aveam prieteni: doctorul Blaise mi-a împrumutat o garsonieră, pe

bulevardul Victor. Prietenul meu, colecţionarul de artă Henri Bigorne, mi-a spus într-o zi, în timpul unui prînz care aproape că-mi stătea în gît :

— Robert, trebuie să-ţi revii. Hai pleacă iar în America!

— Eşti foarte amabil, Henri. Dar ca să plec trebuie să am şi cu ce, şi sînt la pămînt.

— Patru milioane ţi-ar ajunge ca să organizezi o campanie rentabilă pentru tine?

— N-ar fi rău…

— Atunci treci pe la biroul meu săptămîna viitoare!

Cîteva zile mai tîrziu m-am anunţat în strada Laffitte, unde lucra Henri Bigorne. Am fost introdus în biroul lui fără să aştept deloc iar Henri mi-a întins un plic :

— Iată cele patru milioane. Mi-am pus prietenii la contribuţie: unul două sute de mii, altul cinci sute, şi eu… etc. N-o să restitui suma în bani, ci în obiecte vechi. Le-am făgăduit prietenilor mei că nu vor fi în pierdere. De acord?

Îmi venea să-l pup, în timp ce dintr-o dată grotele, obiectele precolumbiene, *los huaqueros,* tot ceea ce însemna viaţa mea a început să mi se învîrtă într-o horă veselă prin minte. *Aveam să continui! Aveam să continui!*

Mă şi simţeam pe trei sferturi vindecat şi mă pregăteam bucuros de pregătirile pentru noua plecare.

Am petrecut cîteva zile la Robert Collot, care nici anul asta nu putea merge cu mine. Depresiunea nervoasă îmi trecuse cînd am ajuns la Paris, unde am găsit o scrisoare de la Guillemard. Îmi confirma că avea de gînd să vină împreună cu mine în Guatemala, să facem speologie, dau nu mai înainte de începutul anului. La urma urmei; lucrurile se potriveau bine. Îmi puteam permite să mă duc să petrec Crăciunul la Guainora, prietenul meu indianul, pe care nu-l mai văzusem de la călătoria lui în Franţa.

Una dintre prietenele mele, doctoriţa Claude Maillard, îl cunoscuse pe „Tupia“ în Montparnasse. Mi-a împărtăşit dorinţa

de a-l revedea pe Guainora şi de-a studia viaţa indienilor şocos, întrebîndu-mă dacă n-aş vrea să-i slujesc drept călăuză prin regiunea Darién.

Eu am luat vaporul, iar ei i-am dat întîlnire la Tocumén, aeroportul din Panama. Mă aflam acolo de cîteva zile şi mi obişnuisem din nou cu căldura jilavă din Panama, cînd a sosit Claude. Peste două zile, micul avion Cessna al agenţiei T.A.S.A. ne-a depus la El Real, cam pe la ora opt dimineaţă.

Neavînd cîtuşi de puţin intenţia să stau ore în şir pe malul rîului în aşteptarea unei pirogi problematice, am închiriat una de la negustorul Belissario, prevăzută cu un motor solid, instalat în afara bordului. Fără nici un incident, barca ne-a depus în apropierea colibei lui Guainora, nu departe de Yapé.

De-abia acostasem şi începusem să dăm jos sacii, cînd zăresc un micuţ indian alergînd spre noi. Îl recunosc, e Carlos, fiul lui Guainora.

Şi el m-a recunoscut. Ne zîmbeşte şi-o ia la goană spre colibă, care pare goală (dar uitam: e ora sacră a odihnei de după-amiază). Strigă: „*El Francés! El Francés!* "

Guainora a înţeles. Se repede din colibă şi sare jos, fără să-i pese nici de scară, nici de distanţa de 1,70 m care-l desparte de pămînt. Se aruncă în braţele noastre, ne sărută aşa cum a văzut că se face în Franţa.

— *Amigo Roberto! Mi amigo Roberto!* Credeam că n-am să te mai văd. Cum o cheamă pe doamna? am uitat. Dar ştiu că e din Paris.

— Claudia.

Şi Guainora începe să vorbească o franceză şovăielnică dar foarte inteligibilă, ca să ne arate că n-a uitat nimic. Iar eu, sînt şi eu fericit pentru prima oară de multă vreme. Am impresia că m-am întors acasă, la familia mea. Urcăm „scara“ colibei, trunchiul de copac scobit. Guainora va băga de seamă ca doctoriţa Claude întîmpina greutăţi ca să ajungă pînă la podeaua suspendată pe piloţi: a doua zi va ciopli o nouă scară, mai largă şi mai puţin abruptă.

În colibă o găsesc pe Odile, fiica prietenului meu, pe mama sa, vrăjitoarea, pe soţia lui, Christine, şi pe-o tînără indiana pe care n-o cunosc. Stau toate chircite şi izbucnesc în rîs cînd doctoriţa le strînge mîna. Citesc pe feţele lor strălucitoare bucuria de-a mă revedea şi o curiozitate oarecum batjocoritoare, inspirată de „femeia din Franţa", una dintre femeile despre care Guainora le-a vorbit atîta şi de la care a adus o mulţime de fotografii, începînd cu mama mea şi terminînd cu fetele de la Lido.

Primul chip care, la puţin timp de la venirea noastră, s-a ivit la înălţimea podelei, a fost chipul frumos şi inteligent al unchiului lui Guainora. Un prieten. Era, ştiam prea bine, avangarda. Tam-tam-ul indian funcţionase şi răspîndise vestea prin pădure că în casă la Guainora aveau loc evenimente noi şi neobişnuite. Rude, vecini, prieteni, începură să sosească, năvălindu-i în colibă.

Aşezat ca şi ei pe jos, răspundeam la întrebările prietenilor mei indieni, în timp ce femeile se făceau frumoase, luîndu-şi dintr-un paneraş bijuteriile de zile mari, dolari din argint prefăcuţi în pandantive şi brăţări tăiate din cutiile de conserve. În timp ce fuma o *gauloise,* ţinînd partea aprinsă în gură, mama lui Guainora împodobea, pictîndu-le, bustul şi sînii fiicei ei. Claude contempla ivirea capodoperei. Îşi scoase rujul de buze şi le dădu pe noile ei prietene. Ca să nu-i rămînă datoare, bătrîna Guainora îi desenă inele jur-împrejurul pulpelor, cu *jagua,* colorantul acela care nu începe să dispară decît după trei săptămîni.

Gheaţa se spărsese. Tupia era într-al nouălea cer. Plecă singur cu piroga şi se întoarse cu o încărcătură de sticle de bere şi de coca-cola, luate de la negustorul din Yapé, pentru prietenii lui *„Francés",* nu uitase să precizeze. Deşi trezită, băutura a făcut să alunece mai bine pe gît mîncarea, luată la lumina a două lămpi cu petrol afumate: peşte fript şi *bolo,* un soi de fiertură grasă din păsat de porumb şi banane zdrobite.

Era Crăciunul.

Guainora ne-a propus să ne ducă la Yapé ca să ne cinstim la birt. Acolo cîntau şi muzicanţi. Concertul de broscoi care ne-a escortat de-a lungul rîului ne-a deschis apetitul. Guainora ne instalase în piroga lui cea mai mare. Aşezat în faţă, mînuia prăjina. Christina făcea acelaşi lucru în spatele bărcii. Coi ai casei urmau în celelalte pirogi.

În faţă la *Cantina,* strălucitor luminată, o orchestră stranie alcătuită din cinci executanţi negri scotea cacofonii pentru ciorchini de alţi negri, aşezaţi pe trunchiuri de copaci, care băteau tactul, agitînd sticle de *aguardiente:* două tam-tam-uri, un fel de violoncel, o ghitară scîrţîitoare şi un soi de mini-acordeon. Indieni, stînd în picioare, erau ceva mai retraşi.

Sosirea noastră a făcut senzaţie. Cu faţa strălucitoare, Guainora îi dădea braţul doctoriţei Claude. Eu îi oferisem braţul Christinei care, pentru a ieşi „în oraş“, îşi pusese pe umerii goi o ţesătură viu colorată. Orchestra a avut ca un fel de sughiţ, apoi s-a pornit să cînte şi mai şi, în timp ce puştii aprindeau petarde în cinstea noastră.

Negustorul s-a repezit să-mi strîngă mîna: o adevărată pleaşcă pentru el. Prezenţa noastră la *fiesta* avea să-i aducă o mulţime de clienţi!

Ceea ce nu întîrzie să se întîmple. Pirogi de-ale negrilor, pirogi de-ale indienilor, trăgeau rînd pe rînd la debarcader. Toţi, însufleţiţi de-aceeaşi curiozitate, veneau să-l vadă — sau să-l revadă — pe Roberto şi, mai ales, pe femeia albă.

Negustorul ne instală, împreună cu „familia" Guainora, la cea mai buna masă, cea care era adică mai puţin şchioapă şi slinoasă. Am comandat bere pentru toată lumea. Indienii se perindau prin faţa mesei noastre şi, cu gura căscată, ne priveau. Cît despre puşti, nu mai scăpăm de ei, îndrăzneala lor mergînd pînă la a atinge cu mîna braţul gol al „albei", ca şi cum ar fi vrut să vadă dacă pielea aceea de culoare ciudată semăna cu pielea lor.

Începea să fie puţintel cam cald în *cantina.* Afară era şi mai rău. O căldură apăsătoare. Muzicanţii asudau făcînd tot felul de

contorsiuni, dansatorii erau lac de apă, şi toţi, bărbaţi, femei şi copii ţineau cîte-o sticlă în mînă… Vocile se înăspreau şi se stîrnea cîte-o mică încăierare ici, colo. Lucrurile se încingeau. I-am cerut lui Guainora să ne ducă înapoi.

A doua zi după-amiază ne-a condus la El Real. Înainte de a-şi desprinde piroga de la ţărm, mi-a mărturisit :

— Ştii, ţi-am spus că am să sap un puţ; ca să am apă - fără paraziţi. Dacă nu l-am făcut, e pentru că mi-a fost teamă ca un duşman să nu-l otrăvească… Ştii, ţi-am spus că am să-mi fac o masă. Dacă n-am făcut-o e pentru că…

Bineînţeles, dragă prietene Guainora, continuă să trăieşti la fel ca strămunii tăi. Dac-ai şti cît de plăcut e uneori să poţi mînca cu degetele!

Şi-a petrecut noaptea la EI Real şi ne-a condus Ia avionul de dimineaţă.

— O să mai vii, Roberto?

I-am făgăduit că da.

Şi m-am ţinut de cuvînt, cinci ani mai tîrziu. Îşi schimbase rîul şi femeia. Cea nouă, Florentina, mergea pe cincisprezece ani. Aveau şi un copilaş, Ignacio. Iar Guainora, liniştit, privea cum curge rîul.

M-a condus încă o dată la El Real;

— Pe curînd, Roberto!

Ca şi cum aş fi locuit de partea cealaltă o rîului.

— Nu fi necăjit, Guainora, băiete, Roberto va mai veni să te vadă. —

22
AUR CU LOPATA

N-am stat prea mult la Panama City. Ci numai atît cît să cumpăr o Willys de ocazie cu tracţiune pe patru roţi. Căci trebuia s-o duc pe Claude Maillard pînă în Guatemala.

Am profitat de acest răstimp ca s-o iniţiez în *huaqueria.*

Cunoşteam locul unui cimitir, în apropiere de Conceptión, înainte de graniţa costaricană, unde făcusem cu cîtva timp în urmă săpături împreună cu prietenul meu, învăţătorul Marco Guerra. Jeepul putea pătrunde pînă în imediata vecinătate a *huacal-ului.* Am recunoscut un mormînt neumblat şi am început să forez fără convingere. Cimitirul acesta se dovedise totdeauna sărac, ceea ce explică faptul că mai are încă morminte neviolate.

Surpriză! După două ore de săpături, scot din pămînt, la o mică distanţă de suprafaţă, vreo douăsprezece oale de lut cu trei picioare, cîteva vaze fără mare valoare, dar şi o încîntătoare broască de aur! Şi cînd te gîndeşti că mă oprisem acolo fără convingere şi numai ca să initiez o femeie-doctor…

Pe loc, înainte de-a trece frontiera, fac escală acasă la unul dintre fraţii Gussmán, şi-mi dau întîlnire pentru o *huaqueria* în luna aprilie, la Bocas del Toro.

La San José din Costa Rica, Jean Guillemard, care nu poate fi liber pe moment, îmi spune că va veni după mine în Guatemala cam pe la 15 ianuarie. Ne vom întîlni Ia *Azilul francezilor,* la prietenii mei Rivière, proprietarii hotelului San Francisco, din inima capitalei.

Nimic nu mă grăbeşte. Îmi rămîne tocmai bine timp să vizitez minunatele ruine de la Tikal şi, străbătînd America Centrală, ajung pînă în Mexico, oraş pe care nu-l cunoşteam încă.

Nu mai e mult pînă la 15 ianuarie. E timpul să-mi reiau activitatea. La volanul jeepului, trec fără nici o dificultate frontiera în Guatemala. Sosit în ajun, Jean Guillemard mă aştepta la San Francisco.

Am străbătut Guatemala în căutare de caverne şi de obiecte de artă. La drept vorbind, n-am descoperit mare lucru, căci urmăream mai cu seamă explorarea grotelor vizitate cu un an în urmă, împreună cu Roger Collot. Dar dacă rezultatele erau slabe, tovarăşul meu în schimb se arăta încîntat, şi asta era esenţial.

La începutul lui martie, am coborît din nou cu maşina spre Costa Rica. La San José, mi-am schimbat jeepul pe o acvilă precolumbiană din aur şi am luat autobuzul pînă la Conception, în Panama.

Cu puţin înainte de lăsarea nopţii, m-am postat la marginea drumului, la El Hato. Un camion nu întîrzie să se oprească :

— Roberto!

— Papito, la tine veneam!

Era cel mai tînăr dintre fraţii Gussmán!

De pe înălţimea colinelor, zăream puncte roşii în depărtare.

— Arde pădurea în mai multe locuri… Pare a fi pe-aproape de casele noastre.

Papito apăsă pe accelerator. Bătea un vînt puternic. Nu mai plouase de luni de zile. Focul era mai mult decît pe-aproape ; era chiar la ei.

Jur-împrejurul casei din lemn a lui Luís Gassmán, pădurea, plantaţiile de cafea ardeau. Înarmată cu ramuri de copaci, familia încerca să apere locuinţa. Vîntul purta tăciuni aprinşi care, în noapte, păreau nişte licurici uriaşi. Abia stăpînindu-se, Papito şi-a garat camionul şi am sărit în ajutor. Pînă în zori, izbind în ierburile aprinse şi în tufişuri, ne-am războit cu flăcările. Casa a fost salvată. Dar plantaţia de cafea a unuia dintre fii fusese distrusă şi vîrfurile copacilor ardeau încă, mistuindu-se.

— Nici vorbă să mai plecăm spre *Otro Lado,* îmi spuse Chicho. Primejdia e prea mare. Va trebui să veghem zi şi noapte, pînă ce vor începe ploile… pînă în mai, fără-ndoială.

Abia ne aflam la sfîrşitul lui martie.

— Du-te să-l vezi pe Marco Guerra, mai adăugă. Pînă atunci, ai putea face săpături împreună cu el. Întoarce-te de cum se pornesc ploile, sau mai degrabă, dacă îţi convine.

Marco, într-adevăr, colinda satele… dar ca să-şi găsească alegători. Candida ca deputat al provinciei lui. Împreună cu prieteni, străbătea cu maşina regiunea Chiriqui, oprindu-se în toate cătunele, chiar şi în acele *fincas* izolate, ca să încerce să-şi strîngă voturi. Mi-a propus să-l însoţesc. Am acceptat cu atît mai bucuros cu cît fondurile mele scăzuseră simţitor şi, peste tot unde ne duceam, eram poftit la masă.

Destul de nostimă la început, campania electorală — veşnic aceleaşi cuvinte, acelaşi scenariu în toate satele — a sfîrşit prin a mă obosi. Am hotărît să-mi las prietenul să se ocupe de turneul lui electoral şi m-am dus să petrec cîteva zile în Darién, la Guainora.

Oricum, pe la 20 'mai, mă aflam din nou la fraţii Gussmán. Incendiile fuseseră stinse. Cîteva focare mai existau, totuşi, iar vîntul tot mai sufla, uneori foarte violent. Chicho mi-a spus :

— Vom face expediţia în două etape. Poimîine, vei pleca împreună cu Aurelio, cumnatul meu, cu fratele meu Wladimir şi fiul lui Felipe. Băiatul n-are decît paisprezece ani dar e bine legat. Cît despre mine, împreună cu Papito şi Eddy, venim şi noi după ce orice pericol va fi definitiv înlăturat. Cîţiva peoni vă vor însoţi pînă acolo, dar se vor întoarce grabnic îndărăt. Avem nevoie de ei.

După un timp, adăugă :

— Dacă totuşi vrei să ţii unul pe lîngă tine, o să-l plăteşti cu un dolar pe zi.

Am acceptat. Două zile mai tîrziu, încă de la patru dimineaţa, încărcăm în camionul lui Papito şi în jeepul lui Chicho sacii de iută pregătiţi din ajun, greutatea fiind echitabil repartizată. Curele din acelaşi material ne vor îngădui să-i ducem în spate, ca pe rucsacul meu, care însă am impresia, cîntăreşte mai puţin. Micul dejun e de-a dreptul copios ; voi înţelege mai tîrziu de ce…

Camioanele ne duc, după un ceas de mers, la o potecă abruptă. Aici ne aşteaptă caii, aduşi înaintea noastră de un peon. Descărcarea camioanelor, încărcarea cailor. Aici Chicho şi Papito ne părăsesc, urîndu-ne *buena suerte*[48].

Zgomotul motoarelor se pierde în depărtare, în timp ce caravana noastră se înfundă pe poteca noroioasă, care, o oră mai tîrziu, ne duce la capătul lumii, drept la poalele Anzilor Cordilieri. Nici caii, nici catîrii nu pot merge mai departe.

Din nou descărcare. Şi de data asta, noi trebuia să cărăm sacii! Wladi, ajuns şef de echipă după plecarea fraţilor lui, repartizează greutăţile. Cîntăreşte un sac, cumpăneşte rezistenţa unui peon şi anunţă :

— Arturo, tu îl duci pe ăsta… Aurelio, tu pe ăstălalt… .

Wladi se uită la mine :

— Asta e pentru tine. Nu e greu.

Îl ridic şi mă strîmb de durere. E cel mai greu. Toată lumea izbucneşte în rîs.

— Hai, tu ai rucsacul, îţi ajunge!

Era un dar frumos făcut de prietenii mei… Dacă rucsacul-meu şi sacul micului Felipe cîntăreau abia vreo cincisprezece kilograme, sacii celorlalţi variau între douăzeci şi cinci şi treizeci şi cinci de kilograme. Un soare voalat îşi face apariţia, cînd Wladi dă semnalul de plecare, îmi arată o porţiune de munte, pe stînga :

O să trecem pe-acolo pe sus, pe la Cerro Pando: două mii şase sute de metri.

Înţeles. Pe puţin o mie de metri do urcuş… cu două sute de metri pe oră, avem de tras cinci ore bune. Aurelio, cu maceta în mînă, o luă înainte. Era urmat de Arturo, „peonul meu personal pentru o lună, cu un dolar pe zi“. Wladi ţine o puşcă de vînătoare, încărcată cu alice (o întîlnire neplăcută cu seniorul jaguar e totdeauna posibilă) ; la brîu, ca noi toţi, are maceta şi, ca supliment, un revolver 38. Unul dintre peoni era înarmat cu un pistol 22 *long rifle.* Ca şi mine care, pe deasupra, mai duceam şi o lopată în mînă.

O păşune întinsă presărată cu vîrfuri de stîncă şi cu trunchiuri de copaci doborîţi (o viitoare plantaţie de cafea) face curînd loc pădurii virgine. Wladi a luat-o în fruntea cetei şi a găsit trecerea cea bună: *la pica,* poteca tăiată de cei din familia Gussmán anii din urmă. Se folosesc de ea în fiece an şi, în ciuda umidităţii tropicale, vegetaţia n-o astupă niciodată în întregime. Trebuie totuşi să dobori întruna micile liane şi ferigile care o năpădesc, dar asta nu cere un efort deosebit: maceta retează cu uşurinţă tinerele mladiţe.

Panta se accentua şi înaintam sprijinindu-mă cu o mînă de arbuşti. Căldura din pădure se făcuse înăbuşitoare. Cămaşa, în spate, mi-era udă. Sudoarea îmi şiroia de pe frunte şi nişte ţînţari mari mă atacau, fără să-i pot goni. Wladi mergea într-un ritm drăcesc. Mi-era sete, dar bidonul meu se afla în rucsac, iar rarele noastre opriri nu ţineau decît vreo cinci-şase secunde, atît cît îi trebuia căpeteniei noastre să rezolve o problemă de orientare.

Aşa cum prevăzusem, ne-au trebuit cinci ore ca să ajungem pînă în vîrf. Eram frînt: nu făcusem o singură haltă. Umblam cu limba scoasă cînd am ajuns pe loc drept sau, mai curînd, în aparenţă drept, care nu era încă strîmtoarca, aflată la distanţa interminabilă de o jumătate de oră. Am ajuns, în sfîrşit, primul din coadă sau al doilea, într-un luminiş unde se ridica un micuţ obelisc marcînd hotarul dintre Panama şi Costa Rica. El Cerro Pando: două mii patru sute cincizeci şi trei de metri altitudine. Am lăsat să-mi cadă rucsacul: eram lac de sudoare. Ca şi camarazii mei, mi-am scos cămaşa şi m-am întins la soare. Drept orice hrană, Wladi ne-a dat cîte două turtiţe din mălai la fiecare şi a împărţit o bucată de brînză.

În depărtare zăream El Cerro Fabrega cu cei două mii opt sute de metri ai lui şi, înecat în ceaţa celor trei mii trei sute de metri — El Cerro Echandi. Ne aflam în cumpăna apelor: spre Pacific, vreme frumoasă, spre Atlantic, verdele junglei era întunecat de nori sau de ploaie. Wladi ne-a lăsat o pauză de o jumătate de oră, după care a trebuit să-mi pun iar cămaşa (uscată), rucsacul în spate şi la drum sau, mai curînd *en la pica!* Urmăm linia crestei

spre Costa Rica apoi, deodată, începem să coborîm. În sfîrşit! Îmi închipuiam că aveam să-mi scot pîrleala pentru cît pătimisem la urcuş. Ţi-ai găsit! Viteza s-a mărit simţitor. Wladi şi Aurelio se năpusteau înaintea noastră fără să se folosească de macetă. Ramuri ne plesneau peste faţă. Deseori se auzea cîte-o înjurătură: vreunul din noi se împiedicase într-o rădăcină şi-şi sublinia în felul ăsta căzătura. În schimb, ţînţarii se arătau mai puţin agresivi. Măcar atît, pentru că pămîntul devenea lunecos. Cînd am ajuns într-o vale formată de albia unui rîu, o ploaie măruntă începu să ne cadă pe umeri. Nu i-am dat nici o atenţie ; ce mi-e apa de ploaie, ce mi-e sudoarea ; de multă vreme eram uzi.

Pe la vreo trei după-amiază, după urcuşul unei coline, Wladi, care venise lîngă mine, îmi spuse întinzînd braţul :

— Colo, jos, găsim un adăpost.

Jos… degeaba mă uitam, nu vedeam decît pădure. E ceva imprecis „colo, jos“, cînd ai vrea să te şi afli acolo.

N-am sosit decît o oră mai tîrziu. Un luminiş mare, cu o colibă într-o rînă, acoperită în parte cu frunze de palmier. Era de-ajuns să reperezi locul cel bun şi te aflai la adăpost. Cabana fusese ridicată de un pionier, cu cîţiva ani în urmă. Îşi vîrîse în cap să colonizeze regiunea! Dar Cordilierii de trecut, cele nouă ore de mers în galop, clima nesănătoasă, noroiul, singurătatea, insectele — l-au făcut să-şi ia tălpăşiţa după cîteva luni. I-am fost recunoscător în gînd: cocioaba lui ne era binevenită. Mi-am pus haine uscate şi m-am prăbuşit pe jos, ca să fumez, în sfîrşit, o ţigară.

Un peon porni în căutare de *leña,* trunchiuri de lemn alb care, în ciuda umezelii, ard uşor. A pus la încălzit orez gata fiert şi-a mai pus la fript cîte o bucată de carne de porc pentru fiecare. După masa asta frugală, ne-am grăbit cu toţii spre „paturi": eu în sacul de dormit, ceilalţi înfăşuraţi în cîte-o pătură. Ne era foarte frig, şi asta m-a trezit. Mîncarea de dimineaţă m-a înviorat: şuncă, fiertură groasă din făină de porumb, turtiţe din mălai, brînză.

Ivirea zilei, înecată în burniţă, dădu semnalul plecării. Nu făcusem nici cinci sute de metri cînd am început iar să transpir. Ca un naiv, îmi închipuisem că odată Cordilierii trecuţi, se terminase cu urcuşul. Dar în spatele unei spinări de munte se afla alta, iar după ea o alta, şi-apoi încă una, şi tot aşa pînă la marea Caraibilor… Sport nu glumă, mă puteţi crede pe cuvînt: căţărat, scoborîş, iar urcuş, iar scoborîş, şi-apoi s-o iei de la zero, spre o culme care nu va fi niciodată ultima.

Şi iată că, timp de două ore, străbatem o zonă cu *tabanos,* cu tăuni. Ca şi cum înţepăturile mărăcinilor, ale ţînţarilor, şi-ale viespilor nu ne-ar fi fost de ajuns! Bzz, bzzz, ticăloasele de gîngănii îmi zbîrnîiau primprejurul capului. Atîta vreme cît le auzeam, mai mergea cum mai mergea. Cînd nu mai auzeam nimic, simţeam durerea. Degeaba mă plesneam peste gît, peste mîini, era prea tîrziu.

După şase ore de mers, fără carburant în stomac, l-am întrebat pe Wladi:

— Ia spune, nu punem şi noi ceva în gură?

— Ţi se pare c-am pornit nemîncaţi azi-dimineaţă? Trebuie să ajungem la adăpostul II înainte de lăsarea nopţii!

Aşa da, am priceput. N-o să ne dea grăunţe decît de două ori pe zi: dimineaţa şi seara. Iar azi avem de făcut zece ore de drum. Nu mai găseam nici poetică, nici frumoasă *la selva!* Un rahat în toată regula. Şi nici vorbă să mă las păgubaş, să mă slăbească oamenii ăştia născuţi aici în inima pădurii, umblătorii, înghiţitorii ăştia de kilometri. Adevărate locomotive. Strîngeam din dinţi şi mă ţineam după ei. Mereu. Ud pînă la piele. E drept că trecusem prin *rio* Changuinola, cu apa pînă la brîu. Aşa că ceva mai mult sau ceva mai puţin ud…

De partea cealaltă a rîului am făcut un scurt popas. Wladi pornise singur în recunoaştere. N-a întîrziat să ne strige: găsise capătul celeilalte *pica,* cea care, pe malul dimpotrivă, mergea în continuarea primei *pica,* făcută de ei.

Nu ne mai rămînea decît să urcăm muntele şi să coborîm în vale… În fund, curgea un afluent al rîului Changuinola, între două maluri nisipoase.

— Oprire! porunci Wladi.

M-am lăsat să cad, moale, pe nisip. Ce bine e!… În ciuda burniţei, ajutorul unei ţigări pe jumătate lichidă pare o minune de confort. Dintr-un sac, Wladi şi începuse să tragă o fîşie mare de plastic pe care o întinse între patru copaci: acoperişul „nostru" pentru noaptea aceea. Corvoadă pentru căutare de *leña,* ca să aprindem focul, să încălzim repede orezul şi noapte bună, băieţi!

Erau al naibii de bine organizaţi, băieţii. Totul fusese prevăzut, inclusiv cei patru copaci care le slujeau drept stîlpi pentru acoperiş. Înregistram totul ca un elev atent. Mă luasem după peonul meu pornit în căutare de *leña,* ca să cunosc copacul şi să-l pot recunoaşte mai tîrziu.

Am dormit buştean. Nu pentru mult timp. Tot corpul mă mînca. Era de nesuportat, şi nu eram singurul care mă scărpinam şi mă răsuceam.

— Ce-i asta. Aurelio? Ce porcărie!

Aurelio, vecinul meu cel mai apropiat, se scărpina cu disperare pe coapse şi pe pîntece.

—*La chitra,* Roberto! S-a zis cu somnul în noaptea asta! *Miércoles!*

Băiat subţire, Aurelio: el zice *miércoles* **[49]** în timp ce eu zic „fir-ar al naibii de rahat"! În ciuda pantalonilor pe care mi i-am vîrît în şosete. În ciuda mînecilor bine strînse la încheietura mîinilor şi a gulerului cămăşii care aproape că mă gîtuie, *la chitra,* ţîntarul ăsta infernal şi microscopic, pătrunde peste tot. Noapte mîngîietoare! Noapte divină! Şi încă la tropice, dragul meu!

Cînd fermecătorii şi numeroşi noştri vizitatori o şterg, în sfîrşit, în zori, e ora de sculare, de masă şi de plecare. După două ore liniştite, *la chitra* e înlocuită de *el sencudu,* ţînţarul acela cu picioare lungi, şi de *el congo negro,* musca aceea neagră care înţeapă atît de tare.

Ca fericirea să-mi fie deplină, un început de reumatism m-a hărţuit toată ziua.

Trebuia totuşi să mă ţin după ceilalţi. Am început să rămîn puţin în coadă. Fanarul roşu al ultimului vagon. Puneam cu greu piciorul drept în pămînt.. Cu un efort, am izbutit totuşi să-l ajung pe ultimul din şir. Apoi am rămas din nou depăşit şi mi-am pierdut din vedere tovarăşii. Am mers de unul singur o jumătate de oră, pe urmele lor, şi deodată am auzit că sînt strigat :

— Roberto! Opreşte!

Iar vocea venea din spate. M-am întors. Wladi venea spre mine, fără sac. Îl credeam înainte, în fruntea cetei… Mă ajunge şi-mi spune :

— Noroc că am venit să văd ce faci! Ai părăsit de curînd *la pica* cea bună şi ai apucat-o pe urmele unui *macho de monte!*

Împrumutasem *la pica* unui tapir! Trebuie să fi fost teribil de obosit ca să nu-mi dau seama. Poteca n-avea pe ea urme de oameni şi, deseori, cum frunzişul îmi astupa trecerea la înălţimea umerilor, trebuia să mă aplec ca să trec.

— Te-ai fi putut întîlni cu *el macho.* Dacă într-o bună zi ţi se întîmplă, mă sfătui, Wladi, nu rămîne înfipt pe cărarea lui, pentru că el nu se opreşte. Da-te numai la o parte, şi-atunci va trece fără să te atace.

N-am uitat de recomandarea asta cînd, doi ani mai tîrziu, tot la Bocas del Toro, m-am pomenit nas în nas cu un tapir. Aşa cum făceam de obicei, apucasem cu bună ştiinţă pe poteca lui. Trecerea era destul de largă şi mergea în direcţia bună. Inutil să mai folosim maceta, ca să ne trasăm propria noastră *pica.* Animalul venea aşadar din sens invers. M-am dat la o parte. A trecut la un metru de mine, privindu-mă şi văzîndu-şi de drum.

Coechipierii noştri profitaseră de acest incident ca să facă o mică pauză. Wladi n-a prelungit şederea :

— Sus! Numai o oră, şi-am ajuns la locul nostru obişnuit de tabără, *el huacal de la pena*[50].

— Un *huacal ?*

— Da, după stînca asta, acum cîţiva ani, am dezgropat un cimitir.

— Era bogat?

— De-ajuns, dar foarte 'mic. Nu erau decît vreo zece morminte.

Caravana începu să se răzleţească. Nu eram singurul pe care nu-l mai ţineau picioarele. Din urcuş, în coborîş. Cînd o creastă, cînd o vale, cînd o creastă. M-am uitat la ceas, înaintînd cu capul plecat. Trecuse o oră şi jumătate de cînd Wladi anunţase „numai o oră“. Nemernicul ; o adevărată locomotivă — şi nici o picătură de sudoare pe frunte. Şi-acum se pornise ploaia. Drumul coboară abrupt. Sînt în coada plutonului. Nu-mi mai zăresc tovarăşii dar aud limpede în depărtare loviturile macetelor. Şi gata, curînd nu mai aud nimic. Mă încurajez: hai, Robert, mişcă-te mai repede, altminteri iar te rătăceşti! Şi ticălosul ăsta de picior care tot mă doare…

Oh, nu se supără pe mine tovarăşii mei de drum. Iată-i aici, aşteptîndu-mă, aşezaţi pe un trunchi de copac. Cînd ajung în dreptul lor, se ridică şi ne continuăm drumul. Oare eu n-o să mă odihnesc niciodată? Cum sînt şi obosit (şi încă ce oboseală!) îmi vine greu să trec peste trunchiurile căzute de-a curmezişul potecii. Cînd pot să mă strecor pe dedesubt, mai merge. Dar după ce mă aşez în patru labe ca un dobitoc, cu rucsacul în spate, mi-e greu să mă ridic pe picioare…

Iar am rămas în urmă. Nu-i mai aud. Dar de data asta n-am să mă mai rătăcesc. Mă uit bine pe unde calc. Crengi de curînd tăiate, frunze, urme de paşi. O.K., să continuăm! Şi continui, singur, timp de-o jumătate de oră, în timp ce toarnă cu găleata. O stîncă masivă se profilează pe cer. Sînt aici. Aici e locul de popas!

Wladi, Felipe şi cei doi peoni au desfăcut foaia cea mare de plastic. Aurelio s-a adăpostit cît de cît sub o frunză de bananier sălbatic. Fac şi eu la fel. Macetele seceră un dreptunghi mare de teren, delimitat de patru copaci. Foaia e întinsă. Oameni şi saci se afla în sfîrşit la adăpost. Sînt atît de frînt de oboseală, încît mi-e lehamite să mă schimb numaidecît, să-mi pun nişte pantaloni ca

lumea şi o cămaşă uscată. Mă sprijin cu spatele de rucsac şi-mi frec genunchiul. Nu-i nici o umflătură. Nimic. Tot reumatismul. Am să iau o aspirină.

Dormim bine cu toţii. În noaptea asta, nici urmă de ţînţar, nici urmă de *chitra.* Simt că am mai multă vlagă în mine în clipa cînd Wladi mă trezeşte, în zorii celei de-a patra zi :

— Scularea, jefuitorule de morminte!

Mă execut cu dragă inimă şi Wladi adaugă :

— Nu te necăji, astăzi ajungem! Cam vreo patru-cinci ore de mers. Şi dăm de cimitirul pe care am început să-l explorăm anul trecut. Am lăsat acolo tot materialul, lopeţile, sapele. Nici vorbă să ni le şterpelească cineva pe coclaurile astea!

Cred şi eu! Sînt mai la adăpost aici decît în seiful unei bănci de la periferia Parisului! Nu ştiu dacă apropierea grajdului sau a aurului mă îndeamnă, dar galopez mult mai bine astăzi. Mă aflu în frunte, alături de Wladi, cu toate că genunchiul continuă să mă doară. Deodată, Wladi se opreşte, ocheşte, trage cu puşca. O pasăre mare se prăbuşeşte, într-un fîlfîit de aripi.

— E un *pavón,* are o carne delicioasă. Nu mai poate fi găsit decît la trei zile de mers de orice aşezare omenească. De-aici încolo, dai de ei cu duiumul.

Pînă acum, n-am întîlnit decît foarte puţine animale. Un boa cît toate zilele şi cîteva cîrduri de maimuţe. Asta-i tot. Nici urmă de *tigre* **[51]** la orizont. Nici picior de *macho de monte* (tapir), nici de *chivo* (căprior), nici pecari, nici porci sălbatici. Desigur, dacă am fi vrut să împuşcăm cîţiva porumbei sau, stînd la pîndă, vreun porc sălbatic, ar fi fost uşor. Dar în timp ce te îndrepţi spre obiectiv, nu poate fi vorba să stai să găteşti sau să te încarci cu greutate. Ceva mai tîrziu, un peon doboară încă un *pavón* cu pistolul 22 *long rifle.* Era mai curînd *una pava,* adică o femelă. Penele acestei puici durdulii sînt cafenii. Ale bărbăţuşului sînt negre.

Ploaia stătuse. Numai picăturile mari se scurgeau din înaltul copacilor, pocnind pe frunzele uscate şi pe pămînt. Începem un scoborîş destul de povîrnit, care ne duce la o *quebrada,* un pîrîu.

— Aici e!

Uf! E ora douăsprezece şi jumătate cînd mă desham de rucsac. Reperez numaidecît amplasamentul fostei tabere: o suprafaţă plană deasupra rîului. Ramuri sînt legate de trunchiuri de copac. Butuci de lemn zac pe pămînt în locul unde a fost *rancho-ul.* Peonii şi Aurelio i-au ridicat numaidecît în poziţia potrivită pentru a fixa scheletul a ceea ce va deveni coliba noastră. Un trunchi e fixat la o înălţime de doi metri-cincizeci, între doi copaci. De la această bîrnă principală, alte trunchiuri se pornesc spre pămînt. Toată schelăria asta e acoperită cu zăbrele de lemn, pe care peonii aşază frunze mari de palmier, care la rîndu-le vor fi acoperite cu foaia cea mare de nailon. Douăzeci şi cinci de metri pătraţi sînt astfel acoperiţi. Patul îl constituie două bîrne lungi fixate pe butuci, la un metru de la pămînt, şi legate între ele printr-o plasă de ramuri de cinci centimetri diametru. Platforma asta va sluji în acelaşi timp de masă şi de loc de dormit. E destul de înaltă pentru a ne feri de *los puercos de monte,* adică porcii sălbatici, care sînt, poate, animalele cele mai periculoase din pădurea virgină, căci atacă în turme ce numără deseori patruzeci de capete.

Am ajutat cît am putut la înălţarea „casei".

— Trebuie să ne facem o tabără bună, unde să ne simţim bine. S-ar putea să rămînem pe-aici destul de mult, îmi spune Wladi, în timp ce conduce operaţiile de construcţie.

Pe legea mea, cît de cît confort acolo, nu-mi displace nici mie. Bucătăria a fost construită separat. O cabană micuţă, cu acoperişul în două ape, făcut din cincizeci de frunze de *rabogallo* îndoite în două (ceea ce asigură o etanşeitate desăvîrşită), adăposti curînd vatra de piatră, purtînd deasupra o leasă de lemn tare. Pe stelaje, Wladi a aranjat proviziile: ulei, sare, zahăr, cafea, orez, şi, pe deasupra, cele cîteva turte de mălai care mai rămăseseră.

— În seara asta o să mănînci pentru prima oară *pavón,* îmi spuse el, în timp ce-i întindeam o cutie de conserve găsită pe fundul rucsacului meu.

Pînă atunci muiem turta de porumb în cafea.

Nu e decît ora trei după-amiază. Cerul s-a mai luminat un pic. Wladi bagă de seamă şi-mi spune :

— Dacă vrei, mergem pînă la *huacal.*

Stau pe gînduri. De la un mărşăluitor de forţă ca ăsta, nu ştii niciodată la ce să te-aştepţi.

— E departe?

— La nici măcar o jumătate de oră.

Înţeles! Asta înseamnă o oră zdravănă. Mergem.

După ce şi-au mîncat turtele de porumb, doi peoni fac numaidecît cale-ntoarsă spre Cordilieri. Direcţia: *la finea* Gussmán. Ce ţipi! Arturo, peonul meu personal, rămîne cu noi,

— Aurelio şi Arturo, comandă Wladi, duceţi-vă după *leña* pentru foc şi după frunze pentru paturi. Eu, împreună cu Felipe şi Robert, mă duc pînă la *huacal,* Nu scăpaţi din ochi nici *los pavones!*

Pentru că *los pavones* fuseseră tăiaţi, şi bucăţile, sărate din belşug, puse pe grătarul din lemn la afumat.

Ca să ajungem la cimitir, care s-a dovedit a fi mai aproape decît mă temeam, a trebuit totuşi să ne facem o *pica,* să urcăm o pantă abruptă, apoi, ajunşi în vîrf, să înaintăm pe-o creastă foarte îngustă care a sfîrşit prin a se lărgi pentru a deveni o adevărată platformă, de cincizeci de metri pe zece, cu marginile prăpăstioase, aflate la cîteva sute de metri deasupra lui *el riocito* (pîrîului). Acolo era cimitirul, dar şi un *venado* pe care Wladi l-a doborît cu carabina lui 22 *long rifle.* N-aveam să ducem lipsă de carne ; începea bine: o căprioară. O a doua căprioară se porni pe fugă: n-am mai tras şi în ea.

Cu un an în urmă, Wladi şi fraţii lui săpaseră mai multe gropi adînci cam de doi metri. Pe una din grămezile de pămînt care le

înconjura, fusese abandonat un idol uriaş de piatră, de vreo optzeci de kilograme.

— Păcat că nu-l putem transporta, regretă Wladi.

Gînditor, prietenul meu se scărpină în cap.

— Aşa se întîmplă în fiecare an, abandonăm adevărate averi… Noroc că se găseşte şi aur!

Aur.., Aur! Trei nopţi întregi nu m-am gîndit decît la asta, în timp ce vînam *la chitra.* Şi iată că acum se afla aici, la îndemînă… Wladi îmi întrerupse gîndurile :

— N-am cercetat decît vreo cinci-şase morminte. Trebuie să mai fi rămas vreo douăzeci.

Dar unde se află mormintele astea faimoase? mă gîndeam. Nu vedeam obişnuiţii tumuli dreptunghiulari. Am dat la o parte nişte ferigi cu maceta şi am înaintat printre două adînciturі, privind atent pe jos. Nimic.

— Wladi, unde sînt mormintele?

— Stai cu picioarele pe unul din ele, rîse prietenul meu.

Într-adevăr, picioarele mi se aflau într-o scobitură puţin adîncă, mare cît o umbrelă, dar răsturnată, şi plină cu deşeurile vegetale ale pădurii. M-aş fi gîndit mai curînd la urma lăsată de un copac doborît, al cărui trunchi ar fi putrezit în humus. M-am obişnuit repede să descopăr şi altele.

— Cimitirele de la Bocas del Toro, îmi explică Wladi, sînt totdeauna situate pe o linie secundară, avînd un aspect destul de neted, ca acesta. În plus, există totdeauna, sau mai curînd ar exista, dacă n-ar fi jungla, un loc din care se deschide perspectivă spre trei laturi.

Ca un elev conştiincios, înregistram explicaţiile lui Wladi, care acum scotea din scorbura unui copac un pachet legat cu sfoară într-o pînză impermeabilă.

— Lopeţile şi *la varilla.* În regulă! Nu lipseşte nimic. Eram sigur, dar nu se ştie niciodată. Ne întoarcem mîine.

Legă picioarele căprioarei şi şi-o săltă pe umeri, apoi porni la vale. Odată cu lăsarea serii, o ploaie măruntă ne însoţi pînă la tabără, unde un foc pe cinste fusese aprins de peoni. O provizie serioasă de lemne stătea stivuită în faţa colibei, iar paturile erau făcute: braţe întregi de frunze îşi aşteptau oaspeţii, puse pe stănoage.

De patru zile nu mai mîncasem ca lumea. Orezul cu zeamă de *pavón* era delicios, iar *el pavón* afumat o minunăţie, mai bun chiar decît fazanul de la celebrul restaurant Allard, şi cu asta am spus totul.

Dimineaţa am luat cu noi acelaşi lucru, şi pe deasupra *pavón* fript în ulei, orez şi turte. Înainte de-a porni spre *huacal,* căprioara a fost sferticată, tăiată fîşii şi sărată cu sare cu bob maşcat. Aurelio rămînea în tabără s-o afume. După ce avea să sape nişte trepte ca să ne uşureze coborîşul spre rîu, urma să vină şi el la noi.

Cu bidonul plin cu apă prins în curea şi petrecut pe după gît, cu lopata pe umăr, cu maceta şi pistolul atîrnate la cingătoare, eram într-o formă grozavă cînd am ajuns la *huacal,* alături de Wladi, Felipe şi Arturo. Mă simţeam ca un rege!

Nu mai ploua, vremea părea chiar că se îndreaptă, aveam vreo douăzeci de morminte de săpat, şi aur, aur… să-l iei cu lopata! Cît despre lopată, a trebuit mai întîi să-i ascut vîrful pe îndelete cu pila. Ceea ce-ţi ia timp, iar eu trepidam de nerăbdare.

— Ai reperat vreun mormînt, Roberto?

— Nu unul, ci zece! Cincisprezece! Dar nu ştiu pe care să-l atac!

— Chestiune de baftă! Nu poţi şti dinainte. Poate fi puţin adînc şi bogat, sau foarte adînc şi sărac, sau foarte adînc şi bogat, sau puţin adînc şi sărac!

A! Iată-l pe micuţul Felipe cum, ca un om mare, îşi trasează marginile mormîntului „lui", izbind puternic de sus în jos cu lopata. Wladi începu să dea la o parte humusul care-l acoperea pe-al „lui". Mă linişti :

— Fiecare pentru sine, asta-i regula noastră. Tot ce găseşti e al tău. Fii pe pace: n-o să rămîi cu mîna goală. Hotărăşte-te!

Nu-mi mai rămînea decît să dau cu banul. Am ales un mormînt nu prea depărtat de cel al prietenului meu. Ajutat de Arturo, am început prin a îndepărta frunzele veştede. Umbrela răsturnată s-a ivit. Prin urmare nu mă înşelasem. Nu era prea rău pentru un recrut! Stăteam bine cu moralul, ce mai!

Am lăsat pe seama lui Arturo grija de-a săpa primii cincizeci de centimetri, plini de rădăcini. Partea cea mai urîcioasă din toate. După o oră, adîncitura cu un metru cincizeci diametru era bine curăţată, lucru indispensabil. Cîteva rădăcini de-ale copacilor vecini tot ne mai stinghereau, dar le puteam reteza uşor cu maceta, la marginea gropii, pe locul unde începea peretele mormîntului. Începură să se ivească cioburi de ulcele şi bucăţi de cărbune. Nu mai încăpea nici o îndoială, despre un mormînt era vorba.

Nu-l mai puteam lăsa pe Arturo să sape. Lucra după mine numai cînd mă odihneam puţin sau mă duceam să arunc o privire la săpăturile prietenilor mei.

Felipe săpase o gaură de optzeci, de centimetri. Wladi ceva mai mult. Stătea în genunchi şi răzuia fundul cu o bucată de lemn ascuţit. Înălţă capul :

— O piatră. Mă gîndesc că trebuie să fie vorba de un *redondel,* ştii, unul din jilţurile acelea împodobite cu un cap de jaguar sau de maimuţă. Dar tu?

— Cărbune, cioburi de ceramică roşie…

— Semn bun!

M-am întors să mai sap încă o porţiune de cincisprezece centimetri, într-un cuvînt să mai tai încă o felie dintr-un cîrnat monstruos. Am lucrat o jumătate de oră, apoi m-am dus la Wladi. Un *redondel* drăguţ era aşezat la marginea puţului: arabescuri cu motiv de maimuţe împodobea partea netedă a acestei pietre de douăzeci de centimetri cu diametru de treizeci de centimetri. Începutul era promiţător, zău aşa! Wladi se ridică :

— Ajung în zona care poate fi interesantă. Aşa că nu mai folosesc lopata. Fac un mic sondaj cu maceta ca să văd dacă dau de fund. Uită-te cum se procedează.

Într-adevăr, scobise o gaură micuţă. Cu mîna, scotea pămîntul din ea, pe care-l resfiră, examinîndu-l. Braţul îi intra pînă aproape de cot. Comenta pentru mine :

— Nu încă! Nu e pămînt *suave* [52] şi negru. N-am dat de *cascajo*[53]. O să vină, dar trebuie mers *mollo* [54]! Ultimii treizeci de centimetri sînt capitali. Pămîntul se face mai afînat şi mai negru. Aici se odihnea trupul. Nici vorba nu mai poate fi de lopată! Acolo unde stăteau capul şi pieptul, acolo trebuie să se afle podoabele de aur… dacă indianul avea!

— Dar obiectele de lut, pietrele sculptate? am întrebat.

— Le găseşti la orice adîncime! Poţi să dai de ele la fund, sau cum izbeşti de prima oară cu lopata.

— Înţeles! mă întorc la treabă.

Aurelio a venit şi el la începutul după-amiezii. S-a pus numaidecît pe treabă, săpînd la un mormînt. Nici măcar nu ne oprisem din lucru ca să mîncăm. Dar oare ne era foame de altceva… decît de aur şi de descoperiri? Seara, totuşi, bilanţul s-a dovedit a fi sărăcăcios: *redondel*-ul lui Wladi şi un vas de lut cu picioarele sparte, scos de mine la lumina zilei de la o adîncime de un metru şi jumătate.

— Lasă, mă încurajă Wladi, nici unul dintre noi n-a dat de fund cu-adevărat…

Aşa era, şi-am onorat cum se cuvine bucatele. O adevărată desfătare, căprioara afumată şi friptă! Am dormit buştean pe culcuşul de frunze.

A doua zi, Wladi a fost primul care a descoperit aur. Cînd mă strigă, ţinea în mînă un personaj cîntînd din fluier, pe care mi-l dădu. Aur foarte curat, foarte galben. O foarte frumoasă piesă de şaizeci de grame… La naiba!…

Am zăbovit să-l privesc lucrînd. *El cascajo* se afla la o adîncime de un metru optzeci de centimetri. Îl dezgolea gingaş, cu dragoste.

Curînd îmi întinse un vultur micuţ din aur, minuscul, de vreo două-trei grame. Am privit spre groapa mea. Arturo tot se mai slujea de lopată. „Grăbeşte-te, pentru numele lui Dumnezeu! mi-am spus. Grăbeşte-te! Aurul e aici! E aici!“ Îşi azvîrli — în sfîrşit — lopata pe taluz şi i-am luat locul.

La începutul după-amiezii, după mai multe sondaje cu maceta, am „atins" *el cascajo,* zona cu aur. De acum înainte, pentru *ripiar*[55] trebuia să folosesc maceta mea specială, scurtată cu bună-ştiinţă şi aducînd a cuţit de pictor, deşi ceva mai lată. Îmi îngăduia să razui pămîntul în lamele fine, să-l disec amănunţit. Era un lucru pe care aveam să-l fac eu însumi. Nu-mi mai trebuia ajutorul lui Arturo, nici măcar ca să azvîrle pămîntul. Aurul se afla acolo, era al meu. Aurul meu.

Am atins fundul cu mîna şi am început să *ripiar* de la unul din capete. Înaintam încet, zdrobind uşurel pînă şi cel mai mărunt bulgăre de pămînt, cea mai infimă parcelă din humusul acela negru. Mereu cărbune şi cioburi. Nici urmă de aur. *Nu încă.* Bineînţeles! Pesemne am luat-o dinspre picioare, iată explicaţia. Mă grăbesc. Trebuie să fi ajuns mai sus de coapse. Cine naiba mă striga? Du-te naibii! Răzui. Asud. Aici ar fi trebuit să fie pieptul. Stînd pe marginea mormîntului *meu,* cu picioarele spînzurîndu-i, Arturo îmi fumează ţigările. Razui, curăţ, asud, îmi şterg fruntea cu dosul mîinii negre de pămînt, de pămîntul ăsta plin de aur…

Nici un gram de aur. Urc deasupra, puţintel scîrbit, şi-mi aprind o ţigară.

— Nimic! îi spun lui Wladi care, zărindu-mă, a venit după noutăţi.

Sare în groapă, o examinează.

— Ai făcut treabă bună, ai atins fundul, aşa cum trebuie, constată el. Nimic. Nu-ţi face sînge rău. Nu în toate mormintele se găseşte aur… în unul din două, sau din trei… nu ştii niciodată dinainte.

Nu se poate spune că asta mă consolează. Încerc să-mi ascund dezamăgirea:

— Şi ceilalţi?

— Aurelio a scos un vultur micuţ, foarte *bonito*[56]!

Aplecat în borta lui, Aurelio continuă să *ripiar.* Azvîrle uneori lopeţi de pămînt, mereu în aceeaşi parte, spre mine. Mă uit la picioarele mele şi zăresc ceva galben. Mă aplec şi ridic o broască de aur care cîntăreşte pe puţin douăzeci şi cinci de grame.

— Aurelio! Uite cc-ai aruncat! Fii atent, băiete!

Îi întind aurul *lui.* Ceea ce nu pare a-l mişca peste măsură. Wladi îl ceartă:

— După ce o să-ţi termini în întregime *la hauca,* prefiră din nou tot pămîntul săpat. Cine ştie ce-ai mai zvîrlit în aer!

— În orice caz nu asta! rîde Aurelio.

Şi ne întinde un personaj mare, înalt de vreo zece centimetri. Îl examinez şi-l găsesc prea uşor pentru mărimea aceea. Părţi acoperite de cocleală se zăresc printre galbenul aurului. Ce piesă frumoasă!… Dar e o *tumbaga* [57].

Înainte de-a ne întoarce în tabără, mai am timp să-mi aleg un nou mormînt… apropiat de cel unde Wladi a găsit obiectele de aur. Şi el a început lucrul la alt mormînt.

Seara, bilanţul se dovedeşte a fi important: cam vreo nouăzeci de grame de aur, cărora li se adaugă *la tumbaga,* de vreo sută de grame. Cărora li se adaugă încă un vultur, foarte frumos, de vreo treizeci de grame. Ei da! Afurisitul ăsta de Felipe, care nu e prea vorbăreţ, nici prea zgomotos, care scormoneşte de unul singur în borta lui, îl scoate chiar acum din buzunar.

— Şi am lăsat în groapă un *redondel!* ne mai spune.

Într-un cuvînt, sînt singurul care-am rămas cu buza umflată… Nu-i nimic! Rămîne pentru mîine. Şi mă consolez zicîndu-mi că mîine voi pierde mai puţin timp. Mîine, voi avea noroc. Doream atît de mult să găsesc şi eu aur!

Zilele următoare, am scos aur — chiar mult — dar mereu din mormintele lui Wladi… Care îmi spusese: „Roberto, cînd dau de aur, am să te strig, iar tu o să vii să-l desprinzi tu însuţi din pămînt“. Mă duceam, nici vorbă. Dar nu cu dragă inimă. Nu era *al meu.*

Chiar că n-aveam noroc cu mormintele mele: două *redondele* sparte, bucăţi de oale, o *tumbaga* informă, într-atît era de atacată. Iată recolta a douăzeci de zile de muncă îndîrjită. Degeaba săpam foarte aproape de groapa unui tovarăş sau, dimpotrivă, mă îndepărtam cît mai mult: nimic. De-ţi venea să crezi că Arturo, peonul meu, îmi şterpelea cele găsite… Dar nu era cu putinţă: mă aflam singur în fundul gropii cînd sosea clipa să *ripiar*. Şi totuşi se prezentau grozav, mormintele mele! Asta de pildă, aproape la suprafaţă, era căptuşit cu prundiş pe o grosime de aproape patruzeci de centimetri, pietricele aduse, desigur, de la rio Urui, aflat la două zile de mers… Astălalt, la o adîncime de un metru, prezenta o adevărată pădure de *pilares,* pietre din acelea tăiate în formă de hexagon… Semne care nu înşală în privinţa bogăţiei locatarului… Ei bine, nu! Nimic, *nichts, nada…*

Mă enervam şi săpam, aruncam pămîntul cu lopata, *ripiam* ca un smintit, fără întrerupere, într-atît încît într-o bună dimineaţă o durere de şale m-a ţintuit „la pat“. Am făcut o sforţare ca să mă ridic. Am reuşit strîmbîndu-mă de durere, dar Wladi, care băgă de seamă, hotărî :

— Robert, astăzi rămîi în tabără. O să ne găteşti bucate franţuzeşti pentru diseară. Şi Felipe are nevoie de odihnă. O să rămînă cu tine. Dacă te simţi mai bine, duceţi-vă la vînătoare. Dar nu care cumva să-l laşi pe băiatul meu singur. Ar putea să-l atace vreun jaguar. Sălbăticiunile astea, chiar dacă nu atacă niciodată un om mare, pot foarte bine să hăpăie un copilandru.

Trîndăvind, m-am vîrît în sacul meu de dormit, cu puful moale şi cald. Afară burniţa. Pînă acum fusesem destul de norocoşi ; plouă mult prin părţile astea, de fapt în fiece zi. Iar acum, de trei săptămîni de cînd ne aflam aici, ne bucurasem de soare sau de ceea ce copacii mari ai junglei binevoiau să lase pînă la noi din razele lui. Mă simţeam bine. Dar scrîşneam de furie. Peste cincisprezece zile cel mai tîrziu, trebuia să fiu la Panama City: cinci-şase zile de călătorie. Şi vaporul care nu aştepta…

Treceam în revistă obiectele găsite de prietenii mei: vreo treizeci de piese, mari şi mici. Pe cea mai mare (care cîntărea peste o sută de grame) tot micuţul Felipe o deshumase: un vultur cu aripile desfăcute, într-un stil foarte pur, din aur frumos şi galben de 23 sau 24 de carate. În total, socotind vreo patru-cinci *tumbagas,* între cinci sute şi şapte sute de grame de aur. Vreo cinci-şase piese erau totuşi *matados*[58].Către ora prînzului, m-am sculat. Tot mai umblam îndoit din şale, dar căldura sacului îmi făcuse bine. O halcă zdravănă de *pavón,* delicioasă, m-a pus pe picioare şi m-am hotărît să mă duc la vînătoare cu Felipe. O partidă de vînătoare neverosimilă… *à la* Tartarin. O povestesc pentru că e adevărată, deşi tare mă tem că…

Pe scurt, iată-ne porniţi de-a lungul rîului. Deodată auzim piuitul unui *pavón.* Felipe îl reperează deasupra capetelor noastre, în vîrful unui copac uriaş. Eu mă dau înapoi ca să găsesc o spărtură în frunziş. Îl văd. E acolo, la capătul ţevii de la arma mea. Trag. Cade. Se prăvăleşte din cracă în cracă. Îi urmăresc căderea din priviri, şi zăresc un *tigre* care pare gata să se repeadă la mine. Înnebunit, fac un salt înapoi. Ochesc, gata să mai trag o dată. Inima îmi bate. *El tigrillo,* un ozelot, se prăbuşeşte la poalele copacului. Cu inima încă zvîcnindu-mi, urmat de Felipe, care nu băgase nimic de seamă, mă apropii cu degetul pe trăgaci. Dar felina e moartă de-a binelea. Trăgeam în *pavón* şi-am doborît un ozelot. Animalul a fost străpuns de glontele meu în clipa cînd, zărind şi el *pavón-ul,* sărea asupra lui. Şi pasărea avea plumb în aripă. Am gasit-o la vreo sută de metri de acolo, pe o creangă joasă. Felipe îi curmă suferinţa cu un glonte de 22 *long rifle.*

Seara, Wladi tăie ozelotul şi-i sără pielea, iar a doua zi, ca s-o usuce, o agăţă de-o creangă, într-un colţ însorit al luminişului. Cît despre mine, hotărîsem să mă scol tîrziu. Mi-am lăsat coechipierii să pornească spre *huacal.* M-am dus şi eu ceva mai pe urmă.

Dar nu singur. Pentru că a doua zi dimineaţă, pe la vreo unsprezece, glasuri de oameni mă treziră din somn. Chicho, Papito

şi Eddy Hartman veniseră să ni se alăture. Aduceau cu ei un *saíno,* un porc sălbatic, pe care-l împuşcaseră chiar în dimineaţa aceea.

La *huacal,* nu mai rămîneau decît foarte puţine morminte de săpat. Nu ajungeau pentru cîţi eram. „Puţin îmi pasă! zise Chicho, pornesc în căutarea unui alt cimitir." Da ştiu că ţinea la tăvăleală băiatul ăsta: după trei zile de mers, nu mai găseşte nimic de făcut, şi lui nici ca-i pasă! Hai mai departe, şi chiar acum, pe loc!

— Vii şi tu, Roberto? Ne întoarcem înainte de lăsarea nopţii.

Am răspuns: da! Cu atît mai vîrtos cu cît nu mă simţeam în formă să mînuiesc lopata. Dar mai ales eram curios să văd cum face să descopere un nou huacal. Înarmaţi cu macetele, ne-am părăsit numaidecît tovarăşii, „jefuitorii de morminte". Ajunşi la linia de creastă a unei cordiliere, o *pica* de tapir ne uşură mult înaintarea. Pămîntul era clisos, căci în ajun plouase. Urcuşurile şi scoborîşurile, atît de obişnuite prin părţile astea, nu sînt, din fericire pentru mine, decît nişte coline. În vîrful uneia dintre ele, copacii devin ceva mai rari. Chicho se opreşte şi-mi arată El Cerro Echandi, destul de aproape :

— Sîntem în Costa Rica, îmi spune. Ca şi *huacal-ul* în care faceţi voi săpături. Cred că cimitirele de pe-aici sînt mai bogate decît la noi, în Panama. Naiba ştie de ce…

Ne-am aşezat pe trunchiul unui copac. Îi ofer o *gauloise* prietenului meu, care mă întreabă :

— Şi tu? cum ţi-au mers treburile? eşti mulţumit?

— Nimic, Chicho! Nimic! Sînt cam dezamăgit… Un ciob de *tumbaga* mare şi lat, asta-i tot. Îţi dai seama!

— Mi s-a întîmplat şi mie, şi nu numai o dată.

— Ceea ce-i deprimant e că la cîţiva metri de groapa ta ceilalţi găsesc tot ce le poftеşte inima…

Ne ridicăm şi ne continuăm drumul. Îmi rumeg dezamăgirea. Chicho îşi striveşte chiştocul de trunchiul unui copac, privind întruna în jurul lui. Un bubuit urcă din fundul văii. Chicho se opreşte şi ascultă. Trebuie să fie un *rio* important, la cinci sute

de metri în jos. Eu nu ştiu care anume, şi nici el: două cordiliere secundare vin să se sudeze de cea principală, iar apele curg prin cheile astfel formate. Hai să vedem! O luăm la vale pe-o pantă lină, înaintînd aşa jumătate de kilometru. S-a terminat, cu neputinţă să mergi mai departe: ne aflăm pe-o platformă mărginită de prăpăstii adînci, abrupte.

Deodată, reperez numaidecît ,.o umbrelă", apoi o alta… Aici e! Chicho scotoceşte printre arbuşti. Îmi strigă ceea ce ştiam şi eu :

— E un *huacal!*

Mormintele se află într-adevăr în faţa noastră. Vreo patruzeci, după socoteala noastră. Pe puţin.

Al nostru o să fie aurul, cu lopata o să-l luăm! Şi numai la o oră şi jumătate de primul *huacal.* Simt mîncărime 'în degete. Nici tu oboseală, nici tu dureri de şale nu mă mai încearcă! Dacă aş avea o lopată, aş începe numaidecît să sap, ca un smintit!

Mai practic, Chicho a coborît spre rîu ca să încerce să descopere un loc potrivit pentru aşezarea taberei. Fumez ţigară după ţigară, - contemplîndu-mi zăcămîntul aurifer. Şi-abia dacă-l aud pe Chicho, care s-a întors şi-mi spune:

— Am găsit un loc pe cinste, lîngă un rîu micuţ.

Că mult îmi mai pasă mie de asta! Important e aurul, aurul care se afla dedesubt, îl simt.

Seara, în tabără a avut loc o adevărată fiesta: *pavón,* porc, turte proaspete de porumb, dulceaţă de nu mai ştiu ce fruct, fără să uităm nici sticla de rom *Carta vieja*[59] adusă de Chicho de la *finea.* Wladi ne umplu paharele vîrf, iar Chicho închină în sănătatea mea :

— Robert, uite ce-am hotărît noi doi, Wladi şi cu mine..?

Se vedea bine că e emoţionat. Dădu pe gît o înghiţitură şi urma :

— Uite: ai venit cu noi, ai fost un coechipier bun. Nu vrem să pleci de-aici cu impresia că ţi-ai pierdut timpul, că ai muncit degeaba. Aşa că uite, ţine, e pentru tine, ţi-o dăruim. De data asta n-ai avut noroc.

Şi-mi întinse o minunată broască de aur, ţinînd în gură un şarpe. Îmi pierise glasul. Prin urmare, mă luaseră cu ei, consimţiseră să-mi însuşesc aurul lor dacă găseam (pentru că *al lor* era de drept aurul ce se găsea în *huacal-ul* acesta, *huacal-ul* lor), şi iată că acum îmi făceau acest dar regesc, oferindu-mi giuvaerul ăsta, broasca asta de treizeci de grame de aur… N-am fost în stare să găsesc cuvinte ca să le mulţumesc. Şi-apoi, existau oare asemenea cuvinte? Poţi aduce cuvinte de mulţumire prieteniei? Aş fi plîns mai curînd. Am închinat paharul şi mi-am ars gîtlejul dînd romul peste cap. Cu bună-ştiinţă. De data asta îmi puteam da frîu liber lacrimilor. Wladi mă bătu după ceafă ca să-mi treacă sughiţul :

— Cînd s-apucă să tragă la măsea afurisitul ăsta de Robert!

Înţeleseseră cu toţii cît de emoţionat sînt şi, ca şi mine, se prefăceau că nu bagă de seama. Am făcut legămînt, în sinea mea, să le aduc la viitoarea mea călătorie saci de dormit din puf, atît de uşori şi utili prin locurile astea. Am văzut cum se uitau cu jind la sacul meu, cînd mă strecuram în el gol-goluţ, în timp ce ei dormeau cu pantalonii şi cămaşa pe ei, acoperiţi într-o simplă învelitoare care nu-i ferea decît prea puţin de umezeala şi de frigul nopţii.

Am pornit cu toţii spre noul *huacal* a doua zi dimineaţa. Chicho, Papito şi Eddy îşi burduşiseră sacii cu provizii. Aşa cum fusese prevăzut, aveau să meargă pînă la cimitirul cel nou, descoperit în ajun, şi să întreprindă explorarea lui. Aveau să rămînă acolo vreo douăzeci de zile. Expediţia mea personală era, practic, terminată ; în primul *huacal* nu mai rămăseseră decît cîteva morminte, iar Wladi urma să mă conducă la El Hato del Volcán.

După cîteva îmbrăţişări, echipa lui Chicho ne-a părăsit. I-am privit îndepărtîndu-se, cu lopeţile pe umeri, şi afundîndu-se în pădure. Cît aş fi vrut să fiu şi eu cu ei. Ah, *huacal-ul* cel nou! Îl *simţeam*… Nu-i nimic. M-am scuturat: lasă, poate că nu s-a sfîrşit totul, acum!

Mi-am ales ultimul mormînt. Le-am lăsat prietenilor mei pe cele din vecinătate, gata săpate: puteau ataca de-a dreptul, începînd de la acestea din urmă, cîştigînd astfel un timp preţios. Mai rămînea

unul, mare şi puţin mai la o parte. Dar un copac crescuse drept în mijlocul lui. Mă aştepta treabă, nu glumă… Dar cum îl aveam pe Arturo ca să mă ajute, am hotărît să m-aştern pe lucru. Om vedea noi.

În ziua aceea, cea dintîi, am săpat primprejurul copacului, degajînd cu greu ghemotoace întregi de rădăcini, strînse în jurul cioburilor de ceramică. Nu era rău. A doua zi, după ce-i tăiarăm cu maceta ultimele rădăcini, copacul se prăbuşi, în sfîrşit. În pămîntul răscolit, apăru un *redondel.* Jilţul acesta era împodobit cu şase capete de jaguar. Începea bine!

Şi a continuat tot aşa. La adîncimea de un metru am dat de prundiş, un strat substanţial de vreo şaizeci de centimetri. Şi chiar dedesubt, alte două jilţuri, intacte, superbe. Exult, îl chem pe Wladi, simt nevoia să împart cu cineva bucuria asta nebună, surescitarea asta de nespus care mă însufleţeşte. Repede, să încep sondajele ca să dau de fund. Ceea ce am şi făcut, plin de speranţă. Seara, cînd părăsim *huacal-ul* mormîntul, frumos curăţat, atinsese o adîncime de 1,80 m.

În noaptea aceea am visat aur, iaspis şi *redondel.* Un zgomot foarte apropiat m-a trezit? Pe jumătate adormit încă, n-am putut să-mi dau seama despre ce-i vorba. Un reflex m-a făcut să apuc şi să-mi aprind lanterna electrică etanşă. A prins în fascicolul ei de raze un animal uriaş. Ai fi zis că-i un viţel. Şi viţelul ăsta înainta spre patul nostru. 3

— Nu mişca, îmi şopti. Wladi, care se trezise şi el, luminează-l!

Mi-am îndreptat torţa spre monstru. Am ghicit că Wladi se mişca pe tăcute lîngă mine. O detunătură izbucni. Am văzut cum viţelul se prăbuşeşte.

— Da ştiu că l-ai nimerit! exclamă o voce.

— Asta-i bună! Un *macho de monte* de-o sută de kilograme, la vreo doi-trei metri, nu-i cine ştie ce ispravă! făcu haz Wladi.

Şi totuşi era: tapirul fusese fulgerat, secerat dintr-o lovitură. Toate lanternele se aprinseseră. Niciodată nu văzusem un tapir atît de

aproape. Ce frumuseţe de animal! O sută de kilograme? Nu, trebuia să aibă cu mult, mai mult. Ştiu, pentru că împreună cu Wladi l-am tîrît pînă la bucătărie…

— De data asta, spuse prietenul meu, nu mai ducem grija mîncării. Cu *macho* ăsta, facem faţă pînă la plecare! E delicios, mă asigură Wladi.

M-am vîrît din nou în sacul de dormit. La sculare, hotărîm ca Arturo să rămînă în tabără, să taie şi să afume tapirul. Avea să vină să m-ajute de îndată ce-şi va îi terminat treaba la bucătărie.

Cu stomacul bine pus la cale, am început să mînuiesc lopata. Aproape numaidecît, dădu de piatră. O înfipsei puţin mai la dreapta, puţin mai Ia stînga. Tot piatră. Ce naiba, piatra asta e prea mare ca să fie un jilţ! Degajez o extremitate. Se rotunjeşte. Pricep! e un *metate,* o piatră de măcinat în formă de jaguar. Şi măricică, nici vorbă! Pămîntul s-a făcut roşcat. Cu maceta, apoi cu o bucată de lemn tare, ca să n-o zgîrîi prea mult, dezgrop *el metate.* Treí ore de muncă migăloasă, dar merită osteneala. Sfîrşesc prin a o extrage. E intactă, se prezintă frumos, lungă e şaizeci de centimetri. Nu mă gîndesc la preţul cu care o s-o vînd, ci la mijlocul de-a o transporta. Văd eu cu Arturo…

Acesta sosi, cînd scobisem în adîncime încă vreo treizeci de centimetri. Atinsesem doi metri, şi tot nu dădeam de fund…

La sfîrşitul după-amiezei nu găsisem nimic altceva în afara unor cioburi de vase. Am săpat cu precauţie. Am atins adîncimea de doi metri treizeci. De o parte a puţului am lăsat o platformă unde pun pămîntul. Arturo preia ştafeta şi-l azvîrle de-acolo în afara gropii.

În a patra zi de săpături, tot nimic, şi încă n-am dat de fund. Cît despre Wladi, el a descoperit astăzi o căprioară din aur curat, dar care e puţin *motado.* Chiar că-i păcat.

— Tu ce crezi, Wladi, mă apropii de fund? l-am întrebat.

— N-aş vrea să te descurajez, dar Chicho, acum un an, a săpat pînă la cinci metri, ca să dea de *cascajo,* iar în mormînt nu se afla nici un gram de *tumbaga*...

Dacă-i aşa, poţi să înnebuneşti de-a binelea… Şi peste trei zile, trebuie să mă întorc în Panama! Cu atît mai rău, mîine, ajutat, de Arturo, am să mă grăbesc şi mai mult.

Peste noapte plouase tare şi am găsit scobitura plină cu apă pînă la o înălţime de douăzeci de centimetri. Ce ghinion! O oră pierdută, ca s-o scot afară, într-un săculeţ de plastic. Ca să coborîm în mormînt, Arturo scobise nişte adîncituri în trunchiul unui arbore (după obiceiul indienilor şocos). El era cel care umplea săculeţul, urca pe paltformă şi mi-l trecea mie, întinzînd braţele. Ajunsesem la o adîncime de peste doi metri jumătate. Am dat la o parte încă un strat de pămînt, cam de vreo douăzeci de centimetri. Nimic în afară de obişnuitele rămăşiţe de cărbune… Fac un sondaj cu maceta, iau o mînă de pămînt. Scobesc şi mai mult, mai iau încă o mînă de pămînt: de data asta e mult mai negru. S-a făcut! Strig în gura mare :

— Wladi! Wladi!

Soseşte în grabă şi îi întind proba de pămînt. O cercetează :

— Da, ai dat de porţiunea cea bună. Lărgeşte-ţi suprafaţa de sondaj şi mergi pînă la *cascajo.*

Lărgesc scobitura de sondaj, pînă la un diametru de treizeci de centimetri, apoi înaintez şi mai în adînc, într-un pămînt cu mult mai moale. Dau în sfîrşit de pămînt tare: e fundul mormîntului, la trei metri de la suprafaţă. Nu-mi mai rămîne decît să înlătur „pămîntul negru de mormînt“.

Ceea ce încep să fac, cu inima bătîndu-mi, pornind dintr-o parte a puţului. Prima descoperire: un fragment de piatră. Ceva mai departe, un altul. Ghicesc că-i vorba de un jilţ ornamentat şi spart. Înaintez încet spre centrul cercului format de mormînt. Încă două bucăţi de piatră. Jilţul ăsta trebuie să fi fost impunător. Îl reconstitui în gînd. Stop! Am simţit ceva. Zgîrîi încetişor şi dezgrop o secure din iaspis. De data asta sînt pe locul cel bun.

Încetul cu încetul cîştig teren, iau pămîntul şi-l strivesc între degete, nici măcar n-am nevoie să-l azvîrl afară din groapă: îl dau

în urmă. Maceta a zgîriat metal. Inima îmi zvîcneşte de să-mi facă rău. Răsuflu din rărunchi şi zgîrîi cu unghiile. Se iveşte un broscoi micuţ, galben de tot, din aur tot…

Sar în sus de bucurie :

— Wladi! Wladi, am găsit aur!

M-a auzit şi se apleacă deasupra săpăturilor mele. Mă cocoţ pînă la platformă şi-i întind giuvaerul.

— Atenţie, Robert! Acum sfarmă în degete pînă şi cel mai micuţ bulgăre de pămînt! Îmi pare bine pentru tine.

Dar mie! Am găsit, în sfîrşit, şi eu o piesă din aur. Ce importanţă are că nu cîntăreşte mai mult de cinci-şase grame: am găsit aur. Continui foarte încet, prefirînd pămîntul centimetru cu centimetru. Maceta scrîşneşte iar. Într-o străfulgerare de-o secundă, am zărit galben. Înlătur pămîntul cu mîna. Am în faţă o bucată de aur de cinci centimetri pătraţi. Ce vesteşte? O tavă? Nu, pare masiv. Degajez, binişor, binişor. Ce bucurie, pe măsură ce apare aurul! Aş fi putut pînă acum să desprind piesa din pămînt. Dar nu, vreau să profit de clipa asta excepţională, s-o prelungesc. Ai zice că-i un cap de tigru, uriaş, deasupra căruia stau alte capete mai mici. Cu lopăţica mea de lemn bine ascuţită, zgîrîi primprejur. Mătur pămîntul, mîngîi obiectul: labele acum. Nu mai rezist, trag şi piesa se desprinde în întregime din culcuşul ei de pămînt. E grea! Poate trei-patru sute de grame *(în realitate cîntărea două sute nouăzeci de grame)*. Fantastic! O curăţ. E un fel de dragon. Labele de dinapoi se termină în formă de cap de şarpe, care ţin în boturile lor creştete omeneşti. În ciuda, mărimii şi a grosimii lui, acest giuvaer extraordinar a fost ciocănit, îndoit puţin. Păcat, dar asta nu-i ştirbeşte, cu mult frumuseţea şi raritatea.

Extenuat de bucurie, ies din mormînt. Fiziceşte, mi-e cu neputinţă să mai continui. O să termin mîine. Piesa asta, pe care nu mă mai satur privind-o, e, din toate punctele de vedere, cea mai importantă din toate cele găsite în cursul acestei campanii de săpături. Şi eu, care disperasem! Ce plăcere supremă, excepţională, unică, să

găseşti aur. Ce moment de intensă emoţie şi de bucurie. Iar bucuria asta, pe moment, e intraductibilă în dolari. Transmutarea nu se va opera decît mai tîrziu.

Aur de dragul aurului.

Aur pe care-l simţi prin toţi porii fiinţei tale.

Am ridicat tabăra peste două zile. În ajun *îmi* terminasem mormîntul şi dezgropasem un personaj (un *rey de marco)* din aur roşu, care părea să aibă vreo şaizeci de grame. În plus, găsisem şi toate bucăţile jilţului.

Arturo, mai puţin încărcat decît la venire, a transportat o mare parte din lucrurile mele, inclusiv cele descoperite. Nu numai că i-am dat cei treizeci de dolari prevăzuţi în contract, dar s-a mai bucurat şi de-o gratificaţie frumoasă care — am aflat-o anul următor — i-a îngăduit s-o ţină opt zile tot într-o beţie. Şi în trei zile am ajuns la *finea* Santa Maria. Cu o jumătate de zi mai puţin decît la venire.

De cum am sosit, am şi trecut la cîntărirea aurului. Laolaltă cu descoperirile mele personale, erau treizeci şi cinci de piese, cîntărind în total un kilogram două sute şaizeci şi trei de grame .(am dat peste cifra exactă, scotocind prin hîrtiile mele).

Felul în care m-au primit la venire prietenii mei, mîhnirea lor cînd încă nu găsisem nimic, felicitările cînd am găsit, în sfîrşit, aurul *meu,* cuvintele lor călduroase de rămas bun, asta înseamnă marea fraternitate a aşa-numiţilor *huaqueros.* Ştiam, pînă în străfundul fiinţei mele, că niciodată n-aveam să mă mai pot lipsi de-o asemenea viaţă. —

23
LA CUŢITE

Mulţumită celor aduse, am scăpat repede de datorii. Frumosul *metate* descoperit de mine împodobeşte şi-acum casa de ţară din Castellet a prietenului meu Bigorne. Iar uneori, întîmplător, cu prilejul cîte unei călătorii, mi se întîmplă să revăd la vreunul din clienţii mei una sau alta din piesele acestea, şi totdeauna cu aceeaşi emoţie. Îmi mai rămîneau încă destui bani ca să am posibilitatea să plec iar, fără ajutorul nimănui.

Ceea ce-am şi făcut în anul următor, împreună cu Roger Collot.

În cursul acestei expediţii prin grotele noastre din Guatemala, după o escapadă prin Mexic, am descoperit idolii de pe lîngă rîul subteran Chacté, în Petén. Şi în anul acela, ca de obicei, Roger Collot s-a întors în Franţa înaintea mea, cu avionul.

Eu, însă, am coborît spre Costa Rica. Am găsit aici pe unii dintre prietenii mei *huaqueros,* cărora le-am vorbit despre descoperirile de obiecte din aur din Costa Rica, la graniţă cu Panama, de cealaltă parte a Cordilierilor Talamanca. Eram la începutul lui martie, iar fraţii Gussmán nu puteau fi liberi decît la sfîrşitul lui aprilie, după recoltarea cafelei. Am încercat prin urmare să-mi găsesc un coechipier sau doi, pentru o campanie imediată de săpături. Dar nimeni nu era dispus să se avînte în pădurea virgină…

Am hotărît să mă duc în Panama folosind drumurile. La Villa Neilly, la cîţiva kilometri de postul de frontieră panamez, am coborît din autobuzul care mă hurducăise pînă acolo. Aveam aici un prieten farmacist. De la el am aflat că un *huaquero* de prin partea locului, un anume Mario, îi vînduse cu cîteva zile în urmă mai multe piese de bună calitate.

— Ieri mai era pe-aici. L-am zărit, beat turtă. Îşi bea aurul!

— Aş vrea să-l întîlnesc. Mai am o lună întreagă de şedere. Poate că-l interesează o expediţie.

— După cină, dăm o raită prin localuri. Dacă n-a plecat, nu-ţi fie teamă, dăm noi de el, precis îl găsim cu vreo fufă pe genunchi.

Într-adevăr, mi-am dat numaidecît seama, Villa Neilly era ticsită de baruri pline de fete. Baruri-cabană, unde panamezii din David şi din Conception vin în căutare de ceea ce nu se află la Chiriqui: adică tocmai barurile astea. După a şasea cafenea pe care o vizitarăm, am început să mă simt un pic făcut. Beam invariabil sticluţe de colorados, romul acela preparat în alambicuri clandestine şi camuflat în sticle de coca-cola.

Într-un bar cu muzică, al optulea sau al nouălea, amicul meu farmacistul l-a zărit pe Mario, afumat de-a binelea, dansînd cu o pipiţă de vreo cincisprezece ani. M-a prezentat şi m-a lăsat acolo, după ce ne-am aşezat la o masă slinoasă şi şchioapă.

— Unde ai găsit aur? l-am întrebat. De ce nu te întorci acolo?

— E departe, foarte departe, dincolo de Cordîlierii de la Talamanca… Şi-apoi, *huacal-ul* meu s-a terminat.

— Ia spune, Mario, şi dacă ne-am duce amîndoi „dincolo“, în căutarea unui nou cimitir? Ei, ce zici?

Mă cercetă cu o privire caraghioasă de tot. Hainele mele trebuie să-i fi părut prea „de domn“, într-un loc ca acela… I-am explicat :

— Am mai fost acolo, după ce-am trecut prin Cerro Pando şi Changuinola. Am rămas mai bine de-o lună, săpînd la morminte. Şi cunosc bine *la selva.*

— La naiba! Şi eu caro te luam drept un *gringo,* venit numai să achiziţioneze. E-adevărat ce-mi spui? Prin urmare eşti în stare să mergi cinci-şase zile în şir şi să dormi altundeva decît la hotelul tău?

„Hotelul meu“, cum îi zicea el, merita să fie văzut. Un adevărat *palace!* O clădire veche din lemn putred: o odaie goală, cu un pat din fier ruginit şi un singur spălător pentru vreo zece culcuşuri, năpădite de *cucarachas…*

Mario duse la buze gîtul unei sticle de coca-cola, al cărei conţinut nu avea nimic comun cu eticheta. Mă privi fix :

— E drept, nu pari un *gringo* ca toţi ceilalţi. Bine! Cînd pornim într-acolo?

— Mîine, dacă vrei. După ce cumpărăm material şi provizii.

— Nimic de zis, văd că nu-ţi place să tîndăleşti! La urma urmei, de ce nu? Nu mai am parale decît atît cît s-o plătesc pe mititica de colo.

Şi mi-o arătă pe fata de-adineauri care, acum, la sunetele unui picup strălucitor luminat, dansa cu încă o fufă, ce părea încă şi mai tînără decît ea. Se ridică în picioare, clătinîndu-se :

— Mîine, la ora opt, aici, în *cantina* asta!

Aici ori în altă parte…

Era acolo la ora fixată.

— Nu te-ai răzgîndit? mă întreba, mirîndu-se aproape.

— Nu, vezi bine! Hai să cumpărăm ce ne trebuie.

— O clipă! Îmi plăteşti cincisprezece *colones* pe zi, ca şi preţul cumpărăturilor.

— De acord!

Am început prin a-i da cîteva bancnote ca să se ducă după alimente: orez, ulei, cafea, sare, zahăr şi, pentru drum, biscuiţi, şocolată şi brînză. La rîndu-mi m-am dus să procur două lopeţi şi pînze impermeabile din plastic. Apoi mi-am lăsat bagajele la prietenul meu farmacistul şi mi-am schimbat hainele.

Cînd l-am văzut din nou pe Mario la *cantina,* cu greu m-a mai recunoscut. Lepădasem hainele „de domn” şi-mi pusesem altele kaki, din stocul uniformelor americane rămase după război. Eram încălţat cu nişte cizme scurte, în care-mi vîrîsem partea de jos a pantalonilor şi, fireşte, pe cap purtam bereta bască, puţin cam şmechereşte. Ţineam maceta în mină, vîrîtă în teaca ei de piele. În rucsac aveam pistolul 22 *long rifle,* cuţitul a cărui lamă ţîşnea automat, haine de schimb, hamacul de junglă şi dragul meu sac de dormit.

În camera lui „de hotel“ fără fereastră (făcea să vezi vizuina asta), Mario cususe două fîşii de pînză ca să înnădească doi saci de cafea

şi să-i prefacă în rucsac. Îmi zise, în timp ce ne împărţeam greutatea :

— M-am întîlnit chiar acum cu un prieten, care urcă pînă la San Vito în jeepul lui. Ne ia bucuros. În seara asta dormim la el acasă. E un italian care lucrează pentru cei cu plantaţiile de cafea. O să te coste zece dolari, iar mîine dimineaţă, ne duce pînă la poalele Cordilierilor. Cîştigăm o jumătate de zi bună de mers.

— Minunat. Nu mi-am lăsat chiar toate paralele la farmacist. Mai am la mine vreo douăzeci de dolari.

Ne-au trebuit cîteva ore ca să ajungem pînă la San Vito, într-atît de plin de hîrtoape era drumul. Italianul locuia mult în afara satului, ridicat de cîţiva ani, de nişte emigranţi italieni. Adăpostul acela din lemn se pierdea printre plantaţiile de cafea. Răcoarea altitudinii şi a nopţii m-a surprins. I-am mulţumit în gînd fabricantului pentru sacul de dormit.

Abia se crăpă de ziuă, în dimineaţa următoare, cînd jeep-ul, după ce săltase pe cărări pline de hîrtoape, ne lăsă la liziera junglei. Nu putea merge mai departe. Am aruncat o privire în urmă, spre ultima manifestare a civilizaţiei — plantaţiile de cafea, şi înainte, la drum!

Aproape numaidecît a trebuit să ne facem pîrtie cu macetele, şi drumul cel lung începu. Era poate mai greu, dar mai puţin penibil decît cu ceata Gussmán. Mario nu era mai înzestrat decît mine pentru marşul forţat. Dinspre partea asta, totul mergea bine. Cînd unul din noi îşi exprima dorinţa să facă un popas, celălalt era totdeauna de acord! Şi totuşi, destul de tîrziu, ce-i drept, în cursul după-amiezei, am ajuns pe creasta Cordilierei.

Aici, nici urmă de luminiş, ca în urmă cu un an, la Cerro Pando. Din toate părţile, de peste tot, eram încolţiţi de pădure. Am dormit de-a dreptul pe pămînt, fără ca măcar să ne ostenim să prindem fîşia de plastic deasupra noastră, într-atît eram de siguri că nu va ploua. Zăream cîteva stele printr-o spărtură a pădurii. A fost o noapte bună, liniştită. Ţînţarii, care ne hărţuiseră toată ziua, dispăruseră de tot spre seară.

Cea de-a doua şi cea de-a treia zi trecură ca şi prima, în acelaşi ritm. Înaintam frumuşel, ne odihneam destul de des şi mîncam zdravăn la ora amiezei. În timpul celei de-a treia zile am auzit şi am zărit cei dintîi *pavones.* Mario ochi unul, cu arma sa 22 *long rifle,* şi nu-l nimeri.

În cea de-a patra zi, după ce-am înaintat la întîmplare spre Cerro Echandi, am ajuns pe creasta unei cordiliere: un adevărat platou. Locul avea o poziţie straşnică: amplasamentul desăvîrşit pentru un cimitir. Mario gîndise şi el la fel. S-a oprit din mers odată cu mine.

Ne punem rucsacii jos fără să spunem nimic şi pornim în explorare, el la stingă, eu la/dreapta. Nu reperez nici cea mai neînsemnată urmă a vreunui mormînt. Fac cale-ntoarsă. O împuşcătură rupe tăcerea apăsătoare a junglei. Mario, pe care-l găsesc aşezat la poalele unui copac, a doborît un porc sălbatic, mare, cu pete cenuşii şi negre.

— Nimic, Roberto. Dar tu?

— Tot nimic şi eu.

— Şi-aş fi pus rămăşag că…

— Eu la fel!

Tăiem şi luăm cu noi pulpele din spate ale porcului. Un scoborîş frumos ne duce spre un micuţ *rio.* Bem şi ne umplem bidoanele cu apă bună şi proaspătă. Rîul curge printre două creste, printr-o vale destul de largă, iar pe malurile lui pădurea e mai puţin deasă, mai puţin *sucia* — adică murdară — cum spunem noi.

— Locurile astea au fost defrişate, constată Mario.

— Asta voiam să-ţi spun şi eu. Înseamnă că indienii au locuit pe-aici în epoca precolumbiană.

În epoca aurului…

Cîteva sute de metri mai departe, *rio* cel mic se prăvale într-unul mai important, la ieşirea din nişte chei.

— Să urcam spre *alto* ***[60]***! îmi propune Mario.

Sînt întru totul de părerea lui: dacă aşezarea se afla în vale, cimitirul nu putea fi decît pe înălţime. La jumătatea pantei, la mai

puţin de-o sută de metri deasupra rîului, un şir secundar de creste se prezintă, cu o frumoasă platformă şi o vedere minunată spre trei părţi. Locul ideal. Şi reperez repede mai multe morminte. Mario la fel. Cînd, mai tîrziu, am studiat toate posibilităţile de acces şi am deschis o *pica* definitivă, nu făceam decît cel mult zece minute de la *huacal* pînă la locul unde ne aşezasem tabăra, adică la confluenţa celor două *rios.*

— Robert, sînt pe puţin şaizeci de morminte!

Mario scormonea prin toate ungherele, doborînd ferigile, lianele şi arbuştii care încurcau locul, cu o frenezie pătimaşă. Am încercat să-l liniştesc amintindu-i că trebuia să începem prin construirea unui *rancho.* A sfîrşit prin a-mi da ascultare. În timp ce Mario înălţa cabana, eu mă îngrijeam să adun *leña* pentru foc, apoi l-am ajutat şi eu.

Era de-a dreptul încîntător acolo, jos, pe malul celor două *ríos.* Ne aflam spre sfîrşitul zilei, încît ţînţarii şi tăunii, se mai domoliseră. Cînd se lăsă noaptea, *el ranchito* era terminat, iar jamboanele se frigeau pe cărbuni. La sfîrşitul cinei, Mario scoase din rucsacul lui o sticlă de rom. Totul ne mergea din plin. Eram puţintel cam obosit, dar mirosul aurului îmi dădea puteri. Iar Mario era desigur un *huaquero* a-ntîia, un băiat care cunoştea bine pădurea, se vedea cît de colo.

De cum am sfîrşit cu masa, a vrut să urce la *huacal* şi să înceapă să sape. ,,Numai cît să-l adulmec", îmi spuse el. Eram tot atît de nerăbdător ca şi el, totuşi să pornesc aşa, în plină noapte… Am izbutit să-l conving că stricam de pomană bateriile cărora, odată şi-odată, le-am fi putut simţi lipsa.

Înfăşurat într-o pătură veche, a dormit în *ranchito,* pe frunze de *maquinca.* Eu am preferat să-mi instalez hamacul, prevăzut cu apărătoare împotriva ţînţarilor, între doi copaci. Dacă ploua, acoperişul impermeabil întins între două crengi şi atîrnînd peste margini m-ar fi adăpostit îndeajuns. M-am gîndit la prietenii mei Gussmán care peste o lună, o lună şi jumătate, aveau să vină prin

părţile astea. Poate vor da tocmai peste cimitirul ăsta, proaspăt descoperit de noi… Am adormit visînd aur.

De cu zori, am pornit-o spre *huacal.* Apariţia noastră pe platou a deranjat doi căpriori, care au fugit mai înainte să-mi pot scoate pistolul. L-am folosit totuşi, întru nefericirea unui *pavón* uriaş care piula într-un copac, chiar deasupra mea. Mă simţeam uşor şi sprinten, ca şampania. Am ales un mormînt în mijlocul cimitirului şi-am început, desigur, prin a-i degaja marginile cu maceta, apoi am scos humusul care se strînsese în cuprinsul umbrelei. Totul era curat, îi puteam delimita conturul, săpînd adînc cu lopata.

Cioburi de oale, cărbune… nici o îndoială că-i vorba de un mormînt. De la o adîncime de cincizeci de centimetri, extrag o *metate* în formă de tigru cu două capete. Într-adevăr, începutul e bun. La nouăzeci de centimetri, sparg cu lopata un vas de lut cu trei picioare. Atenţie! E timpul să sondez cu maceta. Şi, am şi dat de fund, *el cascajo.* Către prînz încep să *ripiar.* O oră mai tîrziu, isprăvisem întreaga săpătură. Pradă: un disc de aur de zece centimetri diametru, îndoit în două, şi o broască masivă, din aur frumos, care trebuia să fi cîntărit vreo patruzeci de grame. Mergea repede: într-un mormînt atît de puţin adînc, două obiecte din aur!

Mi-am părăsit mormîntul, mi-am şters sudoarea de pe frunte, căci îmi cădea în stropi, şi m-am apropiat de mormîntul lui Mario. Ghemuit, acesta *ripia* la o adîncime de un metru douăzeci. Alături de pămîntul scos, pusese două *metates.* Unul era spart în două. Celălalt, lung abia de douăzeci de centimetri, era o mică minunăţie. I-am întins şi eu piesele mele. Le examina. Degetele îi tremurau. Mi le înapoie şi, înfrigurat, se ghemui iar la el în gaură.

— Cobor în tabără, i-am zis, ca să prepar *pavón-ul* şi să gătesc orez. În felul ăsta mă mai odihnesc.

— De acord. Eu însă continui.

În apropiere de *rancho,* am aprins un foc zdravăn între două pietre. Am jumulit, am curăţat şi-am tăiat *pavón-ul,* apoi am pus bucăţile pe grătar să se afume. Pe urmă m-am dus la rîu să mă scald.

Apa rece m-a înviorat. Am gătit orez şi am dus la *huacal* biscuiţi şi brînză. Mario trecuse la un al doilea mormînt.

:— Opreşte, îi zic, şi vino de pune ceva în gură. A mers bine?

— Binişor, *hombre.* Uite-aici!

Şi-mi dădu un vultur înalt de zece centimetri, cu aripile larg desfăcute. Mario nu se înşela asupra greutăţii, cînd îmi spuse, în timp ce mînca brînză, că o socotea în jur de optzeci-nouăzeci de grame.

Aşadar primele două morminte, fără să mai vorbim de *metates,* scoseseră la iveală trei obiecte din aur. Să fi nimerit peste un cimitir deosebit de bogat? Sau nimerisem chiar în colţul unde erau îngropate notabilităţile şi şefii? Ca să-mi dau seama, am hotărît să aleg un mormînt aflat mai la o parte.

Cu puţin înainte de lăsarea nopţii, ajunsesem să dau la o parte un metru de pămînt şi să scot un personaj din piatră, aşezat pe un *metate.* O piesă curioasă şi rară. Nu era prea grea ; puteam s-o iau cu mine… M-am dus să-l văd pe Mario, ca să mă mai destind puţin. Amurgul se tira pe sub copaci. Mario *ripia.*

— Ne oprim? l-am întrebat. Mi s-a făcut foame.

— Nu, vreau să isprăvesc. Nu mai am mult.

— Bine, te aştept.

Şi m-am aşezat pe marginea puţului. Mario săpa pămîntul cu lopata, desprinzînd porţiuni mari, pe care le sfărîma în mîini. Nu-i mai rămînea mare lucru de dat la o parte, cînd rămase între degete cu un al doilea vultur. Nu prea mare, nici prea greu. Dar o piesă drăguţă, neobişnuită, din aur bun, urechile alcătuind două capete de şerpi. Era aproape noapte de-a binelea cînd tovarăşul meu isprăvi cu săpatul.

El pavón prăjit tocmai cît trebuia pe jăratec, ne-a îndemnat să isprăvim ziua aceea în care ne mersese din plin cu o porţie bună de rom.

Apoi la flacăra focului de lemne ne-am examinat obiectele găsite.

— Îţi dai seama, am exclamat eu, pînă acum în fiecare mormînt am găsit aur!

— Am nimerit un *huacal* pe cinste, încuviinţă Mario. Ah! *hombre!* numai de-ar ţine aşa!

Şi-aşa a ţinut. La sfîrşitul săptămînii mă aflam în posesia a şapte piese, toate de calitate. Mario descoperise unsprezece, printre care numai o singură *tumbaga,* un personaj cîntînd din flaut, ale cărui picioare — din păcate — erau mîncate de cocleală. O recoltă frumoasă. Hotărîsem amîndoi ca eu să păstrez totul în rucsacul meu, provenind tot din efectele americane de război; obiectele lui Mario într-un buzunar de plastic, ale mele într-altul. Seara, puneam rucsacul la adăpost sub hamac, lîngă lucrurile mele personale.

Rezultatele săptămînii care urmă au fost mai modeste. Scosesem din pămînt patru piese din aur şi o *tumbaga,* foarte stricată. Mario nu găsise decît două piese, numai că una din ele cîntărea pe puţin şaizeci de grame, în vreme ce piesa mea cea mai importantă era un *cascabel,* adică un clopoţel din aur, purtînd deasupra o pasăre cu aripile desfăcute. Deschisesem vreo şapte-opt morminte. Numai unul din trei conţine aur.

A treia săptămînă a fost cea mai norocoasă, dar şi cea mai bogată în incidente. De cum am început să sap, după ce terminasem cu partea cea mai sîcîitoare din pricina rădăcinilor, am dat peste un strat de prundiş, gros de aproape un metru. Era fără nici o îndoială un mormînt bogat, un mormînt de şef. După două zile şi jumătate de muncă înverşunată, dau de fund la o adîncime de doi metri treizeci, şi scot la lumină patru piese din aur: un personaj micuţ, un vultur de şaizeci de grame din aur roşu şi două discuri de cîte cincizeci de grame fiecare, dintre care unul era ornat cu o friză din motive animaliere, în relief. Mai înainte aşezasem pe marginea puţului două jilţuri din piatră şi şase securi din piatră tare, şlefuită.

A doua zi, în timp ce răzuiam conştiincios, pămîntul zvîrlit deasupra începu deodată să mi se prăvale peste umeri. Am înălţat capul, gîndindu-mă că-l voi zări pe Mario, cînd colo văd cum un

porc sălbatic scormonea prin grămada de pămînt. Aveam pistolul la mine. L-am armat fără să fac zgomot şi m-am ridicat încetişor. Am tras foarte de-aproape. Clătinîndu-se, animalul a fost cît pe ce să se prăbuşească în mormînt, care, de data asta, ar fi putut fi chiar al meu.

După trecerea celor trei săptămîni, aveam împreună patruzeci de piese. Şi nu făcusem nici jumătate din cimitir… Ne mai rămăseseră încă vreo treizeci de morminte. Dar vaporul meu ridica ancora curînd, iar proviziile, în ciuda porcului *huaquero,* erau pe sfîrşite. Am hotărît să plec peste vreo două-trei zile. Mario s-a strîmbat urît de tot cînd a aflat:

— *Carajo,* dar e plin do aur! Doar n-o să-l lăsăm aici!

— Ştiu prea bine, mi-am exprimat eu regretul. Dar nu pot face altfel; o să te întorci singur sau împreună cu altcineva cînd vei dori…

— Pui de căţea! mormăi el în spaniolă.

Cu două seri înainte de plecare, ca în fiece seară, după ce mi-am aşezat lucrurile, am pus aurul în rucsac şi l-am adăpostit sub hamac. Obosit, dar fericit de această expediţie cu adevărat pasionantă şi rentabilă, am adormit foarte repede. Ploaia începu să cadă la miezul nopţii. Mă trezi şi nu mi-am mai aflat somnul. Moţăiam auzind cum răpăie picăturile pe acoperişul hamacului.

O presimţire sau un zgomot suspect m-au făcut să ciulesc urechile. Am auzit, sub mine, ceva aducînd a rîcîit, făcut, hoţeşte, în surdină. Vreun animal de noapte atras de alimentele noastre… Cu o mînă am apucat cuţitul cu lamă ce se deschide automat, cînd apeşi pe un buton, cu cealaltă lanterna electrică. Fără să mişc, am rămas la pîndă. Pistolul îl aveam în rucsacul unde era şi comoara… Am privit prin pînza apărătoare de ţînţari şi am zărit un om chircit care, cu maceta în mînă, îmi răscolea prin lucruri.

Nu putea fi decît Mario. N-avea ce să caute acolo, şi mai cu seamă nu înarmat cu un cuţit. Nu mi-am mai pus nici o întrebare. Mi-am făcut vînt din şale, în timp ce-am declanşat lama cuţitului şi i-am

căzut în spate. Am simţit cum lama îi intră în coapsă. Mario începu să urle şi se ridică dintr-o săritură. Dispăru în noapte, zbierînd cît îl ţinea gura. Am apucat rucsacul pe pipăite şi m-am lăsat să alunec spre *rio.* Am plonjat pur şi simplu în rîu. Cu ochii în dreptul apei, m-am apropiat încet de mal. M-am camuflat sub un copac mare, ale cărui ramuri stăteau muiate în unde.

Ticălosul, cum m-a mai dus! M-am lăsat îmbrobodit: la ce rău m-aş fi putut aştepta din partea unui tip care-mi dădea mie în păstrare aurul lui? Mă luase drept o pradă uşoară. Ar fi vrut să continui pînă la terminarea cimitirului să robesc pe din două pentru el! Era rîndul meu să zic: „Pui de căţea!“

Cum stăteam în *rio*, nu auzeam nimic altceva, în afară de foşnetul obişnuit al pădurii şi ropotul picăturilor de ploaie pe frunze. Îmi pierdusem lanterna în timpul încăierării şi căscam ochii încercînd să-l reperez pe hoţ. Zorii m-au surprins, îngheţat, în aceeaşi poziţie puţin confortabilă. Cînd se mai lumină, m-am deplasat încet în albia rîului, pînă în clipa cînd am avut vedere spre tabără. Părea că nu e nimeni pe-acolo, dar nu îndrăzneam să ies din vizuină. Cu pistolul pregătit, am pîndit o jumătate de oră întreagă, apoi am înaintat, îndoit din şale, de-a lungul malului. L-am trecut. De aici, dominam luminişul şi *el ranchito,* după cum zăream şi intrarea în *la pica* ce ducea spre *huacal,* ca şi deschiderea aceleia pe care trebuia să apuc pentru drumul- de întoarcere. Am pîndit şi am ascultat o bucată bună de timp. Nimic. Adăpostindu-mă pe după fiecare copac, am dat ocol taberei. Nu se afla nimeni. Mario dispăruse, luîndu-şi carabina şi rucsacul. Am ştiut din clipa aceea că premeditase lovitura, înainte de-a şterpeli prada, trebuie să-şi fi dus lucrurile la intrarea potecii de întoarcere, căci după ce ratase lovitura şi rănit cum era, n-ar fi avut în nici un caz timpul nici îndrăzneala să-şi umple sacul cu alimente şi cu lucrurile lui personale, înainte de-a dispărea.

Nu lăsase nimic, în afară de ulei şi sare. Scotocind bine, am mai dat peste un săculeţ de zahăr pudră de vreo două kilograme şi

cîţiva biscuiţi muiaţi. Agăţate de grinzile acoperişului, două halci de carne de porc. Nu era mare lucru. Ce să fac? Nu puteam rămîne o veşnicie acolo. Am strîns hamacul şi-am hotărît să fiu cît mai uşor cu putinţă. Nici vorbă nu putea fi să iau jilţurile sau *metate-le* de piatră. Am renunţat chiar şi la a doua pereche de bocanci, la o cămaşă şi la o pereche de pantaloni. Mi-am găsit maceta şi lanterna, mi-am pus rucsacul în spate şi, cu revolverul în mînă, am apucat-o pe *pica.*

Înaintam cu o încetineală plină de prudenţă, oprindu-mă la cel mai neînsemnat zgomot, cînd cădea o creangă sau cînd fugea un animal. Ţinîndu-mi răsuflarea, încercam să stabilesc cauza fugii, pricina zgomotului. Şi tot aşa din zece în zece metri… în ritmul ăsta, îmi trebuiau opt zile pentru întoarcere. Şi aproape că n-aveam nimic de mîncare. Şi era exclusă posibilitatea de-a vîna, de teama de-a nu mă face reperat. Nu ştiam nimic despre Mario şi nici despre intenţiile lui, şi i-am descoperit urma paşilor în unele locuri noroite. Mă aştepta oare undeva, întinzîndu-mi o cursă, ca să mă atace şi să încerce să pună mîna pe aur? Mă simţeam încordat, obosit… Iar în timpul nopţii ce-aveam să fac? Mai devreme sau mai tîrziu trebuia să dorm.

Am luat hotărîrea — fie ce-o fi! — să abandonez pista şi să-mi deschid o alta, tăind-o de-a curmezişul culmilor secundare, în direcţia celei mari. Nu puteam s-o evit. După ce-aveam să ajung la poalele ei şi s-o urc, mă puteam orienta.

M-am odihnit cîteva minute, cu spatele lipit de un copac, cu urechea la pîndă, apoi m-am ridicat şi am luat-o drept înainte prin pădure, înlăturînd cele dintîi crengi cu mîna. Am escaladat muntele în linie dreaptă. Era mai greu dar mai de-a dreptul. Înaintam fără să mă slujesc de maceta, ca să nu-mi trădez drumul şi să nu fac zgomot. Dar eram deseori silit să mă abat din drum, cînd pădurea devenea prea deasă sau ca să evit arbuştii spinoşi.

M-am întâlnit cu noaptea în vîrful unei coline. Abia am avut timp să-mi dau drumul la vale spre un pîrîu, de pe celălalt versant.

Mi-am legat la repezeală hamacul între doi copaci, aproape lipit de un perete stîncos, de cealaltă parte a rîului. Eram astfel relativ protejat. Am hăpăit cîţiva biscuiţi jilavi, presăraţi cu zahăr şi, cu toate că m-am străduit din răsputeri să rămîn treaz, m-am cufundat în somn.

Abia în dimineaţa celei de-a patra zile am atins creasta cordilierei celei mari. Eram zdrobit de oboseală, hămesit de foame. Nu-mi mai rămăseseră decît doi pumni de zahăr. Deşi înaintasem în ritm rapid, fără să-mi mai pese de Mario. Pe unde-o fi idiotul ăsta? Pierduse totul, şi simbria şi aurul: în mod sigur vreo şapte-opt mii de dolari, dacă nu mai mult. Ar fi putut să se îmbete şi s-alerge după fuste luni întregi. Ce s-alesese de el? Să-i fi fost rănile mai grave decît credeam? Era oare pe moarte în vreun colţ din junglă? Să se fi încăpăţînat să mă urmărească? Îmi întindea o capcană? Iată tot atîtea întrebări pe care mi le puneam în timp ce înaintam pe creastă.

Dar, la drept vorbind, unde mă aflam? Cînd ajunsesem în vîrf, o luasem la stînga, de acord… Dar masivul din depărtare era El Cerro Echandi sau El Cerro Fabrega? Era oare momentul potrivit să mă îndrept spre Pacific? Periculos. Dacă mă angajam într-o zonă virgină, mi-ar fi trebuit zile şi zile întregi ca să ajung din nou la civilizaţie. Era ca şi cum aş fi fost pierdut. De aceea am continuat să înaintez pe creastă, în nădejdea de-a mă orienta sau de-a nimeri peste o *pica.*

Ce baftă, prieteni! Chiar înainte de lăsarea nopţii, am nimerit pe drumul care duce spre Cerro Pando, în luminişul unde se înalţă obeliscul-frontieră, punctul de pornire pentru *la pica* familiei Gussmán. Eram pe calc să mă las pradă unei uşurări fericite, cînd o nouă întrebare începu să mă frămînte: ce-aveam să fac a doua zi? Să cobor spre Santa María, la prietenii mei Gussmán? Nici o dificultate, cunoşteam pista şi-aveam să mă aflu la *finca* în chiar aceeaşi seară. Da, dar fără paşaport. Şi-atunci cum aveam să fac ca să-mi recuperez lucrurile aflate în Costa Rica, fără să pot prezenta nici cea mai neînsemnată hîrtie la postul de frontieră ?…

Înainte de-a adormi, am hotărît să mă duc de-a dreptul în Costa Rica şi la San Vito. Am purces la coborîre aşadar a doua zi dimineaţă. La începutul după-amiezii, mă aflam cu o mie de metri mai jos, tot în pădure, pe platou. Ca să mă odihnesc, m-am oprit pe malul unui lac şi m-am ras. Părul îmi crescuse şi-am fost nevoit să folosesc două lame ca să-mi dau jos barba de opt zile. Îmi dădeam cu apă pe faţă cînd — nu mi se năzărea — am auzit un zbîrnîit de motor destul de aproape.

Într-adevăr, mă aflam la marginea unei plantaţii de cafea. În josul unei pante destul de repezi am pătruns pe un drum de ţară, prost pietruit, dar drum adevărat, dacă judecam după cît era de lat. Nu putea fi decît drumul care lega un sat-frontieră de pe înălţimile din Chiriqui (al cărui nume îmi scapă acum) de Villa Neilly. Spre partea panameză, postul ăsta de frontieră se află la cîţiva kilometri de Santa María iar drumul trece pe lîngă *finca* Gussmán. Uf! Eram aşadar pe drumul cel bun!

Nu străbătusem nici cinci sute de metri cînd un camion cu dublă tracţiune mă ajunse din urmă. Era încărcat cu saci de cafea, pe care-i ducea — din nou baftă! — la Villa Neilly. Şoferul a stopat cînd am făcut cu mîna. N-a părut prea mirat văzîndu-mă acolo. E drept că după ce-mi făcusem toaleta la *rio,* eram relativ prezentabil. I-am îndrugat nu mai ştiu ce scorneală: că m-am rătăcit — cred că-mi amintesc — în timp ce alergam după fluturi… Pe scurt, puţin îi păsa lui de asta… cu atît mai mult cu cît îi strecurasem cei zece dolari care, pentru el, făceau cît toate paşapoartele din lume. Mă lăsă în faţa farmaciei, două ore după lăsarea nopţii.

M-am schimbat, mi-am luat valizele şi banii şi m-am dus la hotel, însoţit de prietenul meu. I-am povestit odiseea mea şi l-am întrebat dacă nu-l văzuse pe Mario sau nu aflase vreo veste despre el.

— Nu, îmi spuse. Dar nu-ţi face griji, metişii ăştia au şapte vieţi!

Măcar de-ar fi fost aşa. Lucrurile s-au adeverit cîteva luni mai tîrziu cînd m-am întors iar în America. Încercam să achiziţionez antichităţi la sud de Costa Pica şi intrasem să beau un pahar într-o

cantina dintr-un sat micuţ din Palmar Norte. Mario stătea la o masă cu o fată. Cînd m-a zărit, a ieşit repede, fără să-mi ceară socoteală.

Încă o dată mă întovărăşisem, dînd dovadă de uşurinţă, cu un om pe care nu-l cunoşteam. Expediţia ar fi putut să ia o întorsătură foarte urîtă. La drept vorbind fusese rentabilă, dar am jurat să fiu precaut pe viitor şi să nu mai pornesc alături de necunoscuţi.

De cîte ori numeroşi tineri şi mai puţin tineri, cu sau fără referinţe, nu mi-au cerut să plecăm împreună! Răspuns: zero. Cine-o păţeşte de două ori, o păţeşte şi-a treia oară. Numai că eu intenţionez să dau proverbul de minciună. —

24
ÎNCERC SĂ TRĂIESC CA TOŢI OAMENII

Trăsesem o linie peste viaţa mea de aventuri?

Aţi fi jurat că aşa e, dacă m-aţi fi văzut stînd cuminte în prăvălia mea de anticar specializat în arta precolumbiană, pe care o deschisesem în 1966, pe rue de l'Echaudé, la Paris, cîteva luni după „expediţia Mario".

Să te duci în America, în calitate de comerciant, ca să achiziţionezi obiecte vechi şi să le aduci în Franţa după ce le *cumpărai de la aventurieri* însemna un fel de moarte lăuntrică, deşi negoţul acesta e departe de-a fi atît de uşor pe cît s-ar crede. Trebuia să rezolvi un şir nesfîrşit de probleme: te izbeşti de legi care protejează patrimoniul naţional şi interzic ieşirea obiectelor precolumbiene. Şi, totuşi, acestea ies.

Numai în Costa Rica exista o lege mai maleabilă şi mai inteligent concepută (vorbesc la trecut, deoarece a fost abrogată în iunie 1973): obiectele care aveau o replică identică la Muzeul Naţional sau în colecţiile particulare puteau fi exportate în toată libertatea, sub rezerva unei taxe de 10% din valoarea lor, valoare estimată, dealtfel, de către direcţia Muzeului. Astăzi, ieşirea artei precolumbiene nu este, aşadar, decît o chestiune de *propina* ***[61]***, în *pesos,* în dolari sau în *soles.* Iar unele persoane nu doresc decît să închidă ochii.

Cît despre Mexic, inutil să cauţi pe-aici anticari specialişti în artă precolumbiană, cu magazin şi dugheană la stradă. Vinderea acestor obiecte e interzisă. Tot ce este expus prin prăvălii sau ce se vinde prin preajma locurilor turistice nu sînt decît falsuri şi copii. Dar toţi negustorii americani sau europeni au nişte adrese potrivite chiar în capitală sau în oraşele din interiorul Mexicului. E un secret cunoscut de toată lumea.

În acelaşi timp cu prăvălia de pe rue de l'Echaudé am iniţiat o Carte de aur. Am dat de ea în fundul unui sertar. André Breton a

scris în paginile ei, pe data de 27 mai 1966: „La lumina locurilor memorabile".

N-am ţinut prăvălia decît vreo patru-cinci luni. Era cam trist colţul acela de pe rue de l'Echaudé, şi m-am mutat mai jos, pe rue de Seine.

A sosit iarna şi mie nu-mi place frigul. Visez că mă aflu la tropice. Trebuia să plec. Mi-am vîndut partea asociaţilor mei. Îmbrăcaţi-vă călduros, prieteni, şi beţi groguri: pe la vară!

Cînd am debarcat la Panama, n-aveam altă intenţie decît să cumpăr obiecte de artă şi să hoinăresc la întîmplare prin America Centrală şi prin Mexic. O călătorie pe jumătate de afaceri, pe jumătate de agrement. Dar străbătînd provincia Chiriqui, am simţit irezistibila chemare a aurului şi m-am pomenit acasă la familia Gussmán. Picam în plină recoltare a cafelei. Inutil să-i întreb dacă unul din ei putea să mă însoţească în *Otro Lado.* Ştiam răspunsul :

— Aşteaptă luna aprilie şi vom veni cu toţii.

Le-am spus pur şi simplu că mă duc la *huacal.*

— Singur?

— Singur.

— Eşti nebun!

— Dar m-am întors de unul singur anul trecut!

— E-adevărat. Dar n-aveai încotro. Ai avut o baftă nemaipomenită. De data asta ar fi nebunie curată. Aminteşte-ţi de Federico…

Federico, cel mai mare *huaquero* din toate timpurile, împreună cu Luís Gussmán. Cu numai cîţiva ani în urmă, plecase de partea cealaltă să caute aur. Nu s-a mai întors niciodată. Cei din familia Gussmán porniseră în căutarea lui, pe aceeaşi *pica,* dar în zadar. Nimeni nu-l mai văzuse pe Federico.

— Ai dreptate. Dar — i-am răspuns eu lui Wladi — erau doi la plecare. Ca şi Mario cu mine… Şi ştii cum a fost cît pe ce să se termine totul…

Văzînd că sînt atît de hotărît, prietenii mei nu mai insistară. Mi-au copt turte şi m-au sfătuit să fiu prudent şi să dorm mult deasupra pămîntului ; din cauza temuţilor *puercos de monte.*

— Dacă întîlneşti vreunul, îmi spuse Wladi, lasă lotul baltă şi caţără-te într-un copac, doboară unul ori doi cu revolverul, altminteri te-ai ars. Şi fii atent la şerpi!

— Am vaccin de Butantan.

Două zile mai tîrziu, cu bereta mea bască înşurubată pe creştet, cu un rucsac uriaş în spate, cu pistolul Wembley 38 la brîu şi o lopată nouă în mînă, m-am afundat în junglă ; urmărit de privirile lui Chicho şi Pepito, care ţinuseră să mă conducă pînă la Cerro Pando.

Am mers drept pe creastă pînă în Costa Rica. Voiam să dau de huacalul „meu“ neterminat cu un an în urmă. După trei zile de mers istovitor pe o ploaie neîntreruptă, eram zdrobit. Dacă ar fi fost vorba să mă întorc, o puteam face oricînd: *la pica* era gata trasată… cît despre găsirea huacal-ului, mai va! Mai bine să nu mă gîndesc. Aşadar, un singur lucru îmi mai rămînea de făcut: să găsesc un altul. Deocamdată, munţii erau prea abrupţi şi văile prea înguste pentru ca indienii să fi putut locui pe aici: prea mersesem de-a lungul Cordilierei, nu înaintasem de ajuns în interior, spre Atlantic.

Schimb direcţia şi o pornesc de-a dreptul prin văi şi creste. Nostimă gimnastică. Dau peste două zile de malul unui *rio* destul de mare. Să fie cel de anul trecut? Dacă e aşa, trebuie să mă aflu cu mult în aval, căci malurile s-au îndepărtat destul de simţitor iar debitul a crescut. Indienii ar fi putut să sălăşluiască pe meleagurile astea. Caut din ochi amplasamentul posibil al unui cimitir. Colo, sus, un anume loc mi se pare a fi ideal. Las jos rucsacul şi mă caţăr pe platoul ce domina *el rio „din trei părţi cu vedere frumoasă".* Mă aşteaptă o decepţie: nici cea mai neînsemnată urmă de mormînt. Mi-am aşezat tabăra în apropiere de rîu şi am ratat, de grăbit ce eram, un tapir care se scălda. Nu mîncasem încă vînat. Aşteptam,

ca să vînez şi să-mi asortez meniul, să detectez mai întîi un *huacal* şi să-mi instalez cortul nu departe de el.

Acest *huacal* l-am reperat a doua zi după-amiază, foarte aproape de rîu, aflat la o înălţime de vreo treizeci de metri deasupra apei. Se aflau vreo patruzeci de morminte în el. Am înălţat un miniatural *rancho*-bucătărie şi, aşa cum îmi făgăduisem, am pornit la vînătoare. La cinci minute de tabără, am doborît cu pistolul o căprioară, foarte de-aproape. Am tranşat-o şi am afumat-o ca să pot păstra carnea mai multe zile.

Cimitirul s-a dovedit a fi destul de bogat… după ce, mai întîi, am început prin a fi dezamăgit. Primul mormînt nu conţinea nici un miligram de aur. Greu de înghiţit după cinci zile de mers şi douăzeci de ore de salahorie.

Moralul mi s-a ridicat fulgerător deîndată ce-am început a doua săpătură. Am scos la lumina zilei două piese de aur: un personaj micuţ; şi un animal care putea fi un cerb, dar ale cărui picioare şi coarne — din păcate — erau îndoite, iar corpul strivit. N-are importanţă, era semn de bun augur!

Un incident mi-a dat de înţeles că, singur pe aceste locuri, trebuia să fiu mai mult decît prudent. Într-o dimineaţă, cu lopata în mînă, am sărit în groapa săpată în ajun. O grămadă de pămînt pe care n-o degajasem încă îmi ascundea „inamicul": un *bocaraca* din cei mari. N-am zărit şarpele decît în clipa cînd s-a sumeţit împotrivă-mi. Putea să fi avut vreun metru şi treizeci lungime. Din fericire, mai aveam lopata în mîini. L-am zdrobit între grămada de pămînt şi peretele mormîntului. Apoi am apucat maceta şi l-am ucis uşor. Dar mă speriasem al naibii. Cu tot vaccinul meu, nu ştiu dacă aş fi putut scăpa. Mă aflam atît de departe de orice aşezămînt spitalicesc! Apoi a urmat şi o noapte albă, pe care am petrecut-o cu revolverul şi lanterna în mîini. Foarte aproape de mine, în întuneric, auzisem strigătul unui jaguar…

Asta a fost tot. Nu mare lucru, într-adevăr, pentru o şedere de aproape o lună. Cînd am ridicat tabăra, nu explorasem nici jumătate

din cimitir. Puţin îmi păsa! Eram destul de bogat: vreo douăzeci de piese. Cinci dintre ele cîntăreau sigur peste o mie de grame… Aş fi putut rămîne mai mult, dar obosisem. Un reumatism la genunchi începuse să mă hărţuie încă din a doua săptămînă. Şi plouase aproape fără întrerupere. Fusesem nevoit să întind o pînză de nailon deasupra mormintelor ca să le adăpostesc şi să mă protejez şi pe mine. Dar tot se afla apă în fundul puţului, şi pămîntul se lipea de lopată.

Pe drumul de întoarcere, în timp ce mergeam de-a lungul rîului, am făcut o descoperire extraordinară. Cum de în timp ce veneam nu zărisem adăpostul acela de sub stîncă, unde am numărat zeci de jilţuri de piatră, *metates* şi statui, multe dintre ele neterminate de fapt? Mi s-a tăiat răsuflarea. Descoperisem un atelier precolumbian de sculptură. Cum să transport toate comorile acelea?

Să dobor copacii ca să fac un luminiş artificial unde să poată ateriza un helicopter ?… De ce nu ?… Rămînea de văzut. Am să mă lămuresc mai de-aproape la anul.

M-am lămurit repede. Cînd, peste un an, m-am întors acolo ca să-mi isprăvesc *cimitirul,* n-am mai dat nici de *huacal-ul,* nici de atelierul precolumbian. M--am rătăcit în dedalul acela de necrezut de cordiliere, de prăpăstii şi de rîuri. Aşa e regiunea aceea de munte, acoperită de jungla amazoniană…

Întoarcerea s-a desfăşurat fără nici un incident. Am dat destul de repede de obeliscul de la Cerro Pando. Prietenii mei Gussmán începuseră să se neliniştească şi să se întrebe dacă nu sosise momentul să organizeze o expediţie care să-mi vină în ajutor.

Mă pomenesc în Franţa, cu numeroase obiecte de-o mare calitate. N-am prăvălie. Ce-i de făcut? Ca o mare personalitate, închiriez un stand la Bienala anticarilor, la Grand Palais, printre aşii profesiei. E cu atît mai interesant pentru mine cu cît, în acelaşi timp, chiar alături de Grand Palais, se deschide expoziţia „Artelor maia din

Guatemala". În timpul inaugurării Bienalei, André Malraux s-a oprit îndelung la omul „care simte aurul prin toţi porii fiinţei sale".

Am vîndut mult. Aveam bani, nici nu putea fi vorba să rămîn: am plecat numaidecît spre America…

Credeam totuşi că pot şi vreau să trăiesc ca toţi oamenii. Şi iată-mă din nou în Franţa, cu un frumos transport de obiecte precolumbiene. Nu aveam prăvălie. Am cumpărat un local, pe rue des Saints-Pères şi l-am deschis în martie, cu piese magnifice. La 6 iunie: vernisajul unei importante expoziţii pe care am numit-o „Magia surîsului". Prezentam o importantă colecţie de douăzeci şi patru de „capete zîmbitoare“, aparţinînd artei de la Véracruz (Mexic).

Pe 22 iunie, ziua închiderii, totul era vîndut în afară de local. Ceea ce n-a întîrziat să se întîmple. Îl ţinusem şase luni: un fel de record!

Şi unde mai pui că mă socoteam un om cuminţit, care are un magazin, pe care-l deschide dimineaţa şi-l închide seara, ca să se ducă acasă… Ei bine, n-a fost aşa. Am pornit iar, numaidecât, spre America, şi am „făcut“ un cimitir, unde am găsit destul aur. Apoi m-am întors în Franţa unde am cumpărat iar o prăvălie, tot pe rue de l'Echaudé. Pe care n-am avut plăcerea s-o deschid. Am vîndut-o numaidecît, şi eu m-am îndreptat spre cimitirele mele.

America de Sud, Equador, Columbia… de data asta s-a terminat! M-am săturat să tot călătoresc! O spun în gura mare, peste tot. Prietenii rîd încetişor:

— Cauţi o prăvălie, nu-i aşa?

Şi o găsesc pe rue de l'Echaudé — fireşte — aproape colţ cu rue de Seine.

În timpul lucrărilor de amenajare, îmi pierd răbdarea; fac un salt pînă în America Centrală şi un altul pînă în Africa, deoarece a început să-mi placă arta neagră.

La întoarcere, trimit invitaţii: deschiderea pe 6 iunie. Îmi place mult prăvălia asta. Tocmai ce-mi trebuia ca să mă fixez definitiv în Saint-Germain-des-Prés. Cel puţin aşa credeam.

Între 10 şi 31 decembrie 1971, obţin un frumos succes cu expoziţia mea „Bronzuri vechi din Peru din secolul V î.e.n. pînă în secolul al XIV-lea“.

Dar cu mult înainte de Crăciun, mă şi aflam în drum spre Africa neagră şi Egipt. Apoi a trebuit să plec în America.

Iar m-a apucat. Am vîndut prăvălia în octombrie 1972. „Ultima" rămăsese deschisă aproape un an jumătate, inclusiv perioadele cînd stătuse închisă „din motive de călătorie"…

Şi continui… —

25
MĂ VOI ÎNTOARCE MEREU, MEREU…

— Pământ!

Pământ!… strigătul acesta pe care tocmai îl scosese Georges Tardivel, patronul velierului *Almaria II,* îl aşteptam de două săptămîni. De două zile îl pîndeam. De două zile trebuia să ne fi aflat prin împrejurimile insulei: zărisem păsări care trăiesc pe uscat. Dar nimic altceva nu se ivise.

Pământ! M-am repezit din cockpitul unde fumam, adăpostit de burniţa ce ne învăluia de cu zori.

— Pământ!

Era într-adevăr EA, acolo, în depărtare, la vreo cincisprezece mile. Insula El Coco, mai ridicată spre sud şi prelungită la nord cu insula Nuez care, văzută de-aici, părea sudată de insula principală. O adevărată minune: peste tot în altă parte orizontul era închis. Ora 11 şi 25 în duminica aceasta de 18 noiembrie 1973.

În clipa asta loch-ul velierului marca şapte sute şaptezeci de mile. Străbătusem o mie patru sute douăzeci şi cinci de kilometri de la punctai nostru de pornire, insula Contadora din arhipelagul Las Perlas, la şaptezeci de kilometri de Panama City, din Oceanul Pacific. Conformîndu-ne tradiţiei, am băut rachiu de fructe *(ratafia),* ca odinioară piraţii ce bîntuiau prin mările acestea.

Nu mi-am putut reţine hohotele de plîns, întorcîndu-mă îndărăt în timp cu unsprezece ani… S-au şi scurs unsprezece ani fără trei săptămîni de cînd, însoţit de alţi tovarăşi, ajunsesem să zărim insula…

Cum de-am ajuns iar aici?

Aşa cum am scris în chip de concluzie la cea de-a doua parte a acestei cărţi, *Strania fascinaţie a locului ii face pe toţi cei care au călcat o dată pe-aici să se întoarcă mereu, mereu. De parcă toţi căutătorii de comori de pe insula El Coco n-ar avea de gînd să renunţe vreodată.*

Fără să-mi dau seama, nu renunţasem niciodată.

Comoara, grota astupată, aurul piraţilor mi se înrădăcinaseră în subconştient. Alte activităţi, alte preocupări, alte călătorii mă absorbiseră… uneori, e drept, o revenire a amintirii în cursul unei conversaţii.

Dar dintr-o dată totul a ieşit la suprafaţă cînd Fournier-Aubry, prietenul don Fernando, mi-a propus să scriu cartea de faţă. Am răscolit atunci toată hîrţogăraia ce se referea la viaţa mea aventuroasă şi-am dat peste jurnalul mîzgălit pe-un carnet în 1962—1963, în timpul şederii mele solitare pe insula El Coco. Între foile lui se afla descrierea şi planul faimoasei grote…

Să mă întorc acolo. Nu mă mai gîndeam decît la asta.

I-am telefonat lui Roger Collot, la Villeneuve-Loubet. Şi-a dat consimţămîntul cu entuziasm. Ce noroc! Deţineam principalul atu.

Să găsesc alţi coechipieri? N-aveam să duc lipsă! Dar voiam nişte băieţi pe care să pot conta şi bine clădiţi. Aveam tot timpul să mă gîndesc. Întîmplarea a potrivit bine lucrurile. Duminică 2 iulie, între două capitole ale acestei cărţi, mă odihneam privind o emisiune sportivă pe canalul al doilea, color. Pe ecran s-a ivit prietenul meu Jacques Dumas care, cu o duminică în urmă, fusese intervievat la Cadaqués (Spania), cu ocazia campionatului mondial de pescuit subacvatic. Iată omul de care-aveam nevoie! Şi-apoi, nu-mi spusese într-o zi că e mai mult scufundător decît avocat? Preşedinte al Federaţiei franceze de Studii şi Sporturi subacvatice, ia parte la toate campionatele mondiale sau le organizează. A străbătut globul pămîntesc în toate sensurile, ca să filmeze lumea stranie a mărilor. Dealtfel, în luna octombrie a aceluiaşi an, cu ocazia Congresului de la Londra unde cele cincizeci şi două de ţări membre vor fi reprezentate, Jacques Dumas avea să fie ales preşedinte al Confederaţiei mondiale de Activităţi subacvatice, în locul comandantului Cousteau, care ocupa postul acesta de cincisprezece ani.

De cum s-a terminat emisiunea, i-am telefonat, nădăjduind că se află la Paris şi că se uită la propriul lui chip pe micul ecran. Şi se afla. Se afla la capătul firului şi l-am pus la curent cu proiectele mele, ispitindu-l cu o momeală irezistibilă pentru el: peşti cu duiumul!

A muşcat într-adevăr momeala şi m-a poftit Ia el, a doua zi, să prînzim împreună. Nu mi-a fost greu să-l conving: era al nostru dacă plecam după Congresul de la Londra şi dacă ne întoarcem înainte de 10 decembrie, dată la care avea un campionat şi un Congres naţional, undeva pe malurile Mediteranei. Ceea ce-mi convenea de minune, căci şi eu trebuia să fiu îndărăt în Franţa înainte de Crăciun, cu prilejul logodnei fiului meu Raymond cu nepoata cardinalului Roques.

Pare o tîmpenie, într-atît e de adevărat dar, ca să te duci pe o insulă, ai nevoie de un vas. Iar insula mea se aña la cinci sute şaptezeci de mile de Panama, aşa că trebuia să mă duc în America, pentru a găsi zisul vas.

Mi-am organizat deci pentru august o drăgălaşă călătorie în America Centrală, ale cărei cheltuieli urmau să fie acoperite de găsirea şi vînzarea unor obiecte precolumbiene. Un lucru pe care nu-I ştie încă toată lumea, dar nu va mai întîrzia mult şi se va şti: se afla în Panama un adevărat paradis terestru, arhipelagul Las Perlas… Vreo cinci insule, în mare parte pustii… Cea apropiată de Panama City se află la şaptezeci de kilometri, cea mai depărtată, la o sută douăzeci… Un prieten mi-a împrumutat vila lui (bine mobilată, apă caldă, aer condiţionat, cu vedere liberă) de pe insula Contadora. După o călătorie fulger în Costa Rica şi Guatemala, am găsit acolo barca pneumatică *Zodiac Mark II Grand Raid,* pe care o expediasem din Franţa cu aviaţia de transport şi care era indispensabilă expediţiei noastre. Am înzestrat-o cu un motor exterior Chrysler de 30 cai putere.

Contadora e o insulă de doi kilometri şi jumătate lungime, pe un kilometru lăţime. Interzisă construirea caselor cu etaj. Interzisă

tăierea copacilor şi uciderea animalelor. Am străbătut-o cu un micuţ automobil electric. Nici cei mai neînsemnat zgomot ; şi dacă într-o bună zi va fi prea mult, nimic mai uşor decît să te îmbarci, pentru ca, cinci minute mai departe, să dai în larg peste prima bobiţă dintr-un lung şirag de insule nelocuite, şi care totdeauna vor fi aşa.

Înainte de-a umfla Zodiac-ul, am dat ocol insulei.

O splendoare. Nu departe de plaja amenajată, un velier stătea ancorat. Sub pavilion francez! M-am apropiat — aş fi făcut-o chiar dacă n-aş fi fost interesat şi-am citit, scris pe cocă: *ALMARIA II SAINT-MALO.* Ce naiba căuta pe-aici un breton? Făcîndu-mi mîinile pîlnie, am strigat.

— Alo! Surcouf **[62]**!

Degeaba. Numai o pisicuţă s-a arătat pe punte. Am dat ocol velierului şi-am constatat că bărcuţa anexă nu se afla acolo. Marinarii trebuiau să fie pe uscat. Am luat aşadar direcţia singurului bar din Contadora.

Într-adevăr, Georges Deleuze (fiul domnului Deleuze, care m-a primit atît de bine în timpul primei mele călătorii în Panama, actualmente pensionar la Nisa) stătea la o masă în tovărăşia unui bărbos cu o moacă tipică de francez.

— Ţi-l prezint pe Georges Tardivel, mi-a spus el, un breton din Plancoët. Face escală aici pentru un timp, împreună cu soţia şi cele două fiice. I-am găsit de lucru. O să dreagă bărcile noastre de închiriat.

— Sînt lefter cum n-am fost niciodată, rîse Tardivel. De curînd am traversat Atlanticul.

Era într-adevăr un motiv. Mi-a venit o idee :

— Ia spune, piratule, i-am zis aşezindu-mă la masa lor, corabia ta e tocmai ce-mi trebuie ca să mă duc în noiembrie pe insula El Coco!

— Nu mi-ar displace să mă joc de-a navlositul, mi-a răspuns bretonul. Din păcate, pînzele mele nu-mi îngăduie să navighez decît de-a lungul coastelor.

— N-ai motor?

— Am avut eu un diesel, dar l-am vîndut, înţelegi de ce…

— Mda… Păcat… Dar ia spune-mi, cu cît mi-ai închiria cuterul pentru o lună întreagă, avîndu-te pe tine drept căpitan şi pînzele în bunăstare?

— Trebuie să vorbesc cu nevastă-mea.

S-a ridicat de la masă. Bronzat, slab şi musculos, cu părul claie atîrnîndu-i pe frunte, Tardivel s-a îndreptat spre plajă, unde nevastă-sa se cocea la soare cu cele două fete.

— E un marinar bun, mi-a mărturisit Deleuze, comandînd încă un rînd de bere, iar vasul lui e în stare să înfrunte marea pe vreme rea. Dealtfel, ţi-a spus chiar el, a traversat Atlanticul.

Tardivel se întorcea.

— Ei?

Mi-a spus un preţ de-a dreptul piperat pentru genul acesta de vase fără confort.

— La naiba!

— Trebuie cinci zile ca să ajungem acolo, trei sau patru pentru întoarcere, încercă să-mi explice.

M-am gîndit, apoi m-am hotărît :

— De acord, dar vreau un motor. E indispensabil, ca să nu pierdem timpul în caz că nu suflă vîntul şi ca să dăm ocol insulei. Şi-apoi preţul cam ustură.

— Mai puţin decît dacă ai închiria alt vas, la Balboa.

— Poate, dar între dus şi întors aş cîştiga mai multe zile şi aş avea alt confort.

Încă nu ştiam că dacă aş fi refuzat propunerea bretonului aş fi cîştigat mai bine de trei săptămîni… Dar găseam că e mai nostim să navighez pe un velier de treisprezece metri, comandat de un francez, bun scufundător şi care se pricepea să dreagă maşinile pe deasupra, decît să mă încredinţez unui *gringo,* care n-ar fi fost chiar pe aceeaşi lungime de undă cu noi.

— Şi acum, adăugă Tardivel, am să scriu la atelierul meu de velărie de la Saint-Malo ca să cer un deviz.

Devizul a sosit înainte de plecarea mea din Contadora. Am comandat pînzele imediat, urmînd să le plătesc în Franţa, şi-am plecat din Panama, contînd pe un vas bun cu pînze noi şi motor.

Ceea ce le-am anunţat triumfător lui Jacques Dumas şi Roger Collot. Care nu renunţaseră nici unul la proiect. Minunat! Jacques îşi propusese să realizeze un film şi strîngea material. Personal, mă ocupam de scrisul cărţii de faţă.

Plecarea era definitiv fixată pentru miercuri 31 octombrie. Un avion al companiei *Viasa* ne depunea direct în Panama, ceea ce ne scutea de transbordări şi de toată bătaia de cap cu vama la Caracas sau Bogota.

La finele lui septembrie, Roger Collot mi-a telefonat ca să-mi spună că va mai întîrzia puţin. Tocmai îşi cumpărase un trimaran şi voia să traverseze Atlanticul împreună cu soţia sa, Agathe!

— Ne întîlnim în Panama, îmi spuse.

— Dar, Roger, i-am obiectat eu, nici vorbă să ajungi la timpul potrivit pentru întîlnire ; chiar presupunînd că faci cinci-şase săptămîni pe puţin, tot va mai trebui să traversezi şi canalul.

— Te asigur c-am să fiu acolo înainte de 5 noiembrie.

— Socoteşte bine. Sînt convins că ai să mă găseşti înapoiat de pe insulă, cînd tu o să soseşti.

Eram tare necăjit. Dacă Roger nu se răzgîndea, pierdeam un coechipier, şi ce coechipier! Să găsesc încă unul de talia lui nu era prea uşor. Francis Mazière ardea de nerăbdare să vină ; dar în perioada aceea era prins în Canada cu un turneu de conferinţe despre Insula Paştelui. Cît despre fratele meu Claude, care nu numai că se pricepe.la navigaţia cu pînze, dar mai e şi în stare să detecteze metalele cu beţigaşul lui de descoperitor de izvoare, s-a lăsat păgubaş, pentru vagi motive de Asigurări Sociale!

Din fericire, Roger m-a chemat la telefon peste cîteva zile :

— Ai avut dreptate ; trebuie mai mult timp decît credeam. Plec odată cu voi, cu avionul.

A urmat un adevărat moment de tăcere, o tuse, apoi am auzit :

— Agathe vine şi ea cu mine. I-am promis s-o iau în America Latină. Linişteşte-te, va fi o coechipieră adevărată. Se va ocupa de bucătărie şi va sta de cart, ca toţi ceilalţi îţi convine?

— De acord.

De ce nu? Ştiam că Agathe e o excelentă plonjoare, şi ca scafandru şi fără echipament. În scufundare liberă, poate coborî ca o floare la cincisprezece metri şi-şi ţine respiraţia mai bine de un minut. Puţini bărbaţi sînt în stare de un asemenea record. Nu-i fie cu supărare lui Dumas. Să vie şi Agathe!

Pe *31 octombrie*, ora nouă şi cincizeci de minute, decolam de pe Orly. Jacques Dumas obţinuse permisiunea din partea companiei aeriene să luăm un excedent de bagaj de peste o sută de kilograme: coardă şi scări pliante pentru faleze şi expediţii speologice, echipamentul complet al lui Dumas pentru plonjare şi foto-cinema, un compresor greu care încărca buteliile cu aer comprimat şi… ghitara lui.

A doua zi, la ora nouă, aterizam la Tocumén, aeroportul din Panama. Georges Deleuze ne aştepta şi ne-a facilitat teribil de mult trecerea prin vamă. Tot materialul nostru l-am transportat la biroul lui. Unde avea să rămînă în siguranţă pînă a doua zi dimineaţa — mai precis pînă la ora opt, oră la care Tardivel acosta la cheiul Yacht-Clubului, foarte aproape.

Tardivel şi-a făcut apariţia la ora fixată. Dar refluxul era foarte puternic, velierul a dat de fund şi n-a ieşit din încurcătură decît cu mare chin: expediţia spre insula El Coco a fost cît pe ce să se termine înainte chiar de-a începe!

Ceea ce văzînd, Georges Deleuze a pregătit un avion special cu trei motoare, care ne-a dus pînă la Contadora, cu tot calabalâcul. Aşteptînd venirea velierului *Almaria.* care a ancorat în golf douăzeci şi patru de ore mai tîrziu, am făcut inventarul alimentelor, al materialului şi am încercat compresorul. Totul funcţiona de minune şi nu uitasem nimic.

Duminică 4 noiembrie, ducem toată zestrea la bordul *Almariei* şi urcăm pe punte opt butoaie de benzină de cîte şaizeci de litri fiecare.

La ora trei după-amiază, după o masă luată vesel la restaurantul de pe insulă, ne înghesuim în *Zodiac* ca să urcăm la bordul *Almariei.* Nu ridicăm definitiv ancora decît la ora 17 şi 45, deoarece manevra cea mai delicată abia rămîne de făcut: să tragem sus cele optzeci de kilograme ale motorului Chrysler şi, mai ales. *Zodiacul* — umflat — care va fi legat pe ruf, sub ghiul velei mari.

Pe un vînt uşor, cuterul a părăsit Contadora cu pînza cea mare şi genoveza nou nouţe.

— Peste cinci zile sîntem pe insula El Coco, se umflă în pene Tardivel.

Contează pe asta şi culcă-te pe-o ureche! Trei zile mai tîrziu, abia ieşeam din golful Panama, şi eram cam tot atît de departe de insulă ca şi în momentul plecării: urcasem spre nord „ca să dăm de curenţii cei buni“. Trei zile şi trei nopţi la rînd, ocolisem şi ne pierdusem timpul printre pacheboturi, cargouri şi petroliere care intrau sau ieşeau din canal. Ziua era foarte frumos, foarte poetic să vezi şi aproape să poţi atinge vapoarele astea mari, pe o mare albastră şi liniştită. Da noaptea, s-avem iertare!

— Nici vorbă să aprindem luminile de poziţie, decretase Tardivel. Trebuie să economisim bateriile.

— Dar e obligatoriu, obiecta Roger.

— N-are importanţă! Cine e de cart n-are decît să caşte bine ochii. Nu poate să nu vadă vapoarele: doar sînt bine luminate. Dacă vreunul din ele se apropie prea tare şi vine spre noi, e de-ajuns să lumineze cu lanterna de buzunar pînza cea mare şi vaporul ne evită.

Iar trei zile ne-am pierdut vremea luînd-o spre sud, „ca să intrăm sub vînt“. Pescuiam corifene, peşti din aceia atît de frumoşi şi atît de coloraţi şi care, pe deasupra, au o came atît de gustoasă. Şi am asistat la un minunat balet a peste o sută de marsuini, care ne-au

însoţit mai bine de-o oră, apoi ne-au părăsit cînd velierul a intrat iarăşi într-o zonă de calm: vîntul, deşi foarte slab, a încetat dintr-o dată să mai bată. Eram departe de insulă. Şi totuşi, după spusele lui Tardivel, ar fi trebuit să sosim din ajun! În ritmul ăsta, ne trebuia o lună ca să ajungem.

— Dă drumul la motor, i-am spus lui Georges.

— Am să-ţi explic, a început el, tuşind uşor. Mi-a fost imposibil să găsesc unul de 25 C.P. Deşi am răscolit peste tot prin Panama. Aşa că m-am mulţumit cu unul de 8 C.P. Merge, nu?

Am mormăit un „mda“ îndoielnic. Apoi a urmat :

—Era demontat. Cînd să-l cumpăr, mi-am dat seama că-i lipsesc piese…

— Ei şi?

—Am avut baftă, am luat de la tîrgul de vechituri un motor exterior Sea Gull.

Am izbucnit :

—Cum aşa? O rablă de care nici un pescar de obleţi nu s-ar putea folosi pentru barca lui, şi tu vrei să-l foloseşti pe un velier de treisprezece metri?

Motorul exista, ce-i drept, ruginit ca o gamelă din războiul de la ’70. Am insistat să încerce să-l monteze la pupa. Mărimea lui şi tangajul ar fi împiedicat elicea să se învîrtă sub apă. La urma urmei, n-avea nici o importanţă: oricum, tot n-ar fi funcţionat. Bujia din interior era spartă, iar Tardivel n-avea alta de schimb.

O săptămînă după plecare, vîntul s-a pornit, în sfîrşit, dintr-o dată.

— Peste două zile am ajuns, zise Georges triumfător.

Ţi-ai găsit! Un vînt de forţa cinci pînă la şase metri pe secundă şi încă dinspre vest, deci din faţă! Şi ce înclinare! La tribord, puntea e în apă. Valurile se adîncesc. Şiroaie de apă, (într-atît puntea e de etanşă!) îmi inundă cuşeta de la cap pînă la picioare. Cearşafurile sînt leoarcă şi aşa vor rămîne pe tot parcursul călătoriei. Buretele din saltea joacă rol de absorbant. Nava suferă. Prora, dintr-o dată, se înfige în mare. Un bidon de şaizeci de litri de benzină se risipeşte

pe jumătate iar lichidul curge pe punte. Gazul de la frigider e aprins. Repede, vărsăm găleţi mari de apă ca să înlăturăm pericolul. Se rupe cablul. E balansina, cea care leagă arborele mare de extremitatea ghiului. Ah, dar ştiu c-am început să mă pricep la termenii ăştia tehnici! Nu mai vorbesc de catargul lui d'Artagnan, ci de artimon, nu de schnock, ci de loch, de tolba cea mare, de vela cea mică şi de alte marafeturi ; o frînghie a devenit o parîmă, un cablu se cheamă o fungă. Se consolează omul cum poate.

Luni, 12, timpul e mohorît şi Georges nu poate determina pe hartă poziţia vasului. Cu aproximaţie, ne anunţă că sîntem la vreo sută cincizeci de mile de insulă. Într-adevăr loch-ul marchează trei sute nouăzeci de mile.

Pe 13, la prînz, soarele îşi face o apariţie timidă, dar suficientă, deoarece căpitanul poate recurge la serviciile sextantului.

Ne aflăm la o sută şaizeci şi cinci de mile de El Coco. Loch-ul arată însă că am progresat cu optzeci de mile. În realitate, dădusem îndărăt cu cincisprezece mile în douăzeci şi patru de ore. Ne punem serios întrebarea dacă o să ne trezim sau nu la Panama. Să mai aşteptăm un pic.

Cerul e în sfîrşit albastru, miercuri 14, şi Georges poate determina poziţia vasului: nu ne mai aflăm decît la o sută de mile de comoară. Merge ceva mai bine. Nu pentru multă vreme: la începutul după-amiezii, marea se zburleşte, deşi cerul e tot albastru iar vîntul nu pare a fi pe măsura adînciturilor dintre valuri. Vasul are ruliu, tangaj, se clatină. Agathe pregăteşte curajos masa de seară şi se taie la picior într-un ciob de la o sticlă care se sparge.

Lucrurile rămîn neschimbate şi joi 15. Gropi de cîte şase-şapte metri înghit velierul. Vîntul de forţa şase mugeşte în rafale. Trinca e sfîşiată. Georges găsise inutil să comande una nouă: o croise din vela cea mare (şi veche) a vasului ; idem pentru foc. L-a reparat acum, cu bucăţi de pînză lipite cam de mîntuială. Un val urît alege clipa potrivită şi, ajutat de-o rafală, culcă *Almaria.* Stau aşezat în cockpit. Capul îmi şterge suprafaţa apei şi fac o baie de şezut.

Velierul se redresează cu greu ; puntea, care e supraîncărcată, are şi ea vina ei: cinci sute de litri de benzină, Zodiac-ul, motorul de 25 C.P., cel de 5 C.P., compresorul, butoaiele cele mari cu apă dulce… cu totul, peste o tonă. Un adevărat noroc că un alt val mare sau o nouă rafală nu se năpustesc din nou în clipa asta: am fi avut parte de naufragiu, la nu mai ştiu cîte mile de o insulă pierdută sau de continent.

Îi cerem lui Georges să mai reducă pînza. Nu, el vrea să mai aştepte. Ghiul nu mai e în stare să se rotească. Punem mîna cu toţii şi izbutim să reducem velatura cu cîţiva metri pătraţi, la lăsarea întunericului. Toată noaptea, valurile se vor sparge de vas, care va continua să se legene cînd pe-o parte, cînd pe alta.

Dimineaţa, ne aflăm în cea de-a treisprezecea zi pe mare. Tot ploaie, marea tot furioasă. Foc-ul s-a rupt, trinca se rupe din nou. Soarele nu se zăreşte. Cu neputinţă la amiază, cînd se află la zenit, să se poată calcula longitudinea sau latitudinea. După părerea lui Tardivel, ar trebui să ne aflăm între cincisprezece şi treizeci de mile de insulă. Totuşi, la căderea nopţii, nimic nu apare la orizont. Dacă Tardivel are dreptate, ar trebui să sosim dintr-o clipă într-alta. Dar dacă menţinem direcţia asta, pe întuneric, ne îndreptăm drept spre catastrofă: n-o să vedem insula decît după ce ne vom fi izbit de falezele ei. Aşa că propun să facem de cart cîte doi: unul la pupa, celălalt la cîrmă. Georges se supără :

— Eu sînt căpitanul aici!

Bine, bine, atunci mă duc la culcare ; dar n-am să adorm decît după ce simt că schimbăm direcţia: Georges a cîrmit ceva mai spre sud.

În timp ce Jacques face de cart, cam pe la cinci-şase dimineaţa, Georges ia din nou direcţia insulei. De data asta ar trebui să dăm nas în nas cu ea, sau măcar, s-o zărim. Să fi deviat din cauza curenţilor? Dacă da, în ce direcţie? La ora opt, timpul e foarte mohorît, fără vizibilitate. Riscăm să trecem sau să fi trecut la un sfert de milă de insulă, fără s-o vedem.

— Ce-i de făcut? mă întreabă Jacques. Dacă pînă la prînz nu dăm de insulă, înseamnă că ne luăm adio de la ea.

Nu sînt departe să împărtăşesc şi eu aceeaşi părere, îl consult pe Roger. Nici el nu e optimist. În după-amiaza asta ne întoarcem spre Panama.

— Să aşteptăm, totuşi, pînă la ora trei după-amiază. Poate că orizontul se limpezeşte.

E într-adevăr ultima noastră şansă. Georges e neliniştit, se vede bine: „E vorba de onoarea ta“, i-a spus adineauri Dumas. De cum s-a luminat, stă aplecat peste parapet, în partea din faţă a vasului. Sigur de el (sau glumind), răspunde :

— Ne îndreptăm drept spre insulă, crede-mă.

Nimeni nu mai crede (nici chiar el, poate) dar e întocmai aşa: ne îndreptam drept spre insulă. La ora 11 şi 20, în duminica aceea de 18 noiembrie, aşa cum am spus, Georges a strigat :

— Pămînt!

Zarea s-a luminat aproape numaidecît. Dar, chiar şi fără vizibilitate, nu puteam s-o ratăm.

Cînd s-a mai luminat încă o dată, era ora şase după- amiaza şi nu mai aveam mult pînă să se înnopteze. Dar insula era acolo, se vedea bine: foarte aproape, neagră, puţin primitoare. E ora şapte seara şi tot nu ne aflăm în golf: vîntul aproape că nu suflă. George ar vrea să arunce ancora cît mai curînd posibil. Sîntem întocmai de-aceeaşi părere. Numai să şi putem…

Către ora opt, întrezăresc ca un fel de zid sinistru: e insula Nuez. Georges începe s-o studieze, cu harta golfului luminată de o lanternă.

— Vezi tu, îmi spune, trebuie să ne îndreptăm drept spre Nuez, apoi s-o cîrmim repede într-o parte, înainte de-a ne izbi de ea.

Uşor de spus! îi răspund :

— Nu crezi c-ar fi prudent să-i dăm ocol în larg, noaptea asta? Nu se vede chiar nimic! Sîntem la o sută de metri sau la un kilometru de coastă? mi-e cu neputinţă să spun.

— Pe naiba! exclamă căpitanul. Exact peste o oră arunc ancora.

— O.K. În cazul ăsta mă duc să trag un pui de somn!

M-am dus să mă întind şi-am adormit aproape numaidecît. Am fost trezit de tropăitul paşilor pe punte. Roger răcnea în gura mare ceva. Agathe mă zgîlţîia :

— Robert, scoală-te! Sîntem în pericol să ne zdrobim de faleze, trebuie să pregătim *Zodiac-ul!*

M-am repezit cu o viteză de treizeci de noduri pe secundă, cu toate pînzele afară şi am ajuns la camarazii de pe punte. Funiile Zodiac-ului fuseseră dezlegate iar vîslele pregătite pe lingă bord. Velierul stătea nemişcat. Am zărit faleza insulei Nuez, înaltă de o sută douăzeci de metri, încă şi mai neagră decît orizontul.

— De cum ne-am apropiat de Nuez, a spumegat Georges, nici un strop de vînt! Nimic de făcut! Nici tu motor, nici tu vînt.

Dacă, aşa cum s-a avansat ideea cu zece ani în urmă, curenţii aduc epavele spre coastă, spre plajă, asta era şi soarta noastră. Dacă sîntem tîrîţi spre capul insulei Nuez, m-am gîndit, ţinînd seamă de curentul puternic care trece prin strîmtoarea formată de acest cap şi capul Colnett, sîntem buni… nu pentru a eşua în golful Chatham, ci buni să ne zdrobim de falezele şi recifele capului Pitt Head sau ale insulei Conice.

M-am dus în viteză să-mi iau un minimum din cele strict necesare şi mi-am vîrît într-un sac cît se poate de etanş aparatul de fotografiat, reflectorul, pelicula, şi arma Walter Manurhin 22 *long rifle.* Mi-am pus papucii de cauciuc şi am urcat din nou pe punte. Aveam impresia că retrăiesc un vechi coşmar a cărui grozăvie trecerea lunilor şi-a anilor n-o şterseseră. Iar începea. Micuţii aveau să mă părăsească încă o dată. Simţeam în gură gustul de demult al sîngelui şi, deodată, cicatricea de la cap a început să mă doară.

Stînd cu toţii pe punte, aşteptam îngrijoraţi. Tăcuţi. Deodată, pînza cea mare se zbătu. Împinşi încetişor spre larg, am scăpat de faleza Nuez, care ne tăia vîntul.

Georges scoase un oftat de uşurare: velierul lui era salvat. Eu, în schimb, n-am putut să slobod decît o înjurătură. Ca şi cum întoarcerea vîntului mi-ar fi furat răsuflarea.

Pînă a doua zi la prînz, *Almaria,* e plimbată cînd într-o parte, cînd într-alta în larg. Apoi izbutim în sfârşit să ancorăm în golful Chatham şi, cu ajutorul Zodiac-ului, abordăm pe plajă. Sînt nerăbdător să dau de locul fostei mele tabere. Dar nimic, nici urmă din ce-a fost nu se mai vede. Pe locul unde-mi ridicasem cortul, o groapă uriaşă a fost săpată. Căutători de comori trebuie să fi reperat un dreptunghi de pămînt diferit de restul solului, de mărimea unei lăzi mari, şi s-au apucat să sape… Cîţiva metri mai încolo, înălţăm o cabană cu acoperiş din pînză impermeabilă. În timpul ăsta căpitanul a rămas la bord ca să-şi mai dreagă pe ici pe colo hodoroaga. Roger profită de ocazie ca să exprime gîndul tuturor :

— Cincisprezece zile de cînd am plecat, dintre care zece pierdute de pomană.

De cum s-a luminat, eram în picioare. Ah, nu mai aveam răbdare, trebuia să-mi văd „grota comorii"! M-am dus să-i zgîlţîi pe tovarăşii mei de drum. S-au sculat dar nu fără să bodogănească. Marea era destul de liniştită iar vremea părea că vrea să se îndrepte,

Îmbarc toată echipa pe *Zodiac.* De necrezut! Soarele sărbătoreşte şi el evenimentul! Trecem de insula conică fără nici un incident. Dar treaba se strică: de cum depăşim capul estic, marea — care nu mai e protejată de vînturile dinspre sud şi sud-vest — devine furioasă. Valurile se izbesc alandala unele de altele cînd mă angajez în porţiunea insulei Platoului şi-a falezelor. Cîrmesc cît mai spre coastă, ca să reperez grote. După ce trecem de capul Tanner, hula creşte. Zărim insula Căpăţîna de zahăr. Barca urcă lin spre creştetul valurilor şi sare în scobitura dintre ele. Sînt nevoit să mă îndepărtez de coastă ca să evit pericolul tăvălugilor. Ne apropiem de golful Speranţei şi iau direcţia falezelor, care marchează intrarea în golf. Pe lîngă vîrfurile de stîncă ar trebui să se afle grota pe jumătate

scufundată, cea cu deschizătura în plafon care duce la scobitura micuţă unde se află caverna „mea“. De aici ar trebui s-o zăresc. Scrutez toate anfractuozităţile acestui complex stîncos. Nimic. Aici, în spate, poate… Nu. Abia dacă am timp să întorc ca să evit un recif şi tăvălugii care ne maltratează. Tovarăşii mei mă întreabă din priviri.

— Nu poate fi decît aici, le spun, arătîndu-le un mic intrînd. Dar, curios lucru, parcă nu mai recunosc bine locurile.

Mai fac o trecere, ceva mai apropiată de pereţii stîncoşi. Nici urmă de cavernă. Am înţeles. Atunci trebuie să fi venit în timpul refluxului. Astăzi marea s-a-înălţat cu vreo trei-patru metri.

— Oricum ar fi, constată Jacques, e cu neputinţă de debarcat în nişa ta. Ai văzut ce mai hulă? Am fi catapultaţi spre stînci.

Adevărat, ar fi curată sinucidere.

— O să ne întoarcem în timpul refluxului, cînd marea va fi calmă, mă consolează Roger. Dealtfel, pentru astăzi n-a fost prevăzută decît o simplă recunoaştere.

Şi asta e adevărat. Dar sînt groaznic de dezamăgit. Nu poate fi vorba nici să vizităm golful şi cascada cea mare: debarcarea e imposibilă şi acolo. Mă doare inima. Dar n-am încotro şi sînt nevoit să întorc şi să urcăm spre insula Căpiţei cu fîn, unde aruncăm ancora, nu prea departe de coastă şi de recife.

Agathe, Roger şi Jacques nu se tulbură deloc. Se echipează liniştit, punîndu-şi labele de raţă, masca şi respiratorul. Împreună cu Georges, eu voi rămîne în barcă, să încerc s-o ţin pe loc vîslind uşor.

Jacques e primul care sare în apă. Înoată viguros drept în faţă, spre plaja mărginită de cocotieri, fără să-i pese de doi rechini mari care-l escortează. Agathe şi Roger sar şi ei, încercînd să ajungă la malul cel mai apropiat de barcă. Profitînd fără îndoială de-o întîmplare favorabilă, adică de marea liniştită dintre doi tăvălugi, izbutesc de la prima încercare să se caţere pe stînci. Nu-l mai văd pe Jacques. Nu pare să fi atins plaja, şi-au trecut zece minute în cap de cînd a pornit…

— Începe să mă îngrijoreze, îi spun lui Georges, care scrutează marea şi-mi răspunde aproape numaidecît :

— Uite-l!

E chiar foarte aproape de barcă şi ne explică :

— Să încerci să acostezi acolo e nebunie curată. Nici nu ştiu cum am scăpat. De nenumărate ori am fost cît pe ce să fiu izbit de recife.

Îşi trage sufletul şi continuă :

— Dar Agathe şi Roger?

Îi arăt locul unde sînt.

— Cum de-au izbutit?

— Marea era mai puţin agitată şi-au avut curaj.

— Te cred. Dar acum, la întoarcere, uită-te la ei!

De cum pătrund în apă ca să încerce să vină spre noi, Agathe şi Roger sînt azvîrliţi spre coastă, purtaţi de valuri. Se înverşunează. Zadarnic. Înţeles: vor rămîne blocaţi în golf… pentru cîte zile? Va trebui să găsim un mijloc să-i alimentăm. Nu-i uşor lucru, ştiu eu bine.

Le fac semne cît pot de desluşit ca să vină cît mai aproape de barcă. Au înţeles şi înaintează de-a lungul coastei, printre pietroaiele uriaşe. Cu neputinţă să te faci auzit din pricina vacarmului mării. Îi îndrumez prin gesturi. Par groaznic de obosiţi. Deodată, o vedem pe Agathe strecurîndu-se în apă între două stînci.

— E nebună! urlă Dumas.

Dar a şi sosit la noi. Adevărată minune. Se scutură şi întreabă :

— Şi Roger?

Pe Roger îl vedem tot acolo, şovăind. Are şi de ce, în ciuda exemplului îndrăzneţ al Agathei. Deodată se aruncă în mare, înoată spre noi vreo doi-trei metri, izbit de un val, apare din nou preţ de cîteva secunde, e împins spre malul stîncos. Nimic de făcut… O mînă se întinde spre barcă. Uf! Roger se scufundase în chiar clipa cînd era să fie luat de val. Îl tragem în barcă.

Vremea e frumoasă, emoţia ne-a făcut foame şi ne înfruptăm bucuroşi dintr-o gustare. Apoi, propun să pornim în recunoaştere primprejurul insulei. Ne însoţesc marsuinii, iar păsările de mare ne dau tîrcoale, mai să ne atingă. Eleroane de rechini ating pentru o clipă barca apoi se cufundă în abis. Fac să eşueze Zodiac-ul pe plaja bolovănoasă a golfului Wafer. La apropierea noastră, pagurii-pustnici se refugiază în cochilii.

Şederea fiindu-ne foarte limitată în timp, Jacques a renunţat la film. Se va consacra în întregime fotografierii subacvatice. De cum aruncasem ancora în golf, coca vasului devenise un adevărat acvariu: miriade de peşti se instalaseră acolo. Murene, care în prima zi stătuseră pitulate în scobitura lor de coral, începură să mişte şi să înainteze, ameninţătoare, spre scufundători. Altele, uriaşe, lungi de doi metri[63] nu întîrziară să li se alăture. Nu numai că-şi apărau teritoriul, dar atacau scufundătorul care, pentru a urca la suprafaţă, trebuia să le alunge lovindu-le cu labele de broască. Rechini mici, între un metru şi un metru jumătate, stăteau în aşteptarea vreunei prăzi, cu pîntecele lipit de nisip. Cit despre cei mari, se aflau totdeauna vreo doi-trei dînd tîrcoale prin preajmă, fără a se apropia însă prea mult.

Dar cel mai grandios şi mai frumos spectacol avea loc în dreptul promontoriului insulei Nuez, între faţa apei, unde se afla ancorat Zodiac-ul, şi fundul nisipos al mării, aflat la o adîncime de treizeci şi patru de metri. Dumas, acest mare specialist, în viaţa lui de hoinar prin toate mările globului nu mai văzuse o asemenea densitate, mai cu seamă o asemenea varietate de peşti adunaţi într-unul şi-acelaşi loc. Un balet fantastic amesteca laolaltă peşti tropicali de acvariu sau de corali, prevăzuţi cu uriaşe carangide albăstrii, care defilau în bancuri de cîte cincizeci, cu lichii, pargoşi, thoni, bonite, meroni şi cu… monştri: barracudas, rechini-ciocan, lungi de cîte trei- patru metri, rechini cenuşii, rechini albi, escortaţi de peşti piloţi, de peşti

romboidali, ţepoşi… ca şi cu toate speciile acelea a căror denumire n-o cunoşteam.

— Dacă Dumas n-ar fi fost cu noi, niciodată n-aş fi îndrăznit să plonjez pînă acolo! îmi spune Roger cînd urcă.

Cum îl mai cred: eram cît pe ce să-i spun şi eu exact acelaşi lucru!

Agathe nu-şi bate capul cu nimicuri. Cînd nu are la dispoziţie costum de scafandru autonom, plonjează liniştit ţinîndu-şi respiraţia, plimbîndu-se un minut întreg la o adîncime de cincisprezece metri. Nimic n-o sperie: nici măcar rechinul acela lung de doi metri pe care, silită să urce din lipsă de aer, l-a atins.

Într-o dimineaţă, Jacques a plonjat ca să recunoască locurile din apropierea capului Pitt Head. Îşi luase, bineînţeles, aparatul de fotografiat şi blitz-ul. Peştii colcăiau şi pe-aici ca peste tot în jurul insulei. Din *Zodiac,* îl urmăream privind prin ochelari de Calfat. Deodată îl zăresc cum, în ciuda prezenţei aricilor de mare cu ţepi lungi, se lipeşte de un perete stîncos. Un rechin uriaş se năpustea asupra lui. Cînd a fost la numai un metru de prietenul meu, monstrul a virat brusc, în unghi drept, şi s-a aruncat asupra unui al doilea rechin care, în aceeaşi clipă, venea din sens opus să-l atace pe Jacques. Frumoasă încăierare… la care Dumas a rămas martor cît mai puţin posibil. N-a aşteptat rezultatul ca să urce la suprafaţă şi să sară în *Zodiac* cu o repeziciune .şi o sprinteneală de necrezut. Îl trecuseră fiori de spaimă. Dar pe mine!

A fost singura dată cînd rechinii au atacat. Roger Collot a avut şi el porţia lui de emoţie cînd un „ciocan" i-a trecut nici mai mult nici mai puţin decît printre picioare, în clipa cînd plonja în grota de la capul insulei Nuez, ca să pescuiască languste cu mîna.

Am fi putut pescui cantităţi fabuloase de peşti, dacă nu ne mărgineam la raţia necesară mesei. Să nu-ţi vină să crezi! Într-o zi, Georges, care trăgea cu arbaleta de pe puntea vasului, a străpuns cu una şi-aceeaşi săgeată doi meroni de vreo patru-cinci kilograme. Pescuiam şi cu năvodul tras de barcă, şi cu undiţa. În mai puţin timp decît îţi trebuie ca să scrii, un peşte de calibru mare era capturat

şi adus la bord, dacă rechinii nu-l interceptau. Cînd aruncam momeala, ni s-a întîmplat de mai multe ori să „pescuim" păsări. De vreo patru-cinci ori am tras corbi de mare, agăţaţi de cîrlig. Păsările astea — ca nişte adevărate nebune **[64]** — plonjau năpustindu-se asupra nadei în escadrile de cîte zece-douăzeci. Una dintre ele s-a prins, apoi a zburat cu cîrligul în cioc, escortată de vreo cincizeci din suratele ei. Încet, ca să n-o rănesc, am adus-o la barcă. Celelalte au urmat-o, învîrtindu-se deasupra capetelor noastre. Apoi, ca şi cum s-ar fi înţeles, s-au aşezat pe apă, jur împrejurul bărcii, aşteptînd, se vedea bine, s-o eliberăm pe prizonieră. Ceea ce Roger a şi făcut, cu delicateţe, şi toate păsările şi-au luat zborul… De-ţi venea să te întrebi dacă n-ar fi tăbarît asupră-ne, ciupindu-ne, în cazul cînd le-am fi reţinut tovarăşa…

Vedeam apropiindu-se prea repede data întoarcerii. Dar nici vorbă nu putea fi să părăsesc insula fără a fi explorat ceea ce prietenii mei numeau „grota ta“. În fiecare dimineaţa, mă sculam de cum se crăpa de ziuă, ca să cercetez starea în care se afla marea, cu riscul de-a porni în barcă spre promontoriul estic să văd dacă, spre sud, hula era mai potolită. Marea nu se domolea defel. Am început să-mi pierd răbdarea. Seara, calculam ora refluxului de-a doua zi, şi adormeam gîndindu-mă mereu la acelaşi lucru: să mă trezesc şi să mă duc din nou acolo.

Am încercat detectorul de metale în golful Chatham şi, în apropiere de locul taberei, am simţit o emoţie din cele mai vii. Aparatul a sunat în gaura aceea pe locul căreia, cu unsprezece ani în urmă, îmi pusesem cortul. Am mai săpat încă vreo cincizeci de centimetri, iar detectorul a sunat şi mai tare. Să fi dormit, pe vremuri, deasupra comorii?

Ne punem pe săpat iavaş-iavaş. Un sunet metalic ne izbeşte auzul. Lovind puternic cu lopata, dau pămîntul afară şi… scot ceva aducînd a capăt de ţeavă, ruginit tot. Ne prăpădim de rîs cu toţii. Frumos mai arată comoara noastră! Nimeni nu s-ar uita la ea nici măcar la tîrgul de vechituri! Dar, cel puţin, sîntem siguri că

detectorul funcţionează. Repede, spre grotă, prieteni, o să rîdeţi mai puţin cînd tigaia o să înceapă să sune!

Dar ploua întruna, aşa cum nu plouă decît pe insulele Cocos. Într-o bună dimineaţă, nu mai zăresc barca de salvare de le *Almaria.* Împreună cu motorul meu de 5 C.P., căzuse la o adîncime de cincisprezece metri, bombardară de rafalele de ploaie din timpul nopţii. În ciuda prezenţei înfricoşătoare a murenelor, am izbutit s-o tragem sus. În ziua aceea am luat hotărîrea :

— Indiferent cum va fi vremea, mîine mergem la grotă! N-am să părăsesc insulele Cocos fără să-mi revăd grota.

Şi ne-am dus. Marea era destul de calmă cînd ne-am îmbarcat pe *Zodiac,* dimpreună cu lopeţi, hîrleţe, frînghii, detector. Marea era joasă, poate chiar staţionară.

Pînă cînd am trecut de cap şi, cu toate că n-am spus nimic, am văzut cum, Doamne Dumnezeule, hula nu era frumoasă deloc. Nu ştiu dacă Jacques a citit în mine sau pe faţa mea ; a mormăit :

— Merge ; e mult mai liniştită decît deunăzi.

Nici vorbă că nu credea o iotă din ce spusese.

După ce-am trecut de insula Căpăţînii de zahăr şi-am navigat trei sferturi de oră, cîrmesc repede spre promontoriul golfului. Şi *o* zăresc într-o despicătură a coastei! Intrarea e la doi metri deasupra mării. Nivelul mării e într-adevăr scăzut. Trecem încet de promontoriu. Adîncitura e şi ea acolo, cu pietroaiele şi ieşindurile ei de stîncă. Valurile o izbesc nemilos. Prea nemilos. Coechipierii mei se privesc, înmărmuriţi.

— Da zic, nu ştiu cum o să fac, dar trebuie să debarc cu orice preţ.

În faţa noastră, oarecum adăpostite de pintenul de stîncă, frunze şi vîrfuri de crengi par a sta pe loc. Se învîrtesc în jurul lor, o iau spre faleză, apoi se întorc, stabilizîndu-se mai mult sau mai puţin.

— În colţul ăsta trebuie încercat să ancorăm, observă Roger. Şi o s-ajungem la adîncitură înot.

— E singura soluţie, încuviinţează Georges.

Nici eu nu văd alta: să încercăm o acostare, ar fi nebunie curată. Aruncăm ancora. Care se prinde de fund, dar barca are tendinţa s-o ia spre faleza cea mai apropiată. Ca s-o menţină pe loc, Roger plonjează cu o frînghie pe care o ancorează de una din pietrele adînciturii. N-a fost îndeajuns de prevăzător, ba chiar deloc, cînd a pornit să străbată aceşti treizeci de metri. Dacă s-ar fi uitat o clipă îndărăt, ar fi văzut venind tăvălugul, care-l proiectează pe pietre — şi ce pietre! Iese din ele plin de vînătăi. Nu foarte multe. Jacques trage concluzia :

— Cînd scufundătorul se va afla la jumătatea drumului, se va uita spre noi care, din barcă, ne putem da mai bine seama de apariţia valurilor. Îi vom face semn să se oprească sau să continue repede.

Am făcut întocmai cînd a fost rîndul meu. Dumas, cu un gest larg al braţului, mi-a dat liber. Am continuat trăgînd după mine o altă frînghie, mai uşoară, ce-avea să ne slujească să aducem materialul printr-un sistem de du-te-vino. Nu era prea plăcut să înoţi în porţiunea aceea umbrită, unde marea e tulbure, opacă. M-am grăbit şi-am acostat fără prea mare dificultate, puţin zdrobit de pietre totuşi.

Agathe ne-a ajuns curînd şi s-a dus în recunoaştere spre grotă, care se deschidea la cîţiva metri mai în spate, deasupra noastră. Şi transbordarea materialului a început. Totul decurgea bine. Izbutisem să aducem lanternele, aparatele de fotografiat, lopeţile, hîrleţele. Nu mai rămînea decît detectorul. Roger îl avea aproape Ia îndemînă, cînd un val mare a trecut peste barcă, împingînd-o spre faleză şi spre colţurile ascuţite de piatră. Frînghia a cedat şi detectorul a căzut în apă. M-am repezit şi-am izbutit să-l prind. Părea în stare normală. În ultima clipă, Georges şi Jacques izbutiseră să blocheze barca, înainte de-a ajunge să se spargă în colţii de piatră ai falezei. Uf! Dacă am fi pierdut *Zodiac-ul,* ne-am fi ars. Cu falezele astea verticale, nu văd cum am fi putut ajunge pe platou, iar de-acolo, cum am fi putut ajunge în golful Chatham…

Cînd toată lumea s-a simţit la largul ei, nu m-am putut împiedica să nu strig :

— Miroase a comoară, prieteni!

În sfîrşit, mă aflam acolo! Nimic nu se schimbase şi nu se clintise din loc. Nimeni nu mai fusese pe-aici după mine. Nici urmă de săpătură. Nici de paşi pe jos. Grota era întocmai aşa cum am descris-o. Dar, la lumina lămpii, mi-am dat seama că trecerea din zid, drept în fund, poate că nu fusese astupată de mîna omului. Pe cît se pare era vorba de-o prăbuşire a tavanului. Fusese provocată intenţionat de necunoscuţi, sau nu? Nu puteam spune. Tone de sfărîmătură se îngrămădeau pe locul acela. În altă parte, nici urmă de piatră. Era, oricum, curios. Dar ce roboteală în perspectivă, ca să na deschidem trecerea!

— Cu ajutorul detectorului, vom şti dacă merită să încercăm, le-am spus prietenilor mei, care nu păreau prea încîntaţi la gîndul să-şi suflece mînecile şi să se-aştearnă pe treabă.

Dar vai! ticălosul de detector a refuzat cu îndărătnicie să funcţioneze. Apa, izbitura de pietre… cu neputinţă să-l reglezi. Suna într-aiurea. Acul potenţiometrului era ca înnebunit, avea mişcări sacadate. Nici chiar geniul de mare meşter al lui Georges n-a izbutit să-l dreagă. Am făcut oricum o ultimă tentativă. Soldată tot cu un eşec. Totul fusese zadarnic. Unsprezece mii de kilometri pe degeaba! Şi totuşi, mirosul nu mă înşela, simţeam comoara în nări! Dacă afuristul ăsta de detector ar fi vrut să funcţioneze, aş fi ştiut măcar, aproape cu certitudine, dacă se afla ceva în spatele peretelui sau nu… chiar de-ar fi fost ca într-o zi să vin cu mijloace mai perfecţionate sau să trag perdeaua peste un vis.

Şi totuşi grota asta pare anume făcută să ascundă o comoară! De ciudă, încep un derizoriu sondaj cu lopata. Dar la ce bun… N-am să m-aleg de pe urma grotei decît cu cîteva fotografii drept amintire… pe cînd insula, închipuită de un mic cocotier, mi-a lăsat convingerea că poartă şi-acum în ea fabuloasa comoară a piraţilor dar, mai înainte de orice, am rămas încredinţat de prietenia tovarăşilor mei.

Ne-au trebuit nouă zile la întoarcere. Ar fi putut tot atît de bine să fie nevoie de cincisprezece, douăzeci sau mai multe.

După cum fuseseră previziunile, vîntul şi curentul ne-au fost favorabili în primele trei-patru zile. Vasul înainta cu o viteză medie bună pînă la Punta Mala, la intrarea în golful Panama. Nu ne aflam atunci decît la două sute de mile de Contadora, cînd vîntul dinspre nord s-a pornit să sufle, silindu-ne să ne îndreptăm spre est. Soarele strălucea şi Georges a refuzat să situeze exact poziţia vasului pe hartă.

— De ce s-o fac? Ştiu unde mă aflu.

O.K., căpitane!… Frumos ţi-a stat, a doua zi, cînd ai făcut şi iar ai refăcut calculele. O luasem îndărăt. Coasta nu se mai vedea, în ciuda timpului foarte frumos. Cargourile şi petrolierele pe care le zăream ne dădeau de bănuit că ne apropiam de „linia de fier“, locul în care vapoarele aleg între America de Nord şi America de Sud.

Cu umilinţă şi de la sine putere, Georges ne-a mărturisit că nu înţelege unde a greşit. Deşi era foarte simplu. Ştia, desigur, să se slujească de sextant (nu descoperise insula El Coco ?) Dar cînd calcula cu pifometrul, atunci s-avem iertare!… Fără îndoială că nu studia îndeajuns acele *pilot charts*[65] unde sînt indicaţi curenţii şi vînturile, lăsîndu-se pradă optimismului.

Într-altă zi iar am înaintat spre est, încetişor, încetişor. Unde să ne fi aflat cînd dintr-o dată ne-am pomenit într-un punct mort? Nimic, nici cea mai slabă suflare de vînt. Pacificul îşi merita cu prisosinţă numele: o adevărată oglindă, albastră, foarte frumoasă.

Noaptea, o briză uşoară ne-a făcut să ne recăpătăm speranţa: desigur, avea să se înteţească. Numai că s-a întâmplat tocmai pe dos. Şi ne-am petrecut ziua următoare scrutînd cu disperare orizontul, unde coasta sudică ar fi trebuit să se ivească.

Odată cu lăsarea nopţii, nici pic de vînt. Dimineaţa, aşijderea. O mare netedă. Şi, la bord, rămăsesem aproape fără apă dulce şi fără alimente. Eram de cart în zori şi-am văzut cum se luminează. De seara, din ajun, făcusem cinci mile, după cum arăta loch-ul, şi

cu siguranţă că zece îndărăt. Cît despre loch, era vertical şi chiar înclinat spre dinainte.

— Georges, i-am spus lui Tardivel care a venit să mă schimbe, trebuie să lăsăm Zodiac-ul la apă şi să remorcăm hodoroaga ta.

— Să aşteptăm pînă se scoală şi prietenii tăi, îmi ceru el îngăduinţa. Poate, odată cu soarele, se va porni şi vîntul…

Da de unde! La ora nouă *Zodiac-ul* era lăsat la apă şi Chryslerul pus în funcţiune. Era vorba nici mai mult nici mai puţin, decît să tragă un velier de şaisprezece tone, încărcat cu două tone de material de tot felul.

Prima încercare n-a fost un succes… *Zodiac-u* prea uşor, era plimbat cînd la dreapta, cînd la stînga de mare şi nu înaintam deloc. Georges a găsit soluţia :

— Să-l înhămăm ca pe un cal la *Almaria!*

De data asta încercarea a fost concludentă. Ţinut ca între nişte hulube, *Zodiac-ul* mergea drept.

Timp de aproape patruzeci şi opt de ore, nici barca, nici motorul nu s-au oprit o clipă. Mergînd cu o viteză de vreo trei noduri şi jumătate pe oră, am ajuns la Contadora. *Zodiac-ul* săvîrşise acest act vitejesc, să remorcheze pe-o distanţă de două sute de kilometri cele optsprezece tune ale *Almariei!*

Aşa cum fusese înţelegerea, Jacques ne-a părăsit aproape numaidecît ca să se întoarcă în Franţa şi să ia parte la faimosul lui Congres al Federaţiei Sporturilor Subacvatice.

Agathe, Roger şi cu mine, fără să ne grăbim, într-atît de frumoasă era vremea, am început să transbordăm materialul de pe *Almaria* pe plajă. Mulţi dintre cei care se scăldau s-au interesat de cursele Zodiac-ului. Unii ne-au ajutat să descărcăm bidoanele albastre de benzină, compresorul, scafandrii, sculele de pescuit, frînghiile, tot calabalîcul nostru de căutători de comori. Am isprăvit cu atît mai repede.

— Mergem să bem ceva?

Pe cît ne-am putut da seama, n-am fost singurii care-am avut ideea asta: barul era ticsit. Roger ţinea aşa, într-o doară, carabina (ruginită), Agathe era plină de aparate de fotografiat, iar eu îmi căram servieta din piele şi undiţa. Fredonam veseli.

— *No señor!*[66]

La intrarea în bar, un guard naţional ne interzice să pătrundem înăuntru.

— Cum aşa? locuiesc la Contadora. Toată lumea mă cunoaşte.

— *No señor!*

— Vrem să bem o bere.

— *No se puede, señor!* [67]

Chem un oberchelner care trece ducînd un plateau încărcat cu aperitive.

— Mă cunoşti, îi spun. Vrem să bem o bere.

Era cît pe ce să răstoarne ce-avea pe tavă :

— *No señor! por favor!* [68]

Auzind acestea, am început să strig în gura mare :

— Ne e sete şi puţin ne pasă de *por favor* al dumitale! Vrem să bem bere!

— Sst! Nu strigaţi aşa de tare, „Generalul" e în conferinţă înăuntru, în local!

Aşa da, dacă e un „general" înăuntru, mă închin… Nu fără a bombăni, ne ducem acasă ca să ne odihnim puţin. O oră mai tîrziu, se aud bătăi în uşă. Deschid. Un guard galonat mă întreabă :

— Dumneavoastră sînteţi domnul francez? Şi prietenii dumneavoastră francezi sînt aici?

Respectuos, aproape în poziţie do drepţi, guardul urmează :

— Generalul Torrijos vă roagă să vă duceţi să beţi o bere cu el.

Generalul Torrijos? şeful statului?

Stătea la masă cu vreo alte zece persoane, somităţile industriale şi ale comerţului din Panama (care, după părerea lui Deleuze, mînuiau o cifră de afaceri cam de cinci sute de milioane de dolari). Cînd ne-a văzut, s-a ridicat, venind în întîmpinarea noastră.

— Am auzit că vreţi să beţi o bere, spuse înclinîndu-se dinaintea Agathei. Va fi o plăcere pentru mine să v-o pot oferi.

Ne-a condus la masa lui.

— Prin urmare sînteţi francezi. Ce faceţi aici?

I-am explicat.

— Cunoaşteţi ţara noastră de multă vreme?

— De mulţi ani! Am locuit chiar cîteva luni în provincia Darién, unde am un prieten indian. L-am luat cu mine în Franţa şi…

Generalul m-a întrerupt :

— A, da, Guainora… ‘

Auzindu-1, am rămas perplex.

Generalul şef de stat începu să rîdă.

— Nu e nici un mister. Am făcut o călătorie în Darién, am trecut pe dinaintea colibei prietenului dumneavoastră şi mi s-a povestit aventura lui.

Asta-i tot. Nu ne mai rămînea decît să ne facem bagajul să ne ducem la Panama.

În aventură nu există eşec. Porneşti din nou, asta-i tot. Simt prin toate fibrele fiinţei mele că mă voi întoarce din nou pe insula El Coco. Orice s-ar întîmpla. Mai întîi, pentru că dictonul *„Dacă ai călcat o dată pe insula El Coco, te întorci mereu, mereu…"* nu trebuie dezminţit. Apoi, pentru că simt aurul în măruntaiele fiinţei mele. Nu într-atît pentru aurul în sine, nu. Ci pentru culoarea pe care o dă aventurii. Comoara, chiar dacă va rămîne veşnic neatinsă, ştiu că o voi căuta pînă la sfîrşit. Pentru că pentru mine comoara asta înseamnă visul îngemănat cu viaţa.

Paris — Insula Contadora — Insula El Coco —Iahtul *Almaría II* — Paris. Iunie-decembrie 1973.

Note

1. Personaj extraordinar, care - între 19 şi 71 de ani - a străbătut patru continente în căutarea neprevăzutului, militînd activ pentru triumful ideii de dreptate socială, de justiţie şi echitate. Fernand Fournier-Aubry e cunoscut în toată lumea sub numele de *Don Fernando.* Tot astfel se intitulează şi uimitoarea carte a vieţii şi peripeţiilor sale, care urmează să apară în traducere românească în cadrul acestei colecţii.↑
2. În original: *„L'Aventure n'attend pas le nombre des années",* parafrază a versului lui Corneille: *„La valeur n'attend pas le nombre des années".*↑
3. În original: *la drôle de guerre:* denumire dată de francezi perioadei de început a celui de-al doilea război mondial cînd, în faţa atacului fulgerător al trupelor germane, armata franceză, derutată, nu ripostează, ci se retrage, executînd ordinele primite.↑
4. Automobil alimentat cu lemne sau cărbuni, din cauza lipsei de combustibil din perioada războiului.↑
5. Paul Valéry (1871—1945) este originar din Sète, port la Marea Mediterană, celebrat de poet în renumita sa poezie *Le Cimetière marin* (Cimitirul marin).↑
6. În original: …*toujours recommencée* (cf. .Le Cimetière marin).↑
7. Celebră clădire din Cartierul Montmartre, dărăpănată şi cu aspect bizar (deosebit de pitoresc evocată, între alţii, de poetul André Salmon în ale sale *Amintiri fără sfîrşit),* denumită astfel de Max Jacob, prin asociaţia pe care i-o trezea cu înfăţişarea şlepurilor-spălător de pe Sena. A găzduit la sfîrşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru numeroşi pictori şi scriitori, Picasso fiind cel mai ilustru dintre locatari, sediul în care a luat naştere *cubismul,* important curent al artei moderne.↑
8. În timpul celui de-al doilea război mondial, partea de nord a Franţei (inclusiv Parisul) constituia zona propriu-zis ocupată de către armata germană, în timp ce partea de sud, denumită „zonă

liberă“, deşi se afla sub control german, avea un guvern, instalat la Vichy, sub conducerea mareşalului Pétain.↑

9. *Forces françaises de l’Intérieur* — grupare militară din a cărei iniţiativă a început pe teritoriul Franţei ocupate ofensiva armată împotriva Germaniei hitleriste.↑
10. Procedeu curent în speologie şi hidrologie prin care se stabileşte sursa şi cursul exact al apelor subterane.↑
11. *Cantina:* bufet, cîrciumă, în spaniolă în original.↑
12. Vîslă scurtă cu o singura pală, care se manevrează cu ambele mîini, pe un singur bord, fără a o sprijini de ambarcaţie.↑
13. Bună seara, oameni buni, în spaniolă în original.↑
14. Ţigări ?, în spaniolă în original.↑
15. Noapte bună, prieteni, în spaniolă în original.↑
16. În original: *el machete:* cuţit cu lama lungă şi curbă.↑
17. Berrugosa, domnule, în spaniolă în original.↑
18. Un pahar de rom, în spaniolă în original.↑
19. Filmul ? în spaniolă în original.↑
20. Da, domnule, un francez, în spaniolă în original.↑
21. *Pierre-Paul de Riquet* (1604—1680), inginer francez, autorul vastei lucrări de canalizare ce leagă oraşul Toulouse de Mediterană.↑
22. *Revilo* mi-a cerut să nu-i dezvălui adevăratul nume, nici locul exact al naşterii.(N. a.)↑
23. Maria, două ouă prăjite pentru domnul francez, în spaniolă în original.↑
24. Curte, în spaniolă în original.↑
25. Haroun Taziefi este actualmente director la *Centre National de Recherches Scientifiques* şi preşedinte al Consiliului Ştiinţific de pe lîngă Institutul Internaţional de Vulcanologie.↑
26. Lucrare apărută şi în limba română sub acest titlu (Editura Ştiinţifică, 1963).↑
27. *Şerpaşi* (engl.) ; persoane aparţinînd unor triburi din nordul Indiei, care însoţesc expediţiile din Himalaia şi care cară poverile.↑
28. Uzină, în engleză în original.↑
29. Clubul Sportiv, în spaniolă în original.↑

30. Oameni de ştiinţă escaladează vulcanul activ din El Salvador şi petrec douăzeci de minute în crater în perioada de acalmie, în engleză în original.↑
31. Sector al unei peşteri în care tavanul coboară atît de jos încît atinge luciul apei. ↑
32. Rachete, artificii, în spaniolă în original.↑
33. Rachiu, în spaniolă în original.↑
34. *Jacques Chabannes* (n. 1900), autor dramatic, romancier şi jurnalist, autorul emisiunii *Paris-club.* Preşedinte al Societăţii oamenilor de litere francezi.↑
35. Fermă, proprietate, în spaniola în original.↑
36. Bună seara, domnule, în spaniolă în original.↑
37. Să aşteptaţi mîine, în spaniolă în original.↑
38. Joc basc. ↑
39. Interjecţie: *la naiba !* în spaniolă în original.↑
40. *Blaise Cendrars* (1887—1961), poet şi romancier francez de origine elveţiană, a cărui operă extrem de variată constituie transpunerea literară a vieţii sale aventuroase, de neobosit călător.↑
41. „Trei marinari, Christie, Ned şi Anton au încercat să pătrundă înăuntru. Nici unul nu s-a mai întors. Ned, la cea de-a patra scufundare, a găsit intrarea, la douăsprezece brase ; după cea de-a cincea scufundare, n-a mai revenit la suprafaţă."(N.a.)↑
42. „În ultima clipă, i-am prevenit pe soţia şi pe fraţii mei, rugindu-i să păstreze secretul."(N.a.)↑
43. Izbitură, în engleză în original.↑
44. *Francis Mazière,* etnolog francez, autor al unei interesante şi documentate lucrări despre Insula Paştelui, tradusă în limba română (Ed. Turismului, 1975).↑
45. Fără teamă ↑
46. „Am vopsit pietre de pe ţărm, din cele foarte rotunde, de mărimea mingilor de *petancă.* Dar cum vopseaua conţinea ulei şi nu se usca foarte repede, a trebuit să aştept cîteva zile ca să joc singur petancă: mingi roşii împotriva unor mingi verzi.“ Nota autorului, după unsprezece ani.↑
47. „Simţul meu de speolog m-a făcut s-o descopăr. Într-o falie se simţeau curenţi de aer; am lărgit-o într-atît incit să pot pătrunde în

această cavitate. Deschidere la aproximativ doi metri deasupra mării aflată în plin flux. Lungimea grotei între 25 şi 30 de metri ; lărgime: între 5 şi 10 metri ; plafonul de la 3 la 8 metri. Pământ moale. În fund, două treceri posibile: se aude apa curgînd. Trecerile acestea par a fi astupate artificial, printr-un baraj de pietre. Înălţime: 1,50 metri.Se mai poate ajunge pe platforma micuţă din faţa intrării trecînd printr-o grotă care e accesibilă de pe mare, dacă te afli în barcă în timpul refluxului. Nimeni înaintea mea n-a pătruns aici, astupătoarea părea foarte veche". Nota autorului, septembrie 1973.↑

48. Succes (noroc), în spaniolă în original.↑
49. Imprecaţie benignă în spaniolă, însemnînd în traducere literală *miercuri* (lat. *Mercurio dies,* ziua lui Mercur).↑
50. Cimitirul caznei (durerii). În spaniolă în original.↑
51. În America e numit *tigre* jaguarul, iar *tigrillo* pisica sălbatică.(N.a.) ↑
52. Moale, în spaniolă în original.↑
53. *Cascajo:* fundul mormîntului, mai tare decît toate celelalte părţi. Deşi s-a scurs o mie de ani, pămîntul bătătorindu-se, diferenţa se simte fără putinţă de eroare.(N.a.)↑
54. Încet, în spaniolă în original.↑
55. *Ripiar,* în spaniolă, înseamnă „a împodobi şipci de lemn“. *Ripia:* şipcă de lemn. În limbajul *huaquero,* „ripiar“ înseamnă .„a săpa încet fundul mormîntului“, fără îndoială pentru că foloseam uneori o lopăţică de lemn ascuţită, ca să scoatem la iveală obiectele ascunse în adîncul gropilor.(N.a.)↑
56. Frumos, în spaniolă în original.↑
57. *Tumbaga:* obiect de aramă suflat cu aur sau obiect de aur de foarte proastă calitate. Dacă are prea multă aramă, obiectul se sparge uşor. Totuşi, o *tumbaga* frumoasă se poate vinde, practic, la acelaşi preţ ca şi o piesă din aur.(N.a.)↑
58. Încă un termen din limbajul *huaquero.* În traducere literală: „ucise“. În momentul înhumării, piesele acestea au fost ciocănite, îndoite dacă aurul e foarte curat, sau sparte dacă aurul e de proastă calitate sau dacă sînt *tumbaga.* Neîndoielnic cu lovituri puternice

de piatră. La Bocas del Toro sau în prelungirea lui, în Costa Rica, un obiect din patru e *matado.*(N.a.)↑

59. Marcă veche, în spaniolă în original.↑
60. În sus, în spaniolă în original.↑
61. Bacşiş, în spaniolă în original.↑
62. *Robert Surcouf* (1778-1827), corsar francez din Saint-Malo vestit prin actele sale de vitejie şi pierderile aduse vaselor engleze. Înnobilat sub imperiu.↑
63. Christopher Weston, prietenul meu din Costa Rica, mi-a spus că a văzut murene lungi între doi metri jumătate şi trei metri.(N.a.)↑
64. *Oiseaux-fous* în original.↑
65. Hărţi marinăreşti, în engleză în original.↑
66. Nu domnule, în spaniolă în original.↑
67. Nu se poate, domnule, în spaniolă în original.↑
68. Nu, domnule ! Vă rog ! în spaniolă în original.↑

Cuprins

Robert Vergnes - Chemarea necunoscutului
1 AVENTURĂ DIN FRAGEDA VÎRSTĂ
2 SPEOLOG DIN ÎNTÎMPLARE, PUN SAVANŢII ÎN FAŢA UNEI ENIGME
3 îMPREUNĂ CU NORBERT CASTERET, ÎN GROTA CEA MAI ADÎNCĂ DIN LUME
4 ÎN SFÎRŞIT, INDIENII DIN VISELE COPILĂRIEI MELE
5 LA INDIENII ŞOCOS
6 PRIETENUL MEU, INDIANUL GUAINORA
7 UN ZEU MAIA PĂZIT DE LILIECI
8 CU HAROUN TAZIEFF, LA PREMIERA MONDIALĂ A VULCANULUI IZALCO, AFLAT ÎN ERUPŢIE
9 CEL MAI MARE RÎU SUBTERAN DIN LUME, TEMPLU AL ULTIMILOR VRĂJITORI MAIA
10 SĂRBĂTOAREA SFÎNTULUI AUGUSTIN
11 ÎNCEP O VIAŢĂ NOUĂ
12 GROTA UNDE SE AFLĂ SCHELETE ÎMPODOBITE CU IASPIS
13 AUR!…
14 UN INDIAN LA PARIS
15 ŞI DACÁ AŞ GĂSI FABULOASA COMOARĂ DE PE INSULA EL COCO ?
16 DESTINUL SE ÎMPLINEŞTE
17 PE URMELE PIRAŢILOR
18 TRAGEDIA
19 JURNALUL UNUI OM SOLITAR, ÎN PRAGUL NEBUNIEI
20 CEA MAI FABULOASĂ DINTRE COMORI E VIAŢA
21 DUPĂ INFERN, PARADISUL LUI GUAINORA
22 AUR CU LOPATA
23 LA CUŢITE
24 ÎNCERC SĂ TRĂIESC CA TOŢI OAMENII
25 MĂ VOI ÎNTOARCE MEREU, MEREU…
Note